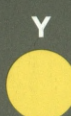

Grey Scale #13

A

1

2

3

4

5

6

M

8

9

10

11

12

13

14

15

B

17

18

19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Płk dypl. Edward PRZEWODZKI

OCENA STANU BEZPIECZEŃSTWA MILITARNEGO PAŃSTWA

Rozprawa doktorska

57997

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej

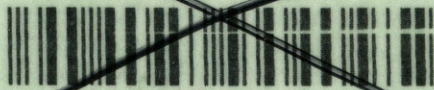
57997

09-057997-000-0

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej~~

~~5/3624~~

~~05-003624-002-0~~

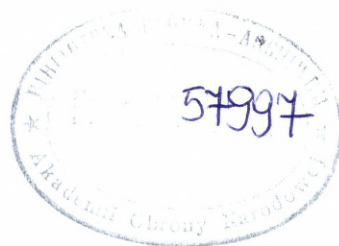
WARSZAWA

1998

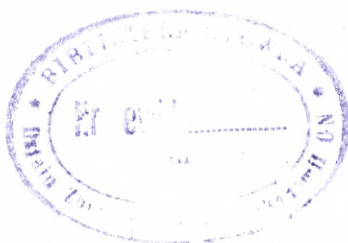

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO - OBRONNY

Płk dypl. Edward Przewodzki
OCENA STANU BEZPIECZEŃSTWA MILITARNEGO PAŃSTWA
Rozprawa doktorska

Promotor
płk dr hab. Józef Stępak
profesor AON

Warszawa 1998

S p i s t r e ś c i

Wstęp.....	5
Rozdział 1. Podstawy metodyczne procesu badawczego.....	7
1.1. Tematyka procesu badawczego.....	7
1.2. Uzasadnienie wyboru tematu badawczego.....	8
1.3. Krytyka rozwiązań dotyczących metod oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa.....	10
1.4. Problem badawczy, cel badań, zadania badawcze i hipoteza robotnicza.....	17
1.5. Charakterystyka literatury procesu badawczego.....	18
1.6. Opis zastosowanych metod badawczych w procesie badawczym...	20
1.7. Algorytm realizacji badań naukowych.....	21
1.8. Struktura procesu badawczego.....	23
1.9. Układ części opisowej rozprawy naukowej.....	25
Rozdział 2. Identyfikacja i podział środowiska międzynarodowego Polski.....	27
2.1. Podział środowiska międzynarodowego Polski.....	31
2.1.1. Wymiar lokalny środowiska międzynarodowego Polski.....	36
2.1.2. Wymiar subregionalny środowiska międzynarodowego Polski...	39
2.1.3. Wymiar regionalny środowiska międzynarodowego Polski.....	42
2.1.4. Wymiar kontynentalny środowiska międzynarodowego Polski...	46
2.1.5. Wymiar okołokontynentalny środowiska międzynarodowego Polski.....	51
2.1.6. Wymiar euroatlantycki środowiska międzynarodowego Polski...	61
2.1.7. Wymiar subglobalny środowiska międzynarodowego Polski.....	64
2.1.8. Wymiar globalny środowiska międzynarodowego Polski.....	69
2.2. Środowisko międzynarodowe Polski typu zorganizowanego.....	82
2.2.1. Organizacje międzynarodowe.....	83
2.2.2. Stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe.....	108
2.2.3. Instytucje międzynarodowe.....	117
Rozdział 3. Identyfikacja czynników międzynarodowych.....	123
3.1. Problemy międzynarodowe.....	124
3.1.1. Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa militarnego.....	127
3.1.2. Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa politycznego.....	130
3.1.3. Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa ekonomicznego.....	131
3.1.4. Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa ekologicznego.....	134
3.1.5. Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa	

społecznego.....	135
3.2.Relacje międzypaństwowe.....	140
3.2.1..Relacje międzypaństwowe w wymiarze lokalnym.....	143
3.2.2.Relacje międzypaństwowe w wymiarze subregionalnym.....	147
3.2.3.Relacje międzypaństwowe w wymiarze regionalnym.....	154
3.2.4.Relacje międzypaństwowe w wymiarze kontynentalnym.....	166
3.2.5.Relacje międzypaństwowe w wymiarze okołokontynentalnym...	183
3.2.6.Relacje międzypaństwowe w wymiarze euroatlantyckim.....	193
3.2.7.Relacje międzypaństwowe w wymiarze subglobalnym.....	208
3.2.8.Relacje międzypaństwowe w wymiarze globalnym.....	215
3.3.Sytuacje wewnętrzpaństwowe.....	230
Zakończenie.....	241
Bibliografia.....	259

Wstęp

Prezentowana dysertacja doktorska jest rezultatem wieloletnich przemyśleń, dociekań a następnie badań, prowadzonych w ramach instytucji, w których przyszło mi pełnić obowiązki służbowe.

Ocena stanów potencjałów bojowych wojsk stanowi istotny zakres pracy oficerów wyższych dowództw wojskowych. Po raz pierwszy zetknąłem się z nią podczas mojej służby w Głównym Zarządzie Szkolenia Bojowego. Stanowiła ona nieodłączną część procesu przygotowania i prowadzenia treningów sztabowych, gier decyzyjnych i ćwiczeń dowódczo - sztabowych. Stosowane metody oceny i przyjmowane rozwiązania, w tym zakresie, zaczęły wzbudzać moje pierwsze wątpliwości, co do słuszności stosowanych wówczas metod i przyjmowanych rozwiązań.

Kontakt z powyższą problematyką w dalszym ciągu utrzymywałem podczas mojej dalszej służby wojskowej w Sztabie Generalnym WP. Tam także miałem możliwość stwierdzić, że uzyskiwane efekty w procesie oceny potencjałów militarnych sił zbrojnych, przy wykorzystaniu techniki komputerowej, narzędzi oraz metodyk były również kontrowersyjne. Zacząłem nabierać przekonania co do potrzeby ich doskonalenia. Swoje wątpliwości konsultowałem m.in.: z panami: gen. Wincentym Cybulskim, gen. Władysławem Saczonkiem i gen. Edwardem Pietrzykiem. W ich wyniku upewniłem się co do słuszności moich poglądów i potrzeby prowadzenia prac badawczych nad doskonaleniem tego procesu.

Studia na Podyplomowym Studium Operacyjno - Strategicznym w Akademii Obrony Narodowej stworzyły okazję do rozszerzenia mojej wiedzy, dotyczącej tej problematyki, pod względem teoretycznym. Bardzo życzliwe podejście do moich problemów oraz umocnienie w przekonaniu potrzeby kontynuowania dociekań w tej problematyce zaprezentował gen. Bolesław Balcerowicz - komendant Wydziału Strategiczno - Obronnego AON. Dużą rolę inspirującą w tym względzie wykazał także kierownik Katedry Analiz i Prognozowania Obronnego Wydziału Strategiczno - Obronnego płk dr hab. Józef Stępak, który był również kierownikiem mojej pracy dyplomowej na PSOS.

Rozpoczęcie służby na stanowisku szefa oddziału Analiz i Prognoz w Departamencie Studiów Strategicznych a następnie Studiów i Prognoz w Departamencie Bezpieczeństwa Międzynarodowego postawiło nowe wyzwania, tym razem dotyczące oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa. W tym okresie wielce inspirującą i stymulującą rolę odegrał płk prof. dr hab. inż. Roman Kulczycki, pod którego kierownictwem

realizowałem pierwsze badania naukowe w tej problematyce. Kontakty z profesorem Kulczyckim dały mi pierwsze naukowe podstawy dla moich rozważań. Wielce pomocne również w określeniu problemu badawczego okazały się kontakty i konsultacje gen. prof. dr. hab. Stanisława Kozieja i płk. dr. hab. Jacka Pawłowskiego.

Mając na uwadze wcześniejsze spostrzeżenia i przemyślenia oraz poczucie konieczności doskonalenia sposobów i metod oceny potencjałów militarnych, szczególnie w aspekcie kształtowania się bezpieczeństwa Polski w uwarunkowaniach wynikających z rozpadu bipolarnego systemu bezpieczeństwa światowego, w tym zmian zachodzących w konfiguracji bezpieczeństwa europejskiego, podjąłem się przeprowadzenia stosownych badań i opracowania rozprawy doktorskiej związanej z problematyką oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa. Moja decyzja spotkała się z wielką przychylnością i życzliwością dyrektora Departamentu Bezpieczeństwa Międzynarodowego pana płk. dr. hab. inż. Mariana Kowalewskiego. W trakcie moich badań płk Kowalewski wielokrotnie służył mi pomocą merytoryczną i metodyczną. Za okazaną życzliwość, wsparcie i konkretną pomoc wyrażam serdeczne podziękowanie.

Szczególne słowa podziękowania kieruję pod adresem mojego promotora płk. dr. hab. Józefa Stępaka profesora AON, bez którego inspiracji i pomocy metodycznej i merytorycznej byłoby mi bardzo trudno zrealizować podjęte zamierzenie badawcze i doprowadzić je do oczekiwanego finału w postaci niniejszej rozprawy doktorskiej.

Jestem w pełni świadom, że uwieńczyte w niniejszej dysertacji wyniki moich badań są niedoskonałe i mogą budzić u czytelnika wiele zastrzeżeń czy wątpliwości. Natomiast jestem pewien, że prezentowane opracowanie stanowi istotny wkład przyczynkowy w rozwiązanie podjętego problemu badawczego i stanowi solidną podstawę dla kontynuowania badań w tym zakresie.

Rozdział 1. Podstawy metodyczne procesu badawczego

Proces badawczy¹ prezentowany w niniejszej rozprawie doktorskiej został przeprowadzony w oparciu o następujące podstawy metodyczne:

- umiejscowienie tematyki badawczej w układzie klasyfikacyjnym dziedzin i specjalności naukowych;
- uzasadnienie wyboru tematu badawczego;
- krytyka istniejących rozwiązań dotyczących metodyki oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa;
- cel pracy, problemy badawcze i hipotezę roboczą;
- charakterystykę wykorzystanej literatury;
- opis zastosowanych metod badawczych;
- algorytm realizacji badań naukowych;
- struktura procesu badawczego;
- układ części opisowej przeprowadzonych badań naukowych.

1.1. Tematyka procesu badawczego

Tematyka procesu badawczego mieści się w obszarze teorii międzynarodowych stosunków militarnych, wchodzącej w skład specjalności naukowej stosunki międzynarodowe, będącej częścią politologii jako dyscypliny naukowej. Z drugiej strony wnosi przyczynkowy wkład w rozwój teorii obronności państwa, która wchodzi w skład nauk wojskowych.

Państwo jako podmiot środowiska międzynarodowego, który jest obiektem oddziaływań międzynarodowych (stosunków międzynarodowych) ma dwa wymiary realizacji swoich celów egzystencjalnych: zewnętrzny (międzynarodowy) i wewnętrzny (wewnątrzpaństwowy). Ponieważ bezpieczeństwo militarne państwa jest częścią bezpieczeństwa państwa jako kategorii stosunków międzynarodowych, stąd też posiada również dwa wymiary: zewnętrzny (międzynarodowy) i wewnętrzny (wewnątrzpaństwowy).

Bezpieczeństwo militarne państwa w wymiarze zewnętrznym i wewnętrznym różni się znacznie pod względem merytorycznym a w procesie badawczym wymagają oddzielnego podejścia badawczego, stąd tematyka niniejszego procesu badawczego została zawężona do wymiaru zewnętrznego (międzynarodowego) bezpieczeństwa militarnego państwa.

¹Proces badawczy to przebieg następujących po sobie i powiązanych przyczynowo faz i etapów rozwoju (przebiegu) badań naukowych nad rozwiązaniem podjętego problemu badawczego.

1.2. Uzasadnienie wyboru tematu badawczego

Ministerstwo Obrony Narodowej w znacznej mierze odpowiada za realizację polityki obronnej państwa. Celem realizacji polityki obronnej jest zapewnienie państwu maksymalnego poziomu bezpieczeństwa militarnego. Polityka obronna ma dwa aspekty: aspekt bieżący polegający na reagowaniu na zaistniałe wydarzenia i fakty związane z bezpieczeństwem militarnym państwa oraz aspekt długofalowy polegający na realizacji określonych planów i programów związanych z obronnością państwa.

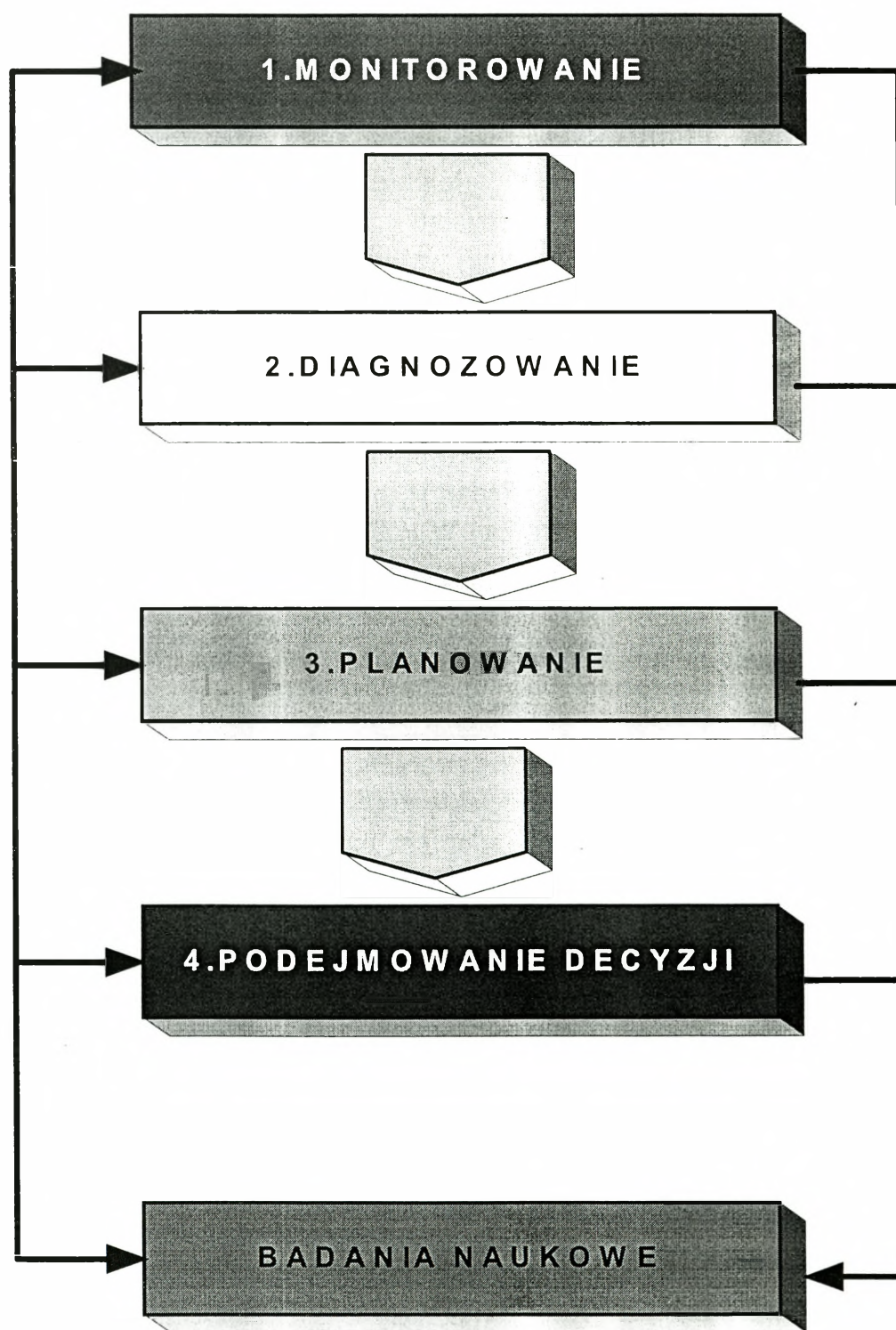
Nieodłączną częścią tego postępowania jest monitorowanie i diagnozowanie rozwoju sytuacji międzynarodowej w otoczeniu geopolitycznym państwa. Uzyskane w tym procesie dane są wykorzystywane w planowaniu i podejmowaniu decyzji dotyczących doskonalenia systemu obrony militarnej państwa. Działalność ta oparta jest na prowadzeniu stosownych badań naukowych, czego, m.in. wyrazem jest niniejsza dysertacja doktorska (schemat 1).

Bezpieczeństwo militarne państwa jest determinowane procesami i wydarzeniami zachodzącymi w stosunkach międzynarodowych w środowisku międzynarodowym państwa. Stąd też realizacja bieżącej polityki obronnej wymaga znajomości środowiska międzynarodowego państwa, śledzenia zachodzącym w nim wydarzeń i odpowiedniej ich oceny z punktu widzenia interesów bezpieczeństwa militarnego państwa.

Drugim argumentem przemawiającym za potrzebą śledzenia wydarzeń i zjawisk zachodzących w stosunkach międzynarodowych oraz ich odpowiedniej oceny jest planowanie obronne. Przygotowanie planów obronnych wymaga prognozowania rozwoju stosunków międzynarodowych w aspekcie możliwości powstania zagrożeń dla interesów bezpieczeństwa militarnego państwa. Z kolei prognozowanie rozwoju stosunków międzynarodowych wymaga odpowiedniego ewidencjonowania i oceny zjawisk, faktów i wydarzeń zachodzących w środowisku międzynarodowym państwa oraz ich oceny z punktu widzenia interesów bezpieczeństwa państwa.

Ponieważ ewidencja, selekcja i ocena zjawisk, wydarzeń i faktów zachodzących w stosunkach międzynarodowych w środowisku międzynarodowym państwa powinna być prowadzona zgodnie z określoną procedurą postępowania, którą należy wypracować, uzasadnia to podjęcie

tematu badawczego pt.: "Ocena stanu bezpieczeństwa militarnego państwa".

Schemat 1. Model funkcjonowania planowania strategicznego dla potrzeb realizacji polityki obronnej państwa.²

²Źródło: J. Kołodziejcki, *Polska przestrzeń w europejskiej perspektywie XXI wieku*, Warszawa 1996, s. 93, rys. 25.

1.3. Krytyka rozwiązań dotyczących metod oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa

Problematyka bezpieczeństwa państwa i potrzeba jego oceny pojawiła się wraz ze zmianą ustroju politycznego w Polsce i zmianą sytuacji polityczno militarnej w Europie po 1989 roku. Przedtem uwaga badawcza koncentrowała się głównie na doskonaleniu metod prognozowania przyszłych działań wojennych, zawierających charakterystykę przyszłej ewentualnej wojny i walki zbrojnej w ogóle.³

Po 1989 roku podjęte zostały badania, głównie w Akademii Obrony Narodowej, których celem, m.in., było wypracowanie metod oceny stanu bezpieczeństwa państwa.⁴ Na bazie tych badań zostało opublikowanych wiele prac zawierających propozycje rozwiązania tego problemu. największe osiągnięcia w tej dziedzinie należy przypisać następującym badaczom tego problemu: Bułka W., Dworecki S., Gogolewski J., Grygolec W., Kawczyński K., Kulczycki R., Madejski A., Przewodzki E., Stępak J., Wocial J., Zieliński J. Niestety, pomimo znacznego nakładu sił i środków oraz uzyskaniu istotnych wyników w procesie badawczym, nie uzyskano zadowalającego rozwiązania tego problemu.

W bardzo wąskim zakresie problem oceny stanu bezpieczeństwa występuje w opracowaniu A. Madejskiego pt. "Ocena i prognoza zagrożeń Rzeczypospolitej Polskiej".⁵ Jego zdaniem najważniejszymi zagrożeniami są zagrożenia gospodarcze i ekologiczne a zagrożenia militarne łączy z zagrożeniami politycznymi w jeden pakiet zagrożeń polityczno - militarnych. Jest to bardzo uproszczone podejście do rozwiązania problemu oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa. Świadczy ono, że w ocenie stanu bezpieczeństwa państwa brane są pod uwagę jedynie negatywne skutki rozwoju sytuacji międzynarodowej i to w dodatku ograniczone do trzech dziedzin funkcjonowania społeczności międzynarodowej. Natomiast stan bezpieczeństwa państwa powinien być określany wpływem zarówno skutków negatywnych jak i pozytywnych wynikających z rozwoju sytuacji międzynarodowej w rozszerzonym spektrum dziedzin działalności międzynarodowej.

³Patrz: Łepkowski W. "Otwarcie konwersatorium", w: "Metodyka oceny i prognoza zagrożeń Rzeczypospolitej Polskiej". Materiały z konwersatorium, które odbyły się 24 stycznia 1991 r., Warszawa AON 1991, s. 5).

⁴W tym bezpieczeństwa militarnego Polski.

⁵Madejski A. "Ocena i prognoza zagrożeń Rzeczypospolitej polskiej do 2015 r.", w: "Metodyka oceny i prognozowania zagrożeń Rzeczypospolitej ...", wyd., cyt., s. 24-26.

R. Kulczycki w "Metodyce oceny i prognozowania zagrożeń Rzeczypospolitej Polskiej"⁶ określa, że "Wśród ogółu zagrożeń należy wymienić najbardziej niebezpieczne, takie jak: polityczne, gospodarcze, psychologiczne, ekologiczne, bezpieczeństwa wewnętrznego oraz militarne". W porównaniu z poprzednio zaprezentowanym opracowaniem, występuje tu rozszerzenie dziedzin działalności międzynarodowej z trzech u A. Madejskiego do sześciu. Nie mniej jednak jest to nadal propozycja prowadzenia oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa jedynie w oparciu o skutki negatywne wynikające z rozwoju sytuacji międzynarodowej. R. Kulczycki, podobnie jak i A. Madejski pomijają wpływ skutków pozytywnych rozwoju sytuacji międzynarodowej na bezpieczeństwo militarne państwa.

Nieco dalej w swych rozważaniach idzie W. Bułka,⁷ który ujmuje oddzielnie pojęcie "bezpieczeństwo narodowe" i "zagrożenie bezpieczeństwa narodowego". Jednak główną uwagę nadal koncentruje na zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego, w ramach których wyróżnia zagrożenia RP. Wprowadza także pojęcie "potęgi państwa" i określa sposób jej oceny. Jednak w kwestii oceny stanu bezpieczeństwa państwa (bezpieczeństwa narodowego) praca ta nie wnosi nic istotnego, dlatego jej dorobek w tym problemie można uznać jako przyczynkowy.

W pracy zespołowej pt. „Ocena i prognoza zagrożeń polityczno - militarnych RP oraz właściwości przyszłych działań wojennych”⁸ ocenę bezpieczeństwa narodowego przeprowadzono w oparciu o podział zagrożeń bezpieczeństwa narodowego na zagrożenia niebrojne i zagrożenia polityczno - militarne. Do niebrojnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego zostały zaliczone: zagrożenia gospodarcze, zagrożenia wewnętrzne i zagrożenia ekologiczne. Jest to niesłuszne podejście gdyż w procesie rozwoju sytuacji międzynarodowej zagrożenia niebrojne mogą przerodzić się w zagrożenia z zastosowaniem przemocy zbrojnej. Niesłuszne też wydaje się łączenie zagrożeń politycznych z zagrożeniami militarnym w jeden pakiet zagrożeń polityczno - militarnych. Zwykle bowiem zagrożenie militarne jest poprzedzane zagrożeniem

⁶Patrz: Kulczycki R. "O potrzebie kompleksowej oceny i prognozowania zagrożeń Rzeczypospolitej", w: "Metodyka oceny i prognozowania zagrożeń Rzeczypospolitej Polskiej", wyd. cyt., s. 9).

⁷Patrz Bułka W. "Wstępne założenia metodyki prognozowania zagrożeń RP", w "Metodyka oceny i prognozowania zagrożeń ...", wyd. cyt., s. 14 - 23.

⁸"Ocena i prognoza zagrożeń polityczno - militarnych RP oraz właściwości przyszłych działań wojennych" opracowana przez zespół autorski: A. Madejski, R. Brdak, R. Dziubiński, W. Bułka, J. Zieliński, E. Dziewicka - Janicka, Warszawa AON 1992 r.

politycznym, ale niekoniecznie zagrożenie polityczne musi przerodzić się w zagrożenie militarne. Dlatego celowym jest, żeby zagrożenie polityczne rozpatrywać jako oddzielną formę przemocy występującą w stosunkach międzynarodowych. Z punktu widzenia oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa, proponowane rozwiązanie jest bardzo ograniczone i nie wnosi nic nowego do rozwiązania problemu.

W opracowaniu pt. „Strategia militarnej obrony RP”⁹ autorzy opracowania przyjmują, że podstawowymi czynnikami determinującymi założenia strategii militarnej państwa są uwarunkowania: polityczne, geograficzne, ekonomiczne i militarne.¹⁰ Natomiast bezpieczeństwo narodowe Polski determinują następujące zagrożenia: polityczne, gospodarcze, demograficzne, ekologiczne, psychologiczne, psychofizyczne, publiczne, edukacyjno - kulturowe.¹¹ Opracowanie to rozszerza, w porównaniu z opracowaniem R. Kulczyckiego¹² liczbę uwarunkowań bezpieczeństwa państwa z sześciu do ośmiu. Jednak pozostałe zarzuty są takie same jak w przypadku wcześniej ocenianych opracowań.

Nieco inne parametry przyjmuje R. Kulczycki w opracowaniu pt. „Metodyka prognozowania (diagnozy) stanu pokoju oraz zagrożenia militarnego Polski”.¹³ Ocena stanu bezpieczeństwa Polski jest przeprowadzana na podstawie oceny zagrożenia militarnego, zagrożenia polityczno - militarnego. Czynniki te są wyrażane w postaci potencjału rażenia, który jest uwarunkowany wpływem czynnika ludzkiego, zasilania, kierowania i wspomagania. Proponowany sposób jest, jak się wydaje, lepiej pasujący do oceny potencjałów militarnych (wojennych, wojskowych) państw niż do oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa. Co prawda na podstawie porównywania potencjałów militarnych państw można też wyciągać stosowne wnioski dotyczące stanu

⁹Opracowana przez zespół badawczy pod kierownictwem B. Balcerowicza w składzie: E. Pietrzyk, A. Madejski, J. Pawłowski, J. Marczak, J. Wojnarowski, W. Michalicki, J. Flis, J. Madzio, J. Zieliński, C. Rutkowski, Warszawa AON 1993 r.

¹⁰Tamże, s. 5.

¹¹Tamże, s. 25 - 26.

¹²Por.: Kulczycki R. "O potrzebie kompleksowej oceny i prognozowania zagrożeń Rzeczypospolitej", wys. cyt.

¹³R. Kulczycki „Prognozowanie kierunków rozwoju systemu obronnego państwa w aspekcie zmieniającej się zewnętrznej sytuacji - wybór opcji systemu obronnego RP w świetle uwarunkowań politycznych i prognozowanych zagrożeń” OPCJA, część I „Metodyka prognozowania (diagnozy) stanu pokoju oraz zagrożenia militarnego Polski, Warszawa AON 1993.

bezpieczeństwa militarnego państwa, jednak obarczone one są dużym ryzykiem popełnienia błędu. Potencjał militarny określonego państwa może stanowić konkretne zagrożenie dla naszego bezpieczeństwa militarnego ale może również stanowić wsparcie naszego potencjału militarnego w sytuacji dla nas kryzysowej. Takiej możliwości wspomniana metodyka nie przewiduje.

Metoda R. Kulczyckiego została rozszerzona w opracowaniu pt. „Wprowadzenie do procedury diagnozowania stanu bezpieczeństwa militarnego Rzeczypospolitej Polskiej”.¹⁴ Autorzy opracowania proponują, żeby globalny wskaźnik polityczno - militarnego zagrożenia państwa określić na podstawie: potencjału wojennego państwa, militarnych wskaźników zagrożenia i politycznych wskaźników zagrożenia. Natomiast potencjały cząstkowe są określane w sposób następujący:

- Potencjał wojenny państwa jest określany przez porównanie potencjałów rażenia sił zbrojnych Polski i sąsiadów. W potencjale rażenia sił zbrojnych są uwzględnione następujące czynniki: siły zbrojne własne, siły zbrojne przeciwnika, możliwości operacyjne, czynnik ludzki, zasilanie, kierowanie, wspomaganie.
- Potencjał rażenia sił zbrojnych jest określony na podstawie stanów ilościowych: kompletów broni ręcznej, raket i artylerii, czołgów, transporterów opancerzonych środków przeciwpancernych, środków przeciwlotniczych, samolotów bojowych, śmigłowców bojowych i okrętów bojowych.
- Ocena czynnika ludzkiego obejmuje fachowość, intelekt i motywację; czynnika kierowanie: wskaźnik stabilności, wskaźnik klasy techniki, wskaźnik wspomagania techniką; czynnika zasilanie: gospodarkę obronna i logistyka wojskową; czynnika wspomaganie: ukrycia i manewr.
- Militarne wskaźniki zagrożenia są określane na podstawie: procentu wykorzystania sił na kierunku zagrożenia przez przewidywanego przeciwnika z całości potencjału sąsiada, liczby grup środków rażenia, urzutowania sił w stosunku do granicy państwa, możliwe rejony wyjściowe, koncentracji, ćwiczeń, zamiary szkoleniowe w czasie ćwiczeń, kierunki kształcenia kadr (obrona, działania zaczepne, trendy w myśli wojskowej).
- Polityczne wskaźniki zagrożenia są określane na podstawie: stosunku wobec Polski w środkach masowego przekazu j-tego państwa, miejsca Polski w stosunkach państwa sąsiedniego i innymi państwami

¹⁴Opracowana przez zespół w składzie: E. Przewodzki, J. Gogolewski, W. Grygolec, K. Mielczarek, Warszawa DBM MON 1994 r.

sąsiednimi, miejsce Polski w stosunkach państwa sąsiedniego z państwami wpływowymi, uwikłanie państwa sąsiedniego w konflikty wewnętrzne i zewnętrzne, stabilność państwa i dysponowanie bronią masowego rażenia.

Proponowana metodyka ujmuje problem oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa na podstawie wskaźników statycznych, bardzo wolno zmieniających. Zmiany ich wielkości są możliwe do uchwycenia dopiero po upływie znacznego okresu czasu, w wielu wypadkach wynosi on jeden rok i więcej. Dlatego też metoda ta może być wykorzystana do badania zmian zachodzących w bezpieczeństwie militarnym państwa ale w ujęciu niemal historycznym. w zasadzie jest ją bardzo trudno lub wręcz nie nadaje się do prowadzenia systematycznej, bieżącej oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa.

Trochę inne podejście badawcze zostało zastosowane w „Metodyce prognozowania zagrożeń militarnych RP”.¹⁵ Autorzy opracowania przesłanki zagrożeń militarnych poszukują w następujących obszarach: światowy, regionalny, lokalny i wewnętrzny; w dziedzinach: gospodarcza, społeczna, polityczna i militarna. W poszczególnych dziedzinach wyróżniono następujące zagadnienia:

- w dziedzinie politycznej: polityka zagraniczna, polityka wewnętrzna, ustrój państwa, działalność administracji państwowej;
- w dziedzinie społecznej: czynniki demograficzne, bezpieczeństwo osobiste obywateli, wykształcenie i problemy socjologiczne;
- w dziedzinie gospodarczej: przemysł, rolnictwo, handel, finanse, komunikacja i usługi;
- w dziedzinie militarnej: siły zbrojne, wyposażenie techniczne sił zbrojnych, zasilanie wojsk, szkolenie wojsk i użycie wojsk.

Jest to z dotychczas prezentowanych metod oceny stanu bezpieczeństwa państwa najlepsze rozwiązanie. Cechuje go przede wszystkim próba powiązania środowiska międzynarodowego, które zostało podzielone na cztery wymiary (światowy, regionalny, lokalny i wewnętrzny) oraz oparcie bazy ocenowej na czterech dziedzinach stosunków międzynarodowych złożonych z 19 zagadnień i problemów międzynarodowych. Do ujemnych cech tej metody należy przede wszystkim zaliczyć zawężenie bazy ocenowej stanu bezpieczeństwa militarnego państwa.

¹⁵Opracowana przez zespół autorki pod przewodnictwem J. Zielińskiego, w składzie: S. Dworecki, K. Kawczyński, A. Madejski, J. Wocial, Warszawa AON 1995.

Najszerzej ten problem rozpatruje J. Stępak.¹⁶ W opracowaniu, które składa się z czterech części:

- W części pierwszej pt.: "Podział i charakterystyka środowiska międzynarodowego Polski" jest dokonany podział środowiska międzynarodowego Polski w aspekcie państwowym i organizacji międzynarodowych. W aspekcie państwowym środowisko międzynarodowe Polski jest podzielone na trzy strefy: strefę kontynentalną, strefę okołokontynentalną i strefę globalną. W strefie kontynentalnej jest wyróżnionych pięć regionów: Europy Środkowej, Europy Wschodniej, Europy Zachodniej, Europy Południowo - Wschodniej i Europy Północnej. W strefie okołokontynentalnej są wyróżnione grupy państw: grupa państw arabskich Afryki Północnej, grupa niearabskich państw islamskich Afryki Północnej, dwie grupy państw arabskich Azji Zachodniej, dwie grupy niearabskich państw islamskich Azji Zachodniej oraz grupa państw nieislamskich strefy okołokontynentalnej. W strefie globalnej środowiska międzynarodowego Polski także dokonany jest podział na grupy państw: grupa państw wiodących strefy globalnej, grupa państw afrykańskich, grupa państw azjatyckich, grupa państw północnoamerykańskich, grupa państw południowoamerykańskich i grupa państw Oceanii. Każda strefa, region (grupa państw) jest scharakteryzowana następującymi danymi liczbowymi: powierzchnią zajmowanego obszaru, liczbą zamieszkałej ludności, wytworzonym produktem narodowym brutto, produktem narodowym brutto przypadającym na jednego mieszkańca, wielkością budżetu na cele militarne (tylko strefa kontynentalna i okołokontynentalna), liczbą wydatków militarnych przypadającą na jednego mieszkańca (tylko strefa kontynentalna i okołokontynentalna), liczbą stanu osobowego sił zbrojnych (tylko strefa kontynentalna i okołokontynentalna), liczbą żołnierzy stanu osobowego sił zbrojnych przypadających na 1000 mieszkańców (tylko strefa kontynentalna i okołokontynentalna), podziałem na narodowości i grupy etniczne (tylko strefa kontynentalna) oraz podziałem ludności pod względem wyznaniowym (tylko strefa kontynentalna). Środowisko międzynarodowe Polski pod względem organizacji i instytucji międzynarodowych jest podzielone na pięć wymiarów: globalny,

¹⁶J. Stępak, Podział i charakterystyka środowiska międzynarodowego Polski, Podział stosunków międzynarodowych w środowisku międzynarodowym Polski, Hierarchizacja i wartościowanie stosunków międzynarodowych w środowisku międzynarodowym Polski, Diagnozowanie sytuacji międzynarodowej w aspekcie bezpieczeństwa militarnego Polski, Cześć I,II,III i IV tematu badawczego pt.: Metodyka Diagnozy Sytuacji Międzynarodowej, problemu badawczego pt.: Prognoza zagrożeń militarnych Polski, Warszawa AON 1995.

subglobalny, euroatlantycki, kontynentalny i regionalny. Organizacje i instytucje międzynarodowe w wymiarze globalnym są podzielone na: organizacje międzynarodowe, stowarzyszenia międzynarodowe, instytucje międzynarodowe i międzynarodowe traktaty rozbrojeniowe.

- W części drugiej pracy studyjnej pt.: "Podział stosunków międzynarodowych w środowisku międzynarodowym" jest zaprezentowany podział stosunków międzynarodowych. W ich ramach zostały wyróżnione relacje międzypaństwowe, zjawiska wewnątrzpaństwowe i procesy międzynarodowe. Relacje międzypaństwowe są podzielone na: dyplomatyczne, ekonomiczne, etniczne, militarne, polityczne, przygraniczne, ekologiczne, emigracyjne, kulturalne, naukowo - techniczne, propagandowe, turystyczne i wyznaniowe. Wśród zjawisk wewnątrzpaństwowych wyróżnione są problemy wewnętrzne i tendencje wewnętrzne. Problemy wewnętrzne dzielą się na: demograficzne, ekologiczne, ekonomiczne, etniczne, graniczne, kulturowe, militarne, nietolerancji, polityczne, społeczne, terroryzmu, wyznaniowe i zorganizowanej przestępczości. Tendencje wewnętrzne dzielą się na: ekspansjonistyczne, faszystowskie, fundamentalistyczne, hegemonistyczne, imperialne, izolacjonistyczne, komunistyczne, militarystyczne, nacjonalistyczne, odwetowe, protekcyjnistyczne, rewizjonistyczne. Procesy międzynarodowe obejmują procesy integracyjne i procesy rozbrojeniowe.
- W części trzeciej, pt. "Hierarchizacja i wartościowanie stosunków międzynarodowych w środowisku międzynarodowym Polski" elementy stosunków międzynarodowych oraz środowiska międzynarodowego Polski są uporządkowane hierarchicznie a następnie nadano im wartości liczbowe niemianowane z przedziału 0 - 1.
- Część czwarta pracy studyjnej pt. "Diagnozowanie sytuacji międzynarodowej w aspekcie bezpieczeństwa militarnego Polski" jest zaprezentowany algorytm wykonania diagnozy sytuacji międzynarodowej, który zawiera sposób przeprowadzania ewidencji, selekcji i wstępnego wartościowania informacji; sposób zasadniczego wartościowania informacji oraz sposoby prezentacji wyników diagnozy.

Metodyka ta prezentuje istotny postęp w zakresie oceny stanu bezpieczeństwa państwa. Wymaga jednak dość skomplikowanej procedury obliczeniowej a zastosowany w niej system wartościowania budzi zasadnicze wątpliwości co do sposobu podejścia do rozwiązania tego problemu.

W Departamencie Bezpieczeństwa Międzynarodowego były podejmowane próby oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa w

oparciu o zmodyfikowaną metodykę Kulczyckiego. Polegała ona na wypełnieniu, przez zaproszonych ekspertów, czterech eksperckich arkuszy pomocniczych, z których:

- pierwszy obejmuje urzutowanie sił zaczepnych państwa (planowane rejony koncentracji, rejony wyjściowe do operacji, dyslokacja i położenie sił w pasie przygranicznym, informacja o możliwościach mobilizacyjnych i stanach gotowości bojowej, charakter logistyki, warunki przygotowania działań zaczepnych);
- drugi dotyczy zamiarów w ćwiczeniach szkoleniowych wojsk (obronne, zaczepne, skryte, otwarte, ilość, oddalenie od granic, szczeble, udział lotnictwa);
- trzeci zawiera przedsięwzięcia realizowane w państwach sąsiadujących i ich siłach zbrojnych;
- arkusz czwarty prezentuje wydatki wojskowe państw Europy Środowej i Wschodniej (otoczenia RP).

Ocena stanu bezpieczeństwa Polski została zawężona do państw bezpośrednio sąsiadujących na lądzie: Rosja (część europejska i Obwód Kaliningradzki), Ukraina, Białoruś, Niemcy, Czechy, Słowacja i Litwa; oraz państw sąsiadujących przez Morze Bałtyckie, wśród których została uwzględniona tylko Szwecja.

Z oceny literatury przedmiotu nasuwa się następujący wniosek: dotychczasowe badania nie rozwiązały problemu oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa, nie mniej jednak wyniki tych badań stanowią dobrą podstawę do ich kontynuacji i rozwiązania tego problemu.

1.4. Problem badawczy, cel badań, zadania badawcze i hipoteza robocza

Z uzasadnienia wyboru tematu badawczego wynika, że umiejętność dokonywania oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa jest istotna z punktu widzenia realizacji polityki obronnej państwa. Natomiast z krytyki istniejących metod oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa wynika, że nie spełniają one wymagań w tym zakresie. Dlatego też, na tej podstawie, został sformułowany następujący główny problem badawczy: na jakich kryteriach oprzeć formalizację procesu diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski

Celem, tak określonego procesu badawczego, jest wypracowanie systemowej podstawy dla metodyki diagnozy i oceny stanu

bezpieczeństwa militarne Polski w wymiarze zewnętrznym (międzynarodowym).

Rozwiązanie głównego problemu badawczego spełniającego cel procesu badawczego oparto na rozwiązaniu następujących zadań badawczych:

- dokonać podziału środowiska międzynarodowego Polski dla potrzeb sformalizowania procesu diagnozy i oceny stanu jej bezpieczeństwa militarne w środowisku międzynarodowym;
- określić, podzielić i usystematyzować czynniki środowiska międzynarodowego Polski determinujące jej bezpieczeństwo militarne;
- opracować sformalizowane arkusze do ewidencji, selekcji i gromadzenia informacji dla potrzeb diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarne Polski w środowisku międzynarodowym.

Do rozwiązania głównego problemu badawczego, spełniającego cel procesu badawczego, przyjęto następującą hipotezę roboczą: identyfikacja środowiska międzynarodowego Polski i jego podział oraz wygenerowanie i usystematyzowanie czynników międzynarodowych, determinujących bezpieczeństwo militarne Polski, pozwoli na określenie systemowej podstawy do prowadzenia diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarne Polski w środowisku międzynarodowym.

1.5. Charakterystyka literatury procesu badawczego.

Podstawę merytoryczną procesu badawczego stanowiła literatura, która dotyczyła problematyki bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym bezpieczeństwa państwa. Stanowi ona bardzo obszerny zbiór materiałów, które można podzielić na dwie zasadnicze grupy:

- literatura obcojęzyczna,
- literatura polskojęzyczna.

Literatura obcojęzyczna stanowi również znaczny zbiór materiałów, trudny do zidentyfikowania. W procesie badawczym były wykorzystywane wydawnictwa w języku angielskim, głównie w wersji tłumaczonej na język polski a sporadycznie także i w języku oryginalnym.

Literatura polskojęzyczna obejmuje trzy zasadnicze grupy opracowań:

- opracowanie zwarte (wydawnictwa książkowe),

-
- opracowania periodyczne,
 - dokumenty.

Opracowania książkowe w języku polskim stanowiły zasadnicze źródło informacji w procesie badawczym. Zbiór ten można podzielić na dwa podzbiory ze względu na rok wydania:

- opracowania wydane przed 1990 rokiem,
- opracowania wydane po 1990 roku.

Ta druga pozycja stanowiła główną bazę informacyjną wykorzystywaną w procesie badawczym. Wymieniony podzbiór można podzielić na szereg grup pod względem instytucji wydającej dzieło:

- Uniwersytet Warszawski,
- Uniwersytet Wrocławski,
- Uniwersytet Lubelski,
- Uniwersytet Poznański,
- Uniwersytet Śląski,
- Polski Instytut Spraw Międzynarodowych,
- Akademia Obrony Narodowej (Wydział Strategiczno - Obronny),
- Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON,
- Departament Stosunków Społecznych MON (Biuro Prasy i Informacji MON),
- inne instytucje i osoby prywatne.

Najliczniejszą grupę stanowiły opracowania Uniwersytetu Warszawskiego (Instytutu Stosunków Międzynarodowych) i Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych.

Wśród literatury periodycznej do najliczniejszej zaliczały się artykuły opublikowane w "Sprawach Międzynarodowych" Polskiego Instytutu Stosunków Międzynarodowych.

Jakkolwiek, pomimo bardzo bogatej prezentacji opracowań dotyczących problematyki bezpieczeństwa międzynarodowego, zbiór opracowań związanych z bezpieczeństwem militarnym państwa (w wymiarze międzynarodowym) nie prezentuje się zbyt imponująco. Stanowiło to istotny problem w procesie badawczym. Szczególne braki dają się zauważyć w dziedzinie pojęć. Część pojęć jest natomiast różnie definiowana, nierzadko definicje zawierają wzajemnie wykluczające się sprzeczności. Dlatego też, w procesie badawczym zostały te pojęcia odpowiednio adaptowane lub od nowa zdefiniowane dla potrzeb realizacji procesu badawczego i osiągnięcia celu badań.

1.6. Opis zastosowanych metod badawczych w procesie badawczym

W rozwiązaniu tak sformułowanego problemu badawczego zostały zastosowane takie podstawowe metody badawcze jak: obserwacja, abstrahowanie, analiza, selekcjonowanie, synteza, dedukcja, indukcja, hierarchizacja, diagnoza

W rozwiązaniu problemu badawczego niezwykle istotną sprawą było prowadzenie obserwacji wydarzeń, faktów, zjawisk zachodzących w stosunkach międzynarodowych w środowisku międzynarodowym Polski. Metodą diagnozy, selekcji i abstrahowania zostały one odpowiednio uporządkowane. Ich analiza oraz studiowanie i analiza odpowiedniej literatury przedmiotu pozwoliły na rozwiązanie zagadnień badawczych. W rozwiązywaniu zagadnień badawczych istotną rolę odegrały też takie metody badawcze jak dedukcja, indukcja, synteza, wartościowanie i hierarchizacja. W wyprowadzaniu wniosków pośrednich i końcowych stosowana była metoda abstrahowania, dedukcji, indukcji i syntezy.

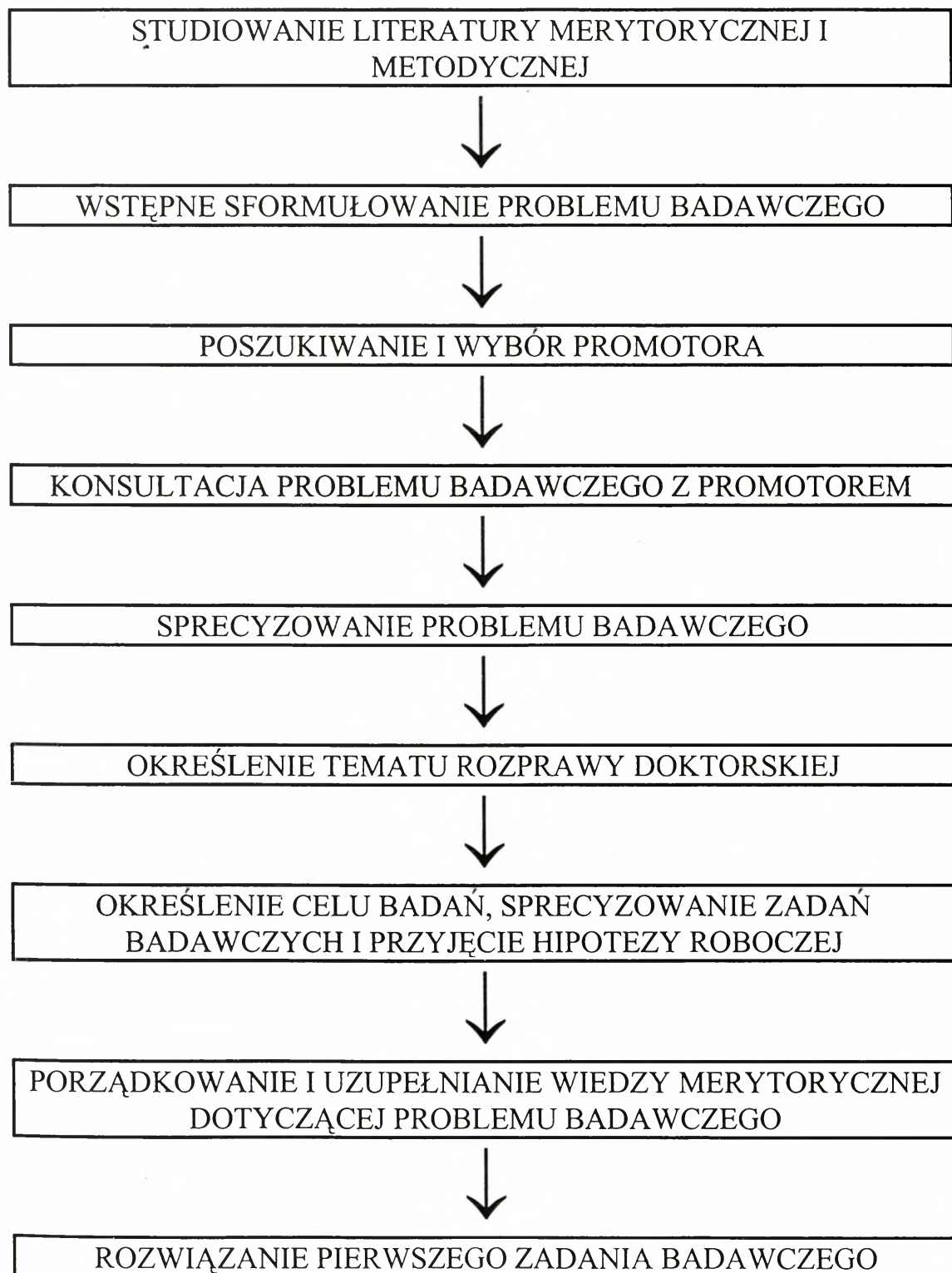
W rozwiązaniu pierwszego zadania badawczego metodą analizy literatury, indukcji i dedukcji oraz syntezy dokonany został podział i ogólna charakterystyka świata w znaczeniu politologicznym oraz bezpieczeństwa jako kategorii stosunków międzynarodowych. Następnie, metodą selekcji, wyłonione zostały cztery najistotniejsze, z punktu widzenia wpływu na kształtowanie bezpieczeństwa międzynarodowego, podmioty środowiska międzynarodowego (stosunków międzynarodowych). Przy zastosowaniu metody wartościowania i hierarchizacji zostały one odpowiednio uporządkowane dla potrzeb rozwiązania drugiego zadania badawczego.

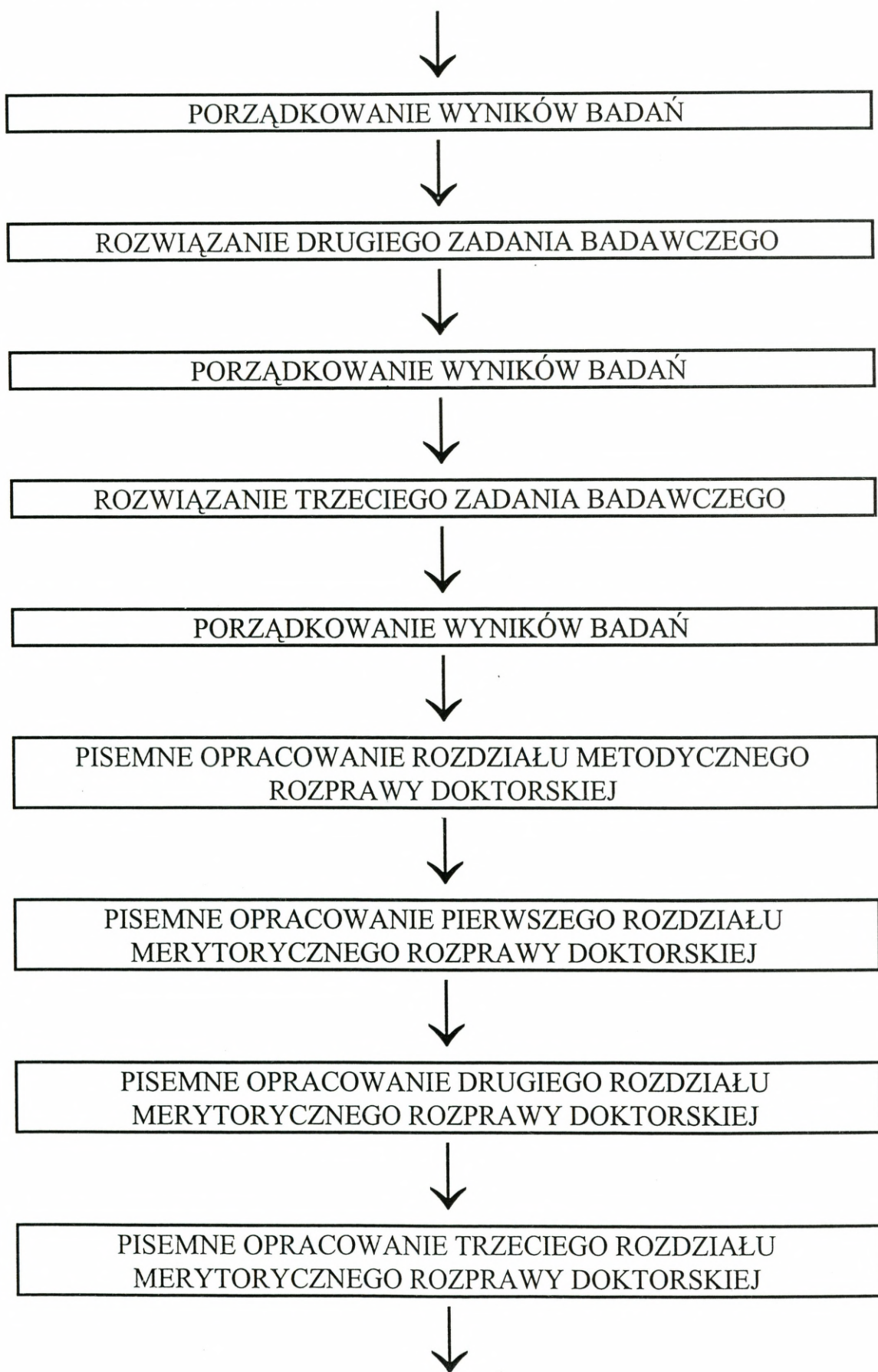
W rozwiązaniu drugiego zadania badawczego, metodą analizy literatury określony został zbiór czynników determinujących bezpieczeństwo militarne państwa. Następnie zbiór ten metodą selekcji i wartościowania został odpowiednio uporządkowany, w wyniku czego zostały wyłonione trzy podstawowe źródła czynników międzynarodowych determinujących bezpieczeństwo militarne państwa. W każdym źródle metodą indukcji i dedukcji oraz hierarchizacji zostały sporządzone odpowiednie katalogi czynników międzynarodowych dla potrzeb rozwiązania trzeciego zadania badawczego.

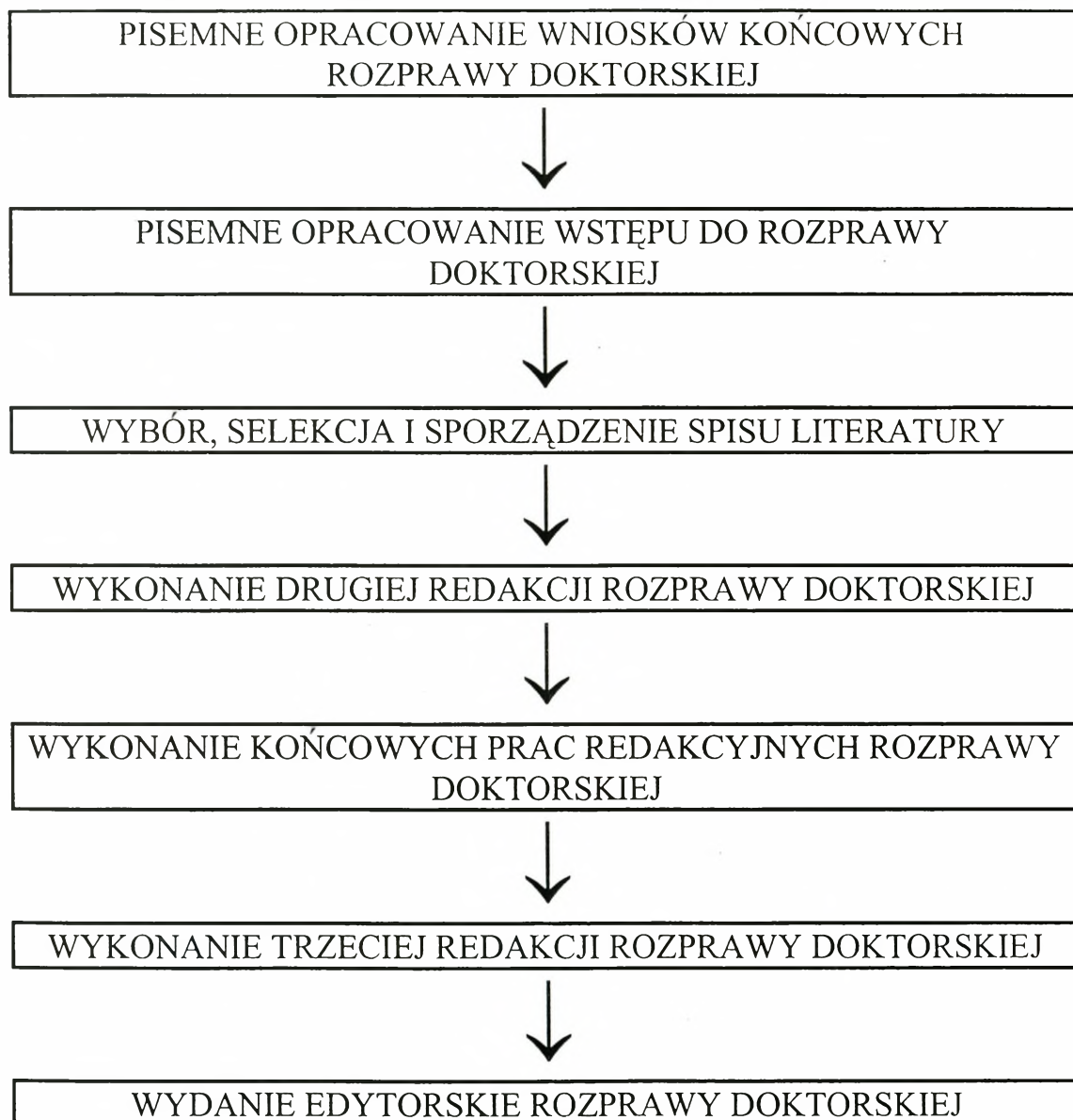
W rozwiązaniu trzeciego zadania badawczego, metodą wnioskowania, indukcji i dedukcji oraz redukcji został określony tok postępowania w procesie oceny stanu bezpieczeństwami militarnego

państwa. Przy pomocy metody modelowania zostały opracowane arkusze do ewidencjonowania, gromadzenia informacji oraz przeprowadzania wstępnej oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa.

1.7. Algorytm realizacji badań naukowych

1.8. Struktura procesu badawczego

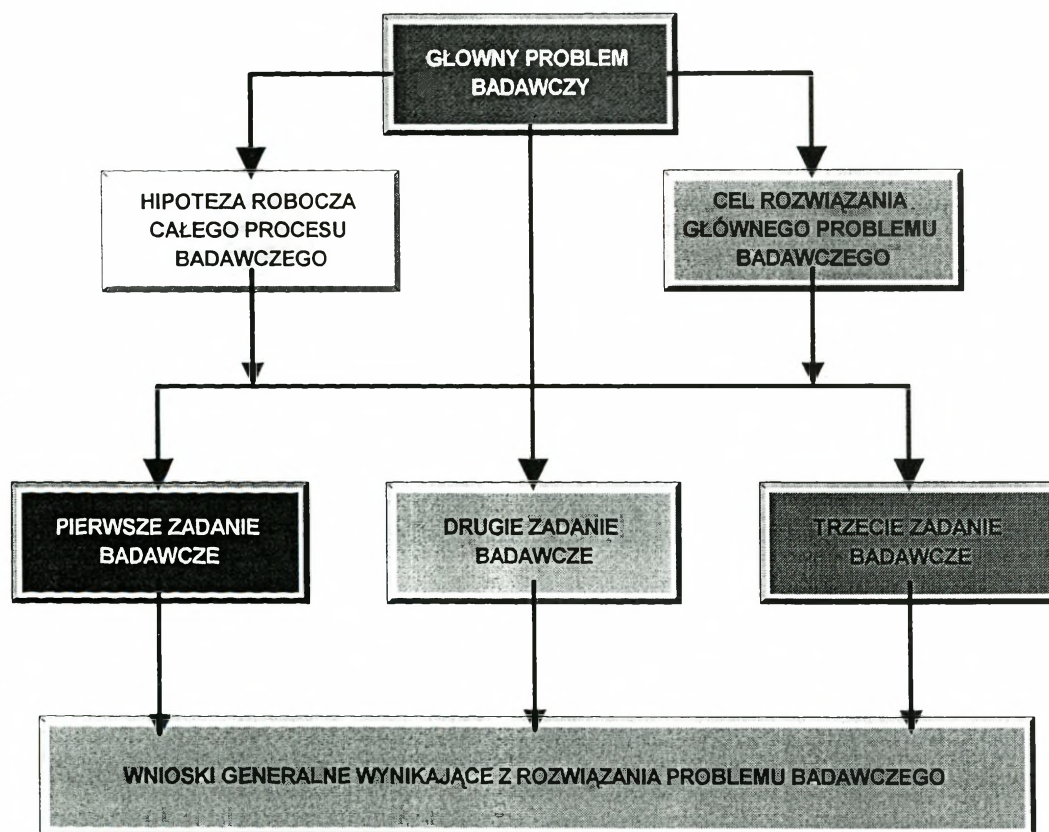
Struktura procesu badawczego obejmuje: główny problem badawczy, zadania i zagadnienia badawcze; cel główny procesu badawczego i cele szczegółowe; hipotezę roboczą dla całego procesu badawczego i hipotezy robocze dla rozwiązania zadań i zagadnień badawczych; wnioski wynikające z realizacji zagadnień i zadań badawczych, oraz wnioski generalne wynikające z rozwiązania głównego problemu badawczego (schematy 2,3).

Wynika z niej, że proces badawczy obejmuje trzy szczeble badawcze i uogólniania wniosków:

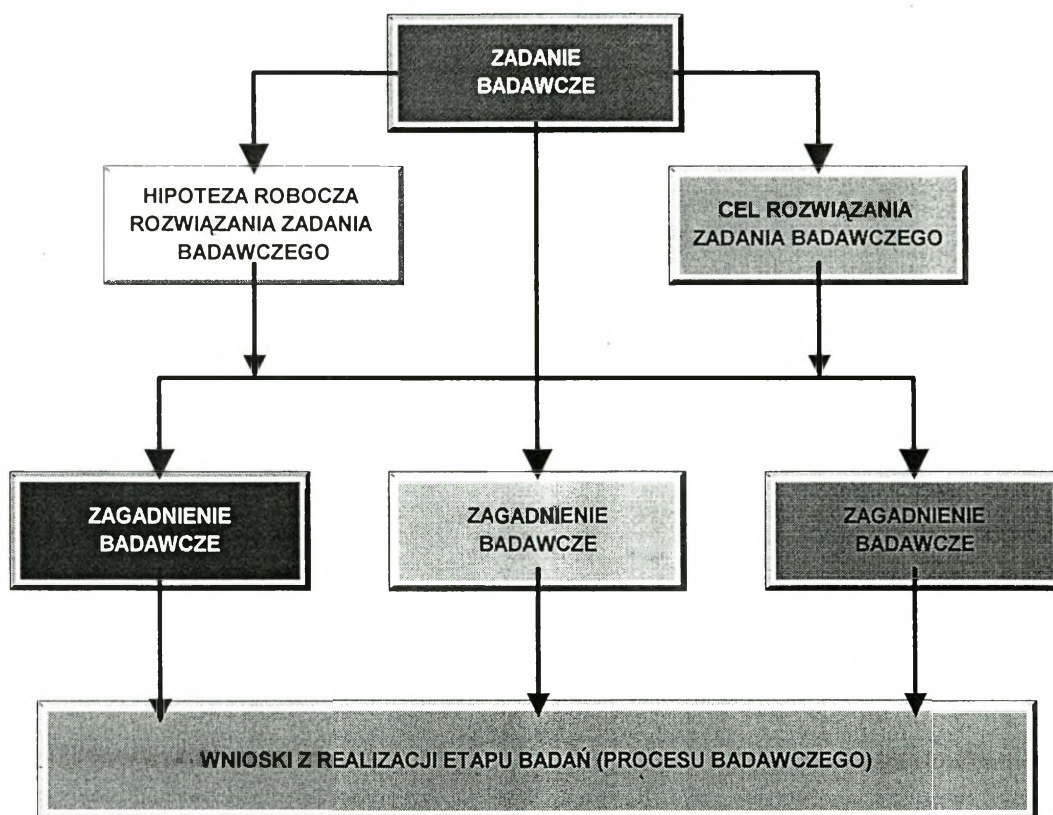
- szczebel zagadnienia badawczego,

- szczebel zadania badawczego,
- szczebel problemu badawczego.

Dla każdego szczebla badawczego został określony cel badawczy i założona hipoteza robocza oraz sformułowane wnioski.

Schemat 2. Struktura ogólna procesu badawczego.

Schemat 3. Struktura etapu procesu badawczego.

1.9. Układ części opisowej rozprawy naukowej

- Część pierwsza: opis wyników badań.
- Wstęp.
- Rozdział 1. Podstawy metodyczne procesu badawczego.
- Rozdział 2. Identyfikacja i podział środowiska międzynarodowego Polski
- Rozdział 3. Identyfikacja i porządkowanie czynników międzynarodowych.
- Rozdział 4. Ewidencja zjawisk i diagnoza stanu bezpieczeństwa militarnego Polski.
- Podsumowanie.
- Spis literatury.
- Część druga: zestawienie wyników badań.

Rozdział 2. Identyfikacja i podział środowiska międzynarodowego Polski

Świat, w rozumieniu politologicznym,¹⁷ jest to rzeczywistość międzynarodowa¹⁸ złożona z podmiotów międzynarodowych,¹⁹ która jest określana mianem "środowiska międzynarodowego".²⁰ W środowisku międzynarodowym toczy się "życie międzynarodowe",²¹ na które składają się oddziaływania zachodzące między podmiotami międzynarodowymi, określane jako "stosunki międzynarodowe (schemat 4)."²²

Schemat 4. Elementy składowe świata w rozumieniu politologicznym.

Celem stosunków międzynarodowych jest realizacja egzystencjalnych interesów podmiotów międzynarodowych,²³ z czym związane jest pojęcie "bezpieczeństwa".²⁴ Bezpieczeństwo, jako kategoria stosunków międzynarodowych ma odniesienie do całego środowiska międzynarodowego (bezpieczeństwo międzynarodowe), jego części (np.

¹⁷Politologia jest to nauka o polityce.

¹⁸To co obiektywnie istnieje na kuli ziemskiej. Por.: *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1981, t. 3, s. 159, hasło: rzeczywistość.

¹⁹Podmioty międzynarodowe są to elementy środowiska międzynarodowego do których zaliczamy: związki państw i państwa; organizacje, stowarzyszenia i instytucje międzynarodowe; związki narodów, narody, narodowości i grupy etniczne; związki wyznaniowe, wyznania i sekty religijne; ruchy narodowe i narodowyzwolenicze; korporacje transnarodowe, związki i organizacje przestępcze.

²⁰W związku z tym, środowisko międzynarodowe jest to zbiór podmiotów międzynarodowych, między którymi zachodzą określone oddziaływania międzypodmiotowe.

²¹Istnienie, egzystencja, bytowanie podmiotów międzynarodowych.

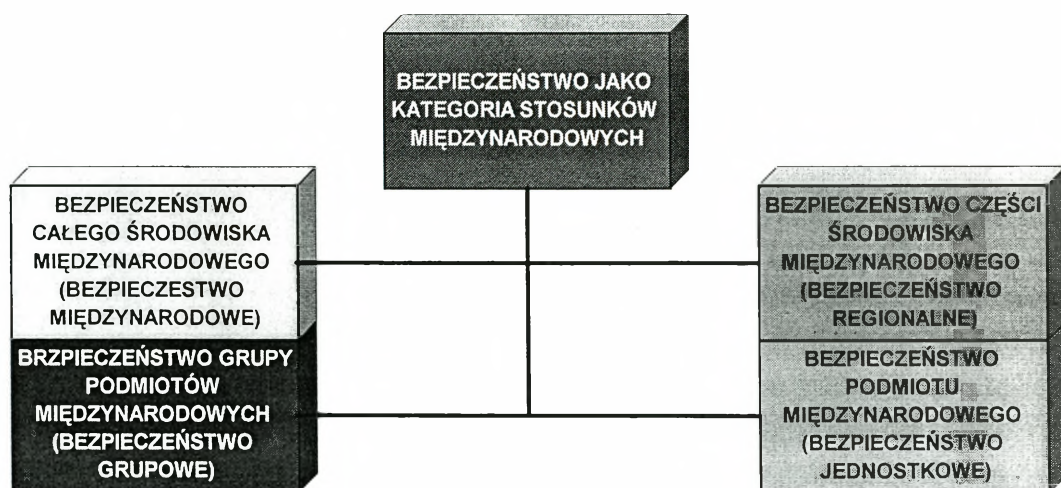
²²W związku z tym, stosunki międzynarodowe, to wzajemne oddziaływania między podmiotami międzynarodowymi w środowisku międzynarodowym. Por., *Stosunki Międzynarodowe, geneza, struktura, funkcjonowanie*. Podręcznik akademicki, (red.) E. Haliżak i R. Kuźniar, Warszawa 1994, część pierwsza; J. Kukułka, *zależności i współzależności międzynarodowe*, [w:] *Polska w środowisku międzynarodowym. Problemy współzależności*, (red.) E. Haliżak i M. Tabor, Warszawa 1993.

²³Egzystencjalne interesy podmiotu międzynarodowego, to potrzeba istnienia, przetrwania, pewności, stabilności, całości, tożsamości, niezależności, ochrony poziomu i jakości życia itp. Patrz: J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 16.

²⁴Szerzej, *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, (red.) D.B. Bobrow, E. Haliżak i R. Zięba; J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996.

bezpieczeństwo regionalne), grupy podmiotów międzynarodowych (np. bezpieczeństwo organizacji międzynarodowej) lub pojedynczego podmiotu międzynarodowego (np. bezpieczeństwo państwa)²⁵ (schemat 5).

Istnieje również pojęcie bezpieczeństwa "dziedzinowego". Jest ono odnoszone do poszczególnych dziedzin stosunków międzynarodowych.²⁶ W ten sposób wyróżnia się rodzaje bezpieczeństwa, m.in., takie jak: bezpieczeństwo polityczne, bezpieczeństwo ekonomiczne, bezpieczeństwo militarne, bezpieczeństwo ekologiczne, bezpieczeństwo społeczne, bezpieczeństwo kulturowe, bezpieczeństwo ideologiczne itp.²⁷ (schemat 6).

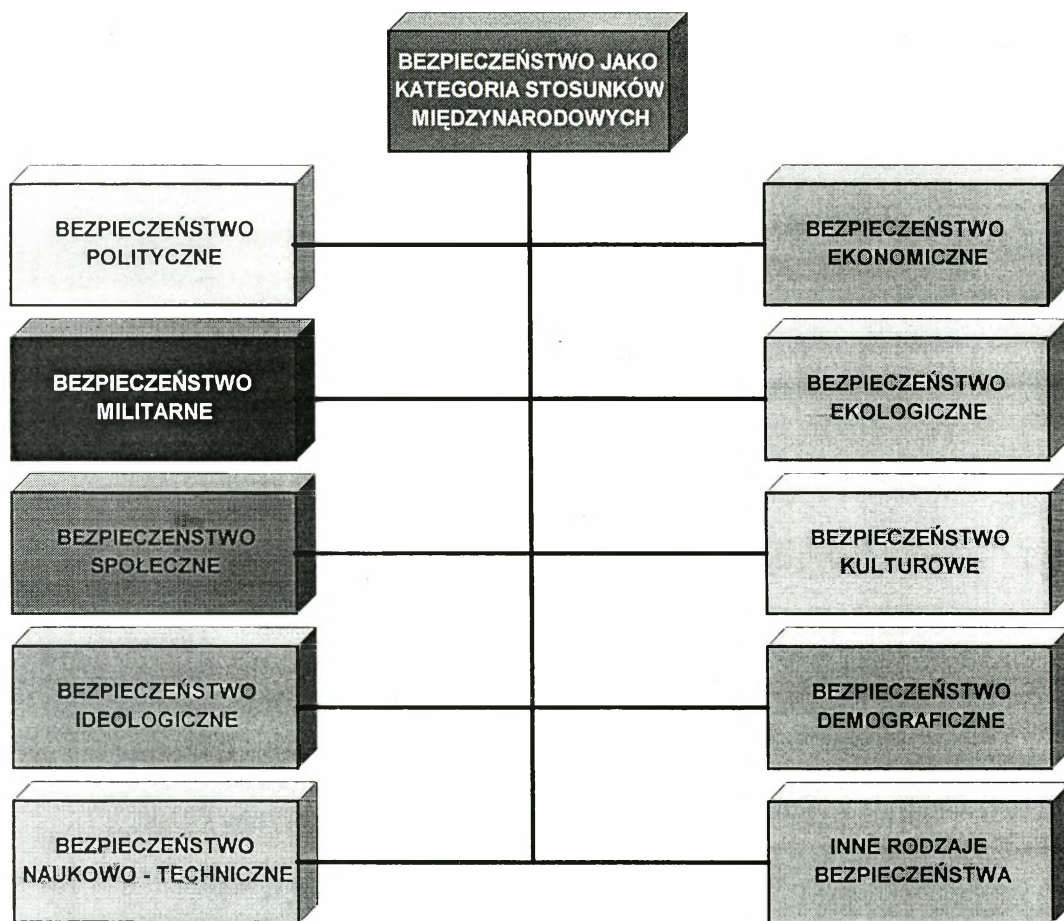
Schemat 5. Podział podmiotowy bezpieczeństwa jako kategorii stosunków międzynarodowych.

W odniesieniu do podmiotu międzynarodowego typu państwo, jego bezpieczeństwo, w tym również bezpieczeństwo militarne ma dwa wymiary: wymiar wewnętrzny i wymiar zewnętrzny (schemat 7). Wymiarem zewnętrznym bezpieczeństwa militarnego państwa jest środowisko międzynarodowe państwa i zachodzące w nim stosunki międzynarodowe.

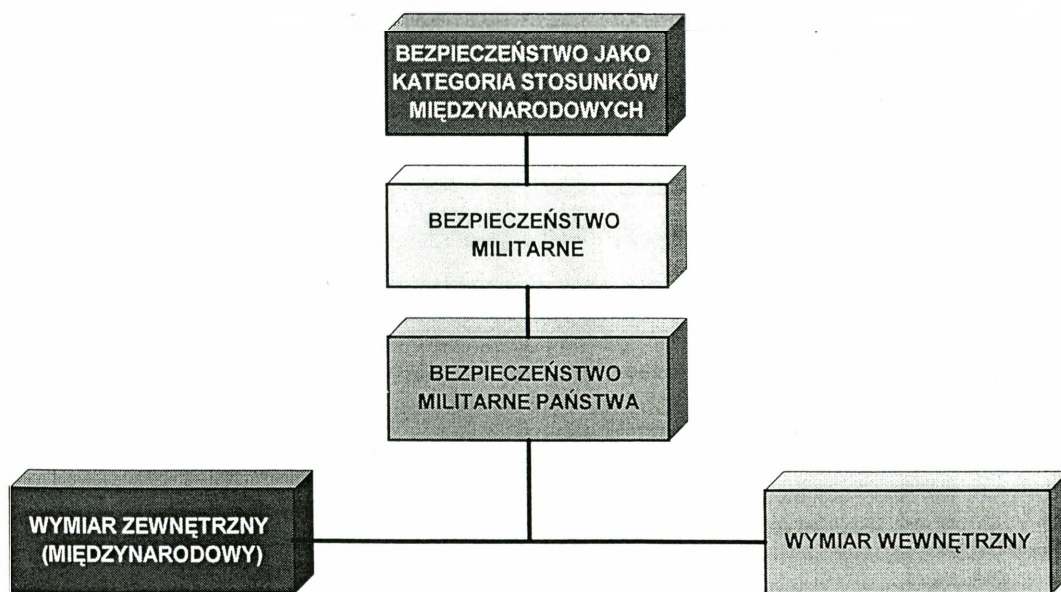
²⁵R. Zięba określa je jako podział wg kryterium podmiotowego. Por. R. Zięba, *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, wyd. cyt., s. 6.

²⁶Dziedzina stosunków międzynarodowych jest to sfera (płaszczyzna) działania podmiotów międzynarodowych. Do podstawowych dziedzin stosunków międzynarodowych zaliczają się: polityczna, dyplomatyczna, ekonomiczna, militarna, ekologiczna, kulturalna, naukowo - techniczna, sportowa itp.

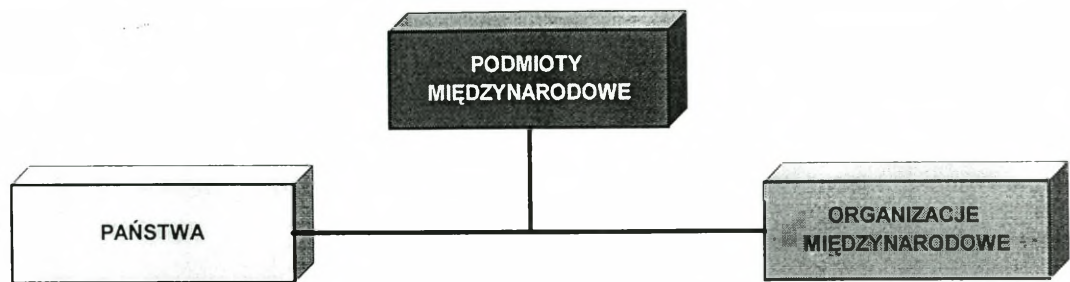
²⁷R. Zięba przyjmuje, że jest to podział wg kryterium przedmiotowego. Por. R. Zięba, *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, wyd. cyt., s. 6 - 7.

Schemat 6. Podział przedmiotowy (dziedzinowy) bezpieczeństwa jako kategorii stosunków międzynarodowych.

Schemat 7. Podział bezpieczeństwa militarnego państwa.

Schemat 8. Najważniejsze podmioty międzynarodowe kształtujące bezpieczeństwo militarne państwa.

Schemat 9. Typologia podziału środowiska międzynarodowego Polski.

Prowadzenie diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa w środowisku międzynarodowym, stanowiącym duży zbiór wszelkiego rodzaju podmiotów międzynarodowych z wzajemnymi oddziaływaniami, byłoby rzeczą bardzo trudną i skomplikowaną. Spowodowało to potrzebę przyjęcia pierwszego kryterium formalizacji procesu diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski w postaci dokonania odpowiedniego podziału środowiska międzynarodowego, co znalazło wyraz w sformułowaniu pierwszego zadania badawczego: dokonać podziału środowiska międzynarodowego Polski dla potrzeb sformalizowania procesu diagnozy i oceny stanu jej bezpieczeństwa militarnego. Celem rozwiązania tego zadania było stworzenie systemu umożliwiającego dogodną konfigurację środowiska międzynarodowego ułatwiającą proces diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski. Rozwiązanie zadania badawczego zostało oparte o następującą hipotezę roboczą: państwa i organizacje międzynarodowe są wiodącymi podmiotami środowiska międzynarodowego, których funkcjonowanie w decydującej mierze determinuje kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym. Legło to u podstaw sformułowania dwóch zagadnień roboczych:

- jak podzielić środowisko międzynarodowe, ze względu na państwa, w aspekcie ewidencjonowania i oceny relacji zachodzących między nimi;

- jak podzielić organizacje międzynarodowe ze względu na ich rolę w kształtowaniu bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym.

2.1. Podział państwowy środowiska międzynarodowego Polski

Pierwszą i najważniejszą grupę podmiotów środowiska międzynarodowego, jak to zostało już określone, stanowią państwa. Ich działalność w środowisku międzynarodowym przyjęta została jako podstawa funkcjonowania stosunków międzynarodowych. Rola, miejsce i znaczenie państw w kształtowaniu stosunków międzynarodowych jest bardzo zróżnicowane. Jedne państwa odgrywają w nich większą rolę inne mniejszą ale istotną, jeszcze inne małą i można wyodrębnić też taką grupę państw, których rola w kształtowaniu stosunków międzynarodowych jest praktycznie znikoma.

Obecnie liczba państw na świecie zbliża się do liczby 200.²⁸ Są one w różny sposób dzielone na większe zespoły i skupiska. Według tradycyjnego podziału świata, stosowanego w geografii politycznej, państwa były podzielone według przynależności kontynentalnej.²⁹ Dzisiaj ten podział w geopolityce jest mało używany.³⁰ Stosowane są próby nowego podziału geopolitycznego świata. Np. Podręczny leksykon państw świata³¹ dzieli państwa świata na: europejskie,³² afrykańskie,³³ Bliskiego Wschodu i Azji Środkowej,³⁴ Azji Południowej i Dalekiego Wschodu,³⁵

²⁸Wg. *Podręcznego leksykonu państw świata*, Wydawnictwo RTW, Warszawa 1997, liczba ta wynosi 192, do tego trzeba dodać dwa podmioty międzynarodowe, które dążą do uzyskania suwerenności, tj. Autonomia Palestyńska i Sahara Zachodnia. Łączna liczba podmiotów międzynarodowych typu państwowego uwzględniona w niniejszej rozprawie wynosi 194.

²⁹Afryka, Ameryka Południowa, Ameryka Północna, Antarktyda, Australia i Oceania, Azja i Europa.

³⁰Np. podział Ameryki na Amerykę Północną i Amerykę Południową jest zastępowany podziałem na Amerykę Północną (Stany Zjednoczone i Kanada) i Amerykę Łacińską (pozostałe państwa amerykańskie). Jeszcze bardziej ten problem jest skomplikowany jeśli chodzi o Europę. Obok pojęcia tradycyjnego Europy występują takie pojęcia jak: Europa transatlantycka, Europa od Vancouver do Władywostoku, Europa w pojęciu Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy Europejskiej. Wiele też państw Basenu Morza Śródziemnego utrzymuje bliższe kontakty z państwami Europejskimi niż z państwami swego kontynentu, np.: Turcja, Cypr, Izrael. Także państwa północnoafrykańskie (np.: Algieria, Egipt, Maroko, Tunezja) bardziej ciążą ku Europie niż w kierunku kontynentu afrykańskiego.

³¹*Podręczny leksykon państw świata*, Wydawnictwo RTW, Warszawa 1997.

³²44 państwa.

³³53 państwa.

³⁴23 państwa.

³⁵23 państwa.

Australii i Oceanii,³⁶ Ameryki Północnej i Środkowej³⁷ oraz Ameryki Południowej³⁸ i Antarktyda.³⁹

Wymienione i inne stosowane podziały państw świata są mało przydatne z punktu widzenia potrzeb monitorowania, diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski. W związku z tym zachodzi konieczność dokonania takiego podziału środowiska międzynarodowego złożonego z podmiotów typu państwo, który będzie spełniał to wymaganie.

Jest to pierwsze zagadnienie badawcze w rozwiązaniu pierwszego zadania badawczego. Celem rozwiązania tego zagadnienia jest wypracowanie takiego podziału państw w środowisku międzynarodowym, które umożliwiłoby prowadzenie niezbędnej ewidencji faktów i wydarzeń wynikających z relacji między państwami dla potrzeb diagnozowania stanu bezpieczeństwa militarnego Polski. Rozwiązanie zagadnienia oparto o trzy przesłanki robocze:

- wpływ państwa na kształtowanie bezpieczeństwa militarnego Polski w środowisku międzynarodowym jest uwarunkowany jego położeniem geopolitycznym względem państwa polskiego;
- wpływ państwa na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym jest odwrotnie proporcjonalny do jego potencjału demograficznego, terytorialnego, ekonomicznego i militarnego;
- wpływ państw na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym może być także rozpatrywany w układzie ich położenia geograficznego.

³⁶ 14 państw.

³⁷ 23 państwa.

³⁸ 12 państw.

³⁹ Interesujący podział państw świata prezentują wydawnictwa *The Military Balance*, np.: *The Military Balance 1990-91*, wyróżnia: Stany Zjednoczone, Związek Radziecki, państwa Układu Warszawskiego, państwa NATO, pozostałe państwa europejskie, państwa Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, państwa afrykańskie na południe od Sahary, Chiny, pozostałe państwa Azji i Australii, państwa karaibskie i latynoamerykańskie; *The Military Balance 1991-92* wyróżnia: Stany Zjednoczone, Związek Radziecki, państwa NATO, państwa europejskie nie należące do NATO, państwa Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, państwa afrykańskie leżące na południe od Sahary, Chiny, pozostałe państwa Azji i Australii, państwa karaibskie i latynoamerykańskie; *The Military Balance 1992-93* wyróżnia: Stany Zjednoczone, państwa NATO, państwa europejskie nie należące do NATO, Rosję, państwa Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, państwa Azji Środkowej i Południowej, państwa Azji Wschodniej i Australii, państwa karaibskie i latynoamerykańskie; państwa afrykańskie leżące na południe od Sahary; ostatni podział występuje także w dalszych wydaniach *The Military Balance*: 1993-94, 1994-95, 1995-96 i 1996-97.

W wyniku realizacji pierwszej przesłanki roboczej, środowisko międzynarodowe Polski zostało podzielone na 8 pierścieni geopolitycznych, określonych dalej strefami geopolitycznymi⁴⁰ (schemat 10). Podstawą do przeprowadzenia tego podziału było "strefowe oddalanie" państw od Polski pod względem położenia geograficznego i znaczenia politycznego, ekonomicznego i militarnego w kształtowaniu bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym. W zależności od przyjętej liczby kolejnych stref geopolitycznych możliwe jest przyjęcie osiem różnych wymiarów środowiska międzynarodowego określonych dalej wymiarami geopolitycznymi⁴¹ (tabela 1). W ten sposób wymiar lokalny środowiska międzynarodowego Polski (ŚMP) równa się strefie geopolitycznej A, wymiar subregionalny ŚMP składa się ze stref geopolitycznych A i B, wymiar regionalny - strefy geopolityczne A, B i C, wymiar kontynentalny - strefy A, B, C i D; wymiar okołokontynentalny - A, B, C, D i E, wymiar euroatlantycki - A, B, C, D, E i F; wymiar subglobalny - A, B, C, D, E, F i G oraz wymiar globalny - wszystkie osiem stref geopolitycznych (A, B, C, D, E, F, G i H).

Realizacja drugiej przesłanki roboczej umożliwiła dokonanie podziału państw, ze względu na posiadany potencjał bazowy⁴² oraz ich uszeregowanie pod względem wielkości wpływu na kształtowanie bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym. Potencjał bazowy (schemat 11) państwa został określony na podstawie:

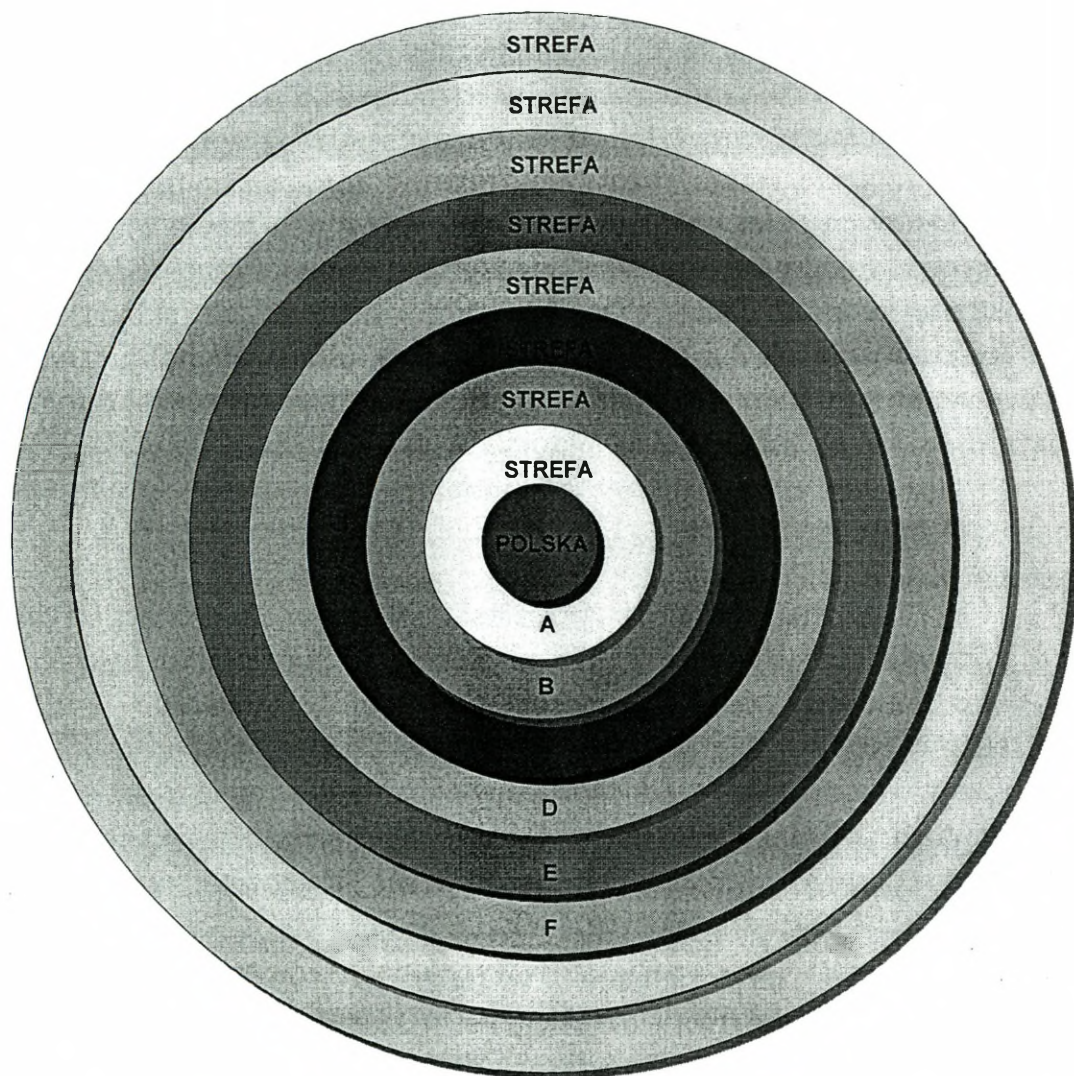
- potencjału demograficznego wyrażonego liczbą mieszkańców państwa i określonego wskaźnikiem globalnym potencjału demograficznego (tabela 1 zestawu załączników);
- potencjału terytorialnego wyrażonego wielkością powierzchni terytorialnej państwa i określonego wskaźnikiem globalnym potencjału terytorialnego (tabela 1 zestawu załączników);
- potencjału ekonomicznego wyrażonego wielkością wytwarzanego, przez państwo, produktu narodowego brutto i określonego wskaźnikiem globalnym potencjału ekonomicznego (tabela 1 zestawu załączników);
- potencjału militarnego wyrażonego wielkością budżetu wojskowego państwa w skali jednego roku i określonego wskaźnikiem budżetowym potencjału militarnego oraz liczbą osób personelu wojskowego państwa czasu pokoju i określonego wskaźnikiem personalnym potencjału militarnego (tabela 1 zestawu załączników). Przyjęcie dwóch

⁴⁰Strefa geopolityczna środowiska międzynarodowego jest to wydzielona liczba państw położona na obszarze o charakterystycznych cechach geopolitycznych.

⁴¹Wymiar geopolityczny środowiska międzynarodowego jest umowna wielkość tego środowiska złożona z odpowiedniej liczby stref geopolitycznych.

⁴²Potencjał bazowy państwa, w niniejszej rozprawie, stanowi sumę potencjałów: demograficznego, terytorialnego, ekonomicznego i militarnego.

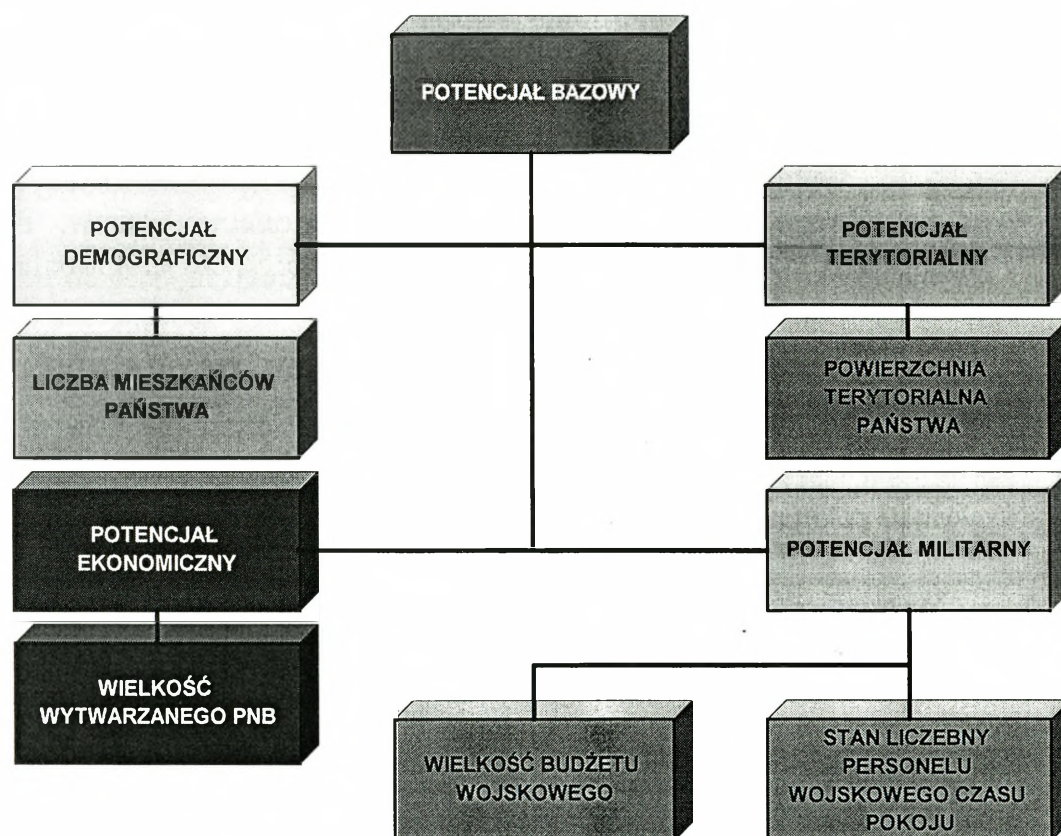
parametrów liczbowych dla określenia potencjału militarnego ma na celu uwypuklenie roli i znaczenia państwa w kształtowaniu bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym.

Schemat 10. Podział środowiska międzynarodowego Polski na strefy geopolityczne.

Tabela 1. Podział środowiska międzynarodowego na wymiary geopolityczne.

Wymiar geopolityczny	Strefa geopolityczna
Lokalny	A
Subregionalny	A, B
Subregionalny	A, B, C
Kontynentalny	A, B, C, D
Okółokontynentalny	A, B, C, D, E
Euroatlantycki	A, B, C, D, E, F
Subglobalny	A, B, C, D, E, F, G
Globalny	A, B, C, D, E, F, G, H

Schemat 11. Składniki potencjału bazowego i sposób ich zobrazowania.

Na podstawie zestawień wskaźników globalnych potencjału demograficznego (tabela 2 zestawu załączników), potencjału terytorialnego (tabela 3 zestawu załączników), potencjału ekonomicznego (tabela 4 zestawu załączników), potencjału militarnego (tabele 5 i 6 zestawu załączników) zostały obliczone wskaźniki potencjałowe proporcjonalne.⁴³ Średnia arytmetyczna wskaźników potencjałowych proporcjonalnych, określona średnim wskaźnikiem proporcjonalnym potencjału bazowego (tabela 7 zestawu załączników), została przyjęta jako podstawa do określenia znaczenia państwa i zakresu jego wpływu na kształtowanie bezpieczeństwa militarnego Polski w danej grupie państw, strefie geopolitycznej lub wymiarze geopolitycznym środowiska międzynarodowego Polski (ŚMP). Ponadto uśrednione wskaźniki proporcjonalne potencjału bazowego zostały przyjęte jako podstawa do przeprowadzenia podziału państw, ze względu na posiadany potencjał bazowy, na wiodące,⁴⁴ średnie⁴⁵ i małe.⁴⁶

⁴³Wskaźnik potencjałowy proporcjonalny przedstawia wielkość proporcjonalną wskaźnika potencjałowego państwa w grupie państw i jest wyrażony procentem.

⁴⁴Rozumiane jako państwa o dużym wpływie na kształtowanie bezpieczeństwa militarnego. Do tej grupy państw zostały zaliczone państwa, których średni wskaźnik proporcjonalny potencjału bazowego jest większy niż 3 %.

Realizacja trzeciej przesłanki roboczej umożliwiła dokonanie podziału państw środowiska międzynarodowego na strefy kontynentalne państw, regiony państw i grupy regionalne państw. Podział jedno-, dwu- lub trzystopniowy państw jest uzależniony od strefy geopolitycznej. Państwa wymiaru lokalnego, subregionalnego, regionalnego i kontynentalnego są podzielone na grupy regionalne państw. Państwa wymiaru okołokontynentalnego, euroatlantyckiego i subglobalnego są podzielone na regiony i grupy państw. Państwa wymiaru globalnego zostały podzielone na strefy kontynentalne państw, regiony państw i grupy regionalne państw (tabela 2).

Tabela 2. Podział państw wymiarów geopolitycznych środowiska międzynarodowego ze względu na położenie geograficzne.

Wymiar geopolityczny	Strefa kontynentalna państw	Region państw	Grupa regionalna państw
Lokalny			X
Subregionalny			X
Regionalny			X
Kontynentalny			X
Okołokontynentalny		X	X
Euroatlantycki		X	X
Subglobalny		X	X
Globalny	X	X	X

Jako podstawę do dalszych badań przyjęto podział środowiska międzynarodowego na wymiary geopolityczne. W ramach prezentacji poszczególnych wymiarów geopolitycznych będzie dokonany podział państw na strefy geopolityczne, podział państw pod względem potencjału bazowego i podział państw ze względu na położenie geograficzne.

2.1.1. Wymiar lokalny środowiska międzynarodowego Polski

Wymiar lokalny ŚMP stanowi pierwsze rozszerzenie otoczenia geopolitycznego Polski. Utworzony jest z państw bezpośrednio graniczących z Polską na lądzie. Wymiar lokalny składa się z 8 państw

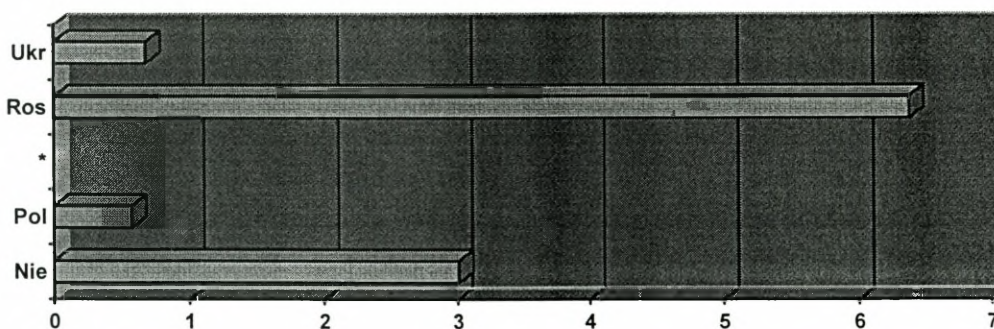
⁴⁵Rozumiane jako państwa o średnim wpływie na kształtowanie bezpieczeństwa militarnego. Do tej grupy państw zostały zaliczone państwa, których średni wskaźnik proporcjonalny potencjału bazowego jest zawarty w przedziale 1 - 3 %;

⁴⁶Rozumiane jako państwa o małym wpływie na kształtowanie bezpieczeństwa militarnego. Do tej grupy państw zostały zaliczone państwa, których średni wskaźnik proporcjonalny potencjału bazowego jest mniejszy niż 3 %.

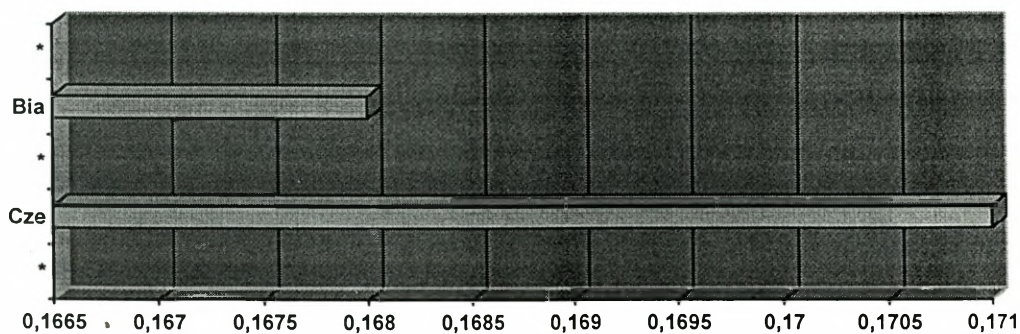
należących jednej strefy geopolitycznej (tabela 3, tabela 332 zestawu załączników).

Tabela 3. Podział państw wymiaru lokalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geopolitycznego i potencjału bazowego.

Strefa geopolityczna państw	Grupa potencjałowa państw	Państwa
Strefa A	Grupa państw wiodących	Niemcy
		Polska
		Rosja
		Ukraina
	Grupa państw średnich	Czechy
		Białoruś
	Grupa państw małych	Litwa
Słowacja		

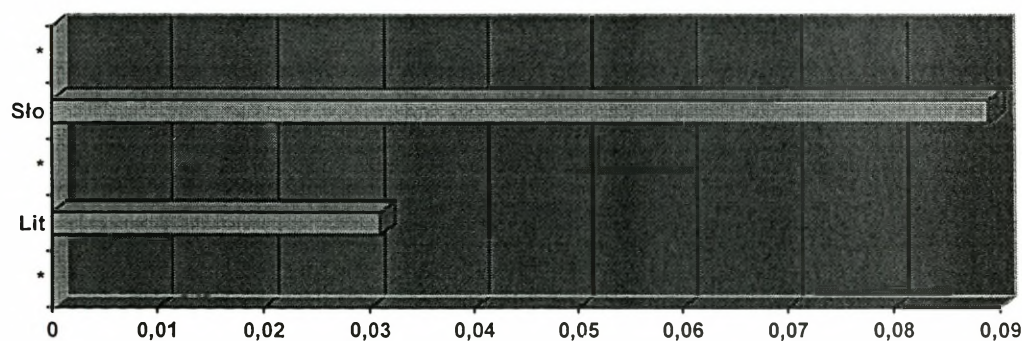
Wykres 1. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grupy państw wiodących strefy A środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 2. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grupy państw średnich strefy A środowiska międzynarodowego Polski.

Strefa geopolityczna A ŚMP składa się z 8 państw (tabela 1, tabela 332 zestawu załączników); wśród których (tabela 3, tabela 333 zestawu załączników): 4 państwa należą do grupy państw wiodących (tabela 334 zestawu załączników), 2 państwa do grupy państw średnich (tabela 335

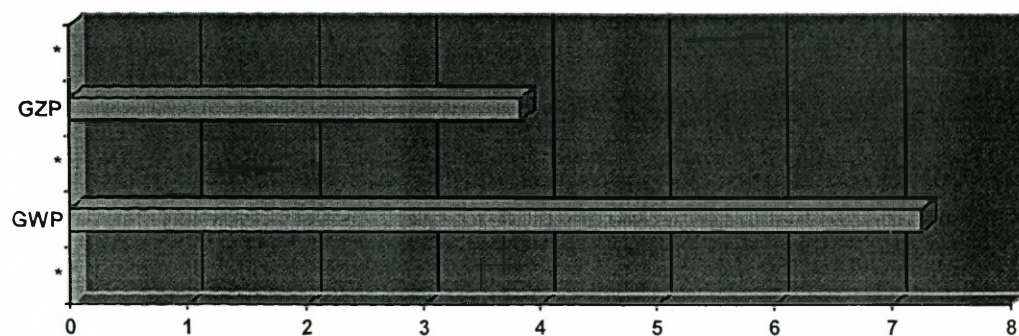
zestawu załączników) i 2 państwa do grupy państw małych (tabela 336 zestawu załączników). Wiodący wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w strefie A mają (wykres 1, Tabela 334 zestawu załączników): Rosja, Niemcy, Ukraina i Polska; średni wpływ (wykres 2, tabela 335 zestawu załączników): Czechy i Białoruś; mały wpływ (wykres 3, tabela 336 zestawu załączników).

Wykres 3. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grupy państw małych strefy A środowiska międzynarodowego Polski.

Tabela 2. Podział państw wymiaru lokalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geograficznego.

Grupa regionalna państw	Państwa
Grupa wschodnia państw	Białoruś
	Litwa
	Rosja
	Ukraina
Grupa zachodnia państw	Czechy
	Niemcy
	Polska
	Słowacja

Wykres 4. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grup regionalnych państw wymiaru lokalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Pod względem położenia geograficznego, państwa wymiaru lokalnego są podzielone na dwie grupy regionalne (tabela 2): grupę wschodnią liczącą 4 państwa (tabela 2, tabela 334 zestawu załączników) i grupę zachodnią w składzie również 4 państw (tabela 2, tabela 335 zestawu załączników).

Kolejność wpływu grup regionalnych państw na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze regionalnym jest następująca (wykres 4, tabela 333 zestawu załączników): grupa wschodnia państw, grupa zachodnia państw.

W sumie, wymiar lokalny ŚMP liczy 8 państw tworzących jedną strefę geopolityczną; z których 4 należą do grupy państw wiodących, 2 do grupy państw średnich i 2 do grupy państw małych; podzielonych na dwie grupy regionalne państw.

2.1.2. Wymiar subregionalny środowiska międzynarodowego Polski

Wymiar subregionalny ŚMP stanowi następne rozszerzenie otoczenia geopolitycznego Polski. Utworzony jest przez dodanie do wymiaru lokalnego ŚMP strefy geopolitycznej B (schemat 12).

Schemat 12. Schemat utworzenia wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wymiar subregionalny ŚMP składa się z 14 państw (tabela 5, tabela 316 zestawu załączników) podzielonych na dwie strefy geopolityczne A i B (tabela 5, tabela 317 zestawu załączników). Dane dotyczące strefy A przedstawione są w podrozdziale poprzednim.⁴⁷ Natomiast strefa geopolityczna B składa się z 6 państw (tabela 5, tabela 318 zestawu załączników), z których (tabela 5): 1 zalicza się do grupy państw wiodących (tabela 320 zestawu załączników), 3 do grupy państw średnich (tabela 321 zestawu załączników) i 2 do grupy państw małych (tabela 322 zestawu załączników). Kolejność wpływu stref geopolitycznych na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze subregionalnym jest następująca: strefa A, strefa B (wykres 5, tabela 317 zestawu załączników). Wiodący wpływ na kształtowanie bezpieczeństwa

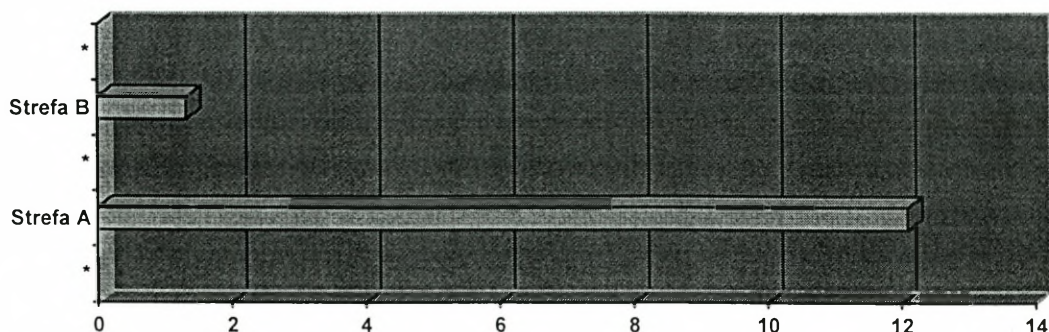
⁴⁷Patrz podrozdział 2.1.1..

militarnego w strefie B ma Szwecja (wykres 6, tabela 320 zestawu załączników), średni wpływ: Norwegia, Dania i Finlandia (wykres 6, tabela 321 zestawu załączników), mały wpływ: Łotwa i Estonia (wykres 7, tabela 322 zestawu załączników).

Wymiar subregionalny ŚMP pod względem geograficznym podzielony jest na cztery grupy regionalne państw (tabela 6, tabela 323 zestawu załączników): grupa wschodnia licząca 3 państwa (tabela 324 zestawu załączników), grupa północno - wschodnia - 3 państwa (tabela 325 zestawu załączników), grupa północna - 4 państwa (tabela 326 zestawu załączników) i grupa zachodnia - 4 państwa (tabela 327 zestawu załączników). Wpływ grup potencjałowych na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze subregionalnym przedstawia się następująco (wykres 8, tabela 323 zestawu załączników): grupa wschodnia państw, grupa zachodnia państw, grupa północna państw i grupa północno - wschodnia państw.

Tabela 5. Podział państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geopolitycznego i potencjału bazowego.

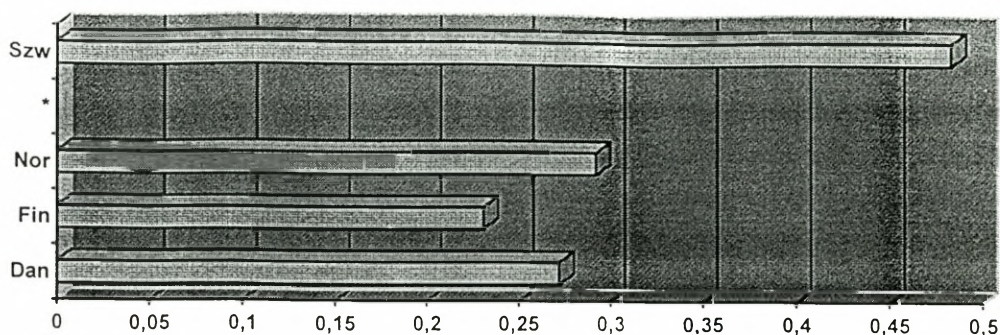
Strefa geopolityczna państw	Grupa potencjałowa państw	Państwa
Strefa A) ⁴⁸) ⁴⁹
Strefa B	Grupa państw wiodących	Szwecja
	Grupa państw średnich	Dania
		Finlandia
		Norwegia
Grupa państw małych	Estonia	
		Łotwa

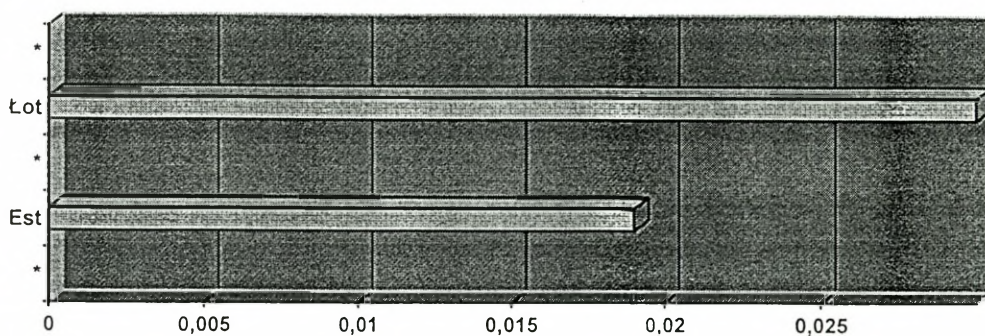
Wykres 5. Porównanie wskaźników potencjału bazowego stref państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

⁴⁸Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁴⁹Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski

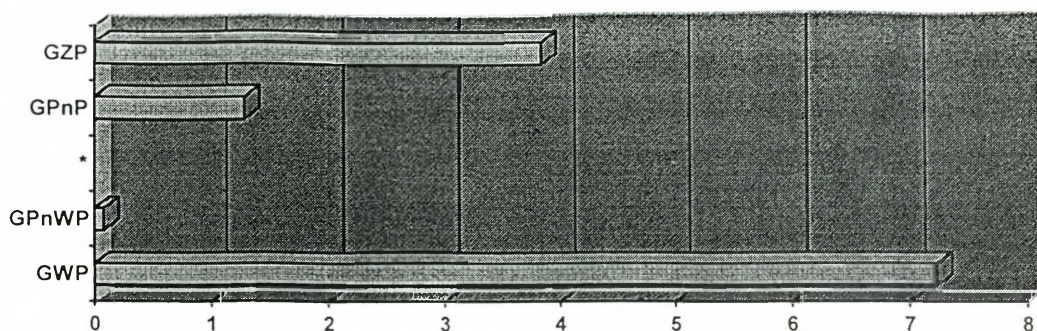
Wykres 6. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grupy państw wiodących i średnich strefy B wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 7. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grupy państw małych strefy B wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Tabela 6. Podział państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geograficznego.

Grupa regionalna państw	Państwa
Grupa wschodnia państw	Białoruś
	Rosja
	Ukraina
Grupa północno - wschodnia państw	Estonia
	Litwa
	Łotwa
Grupa zachodnia państw	Czechy
	Niemcy
	Polska
	Słowacja
Grupa północna państw	Dania
	Finlandia
	Norwegia
	Szwecja

Wykres 8. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grup regionalnych państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W sumie, w skład wymiaru subregionalnego ŚMP wchodzi 14 należących do dwóch stref geopolitycznych; w składzie: 5 państw wiodących, 5 państw średnich i 4 państwa małe; podzielonych na 4 grupy regionalne państw.

2.1.3. Wymiar regionalny środowiska międzynarodowego Polski

Wymiar regionalny ŚMP stanowi dalsze rozszerzenie otoczenia geopolitycznego Polski. Utworzony jest przez dodanie do wymiaru subregionalnego ŚMP strefy geopolitycznej C (schemat 13).

Schemat 13. Schemat utworzenia wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wymiar regionalny ŚMP liczy 26 państw (tabela 291 zestawu załączników) wchodzących w skład trzech stref geopolitycznych: A, B i C (tabela 7, tabela 292 zestawu załączników). Strefy geopolityczne: A i B ŚMP zostały zaprezentowane w poprzednich podrozdziałach.⁵⁰

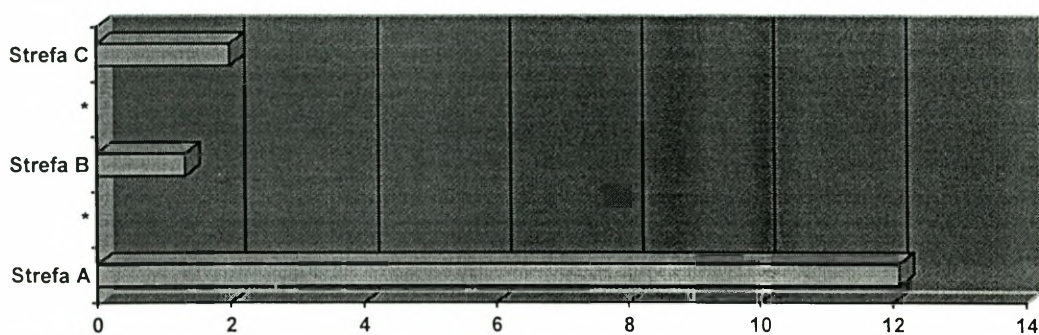
Strefa geopolityczna C ŚMP składa się z 12 państw (tabela 7, tabela 293 zestawu załączników), z których (tabela 7, tabela 294 zestawu załączników): 3 państwa tworzą grupę państw wiodących (tabela 295 zestawu załączników), 5 państw grupę państw średnich (tabela 296 zestawu załączników) i 4 państwa grupę państw małych (tabela 297 zestawu załączników). Kolejność wpływu stref geopolitycznych na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze regionalnym

⁵⁰Strefa A w podrozdziale 2.1.1, strefa B w podrozdziale 2.1.2 niniejszej rozprawy.

jest następująca (wykres 9, tabela 292 zestawu załączników): strefa A, strefa C i strefa B. Wiodący wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w strefie geopolitycznej C mają: Grecja Rumunia i Austria (wykres 10, tabela 295 zestawu załączników), średni wpływ: Jugosławia, Bułgaria, Węgry, Chorwacja oraz Bośnia i Hercegowina (wykres 11, tabela 296 zestawu załączników), mały wpływ: Albania, Słowenia, Mołdawia i Macedonia (wykres 12, tabela 297 zestawu załączników).

Tabela 7. Podział państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geopolitycznego i potencjału bazowego.

Strefa geopolityczna państw	Grupa potencjałowa państw	Państwa
Strefa A) ⁵¹) ⁵²
Strefa B) ⁵³) ⁵⁴
Strefa C	Grupa państw wiodących	Austria
		Grecja
		Rumunia
	Grupa państw średnich	Bośnia i Hercegowina
		Bułgaria
		Chorwacja
		Jugosławia
	Grupa państw małych	Węgry
		Albania
		Macedonia
	Mołdawia	
	Słowenia	

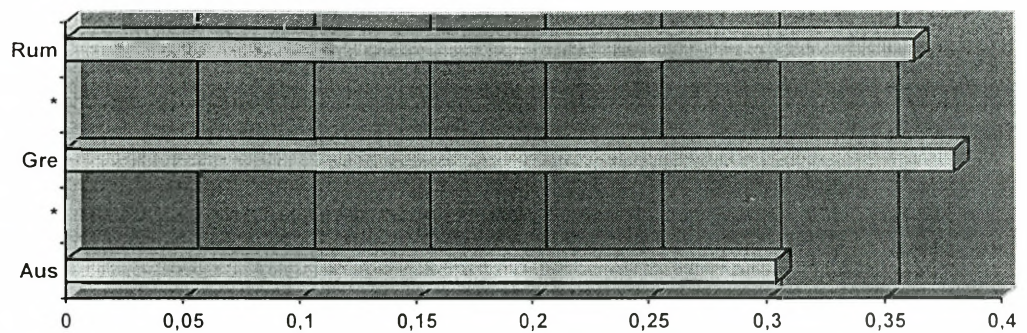
Wykres 9. Porównanie wskaźników potencjału bazowego stref geopolitycznych państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

⁵¹ Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

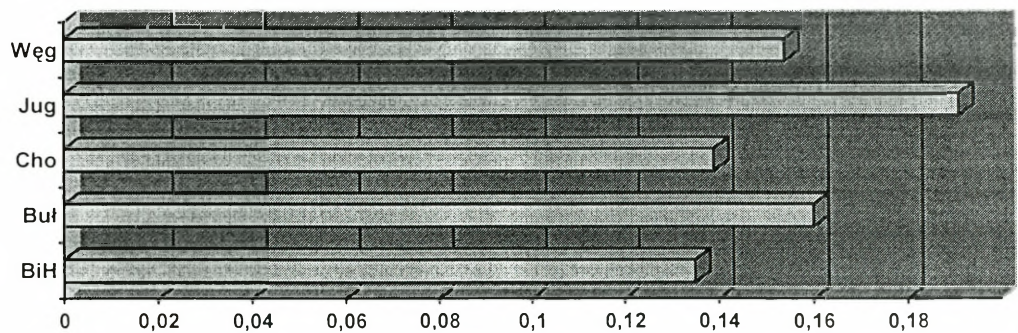
⁵² Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁵³ Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

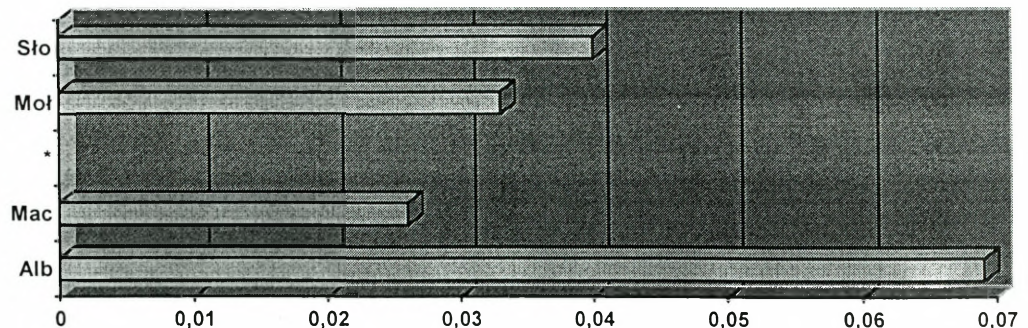
⁵⁴ Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 10. Porównanie wskaźników potencjału bazowego państw wiodących strefy C wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 11. Porównanie wskaźników potencjału bazowego państw średnich strefy C wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

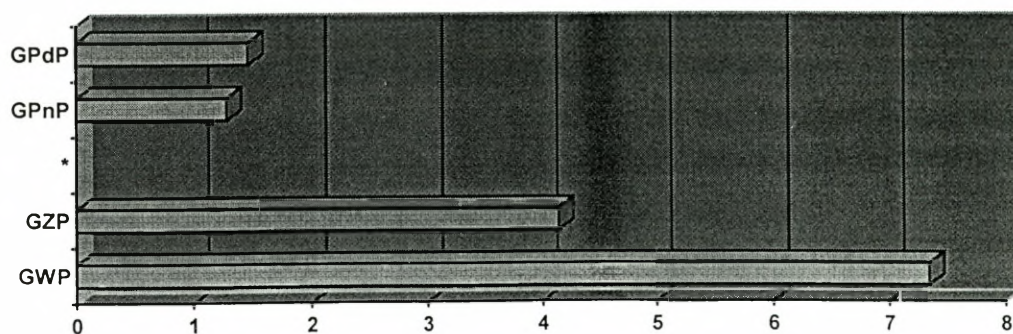
Wykres 12. Porównanie wskaźników potencjału bazowego państw małych strefy C wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Pod względem geograficznym, wymiar regionalny jest podzielony na 4 grupy regionalne państw (tabela 8, tabela 298 zestawu załączników): grupę wschodnią liczącą 7 państw (tabela 299 zestawu załączników), grupę północną - 4 państwa (tabela 300 zestawu załączników), grupę zachodnią - 7 państw (tabela 301 zestawu załączników) i grupę południową - 8 państw (tabela 302 zestawu załączników). Kolejność wpływu grup regionalnych na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze regionalnym przedstawia się następująco (wykres

13, tabela 298 zestawu załączników): grupa wschodnia państw, grupa zachodnia państw, grupa południowa państw i grupa północna państw.

Tabela 8. Podział państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geograficznego.

Grupa regionalna państw	Państwa
Grupa wschodnia państw	Białoruś
	Mołdawia
	Rosja
	Ukraina
	Estonia
	Litwa
	Łotwa
Grupa zachodnia państw	Czechy
	Niemcy
	Polska
	Słowacja
	Austria
	Słowenia
	Węgry
Grupa północna państw	Dania
	Finlandia
	Norwegia
	Szwecja
Grupa południowa państw	Albania
	Bułgaria
	Grecja
	Rumunia
	Bośnia i Hercegowina
	Chorwacja
	Jugosławia
	Macedonia

Wykres 13. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grup regionalnych państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W sumie, w skład wymiaru regionalnego ŚMP wchodzi 26 państw należących do trzech stref geopolitycznych; z których: 8 zalicza się do grupy państw wiodących, 10 do grupy państw średnich i 8 do grupy państw małych; podzielonych na cztery grupy regionalne państw.

2.1.4. Wymiar kontynentalny środowiska międzynarodowego Polski

Wymiar kontynentalny ŚMP stanowi ostatnie rozszerzenie otoczenia geopolitycznego Polski na kontynencie europejskim. Utworzony jest przez dodanie do wymiaru regionalnego ŚMP strefy geopolitycznej D (schemat 14).

Schemat 14. Schemat utworzenia wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wymiar kontynentalny składa się z 43 państw (tabela 259 zestawu załączników) podzielonych na cztery strefy geopolityczne: A, B, C i D (tabela 260 zestawu załączników) Charakterystyka stref A, B i C jest podana w podrozdziałach poprzednich.⁵⁵

Strefa geopolityczna D liczy 17 państw (tabela 9, tabela 261 zestawu załączników), z których (tabela 7): 7 zalicza się do grupy państw wiodących (tabela 263 zestawu załączników), 1 do grupy państw średnich (tabela 267 zestawu załączników), 4 do grupy państw małych (tabela 268 zestawu załączników). Grupa państw wiodących (tabela 7) jest podzielona na dwie podgrupy potencjałowe (tabela 264 zestawu załączników) A i B, z których podgrupa A liczy 4 państwa (tabela 265 zestawu załączników) i podgrupa B - 3 państwa (tabela 266 zestawu załączników). Podobnie grupa państw małych (tabela 7) jest podzielona na dwie podgrupy (tabela 269 zestawu załączników), z których podgrupa A liczy 4 państwa (tabela 270 zestawu załączników), a podgrupa B - 5 państw (tabela 271 zestawu załączników).

Pod względem wpływu na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze kontynentalnym (wykres 14, tabela 262 zestawu

⁵⁵Strefy A w podrozdziale 2.1.1, strefy B w podrozdziale 2.1.2, strefy C w podrozdziale 2.1.3 niniejszej rozprawy.

załączników), strefa regionalna D zajmuje drugie miejsce za grupą A. Wiodący wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w strefie

Tabela 9. Podział państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geopolitycznego i potencjału bazowego.

Strefa geopolityczna państw	Grupa potencjałowa państw	Podgrupa potencjałowa państw	Państwa
Strefa A) ⁵⁶) ⁵⁷
Strefa B) ⁵⁸) ⁵⁹
Strefa C) ⁶⁰) ⁶¹
Strefa D	Grupa państw wiodących	Podgrupa A	Francja
			Hiszpania
			Wielka Brytania
			Włochy
		Podgrupa B	Belgia
			Holandia
	Szwajcaria		
	Grupa państw średn.		Portugalia
	Grupa państw małych	Podgrupa A	Irlandia
			Islandia
Luksemburg			
Malta			
Podgrupa B		Andora	
		Liechtenstein	
		Monako	
		San Marino	
Watykan			

D mają państwa (wykresy: 15, 16, tabela 263 zestawu załączników): Francja, Wielka Brytania, Włochy, Hiszpania, Holandia, Szwajcaria i Belgia; średni wpływ (wykres 16, tabela 267 zestawu załączników): Portugalia i mały wpływ (wykres 17, tabela 268 zestawu załączników): Irlandia, Islandia, Luksemburg i Malta.⁶²

⁵⁶Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁵⁷Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

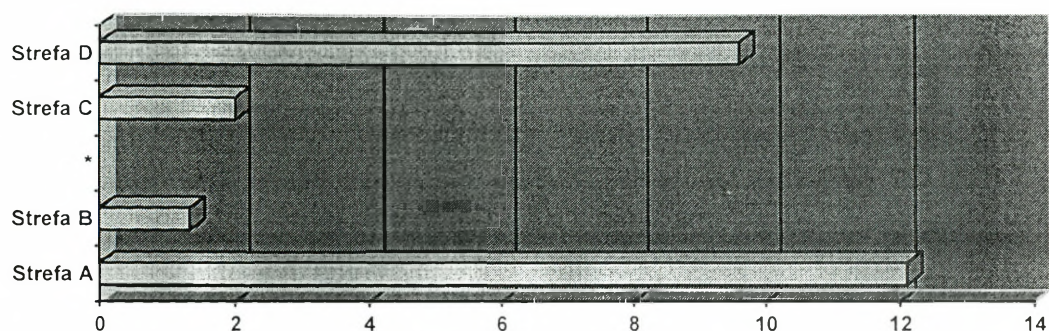
⁵⁸Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁵⁹Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

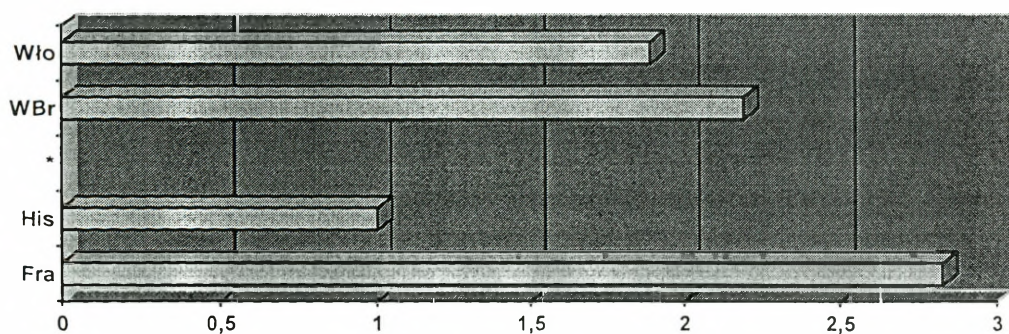
⁶⁰Jak w wymiarze regionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁶¹Jak w wymiarze regionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

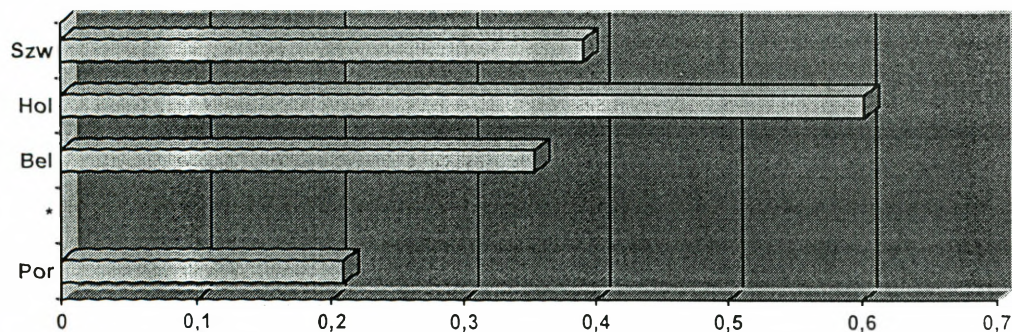
⁶²W skład tej grupy wchodzi jeszcze takie państwa jak: Andora, Liechtenstein, Monako, San Marino i Watykan. Ponieważ wywierają one znikomą wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego, więc zostały pominięte. Trochę inna sytuacja występuje w przypadku Watykanu, który jako państwo nie odgrywa prawie żadnej roli na arenie międzynarodowej. Natomiast Watykan jako siedziba zwierzchnich

Wykres 14. Porównanie wskaźników potencjału bazowego stref geopolitycznych państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

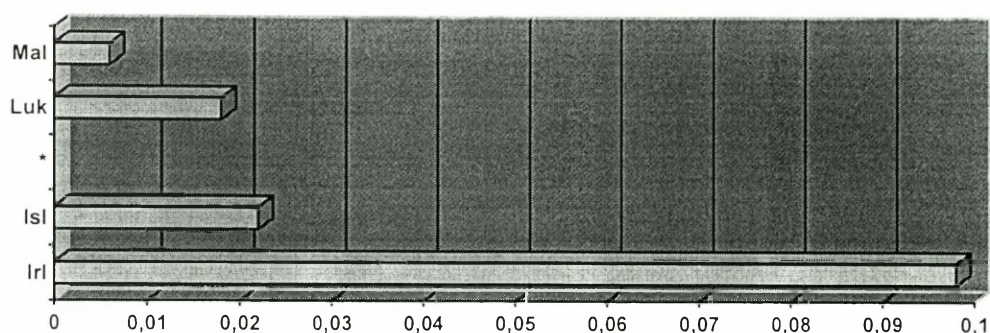
Wykres 15. Porównanie wskaźników potencjału bazowego państw podgrupy A grupy państw wiodących strefy D wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 16. Porównanie wskaźników potencjału bazowego państw podgrupy B grupy państw wiodących i grupy państw średnich strefy D wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Pod względem geograficznym, wymiar kontynentalny ŚMP jest podzielony na (tabela 10, tabela 272 zestawu załączników): grupę wschodnią liczącą 7 państw (tabela 273 zestawu załączników), grupę

władz Kościoła Katolickiego jest istotnym i liczącym się elementem stosunków międzynarodowych.

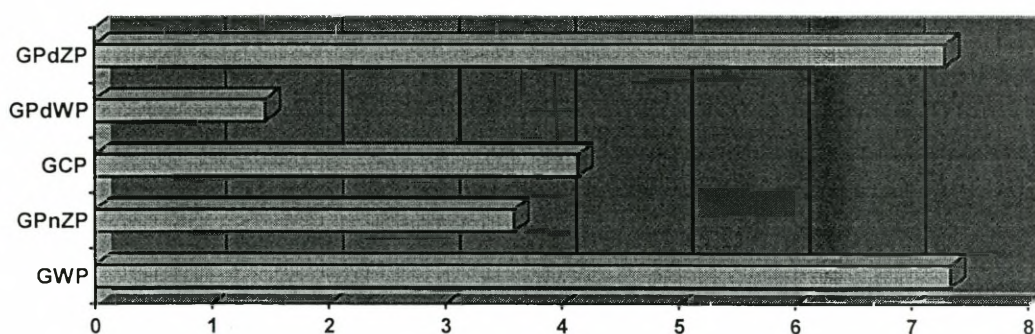
Wykres 17. Porównanie wskaźników potencjału bazowego państw podgrupy A grupy państw małych strefy D wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Tabela 10. Podział państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geograficznego.

Grupa regionalna państw	Państwa
Grupa wschodnia państw	Białoruś
	Estonia
	Litwa
	Łotwa
	Mołdawia
	Rosja
	Ukraina
Grupa centralna państw	Austria
	Czechy
	Niemcy
	Polska
	Słowacja
	Słowenia
	Węgry
Grupa północno - zachodnia państw	Dania
	Finlandia
	Irlandia
	Islandia
	Norwegia
	Szwecja
	Wielka Brytania
Grupa południowo - wschodnia państw	Albania
	Bośnia i Hercegowina
	Bułgaria
	Chorwacja
	Grecja
	Jugosławia
	Macedonia
	Rumunia

Tabela 10 a. Podział państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geograficznego.

Grupa regionalna państw	Państwa
Grupa południowo - - zachodnia państw	Andora
	Belgia
	Francja
	Hiszpania
	Holandia
	Liechtenstein
	Luksemburg
	Malta
	Monako
	Portugalia
	San Marino
	Szwajcaria
	Watykan
	Włochy

Wykres 18. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grup regionalnych państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

centralną - 7 państw (tabela 301 zestawu załączników)⁶³, grupę północno - zachodnią - 7 państw (tabela 274 zestawu załączników), grupę południowo - wschodnią - 8 państw (tabela 302 zestawu załączników)⁶⁴ i grupę południowo - zachodnią - 14 państw (tabela 275 zestawu załączników). Z porównania wskaźników potencjału bazowego (wykres 18, tabela 272 zestawu załączników) wynika następująca kolejność wpływu grup regionalnych na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze kontynentalnym: grupa wschodnia państw, grupa południowo - zachodnia

⁶³Skład grupy zachodniej państw wymiaru regionalnego odpowiada składowi grupy centralnej państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

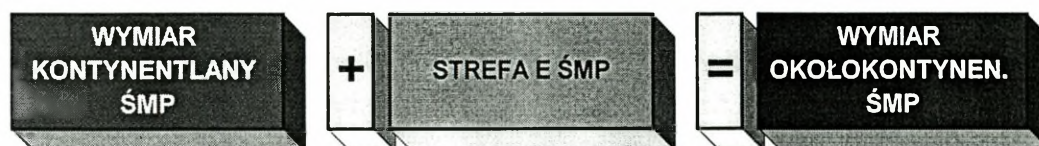
⁶⁴Skład grupy południowej państw wymiaru regionalnego odpowiada składowi grupy południowo - wschodniej państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

państw, grupa centralna państw, grupa północno - zachodnia państw, grupa południowo - wschodnia państw.

W sumie, wymiar kontynentalny ŚMP składa się z 43 państw występujących w składzie 4 stref geopolitycznych; z których 15 zalicza się do grupy państw wiodących, 11 do grupy państw średnich i 17 do grupy państw małych; podzielonych na pięć grup regionalnych państw.

2.1.5. Wymiar okołokontynentalny środowiska międzynarodowego Polski

Wymiar okołokontynentalny ŚMP stanowi kolejne rozszerzenie otoczenia geopolitycznego Polski. Utworzony jest przez dodanie do wymiaru kontynentalnego ŚMP strefy geopolitycznej E (schemat 15).

Schemat 15. Schemat utworzenia wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wymiar okołokontynentalny ŚMP składa się z 80 państw (tabela 201 zestawu załączników) występujących w pięciu strefach geopolitycznych: A, B, C, D i E. Charakterystyka stref geopolitycznych A, B, C i D jest podana w podrozdziałach poprzednich.⁶⁵ Strefa geopolityczna E ŚMP zawiera 37 państw (tabela 11, tabela 203 zestawu załączników). Pod względem potencjałowym składa się (tabela 11, tabela 204 zestawu załączników) z grupy państw wiodących liczącej 13 państw (tabela 205 zestawu załączników), grupy państw średnich - 14 państw (tabela 210 zestawu załączników), grupy państw małych - 10 państw (tabela 215 zestawu załączników). Grupa państw wiodących jest podzielona na trzy podgrupy (tabela 11, tabela 206 zestawu załączników): A - 5 państw (tabela 207 zestawu załączników), B - 4 państwa (tabela 208 zestawu załączników), C - 4 państwa (tabela 209 zestawu załączników). Grupa państw średnich jest podzielona także na trzy podgrupy (tabela 11, tabela 211 zestawu załączników): A - 5 państw (tabela 212 zestawu załączników), B - 5 państw (tabela 213 zestawu załączników), C - 4 państwa (tabela 214 zestawu załączników). Grupa państw małych jest podzielona na dwie podgrupy (tabela 11, tabela 216 zestawu załączników): A - 5 państw

⁶⁵Strefy A w podrozdziale 2.1.1, strefy B - 2.1.2, strefy C - 2.1.3, strefy D - 2.1.4 niniejszej dysertacji.

(tabela 217 zestawu załączników) i B - 5 państw (tabela 218 zestawu załączników).

Z porównania wskaźników potencjału bazowego (wykres 19, tabela 202 zestawu załączników) wynika następująca kolejność wpływu stref geopolitycznych na kształtowanie bezpieczeństwa militarnego w wymiarze okołokontynentalnym ŚMP: strefa E, strefa A, strefa D, strefa C i strefa B. Wiodący wpływ na kształtowanie bezpieczeństwa militarnego w strefie E ŚMP mają państwa (wykresy 20, 21, 22, tabela 205 zestawu załączników): Pakistan, Turcja, Iran, Arabia Saudyjska, Egipt, Algieria, Irak, Sudan,

Tabela 11. Podział państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geopolitycznego i potencjału bazowego.

Strefa geopolityczna państw	Grupa potencjałowa państw	Podgrupa potencjałowa państw	Państwa
Strefa A) ⁶⁶) ⁶⁷
Strefa B) ⁶⁸) ⁶⁹
Strefa C) ⁷⁰) ⁷¹
Strefa D) ⁷²) ⁷³) ⁷⁴
Strefa E	Grupa państw wiodących	Podgrupa A	Arabia saudyjska
			Egipt
			Iran
			Pakistan
			Turcja
		Podgrupa B	Algieria
			Irak
			Sudan
			Syria
		Podgrupa C	Kazachstan
			Izrael
			Maroko
			Libia
			Czad

⁶⁶Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁶⁷Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁶⁸Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁶⁹Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁷⁰Jak w wymiarze regionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

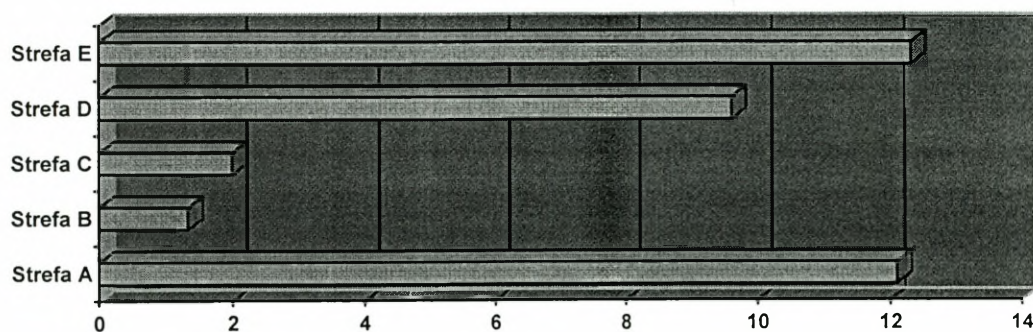
⁷¹Jak w wymiarze regionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁷²Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

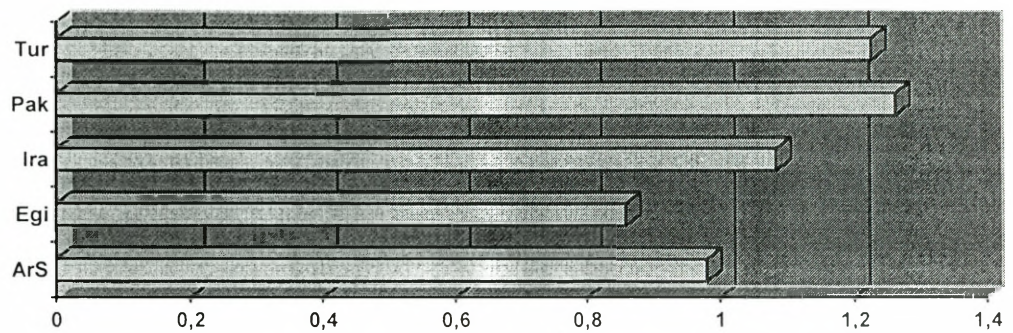
⁷³Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁷⁴Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

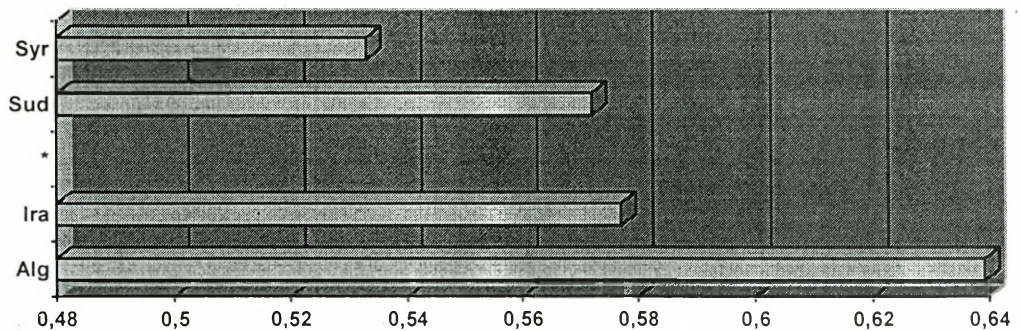
Strefa E	Grupa państw średnich	Podgrupa A	Mali
			Niger
			Afganistan
			Uzbekistan
		Podgrupa B	Jemen
			Mauretania
			Zjednoczone Emiraty Arabskie
			Jordania
			Oman
	Podgrupa C	Kuwejt	
		Tunezja	
		Turkmenistan	
		Azerbejdżan	
		Grupa państw małych	Podgrupa A
Armenia			
Kirgistan			
Tadżykistan			
Gruzja			
Podgrupa B	Sahara Zachodnia		
	Palestyńska Autonomia		
	Katar		
	Cypr		
Bahrajn			

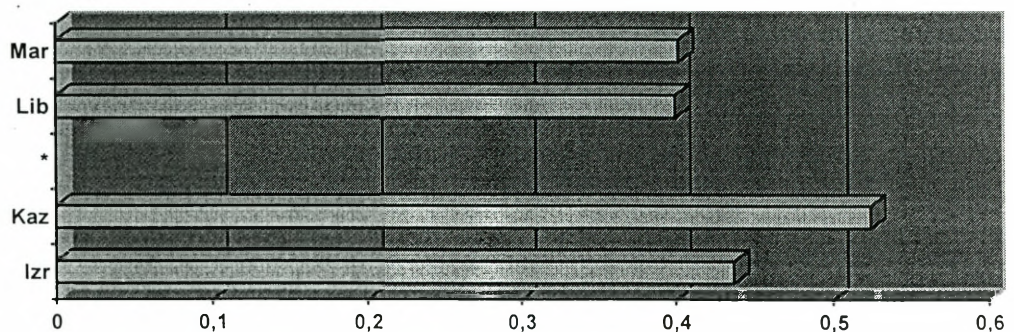
Wykres 19. Porównanie wskaźników potencjału bazowego stref geopolitycznych państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

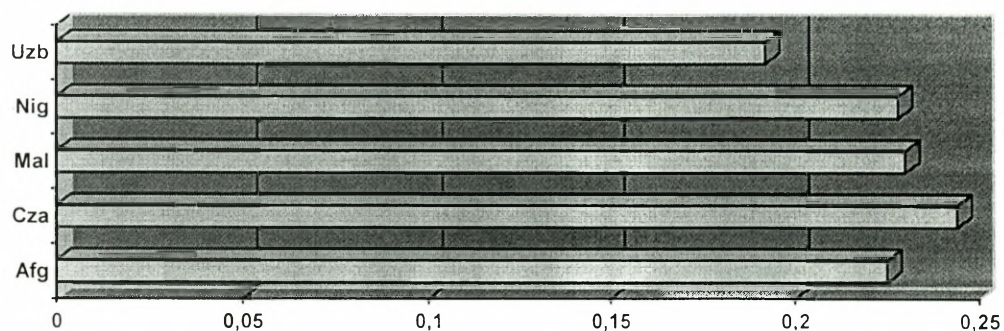
Wykres 20. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy A grupy państw wiodących strefy E wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 21. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy B grupy państw wiodących strefy E wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

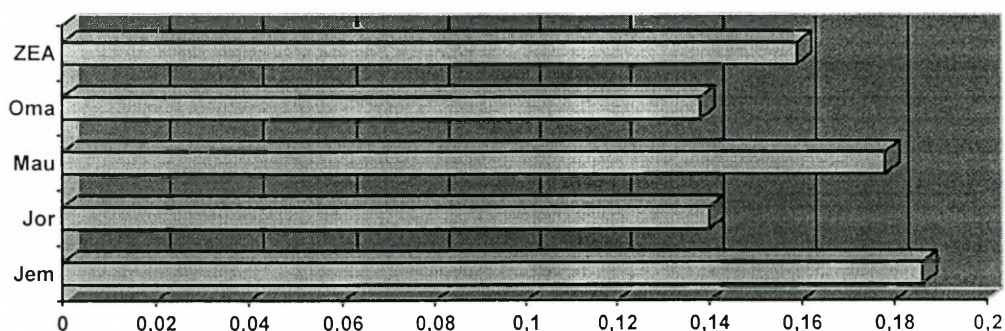

Wykres 22. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy C grupy państw wiodących strefy E wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

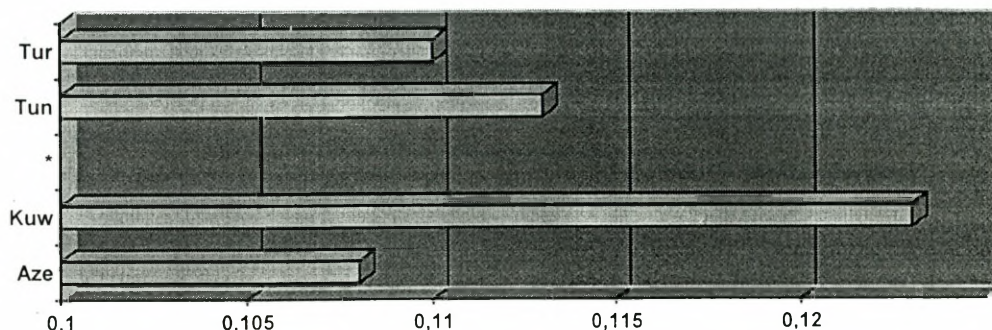

Wykres 23. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy A grupy państw średnich strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

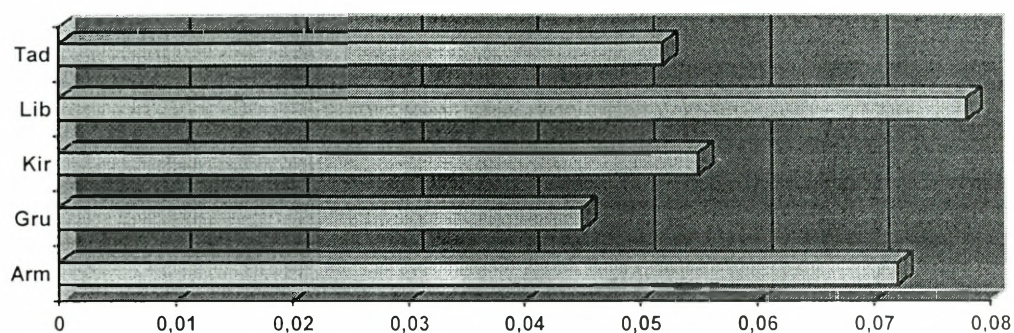
Syria, Kazachstan, Izrael, Maroko i Libia; średni wpływ (wykresy 23, 24, 25, tabela 210 zestawu załączników): Czad, Mali, Niger, Afganistan, Uzbekistan, Jemen, Mauretania, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Jordania, Oman, Kuwejt, Tunezja, Turkmenistan i Azerbejdżan.

Wykres 24. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy B grupy państw średnich strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

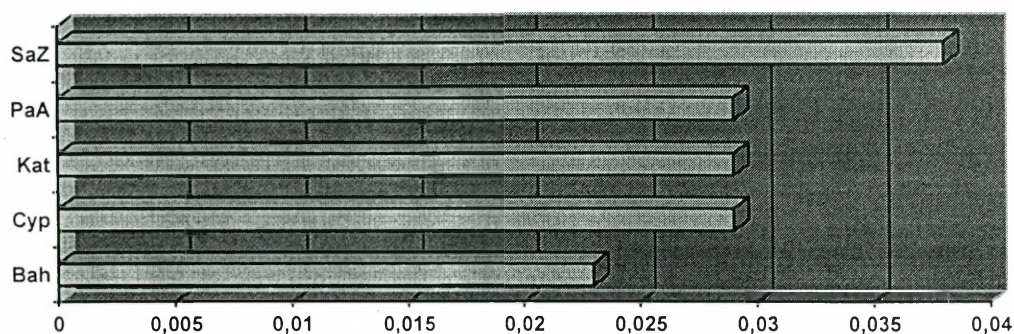

Wykres 25. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy C grupy państw średnich strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 26. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy A grupy państw małych strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Z porównania wskaźników potencjału bazowego regionów państw wymiaru okołokontynentalnego wynika (wykres 28), że największy wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze okołokontynentalnym ma region państw Europy zachodniej, przed: regionem państw Europy Wschodniej, regionem państw Azji Zachodniej, regionem państw Afryki Północnej i regionem państw Azji Środkowo - Południowej.

Wykres 27. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy B grupy państw małych strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Tabela 12. Podział państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geograficznego.

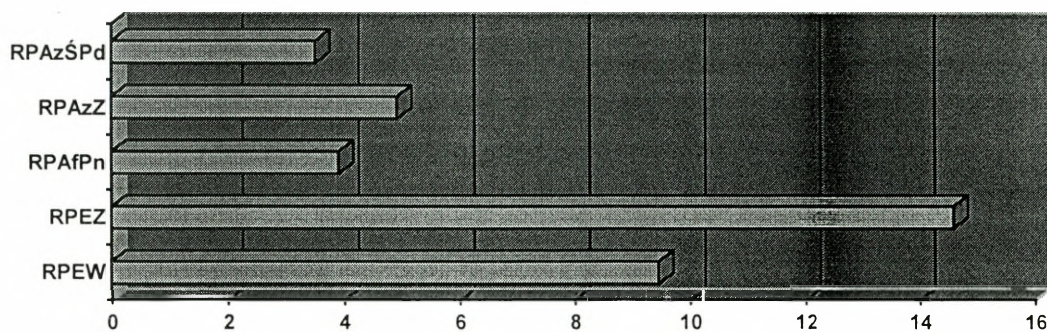
Region państw	Grupa regionalna państw	Państwo
	Grupa wschodnia państw	Rosja
		Ukraina
		Białoruś
		Mołdawia
		Litwa

Region państw Europy Wschodniej	Grupa zachodnia państw	Łotwa
		Estonia
		Polska
		Czechy
		Węgry
		Słowacja
	Grupa południowa państw	Słowenia
		Rumunia
		Jugosławia
		Bułgaria
		Chorwacja
		Bośnia i Hercegowina
		Albania
Macedonia		
Region państw Europy Zachodniej	Grupa północna państw	Wielka Brytania
		Szwecja
		Norwegia
		Dania
		Finlandia
		Irlandia
		Islandia
	Grupa centralna państw	Niemcy
		Holandia
		Szwajcaria
		Belgia
		Austria
		Luksemburg
	Liechtenstein	
	Grupa południowa państw	Francja
		Włochy
		Hiszpania
		Grecja
		Portugalia
		Malta
		Andora
Monako		
San Marino		
Watykan		
Region państw Afryki Północnej	Grupa północna państw	Algieria
		Egipt
		Libia
		Maroko
		Tunezja
	Grupa południowa	Czad
		Mali
		Mauretania

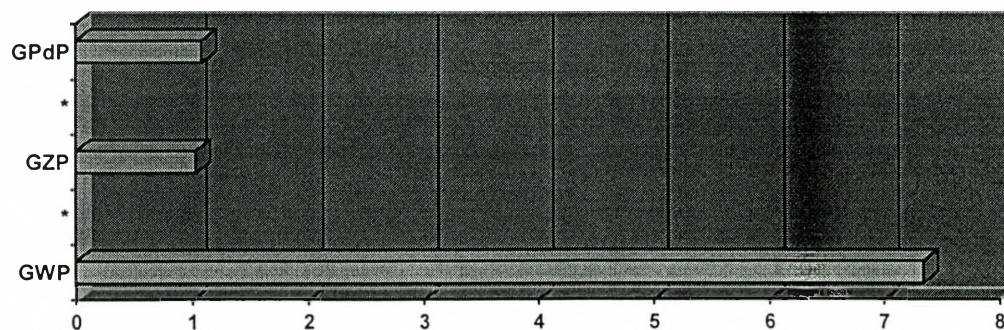
	państw	Niger
		Sahara Zachodnia
		Sudan
Region państw Azji Zachodniej	Grupa północna państw	Turcja
		Azerbejdżan
		Armenia
		Gruzja
		Cypr
	Grupa centralna państw	Irak
		Syria
		Izrael
		Jordania
		Liban
		Palestyńska Auton.
	Grupa południowa państw	Arabia Saudyjska
		Jemen
		Zjednoczone E. Ar.
		Oman
Kuwejt		
Katar		
	Bahrajn	
Region państw Azji Południowo - - Środkowej	Grupa zachodnia państw	Iran
		Kazachstan
		Afganistan
		Uzbekistan
		Turkmenistan
		Kirgistan
		Tadżykistan
	Grupa wschodnia państw	Indie
		Pakistan
		Bangladesz
		Sri Lanka
		Nepal
		Bhutan
		Małdiwy

Pod względem geograficznym, wymiar subregionalny jest podzielony na 5 regionów państw (tabela 12, tabela 219 zestawu załączników): region Europy Wschodniej liczący 19 państw (tabela 220 zestawu załączników), region Europy Zachodniej - 24 państwa (tabela 224 zestawu załączników), region Afryki Północnej - 11 państw (tabela 230 zestawu załączników), region Azji Zachodniej - 18 państw (tabela 234 zestawu załączników), region Azji Środkowej - 8 państw (tabela 239 zestawu załączników). W sumie regiony państw są podzielone na 13 grup regionalnych państw (tabela 12, tabele 221 - 242 zestawu załączników).

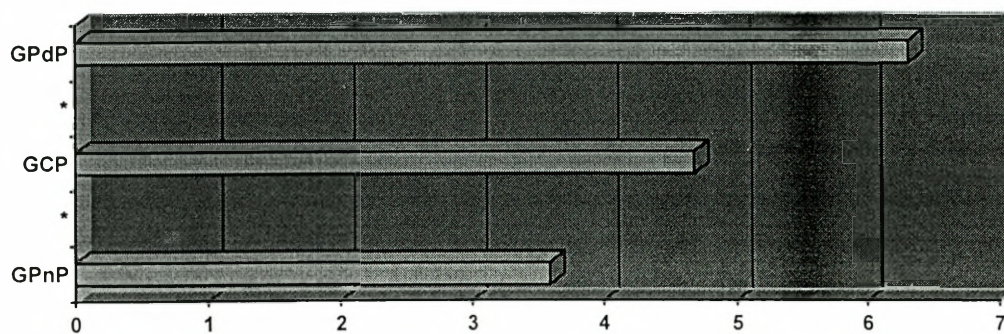
Wpływ regionów na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze okołokontynentalnym jest następujący (wykres 28, tabela 219 zestawu załączników): region państw Europy zachodniej, region państw Europy Wschodniej, region państw Azji Zachodniej, region państw Afryki Północnej i region państw Azji Środkowej. Wpływ grup regionalnych państw na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w regionach państw zobrazowują wykresy 29 - 33.

Wykres 28. Porównanie wskaźników potencjału bazowego regionów państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

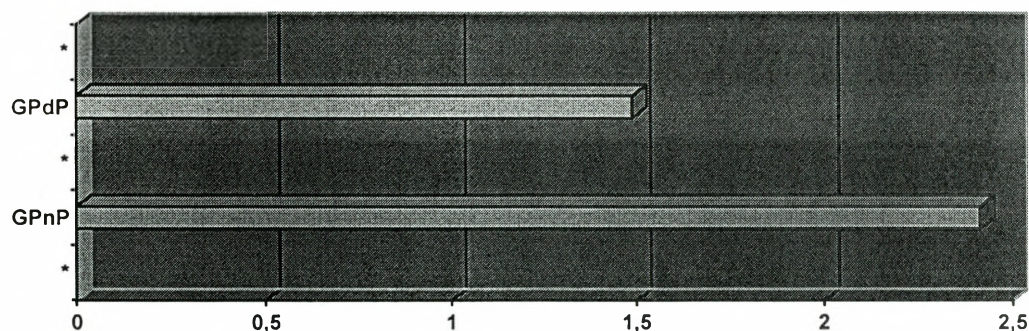

Wykres 29. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grup regionalnych państw regionu państw Europy Wschodniej wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

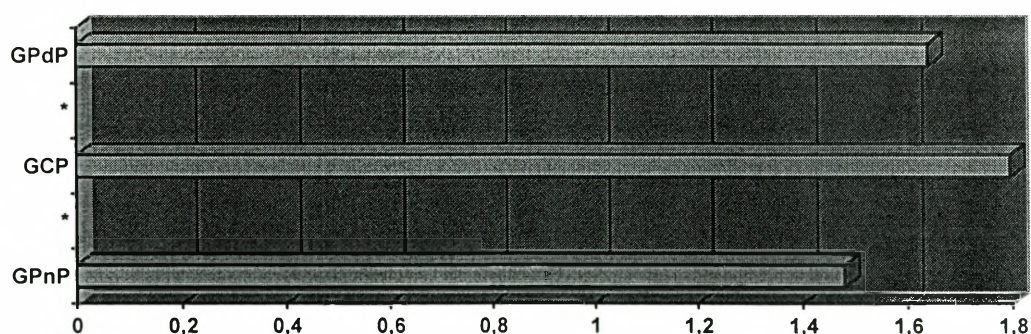

Wykres 30. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grup państw regionu państw Europy Zachodniej wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

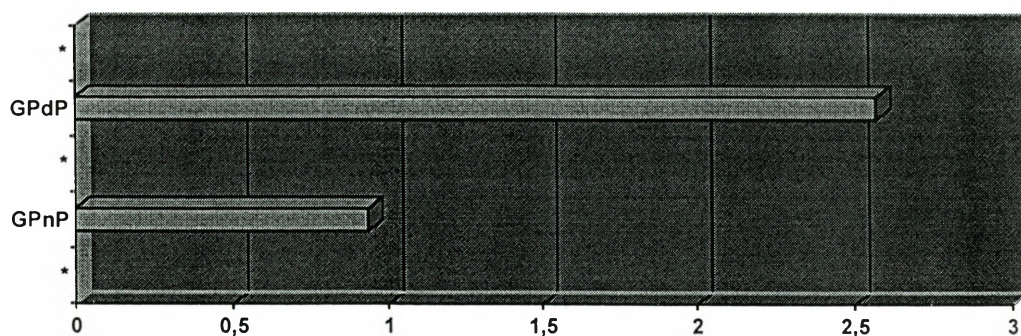
W sumie wymiar okołokontynentalny ŚMP liczy 80 państw występujących w 5 strefach geopolitycznych; z których 28 zalicza się do grupy państw wiodących, 25 do grupy państw średnich i 27 do grupy państw małych; podzielonych na 5 regionów i 13 grup regionalnych państw.

Wykres 31. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grup państw regionu państw Afryki Północnej wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

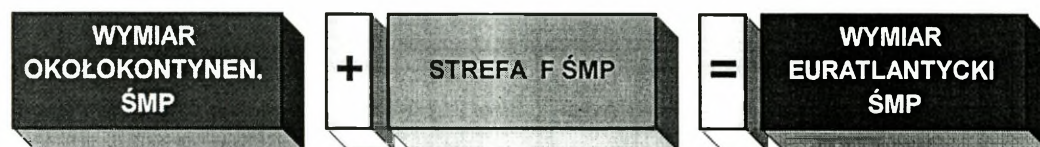
Wykres 32. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grup państw regionu państw Bliskiego Wschodu wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 33. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grup państw regionu państw Środkowego Wschodu wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

2.1.6. Wymiar euroatlantycki środowiska międzynarodowego Polski

Wymiar euroatlantycki ŚMP stanowi kolejne rozszerzenie otoczenia geopolitycznego Polski. Utworzony jest przez dodanie do wymiaru okołokontynentalnego ŚMP strefy geopolitycznej E (schemat 16).

Schemat 16. Schemat utworzenia wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

Wymiar euroatlantycki ŚMP liczy 82 państwa (tabela 181 zestawu załączników) należące do 6 stref geopolitycznych: A, B, C, D, E i F (tabela 182 zestawu załączników). Charakterystyka stref geopolitycznych A, B, C, D i E została przedstawiona w podrozdziałach poprzednich.⁷⁵

Strefa geopolityczna F ŚMP składa się z 2 państw (tabela 13, tabela 183 zestawu załączników), które zaliczają się do grupy państw wiodących. Kolejność wpływu stref geopolitycznych na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze euroatlantyckim jest następująca (wykres 34, tabela 182 zestawu załączników): strefa F, strefa E, strefa A, strefa D, strefa C, strefa B. Wiodący wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym mają: Stany Zjednoczone i Kanada (wykres 35, tabela 183 zestawu załączników).

Pod względem geograficznym, wymiar euroatlantycki jest podzielony na 6 regionów państw (tabela 14, tabela 184 zestawu załączników): region Europy Wschodniej liczący 19 państw (tabela 220 zestawu załączników), region Europy Zachodniej - 24 państwa (tabela 224 zestawu załączników), region Afryki Północnej - 11 państw (tabela 230 zestawu załączników), region Azji Zachodniej - 18 państw (tabela 234 zestawu załączników), region Azji Środkowej - 8 państw (tabela 239 zestawu załączników), region Ameryki Północnej - 2 państw (tabela 183 zestawu załączników). W sumie regiony państw są podzielone na 14 grup regionalnych państw (tabela 14, tabele 183 - 242 zestawu załączników).

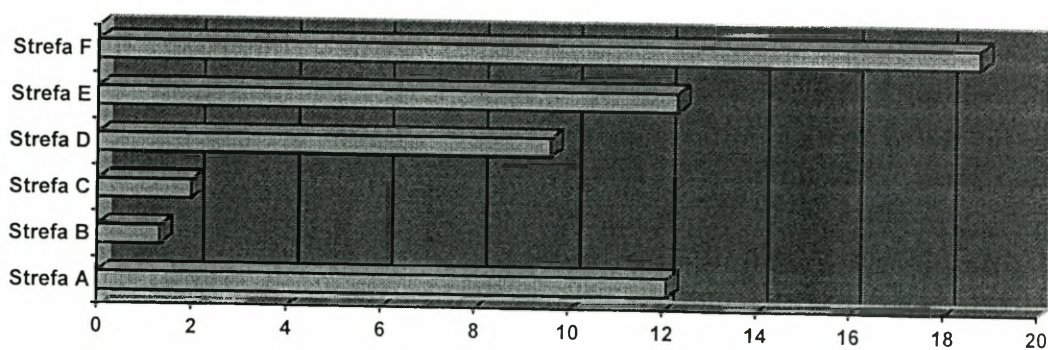
Kolejność wpływu regionów państw na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w wymiarze euroatlantyckim jest następująca (wykres 36, tabela 184 zestawu załączników): region państw Ameryki

⁷⁵Strefy A w podrozdziale 2.1.1, strefy B - 2.1.2, strefy C - 2.1.3, strefy D - 2.1.4 i strefy E - 2.1.5 niniejszej dysertacji.

Północnej, region państw Europy Zachodniej, region państw Europy Wschodniej, region państw Azji Zachodniej, region państw Afryki Północnej i regionem państw Azji Środkowej.

Tabela 13. Podział państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geopolitycznego i potencjału bazowego.

Strefa geopolityczna państw	Grupa potencjalowa państw	Podgrupa potencjalowa państw	Państwa
Strefa A) ⁷⁶) ⁷⁷
Strefa B) ⁷⁸) ⁷⁹
Strefa C) ⁸⁰) ⁸¹
Strefa D) ⁸²) ⁸³) ⁸⁴
Strefa E) ⁸⁵) ⁸⁶) ⁸⁷
Strefa F			Kanada
			Stany Zjednoczone

Wykres 34. Porównanie wskaźników potencjału bazowego stref państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

⁷⁶Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁷⁷Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁷⁸Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁷⁹Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁸⁰Jak w wymiarze regionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁸¹Jak w wymiarze regionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁸²Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

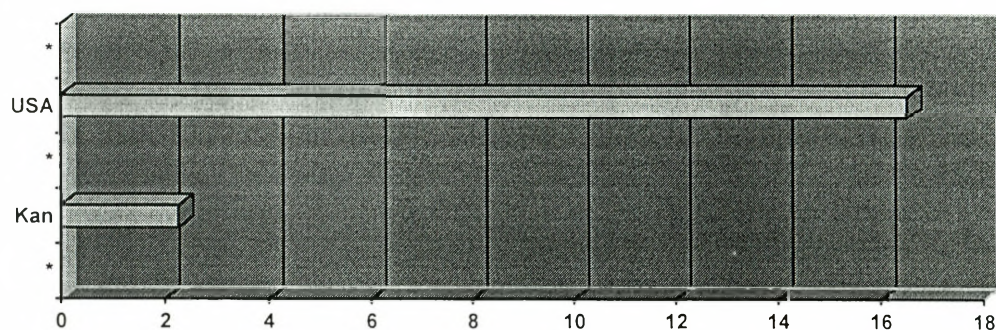
⁸³Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁸⁴Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁸⁵Jak w wymiarze okołokontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁸⁶Jak w wymiarze okołokontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

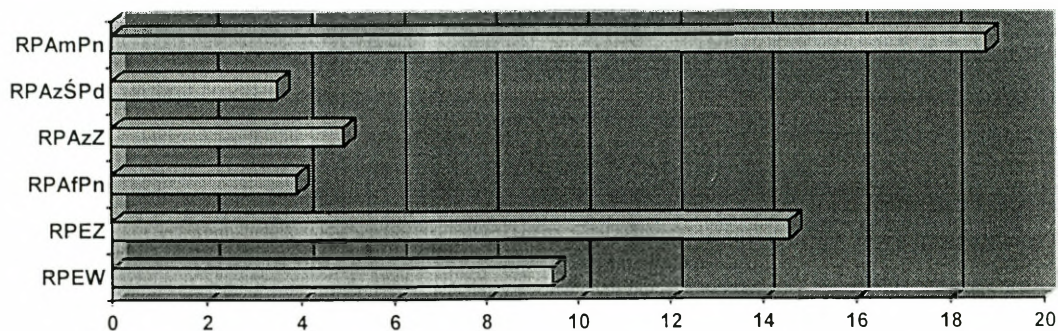
⁸⁷Jak w wymiarze okołokontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 35. Porównanie wskaźników potencjału bazowego państw strefy F wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

Tabela 14. Podział państw wymiaru euroatlantyckiego pod względem położenia geograficznego.

Region państw	Grupa państw	Państwa
Region państw Europy Wschodniej	Grupa wschodnia państw	tabela 13
	Grupa zachodnia państw	tabela 13
	Grupa południowa państw	tabela 13
Region państw Europy Zachodniej	Grupa północna państw	tabela 13
	Grupa centralna państw	tabela 13
	Grupa południowa państw	tabela 13
Region państw Afryki Północnej	Grupa północna państw	tabela 13
	Grupa południowa państw	tabela 13
Region państw Azji Zachodniej	Grupa północna państw	tabela 13
	Grupa centralna państw	tabela 13
	Grupa południowa państw	tabela 13
Region państw Azji Środkowo - Połudn.	Grupa północna państw	tabela 13
	Grupa południowa państw	tabela 13
Region państw Ameryki Północnej		Kanada
		Stany Zjednoczone

Wykres 36. Porównanie wskaźników potencjału bazowego regionów państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

W sumie, wymiar euroatlantycki ŚMP liczy 82 państwa występujące w 6 strefach geopolitycznych; z których 30 zalicza się do grupy państw wiodących, 25 do grupy państw średnich i 27 do grupy państw małych; podzielonych na 6 regionów i 14 grup regionalnych państw.

2.1.7. Wymiar subglobalny środowiska międzynarodowego Polski

Wymiar subglobalny ŚMP stanowi przedostatnie rozszerzenie otoczenia geopolitycznego Polski. Utworzony jest przez rozszerzenie wymiaru euroatlantyckiego o strefę geopolityczną G (schemat 17).

Schemat 17. Schemat utworzenia wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wymiar subregionalny ŚMP liczy 99 państw (tabela 146 zestawu załączników) podzielonych na 7 stref geopolitycznych: A, B, C, D, E, F i G (tabela 147 zestawu załączników). Charakterystyka stref geopolitycznych A, B, C, D, E i F jest podana w podrozdziałach poprzednich.⁸⁸

Strefa geopolityczna G ŚMP składa się z 17 państw (tabela 15, tabela 148 zestawu załączników), z których (tabela 15, tabela 149 zestawu załączników) 10 zalicza się do grupy państw wiodących (tabela 150 zestawu załączników), 4 do grupy państw średnich (tabela 154 zestawu załączników) i 3 do grupy państw małych (tabela 155 zestawu załączników). Grupa państw wiodących strefy geopolitycznej G jest dodatkowo podzielona na dwie podgrupy (tabela 15, tabela 151 zestawu załączników): podgrupę A liczącą 5 państw (tabela 152 zestawu załączników) i podgrupę B liczącą także 5 państw (tabela 153 zestawu załączników).

Kolejność wpływu stref geopolitycznych na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym jest następująca (wykres 37, tabela 147 zestawu załączników): strefa G, strefa F, strefa E, strefa A, strefa D, strefa C i strefa B ŚMP. Wiodący wpływ na

⁸⁸Strefy A w podrozdziale 2.1.1, strefy B - 2.1.2, strefy C - 2.1.3, strefy D - 2.1.4, strefy E - 2.1.5 i strefy F - 2.1.6 ninejszej rozprawy doktorskiej.

kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowiska międzynarodowym mają (wykresy: 38, 39, tabela 150 zestawu Tabela 15. Podział państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geopolitycznego i potencjału bazowego.

Strefa geopolityczna państw	Grupa potencjalowa państw	Podgrupa potencjalowa państw	Państwa
Strefa A) ⁸⁹) ⁹⁰
Strefa B) ⁹¹) ⁹²
Strefa C) ⁹³) ⁹⁴
Strefa D) ⁹⁵) ⁹⁶) ⁹⁷
Strefa E) ⁹⁸) ⁹⁹) ¹⁰⁰
Strefa F) ¹⁰¹) ¹⁰²) ¹⁰³
Strefa G	Grupa państw wiodących	Podgrupa A	Chiny
			Indie
			Japonia
			Korea Pn
			Korea Pd
		Podgrupa B	Bangladesz
			Myanmar
			Tajlandia
			Tajwan
			Wietnam
	Grupa państw średnich		Kambodża
			Mongolia
			Nepal
		Sri Lanka	
Grupa państw małych		Bhutan	
		Laos	
		Malediwy	

⁸⁹Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁹⁰Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁹¹Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁹²Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁹³Jak w wymiarze regionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁹⁴Jak w wymiarze regionalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁹⁵Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁹⁶Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁹⁷Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁹⁸Jak w wymiarze okołokontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

⁹⁹Jak w wymiarze okołokontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

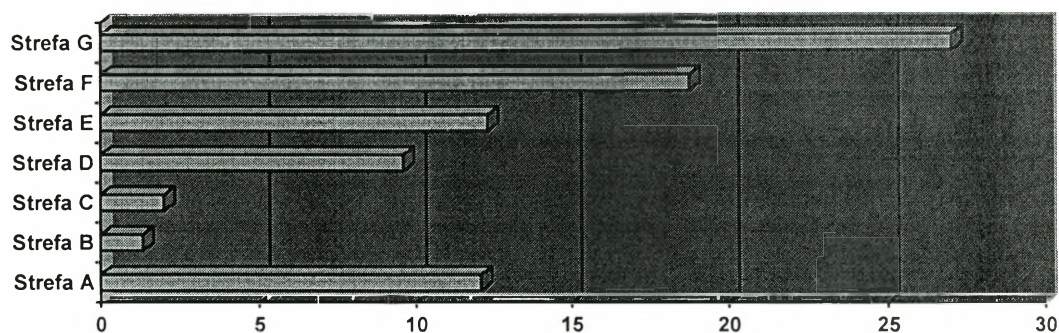
¹⁰⁰Jak w wymiarze okołokontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.

¹⁰¹Jak w wymiarze euroatlantyckim środowiska międzynarodowego Polski.

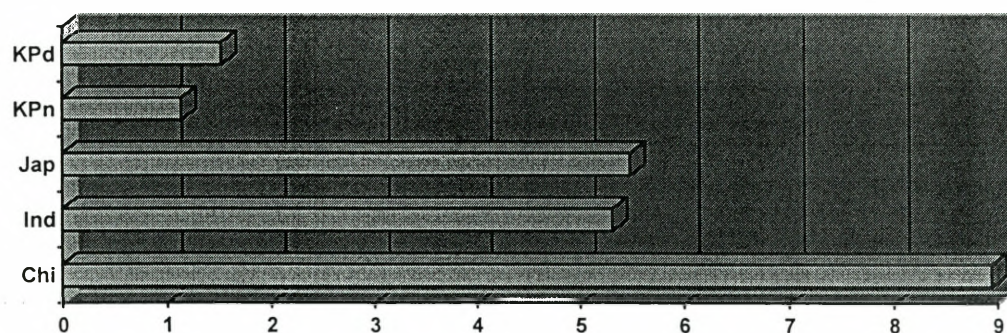
¹⁰²Jak w wymiarze euroatlantyckim środowiska międzynarodowego Polski.

¹⁰³Jak w wymiarze euroatlantyckim środowiska międzynarodowego Polski.

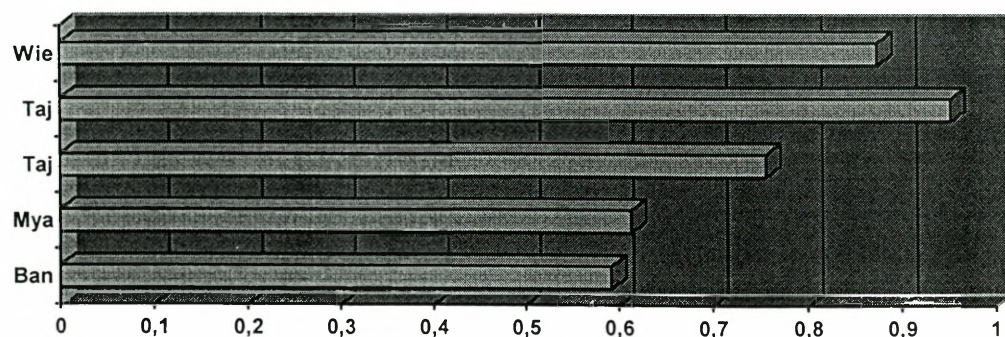
załączników): Chiny, Japonia, Indie, Korea Południowa, Korea Północna, Tajlandia, Wietnam, Tajwan, Myanmar i Bangladesz; średni wpływ (wykres 40, tabela 154 zestawu załączników): Mongolia, Sri Lanka, Kambodża i Nepal.

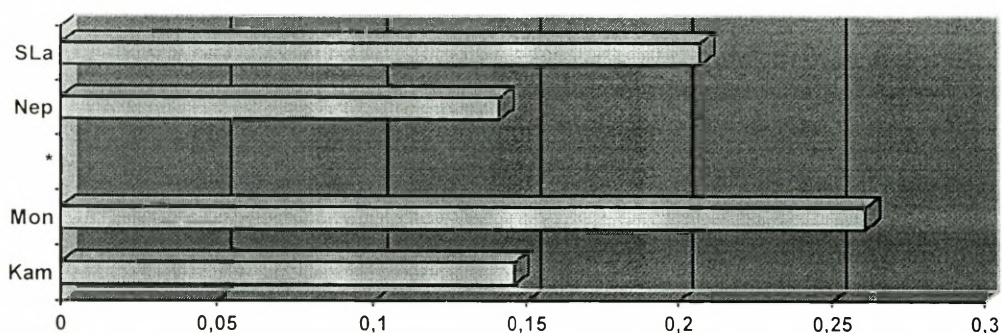
Wykres 37. Porównanie wskaźników potencjału bazowego stref państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

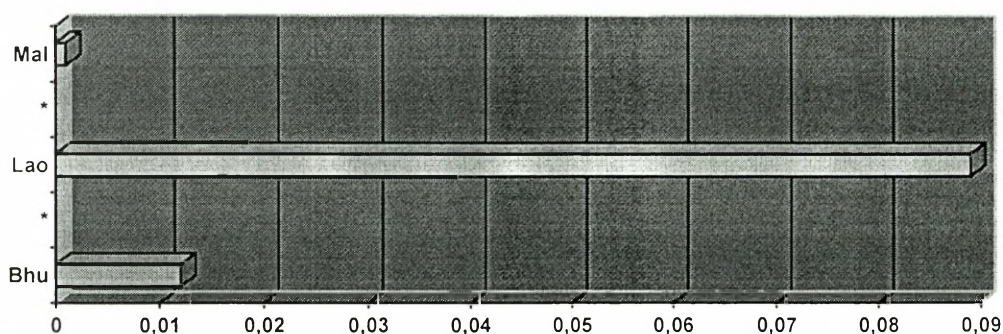
Wykres 38. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy A grupy państw wiodących strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 39. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy B grupy państw wiodących strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 40. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grupy państw średnich strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 41. Porównanie wskaźników potencjału bazowego grupy państw małych strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

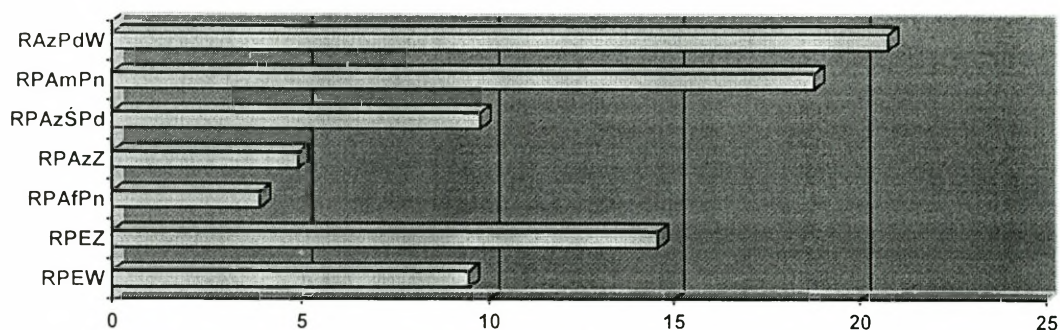
Pod względem geograficznym wymiar subregionalny jest podzielony na 7 regionów (tabela 16, tabela 156 zestawu załączników): region Europy Wschodniej liczący 19 państw (tabela 220 zestawu załączników), region Europy Zachodniej - 24 państwa (tabela 224 zestawu załączników), region Afryki Północnej - 11 państw (tabela 230 zestawu załączników), region Azji Zachodniej - 18 państw (tabela 234 zestawu załączników), region Azji Środkowo - południowej - 14 państw (tabela 157 zestawu załączników), region Ameryki Północnej - 2 państw (tabela 183 zestawu załączników) i region Azji Południowo - Wschodniej - 11 państw (tabela 161 zestawu załączników). W sumie regiony państw są podzielone na 16 grup regionalnych państw (tabela 16, tabele 161 - 242 zestawu załączników).

Kolejność wpływu regionów państw wymiaru subglobalnego ŚMP na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym jest następująca (wykres 42, tabela 156 zestawu załączników): region państw Azji Południowo - Wschodniej, region państw Ameryki Północnej, region państw Europy Zachodniej, region

państw Azji Środkowo - Południowej, region państw Europy Wschodniej, region państw Azji Zachodniej i region państw Afryki Północnej.

Tabela 16. Podział państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski ze względu na położenie geograficzne.

Region państw	Grupa państw	Państwa
Region państw Europy Wschodniej	Grupa wschodnia państw	tabela 13
	Grupa zachodnia państw	tabela 13
	Grupa południowa państw	tabela 13
Region państw Europy Zachodniej	Grupa północna państw	tabela 13
	Grupa centralna państw	tabela 13
	Grupa południowa państw	tabela 13
Region państw Afryki Północnej	Grupa północna państw	tabela 13
	Grupa południowa państw	tabela 13
Region państw Azji Zachodniej	Grupa północna państw	tabela 13
	Grupa centralna państw	tabela 13
	Grupa południowa państw	tabela 13
Region państw Am Płn		tabela
Region państw Azji Środkowo - Południowej	Grupa zachodnia państw	Afganistan
		Iran
		Kazachstan
		Kirgistan
		Tadżykistan
		Turkmenistan
	Grupa wschodnia państw	Uzbekistan
		Bangladesz
		Bhutan
		Indie
		Malediwy
		Nepal
		Pakistan
		Sri Lanka
Region państw Azji Południowo - Wschodniej	Grupa północna państw	Chiny
		Japonia
		Korea Pn
		Korea Pd
		Mongolia
	Tajwan	
	Grupa południowa państw	Kambodża
		Laos
		Myanmar
		Tajlandia
Wietnam		

Wykres 42. Porównanie wskaźników potencjału bazowego regionów państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W sumie, wymiar subglobalny liczy 99 państw wchodzących w skład 7 stref geopolitycznych; z których 40 zalicza się do grupy państw wiodących, 29 do grupy państw średnich i 30 do grupy państw małych; podzielonych na 7 regionów i 16 grup państw.

2.1.8. Wymiar globalny środowiska międzynarodowego Polski

Wymiar globalny ŚMP stanowi ostatnie rozszerzenie otoczenia geopolitycznego Polski. pod tym względem zawiera on całość środowiska międzynarodowego. Utworzony jest przez dodanie do wymiaru euroatlantyckiego strefy geopolitycznej H (schemat 18).

Schemat 18. Schemat utworzenia wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wymiar globalny ŚMP liczy 194 państwa (tabela 7 zestawu załączników) wchodzących w skład 8 stref geopolitycznych (tabela 8 zestawu załączników): A, B, C, D, E, F, G i H. Charakterystyka stref geopolitycznych A, B, C, D, E, F i G jest podana w podrozdziałach poprzednich.¹⁰⁴

Strefa geopolityczna H jest ostatnim pierścieniem podziału geopolitycznego środowiska międzynarodowego Polski. W jej składzie występuje 95 państw (tabela 17, tabela 9 zestawu załączników), z tego 15 państw zalicza się do grupy wiodących (tabela 11 zestawu załączników),

¹⁰⁴Strefa A w podrozdziale 2.1.1, strefa B - 2.1.2, strefa C - 2.1.3, strefa D - 2.1.4, strefa E - 2.1.5, strefa F - 2.1.6 i strefa G - 2.1.7 niniejszej dysertacji.

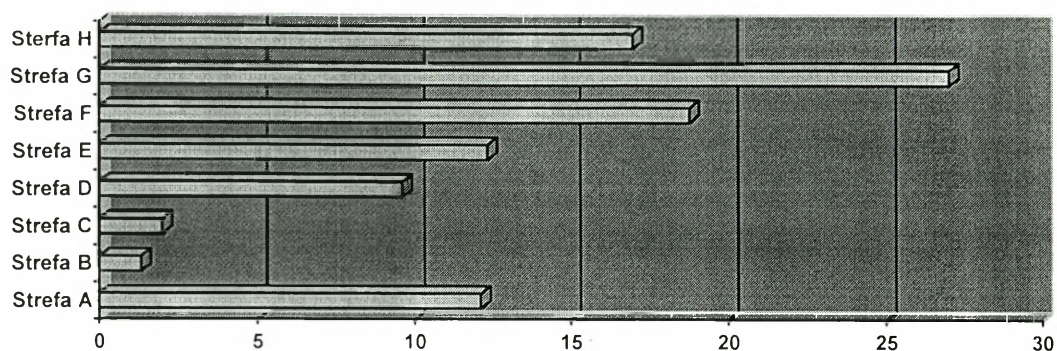
Tabela 17. Podział państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geopolitycznego i potencjału bazowego.

Strefa geopolityczna państw	Grupa potencjalowa państw	Podgrupa potencjalowa państw	Państwa
Strefa A) ¹⁰⁵) ¹⁰⁶
Strefa B) ¹⁰⁷) ¹⁰⁸
Strefa C) ¹⁰⁹) ¹¹⁰
Strefa D) ¹¹¹) ¹¹²) ¹¹³
Strefa E) ¹¹⁴) ¹¹⁵) ¹¹⁶
Strefa F) ¹¹⁷) ¹¹⁸) ¹¹⁹
Strefa G) ¹²⁰) ¹²¹) ¹²²
	Grupa państw wiodących	Podgrupa A	Argentyna
			Australia
			Brazylia
			Indonezja
			Meksyk
		Podgrupa B	Etiopia
			Kolumbia
			Nigeria
			Południowa Afryka
		Podgrupa C	Zair
			Angola
			Chile
			Malezja
			Peru
			Wenezuela

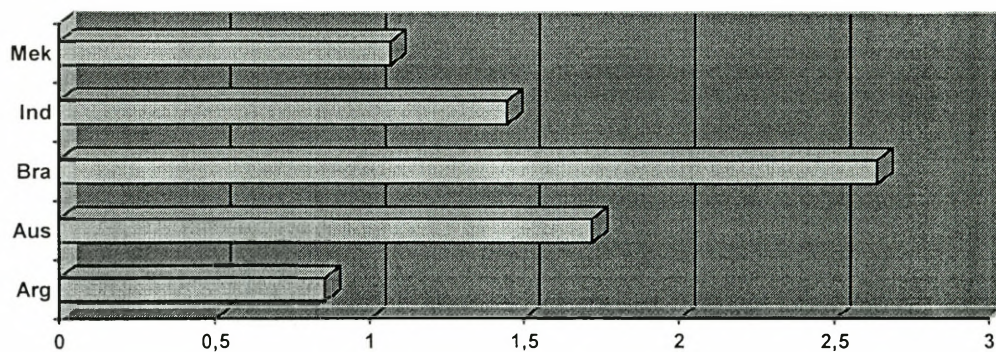
¹⁰⁵Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹⁰⁶Jak w wymiarze lokalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹⁰⁷Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹⁰⁸Jak w wymiarze subregionalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹⁰⁹Jak w wymiarze regionalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹¹⁰Jak w wymiarze regionalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹¹¹Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹¹²Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹¹³Jak w wymiarze kontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹¹⁴Jak w wymiarze okołokontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹¹⁵Jak w wymiarze okołokontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹¹⁶Jak w wymiarze okołokontynentalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹¹⁷Jak w wymiarze euroatlantyckim środowiska międzynarodowego Polski.¹¹⁸Jak w wymiarze euroatlantyckim środowiska międzynarodowego Polski.¹¹⁹Jak w wymiarze euroatlantyckim środowiska międzynarodowego Polski.¹²⁰Jak w wymiarze subglobalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹²¹Jak w wymiarze subglobalnym środowiska międzynarodowego Polski.¹²²Jak w wymiarze subglobalnym środowiska międzynarodowego Polski.

Strefa H	Grupa państw średnich	Podgrupa A	Boliwia
			Kenia
			Mozambik
			Singapur
			Tanzania
		Podgrupa B	Kuba
			Madagaskar
			Somalia
			Zambia
		Podgrupa C	Ekwador
			Kamerun
			Uganda
			Zimbabwe
		Podgrupa D	Ghana
			Namibia
	Nowa Zelandia		
	Wybrzeże Kości Słoniowej		
	Podgrupa E	Bostwana	
		Gwatemala	
		Paragwaj	
Republika Środkowej Afryki			
Grupa państw średnich	Podgrupa A	Burkina Faso	
		Dominikana	
		Erytrea	
		Gabon	
		Gwinea	
		Honduraz	
		Kongo	
		Malawi	
		Papua Nowa Gwinea	
		Rwanda	
		Senegal	
		Urugwaj	
	Podgrupa B	Benin	
		Burundi	
		Gujana	
Haiti			
Kostaryka			
Liberia			
Nikaragua			
Panama			
Salwador			
Sierra Leone			
Surinam			
Togo			
Bahamy			

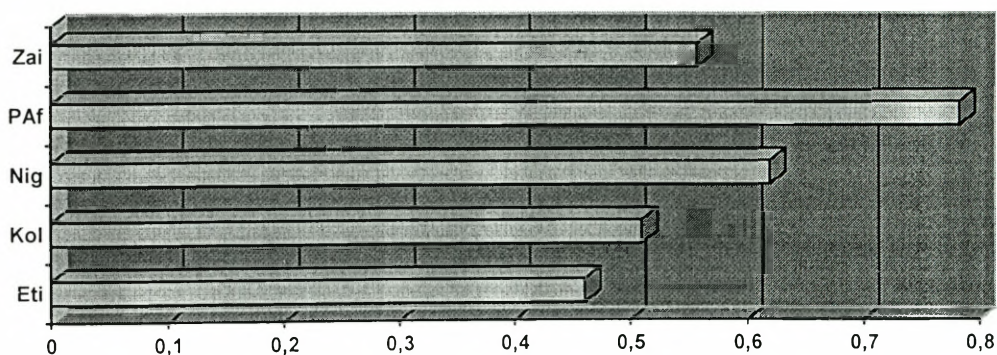
Strefa H	Podgrupa państw małych	Podgrupa C	Belize
			Brunei
			Dżibuti
			Fidżi
			Gambia
			Gwinea Bissau
			Gwinea Równikowa
			Jamajka
			Lesotho
			Mauritius
		Trynidad i Tobago	
		Podgrupa D	Barbados
			Dominika
			Komory
			Malediwy
			Mikronezja
			Saint Lucia
			Samoa Zachodnie
			Seszele
			Suazi
			Vanuatu
			Wyspy Salomona
		Zielony Przylądek	
		Podgrupa E	Antigua i Barbuda
			Grenada
			Kiribati
			Nauru
			Palau
			Saint Kitts i Nevis
			Saint Vincent i Grenadyny
Tonga			
Tuvalu			
Wyspy Marshalla			
W-y Św. Tomasza i Książęca			

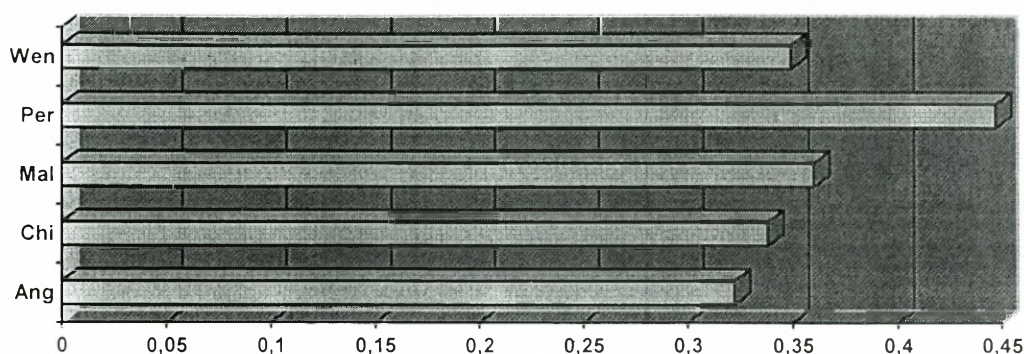
Wykres 43. Porównanie wskaźników potencjału bazowego stref państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

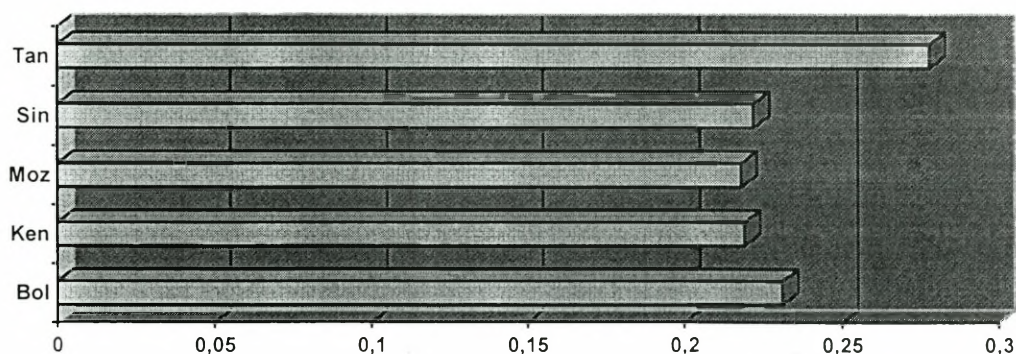
Wykres 44. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy A grupy państw wiodących stref H wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 45. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy B grupy państw wiodących stref H wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

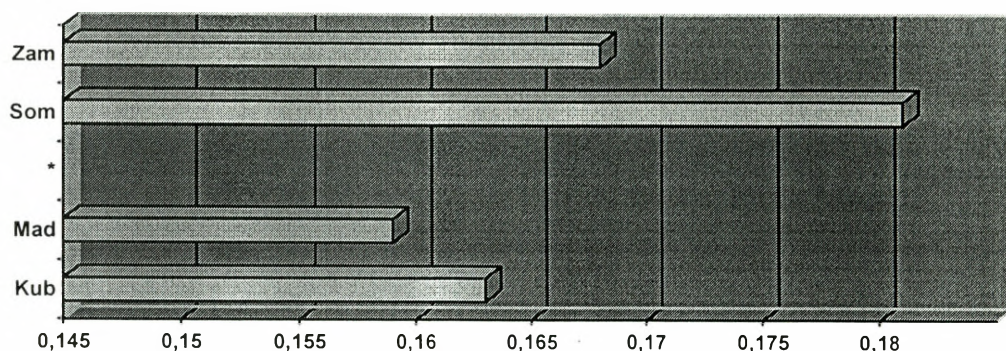

Wykres 46. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy C grupy państw wiodących stref H wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

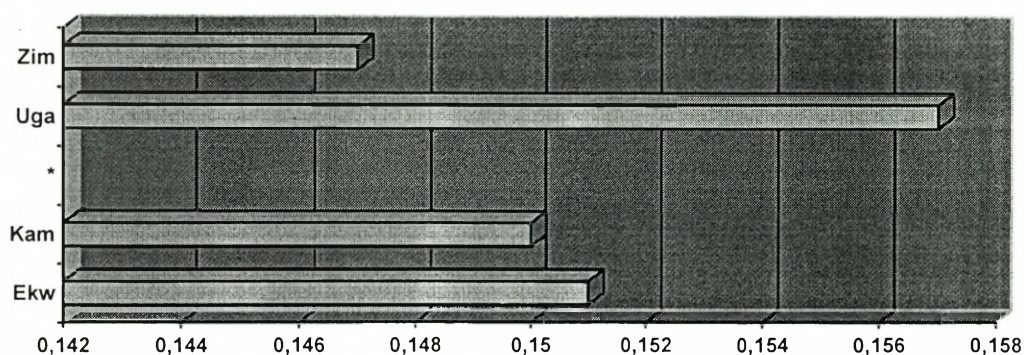

Wykres 47. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy A grupy państw średnich stref H wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

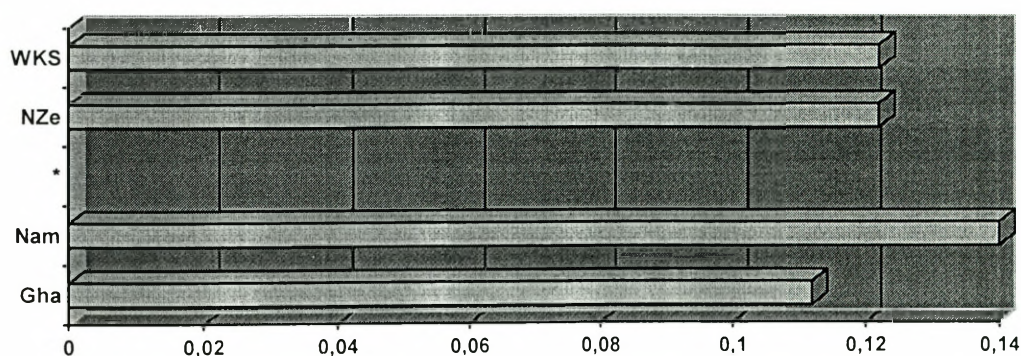
21 państw do grupy państw średnich (tabela 16 zestawu załączników) i 59 państw do grupy państw małych (tabela 23 zestawu załączników). Grupa państw wiodących jest dodatkowo podzielona na trzy podgrupy (tabela 17, tabela 12 zestawu załączników): podgrupę A liczącą 5 państw (tabela 13 zestawu załączników), podgrupę B liczącą 5 państw (tabela 14 zestawu załączników) i podgrupę C liczącą też 5 państw (tabela 15 zestawu załączników). Grupa państw średnich jest podzielona na pięć podgrup (tabela 17, tabela 17 zestawu załączników): podgrupę A liczącą 5 państw (tabela 18 zestawu załączników), podgrupę B liczącą 4 państwa (tabela 19 zestawu załączników), podgrupę C - 4 państwa (tabela 20 zestawu załączników), podgrupę D - 4 państwa (tabela 21 zestawu załączników) i podgrupę E - 4 państwa (tabela 22 zestawu załączników).

Wykres 48. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy B grupy państw średnich stref H wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

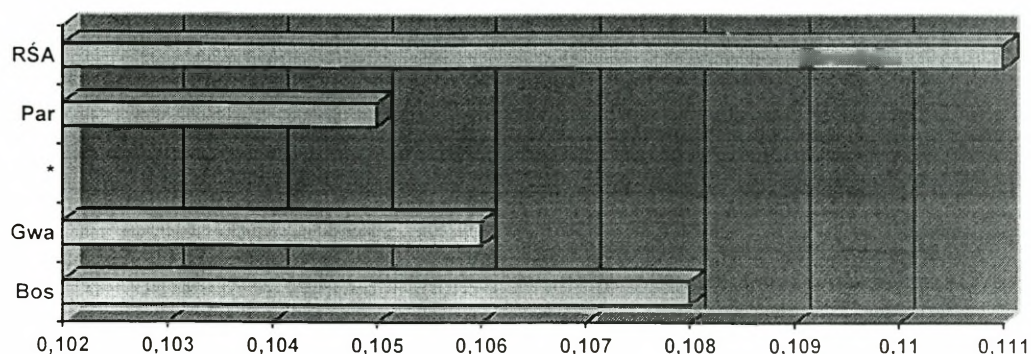
Wykres 49. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy C grupy państw średnich stref H wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Wykres 50. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy D grupy państw średnich stref H wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Kolejność wpływu stref geopolitycznych na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym przedstawia się następująco (wykres 43, tabela 8 zestawu załączników): strefa G, strefa F, strefa H, strefa E, strefa A, strefa D, strefa C i strefa B ŚMP. Wiodący wpływ, z państw strefy geopolitycznej H, na kształtowanie się

bezpieczeństwa militarne w środowisku międzynarodowym mają państwa (wykresy: 44, 45, 46, tabela 11 zestawu załączników): Brazylia,

Wykres 51. Porównanie wskaźników potencjału bazowego podgrupy E grupy państw średnich stref H wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Tabela 18. Podział państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski pod względem położenia geograficznego.

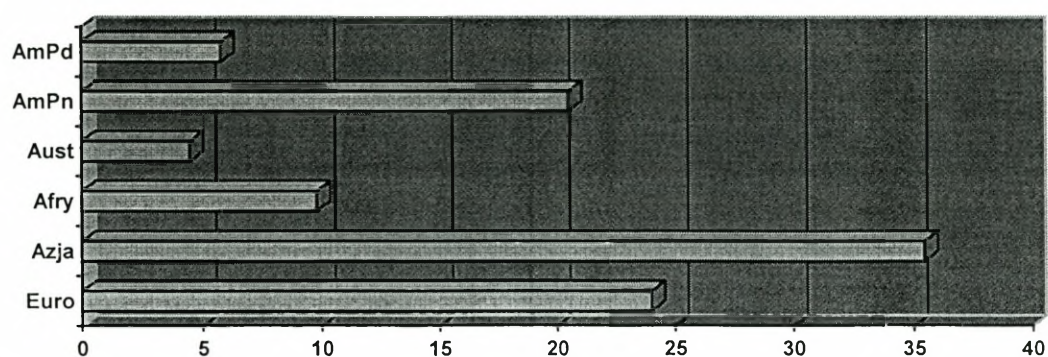
Zespół kontynentalny państw	Region państw	Grupa państw	Państwo
Strefa kontynentalna państw Europy	Region państw Europy Wschodniej	Grupa wschodnia	Rosja
			Ukraina
			Białoruś
			Mołdawia
			Litwa
			Łotwa
		Estonia	
		Grupa zachodnia	Polska
			Czechy
			Węgry
			Słowacja
		Słowenia	
		Grupa południowa	Rumunia
			Jugosławia
			Bułgaria
	Chorwacja		
	Bośnia i Hercegowina		
	Albania		
	Macedonia		
Grupa północna	Wielka Brytania		
	Szwecja		
	Norwegia		
	Dania		
	Finlandia		

	Region państw Europy Zachodniej	Grupa centralna	Irlandia
			Islandia
			Niemcy
			Holandia
			Szwajcaria
			Belgia
			Austria
			Luksemburg
			Liechtenstein
		Grupa południowa	Francja
			Włochy
			Hiszpania
			Grecja
			Portugalia
			Malta
			Andora
			Monako
			San Marino
			Watykan
	Region państw Azji Zachodniej	Grupa północna	Turcja
			Azerbejdżan
			Armenia
			Gruzja
			Cypr
		Grupa centralna	Irak
			Syria
			Izrael
			Jordania
			Liban
			Palestyńska Auton.
		Grupa południowa	Arabia Saudyjska
			Jemen
			Zjednoczone E. Ar.
			Oman
			Kuwejt
			Katar
			Bahrajn
Strefa kontynentalna państw Azji	Region państw Azji Środkowo - - południowej	Grupa zachodnia	Iran
			Kazachstan
			Afganistan
			Uzbekistan
			Turkmenistan
			Kirgistan
			Tadżykistan
			Indie
			Pakistan

		Grupa wschodnia	Bangladesz
			Sri Lanka
			Nepal
			Bhutan
			Malediwy
	Region państw Azji Południowo - - Wschodniej	Grupa północna	Chiny
			Japonia
			Korea Południowa
			Korea Północna
			Tajwan
		Mongolia	
		Grupa południowa	Wietnam
			Tajlandia
	Myanmar		
			Laos
Strefa kontynentalna państw Afryki	Region państw Afryki Północnej	Grupa północna	Egipt
			Algieria
			Maroko
			Libia
		Grupa południowa	Tunezja
			Sudan
			Czad
			Mali
	Region państw Afryki Środkowej	Grupa wschodnia	Niger
			Mauretania
			Sahara Zachodnia
			Etiopia
			Tanzania
			Kenia
Grupa zachodnia	Somalia		
	Uganda		
	Erytrea		
	Dżibuti		
	Zair		
	Kamerun		
	Republika Afr. Środ.		
	Kongo		
Rwanda			
	Grupa	Gabon	
		Burundi	
		Gwinea Równikowa	
			Wyspy Św. T. i K.
			Nigeria
			Wybrzeże Kości Sł.
			Ghana

	Region państw Afryki Zachodniej	wschodnia	Burkina Faso
			Benin
			Togo
		Grupa zachodnia	Senegal
			Gwinea
			Sierra Leone
			Liberia
			Gwinea Bissau
	Region państw Afryki Południowej	Grupa wschodnia	Gambia
			Zielony Przylądek
			Madagaskar
			Mauritius
		Grupa północna	Komory
			Seszele
Angola			
Mozambik			
Grupa południowa	Zambia		
	Zimbabwe		
	Malawi		
	Południowa Afryka		
Strefa kontynentalna państw Australii	Region państw Azji i Australii	Grupa północna	Namibia
			Bostwana
			Lesotho
			Suazi
			Indonezja
		Grupa południowa	Filipiny
			Malezja
			Singapur
			Brunei
			Australia
	Region państw Oceanii	Grupa wschodnia	Nowa Zelandia
			Papua Nowa Gwinea
			Fidzi
			Samoa Zachodnie
Grupa zachodnia		Tonga	
		Wyspy Marshalla	
		Kiribati	
		Tuvalu	
Grupa zachodnia	Wyspy Salomona		
	Vanuatu		
	Mikronezja		
	Nauru		
	Palau		
Region	Grupa północna	Stany Zjednoczone	
		Kanada	
		Meksyk	

Strefa kontynentalna państw Ameryki Północnej	państw Ameryki Północno - Zachodniej	Grupa południowa	Gwatemala
			Honduraz
			Salwador
			Nikaragua
			Panama
	Region państw Ameryki Północno - Wschodniej	Grupa zachodnia	Kuba
			Dominikana
			Haiti
			Jamajka
			Bahamy
Region państw Ameryki Północno - Wschodniej	Grupa wschodnia	Trynidad i Tobago	
		Barbados	
		Saint Lucia	
		Dominika	
		Antigua i Barbuda	
		Grenada	
		Saint Kitts i Nevis	
		Saint Vincent i Gr.	
Strefa kontynentalna państw Ameryki Południowej	Region państw Ameryki Południowo - Wschodniej	Grupa północna	Wenezuela
			Gujana
			Surinam
	Region państw Ameryki Południowo - Wschodniej	Grupa południowa	Brazylia
			Paragwaj
			Urugwaj
	Region państw Ameryki Południowo - Zachodniej	Grupa północna	Kolumbia
			Peru
		Grupa południowa	Ekwador
			Argentyna
Chile			
			Boliwia

Wykres 52. Porównanie wskaźników potencjału bazowego stref kontynentalnych państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Australia, Indonezja, Meksyk, Argentyna, Południowa Afryka, Niger, Zair, Kolumbia, Etiopia, Peru, Malezja, Wenezuela, Chile, Angola. Średni wpływ (wykresy: 47, 48, 49, 50, 51, tabela 16 zestawu załączników): Tanzania, Boliwia, Singapur, Kenia, Mozambik, Somalia, Zambia, Kuba,

Madagaskar, Uganda, Ekwador, Kamerun, Zimbabwe, Namibia, Wybrzeże Kości Słoniowej, Nowa Zelandia, Ghana, Republika Afryki Środkowej, Bostwana, Gwatemala, Paragwaj.

Pod względem geograficznym, państwa wymiaru globalnego są podzielone na 5 stref kontynentalnych państw (tabela 18, tabela 30 zestawu załączników): europejską strefę kontynentalną liczącą 43 państwa (tabela 259 zestawu załączników), azjatycką strefę kontynentalną - 31 państw (tabela 31 zestawu załączników), afrykańską strefę kontynentalną - 46 państw (tabela 46 zestawu załączników), australijską strefę kontynentalną - 19 państw (tabela 65 zestawu załączników), północnoamerykańską strefę kontynentalną - 23 państwa (tabela 75 zestawu załączników) i południowoamerykańską strefę kontynentalną - 12 państw (tabela 85 zestawu załączników). Strefy kontynentalne państw, w sumie, dzielą się na 15 regionów i 34 grupy regionalne państw (tabela 18).

Kolejność wpływu stref kontynentalnych państw na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym jest następująca (wykres 52, tabela 30 zestawu załączników): azjatycka strefa kontynentalna państw, europejska strefa kontynentalna państw, północnoamerykańska strefa kontynentalna państw, afrykańska strefa kontynentalna państw, południowoamerykańska strefa kontynentalna państw i australijska strefa kontynentalna państw.

W sumie, wymiar globalny ŚMP składa się ze 194 państw wchodzących w skład 8 stref geopolitycznych; z których 56 zalicza się do grupy państw wiodących, 50 do grupy państw średnich i 88 do grupy państw małych; podzielonych na 6 stref kontynentalnych, 15 regionów i 34 grupy regionalne państw.

* *

W podsumowaniu podrozdziału pierwszego stwierdza się, że cel rozwiązania zadania badawczego postawionego w tym podrozdziale, polegającego na dokonaniu takiego podziału środowiska międzynarodowego, złożonego z podmiotów międzynarodowych typu państwo, który będzie uwzględniał potrzeby monitorowania,

diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski w jej środowisku międzynarodowym, jest osiągnięty.

W wyniku realizacji pierwszej przesłanki, postawionej w tym zagadnieniu, uzyskano:

- podział państw świata na 8 stref geopolitycznych;
- możliwość prowadzenia monitorowania, diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego w 8 wymiarach środowiska międzynarodowego.

W wyniku realizacji drugiej przesłanki, uzyskano podział państw na trzy grupy państw: grupę państw wiodących w zakresie wpływu na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym, grupę państw o średnim wpływie i grupę państw o małym wpływie.

Realizacja trzeciej przesłanki spowodowała dokonanie podziału państw środowiska międzynarodowego na strefy kontynentalne państw, regiony państw i grupy regionalne państw, co umożliwia określoną komasację relacji międzypaństwowych.

2.2. Środowisko międzynarodowe Polski typu zorganizowanego

Środowisko międzynarodowe typu zorganizowanego składa się z podmiotów międzynarodowych, które łączą niektóre swoje oddziaływania międzynarodowe dla realizacji przyjętych celów egzystencjalnych. We współczesnym środowisku międzynarodowym, w ramach stosunków międzynarodowych, obserwuje się bardzo dużą liczbę zorganizowanego działania różnego rodzaju podmiotów międzynarodowych. Ich działalność w różnym stopniu wpływa na kształtowanie się bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym bezpieczeństwa militarnego.

Ze względu na ich ogromną liczbę oraz różnorodność rzeczą niezbędną jest ich klasyfikacja. Jednak dotychczasowo proponowane podziały zorganizowanej działalności podmiotów międzynarodowych w ramach stosunków międzynarodowych nie w pełni odpowiadają realizacji celów badawczych niniejszej rozprawy. Dlatego też zaszła konieczność dokonania w tym celu niezbędnej kodyfikacji. W tym celu, w ramach rozwiązania pierwszego zadania badawczego, zostało sformułowane drugie zagadnienie badawcze "jak podzielić organizacje międzynarodowe ze względu na ich rolę w kształtowaniu bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym". Celem rozwiązania tego zagadnienia jest

opracowanie typologii organizacji międzynarodowych i ich zestawów dla potrzeb monitorowania, diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski w środowisku międzynarodowym. Rozwiązanie zadania badawczego oparto o następującą przesłankę: cel i charakterystyczne cechy organizacji międzynarodowych funkcjonujących w środowisku międzynarodowym pozwolą na dokonanie ich typologii i sporządzenie określonych zestawów.

W ramach zorganizowanej działalności podmiotów międzynarodowych w stosunkach międzynarodowych zostały wyróżnione następujące rodzaje ich oddziaływania (schemat 19).

Schemat 19. Rodzaje zorganizowanej działalności podmiotów międzynarodowych w stosunkach międzynarodowych.

2.2.1. Organizacje międzynarodowe

Organizacje międzynarodowe, to celowe związki uczestników stosunków międzynarodowych, powstałe w wyniku zawartego między nimi porozumienia i wyposażone w stałe organy.¹²³ Organizacje międzynarodowe są specyficznymi formami współpracy międzynarodowej. Wyróżnia je istnienie stałych organów, które występują i działają w imieniu podmiotów międzynarodowych - członków organizacji. Członkami organizacji międzynarodowych mogą być państwa, organizacje i stowarzyszenia krajowe (tzw. podmioty prawne w rozumieniu prawa wewnętrznego) oraz osoby fizyczne.¹²⁴ Przyjmuje się, że organizacjami międzynarodowymi są tylko takie związki podmiotów międzynarodowych, w których reprezentowane są co najmniej trzy państwa.¹²⁵ W zależności od statusu międzynarodowego podmiotów międzynarodowych tworzących

¹²³ Patrz: *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1997, s. 163, hasło: organizacje międzynarodowe.

¹²⁴ Tamże.

¹²⁵ Jeśli są to organizacje lub stowarzyszenia krajowe albo osoby fizyczne to również muszą one pochodzić z co najmniej trzech państw).

organizację międzynarodową, wyróżnione zostały dwa rodzaje organizacji (schemat 20).

Schemat 20. Podział organizacji międzynarodowych.

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe.

Międzynarodowe organizacje międzyrządowe,¹²⁶ to struktury powstałe w wyniku porozumienia co najmniej trzech suwerennych państw dla realizacji ściśle określonych zadań.¹²⁷ Organizacje międzynarodowe międzyrządowe różnią się między sobą wieloma cechami, w tym terytorialnym i przedmiotowym zakresem działania, rodzajem aktywności, funkcjami, stopniem instytucjonalizacji i znaczeniem w stosunkach międzynarodowych.¹²⁸ Bezpieczeństwo militarne nie stanowi oddzielnego rodzaju bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych. Jest ono ściśle powiązane z innymi rodzajami bezpieczeństwa, a przede wszystkim z bezpieczeństwem politycznym, ekonomicznym, i społecznym. Dlatego też na uwagę zasługują wszystkie te organizacje międzynarodowe, których działalność jest związana z takim rodzajem bezpieczeństwa. W związku z tym jako kryterium do dalszego podziału międzyrządowych organizacji międzynarodowych zostało przyjęte ich zasięg terytorialny. Ze względu na zasięg terytorialny organizacje międzynarodowe międzyrządowe zostały podzielone na globalne i regionalne (schemat 21).

¹²⁶Ang.: International Governments Organizations - IGOs, jest często dosłownie tłumaczone na język polski jako międzynarodowe organizacje rządowe. W tym przypadku poprawniejszą nazwą jest: międzynarodowe organizacje międzyrządowe. Por. *Organizacje międzynarodowe. poradnik metodyczny*, Warszawa 1997, s. 28; *mały słownik stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1997, s. 163 - 168.

¹²⁷Por.: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, Wrocław 1997, s. 18.

¹²⁸*Mały słownik stosunków międzynarodowych*, wyd. cyt., s. 165, hasło: organizacje międzynarodowe międzyrządowe.

Schemat 21. Podział organizacji międzynarodowych międzyrządowych ze względu na zasięg terytorialny.

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe o zasięgu globalnym.

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe o zasięgu globalnym zostały podzielone na organizacje wyspecjalizowane działające w ramach Systemu Narodów Zjednoczonych¹²⁹ i poza tym systemem (schemat 22).¹³⁰

Schemat 22. Podział organizacji międzynarodowych międzyrządowych o zasięgu globalnym.

¹²⁹Organizacja Narodów Zjednoczonych jest międzynarodową organizacją międzyrządową, powszechną, o charakterze uniwersalnym mającą najszerszy zakres działania ze wszystkich organizacji międzynarodowych. Oryginalna nazwa w języku angielskim brzmi: United Nations (UN). Oficjalna nazwa w języku polskim: Narody Zjednoczone (NZ). Jednakże powszechnie i zwyczajowo w niektórych krajach, w tym także w Polsce, dodaje się wyraz organizacja. Dlatego najczęściej stosuje się nazwę: Organizacja Narodów Zjednoczonych (Patrz: T. Grzeszczyk, *Organizacje międzynarodowe. poradnik metodyczny*, Warszawa 1997, s. 49). W niniejszej pracy przyjmuje się Organizację Narodów Zjednoczonych jako System Narodów Zjednoczonych złożony z 187 członków, 16 organizacji wyspecjalizowanych, 2 niezależnych agend, 9 programów specjalistycznych, 6 komisji funkcjonalnych, 5 komisji regionalnych oraz 24 operacje pokojowe i misje obserwacyjne (Patrz: *Narody Zjednoczone między oczekiwaniem a spełnieniem*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1995, s. 31).

¹³⁰Por.: schematy zestawu załączników.

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe o zasięgu globalnym działające w systemie Narodów Zjednoczonych.

Z osiemnastu organizacji wyspecjalizowanych funkcjonujących w Systemie Narodów Zjednoczonych zostało wybranych trzynaście, które mają znaczący wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym Polski (schemat 23).

Międzynarodowa Organizacja Pracy.¹³¹ Do podstawowych zadań, wymienionych w statucie, ILO należy umacnianie sprawiedliwości społecznej oraz dążenie poprzez współpracę międzynarodową do poprawy warunków pracy i życia w krajach członkowskich. Struktura organizacyjna ILO składa się z trzech podstawowych organów: Międzynarodowej Konferencji Pracy, Komitetu Wykonawczego i Sekretariatu Międzynarodowego. Sekretariat ILO, a także siedziba całej organizacji znajduje się w Genewie. W 1995 r. do ILO należało 171 państw.¹³²

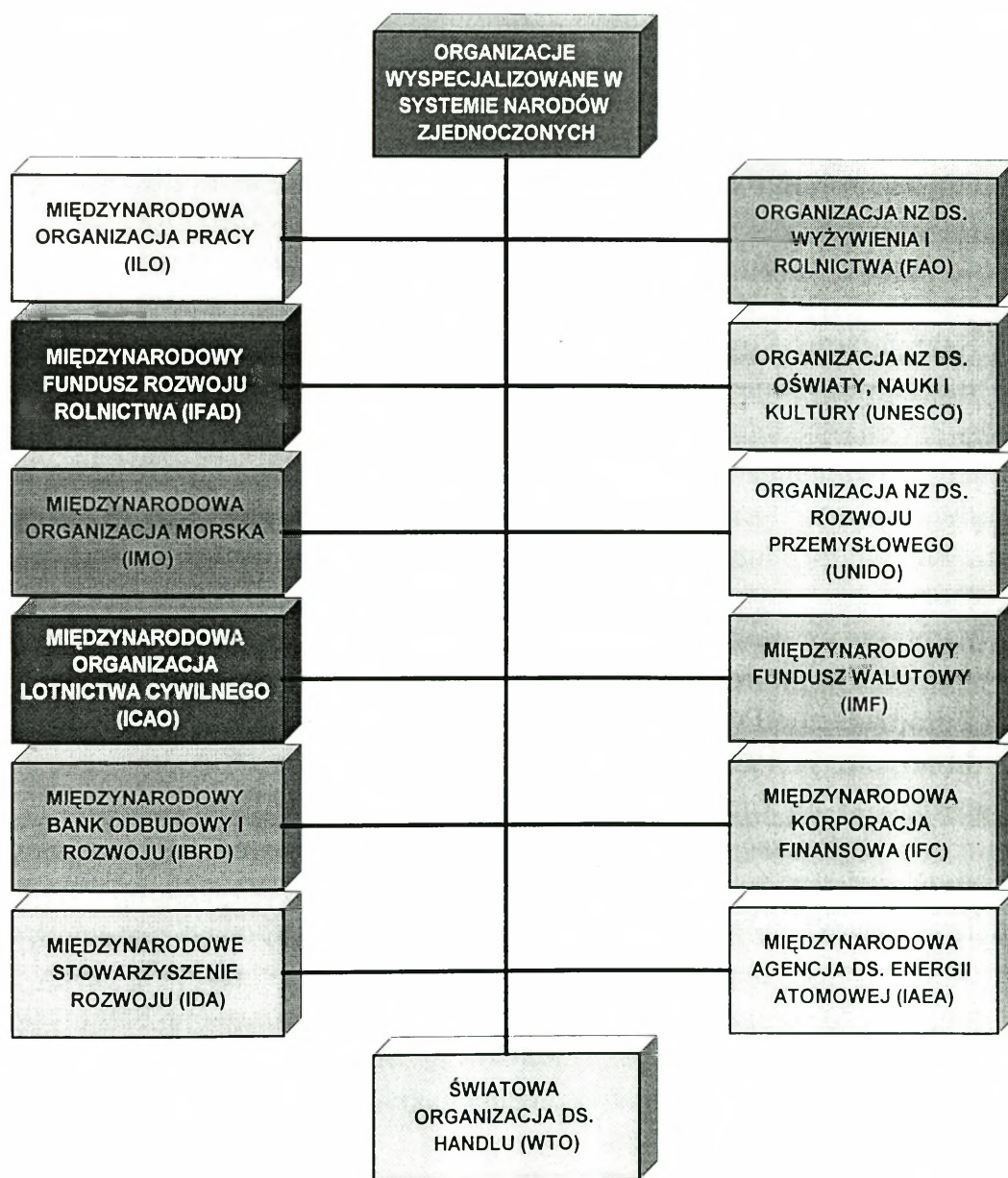
Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa.¹³³ Do najważniejszych zadań FAO należy: dążenie do poprawy warunków życia ludności w skali ogólnoswiatowej, poparcie rozwoju rolnictwa i międzynarodowej wymiany produktów rolnych, dążenie do poprawy warunków życia ludności wiejskiej, uwolnienie ludzkości od klęski głodu. Strukturę funkcjonalną FAO tworzą trzy podstawowe organy: Konferencja Międzynarodowa, Rada Międzynarodowa i Sekretariat Międzynarodowy. Siedzibą Sekretariatu i całej organizacji jest Rzym. W 1993 r. do FAO należało 169 państw.¹³⁴

¹³¹Ang., International Labour Organization - ILO.

¹³²Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 195; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 163; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 59 - 60.

¹³³Ang., Food and Agriculture Organization of the United Nations - FAO.

¹³⁴Szerzej: *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 192; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 60 - 61.

Schemat 23. Zestawienie organizacji wyspecjalizowanych Systemu Narodów Zjednoczonych.

Międzynarodowy Fundusz Rozwoju Rolnictwa.¹³⁵ Zadaniem IFAD jest przede wszystkim organizacja pomocy kapitałowej dla rozwoju rolnictwa w krajach trzeciego świata. Struktura organizacyjna IFAD składa się z Rady Gubernatorów, rady Administracyjnej i Sekretariatu. Siedzibą IFAD jest Rzym. W 1995 r. do Funduszu należało 157 państw.¹³⁶

¹³⁵ Ang., International Funds for Agricultural Development - IFAD.

¹³⁶ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 61 - 62.

Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury.¹³⁷ Podstawowym, statutowym celem UNESCO jest umacnianie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego poprzez poparcie współpracy między narodami w dziedzinie oświaty, nauki i kultury, umacnianie poszanowania prawa, w tym praw i podstawowych wolności człowieka, niezależnie od rasy, płci, języka, religii, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych. Struktura organizacyjna UNESCO składa się z trzech podstawowych organów: Konferencji Generalnej, Rady Wykonawczej i Sekretariatu. Siedziba UNESCO znajduje się w Paryżu. Do UNESCO należą wszystkie państwa członkowskie Narodów Zjednoczonych.¹³⁸

Międzynarodowa Organizacja Morska.¹³⁹ Do najważniejszych celów działalności IMO należy: poparcie współpracy międzynarodowej w celu zwiększenia bezpieczeństwa żeglugi morskiej, opracowanie konwencji morskich, wymiana informacji, doradztwo, ochrona środowiska naturalnego mórz i oceanów, pomoc rozwojowa dla krajów trzeciego świata. Strukturę organizacyjną IMO tworzą trzy podstawowe organy: Zgromadzenie IMO, Rada IMO i Sekretariat. Siedziba IMO znajduje się w Londynie. W 1995 r. do IMO należało 149 państw.¹⁴⁰

Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Rozwoju Przemysłowego.¹⁴¹ Podstawowym zadaniem UNIDO jest poparcie rozwoju przemysłowego państw członkowskich NZ oraz koordynacja tego rozwoju w skali międzynarodowej. Na strukturę UNIDO składają się cztery główne organy: Konferencja Generalna UNIDO, Rada Rozwoju Przemysłowego, Komitet Programowo - Budżetowy, Sekretariat. Siedziba organizacji znajduje się w Wiedniu. Przedstawicielstwa UNIDO działają obecnie w ponad 130 krajach świata.¹⁴²

Międzynarodowa Organizacja Lotnictwa Cywilnego.¹⁴³ Do podstawowych zadań ICAO należy nadzór nad przestrzeganiem przez

¹³⁷Ang., United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO.

¹³⁸Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 333 - 334; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 192 - 193; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 63 - 64.

¹³⁹Ang., International Maritime Organization - IMO.

¹⁴⁰Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 67.

¹⁴¹Ang., United Nation Development Industrial Organization - UNIDO.

¹⁴²Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 68.

¹⁴³Ang., International Civil Aviation Organization - ICAO.

kraje członkowskie międzynarodowych norm i przepisów regulujących cywilny ruch lotniczy. Ponadto, ICAO opracowuje nowe standardy i normy dla lotnictwa, wspiera wprowadzanie nowej techniki i technologii w lotnictwie cywilnym, opracowuje międzynarodowe zasady współpracy z tzw. służbami naziemnymi (służby techniczne, meteo, radiowe, celne itd.). ICAO okazuje także znaczną pomoc krajom trzeciego świata w organizacji lotnictwa cywilnego. Struktura organizacyjna ICAO składa się z następujących organów głównych: Zgromadzenie ICAO, Rada ICAO, Sekretariat ICAO. Siedziba ICAO znajduje się w Montrealu.¹⁴⁴

Międzynarodowy Fundusz Walutowy.¹⁴⁵ Do najważniejszych celów IMF należy: działanie na rzecz stabilizacji finansowej państw członkowskich, utrzymywanie płynności w międzynarodowych obrotach finansowych, pomoc kapitałowa dla krajów członkowskich w celu równoważenia ich bilansu płatniczego. Organami kierowniczymi IMF są: Rada Gubernatorów, Rada Administracyjna i Dyrektor Generalny IMF. Siedziba IMF znajduje się w Waszyngtonie. Do IMF należą wszystkie państwa członkowskie Narodów Zjednoczonych.¹⁴⁶

Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju.¹⁴⁷ Podstawowym zadaniem IBRD jest wsparcie rozwoju gospodarczego i społecznego krajów członkowskich. W strukturze organizacyjnej IBRD głównymi organami są: Rada Gubernatorów, Rada Administratorów, Prezydent IBRD i dyrektorzy wykonawczy IBRD.¹⁴⁸

Międzynarodowa Korporacja Finansowa.¹⁴⁹ Podstawowym zadaniem IFC jest wsparcie finansowe przedsiębiorczości prywatnej w krajach członkowskich. IFC jako organizacja afiliowana przy IBRD¹⁵⁰ nie

¹⁴⁴Szerzej: *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 163; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 68 - 69.

¹⁴⁵Ang., International Monetary Fund - IMF.

¹⁴⁶Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 196 - 197; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 165 - 166; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 69 - 70; T. Grzeszczyk, *Organizacje międzynarodowe. Poradnik metodyczny*, Warszawa 1997, s. 111 - 113.

¹⁴⁷Ang., International Bank of Reconstruction and Development - IBRD.

¹⁴⁸Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 40; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 164 - 165; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 70 - 71; T. Grzeszczyk, *Organizacje międzynarodowe. Poradnik metodyczny*, Warszawa 1997, s. 105 - 107.

¹⁴⁹Ang., International Finance Corporation - IFC.

¹⁵⁰Patrz: Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju.

ma, w zasadzie, odrębnej struktury instytucjonalnej. Organami kompetencyjnymi w sprawie działalności tej organizacji są instytucje IBRD. Pracami kieruje Dyrektor Generalny podlegający Prezydentowi Banku Światowego. Członkami IFC są państwa należące do IBRD.¹⁵¹

Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju.¹⁵² Podstawowym zadaniem IDA jest finansowanie rozwoju najuboższych krajów trzeciego świata. Organy Banku Światowego¹⁵³ są jednocześnie organami IDA. Członkami IDA są państwa należące do IBRD.¹⁵⁴

Międzynarodowa Agencja do spraw Energii Atomowej.¹⁵⁵ Podstawowym celem IAEA jest koordynacja współpracy międzynarodowej w zakresie badań nad energią atomową i jej pokojowym wykorzystaniem. Statut IAEA wyraźnie podkreśla, że energia atomowa powinna być wykorzystywana dla umocnienia pokoju i rozwoju Świata. Organami kierowniczymi IAEA są: Konferencja Generalna, Rada Gubernatorów oraz Sekretariat kierowany przez Dyrektora generalnego IAEA. Siedziba IAEA znajduje się w Wiedniu. W 1995 r. należało do tej organizacji 149 państw.¹⁵⁶

Światowa Organizacja do spraw Handlu.¹⁵⁷ Jest kontynuatorką Układu Ogólnego w Sprawie Ceł i Handlu.¹⁵⁸ Jest wielostronną umową międzynarodową, nakładającą na sygnatariuszy określone zobowiązania w zakresie liberalizacji handlu międzynarodowego oraz jest organizacją międzynarodową, która podejmuje konkretne działania w sferze międzynarodowej polityki handlowej i celnej. W strukturze WTO

¹⁵¹Szerzej: *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 163; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 71; T. Grzeszczyk, *Organizacje międzynarodowe. Poradnik metodyczny*, Warszawa 1997, s. 108 - 109.

¹⁵²Ang., International Development Association - IDA.

¹⁵³Patrz: Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju.

¹⁵⁴Szerzej: *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 164 - 165; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 72; T. Grzeszczyk, *Organizacje międzynarodowe. Poradnik metodyczny*, Warszawa 1997, s. 107 - 108.

¹⁵⁵Ang., International Atomic Energy Agency - IAEA.

¹⁵⁶Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 194 - 195; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 162 - 163; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 72 - 73.

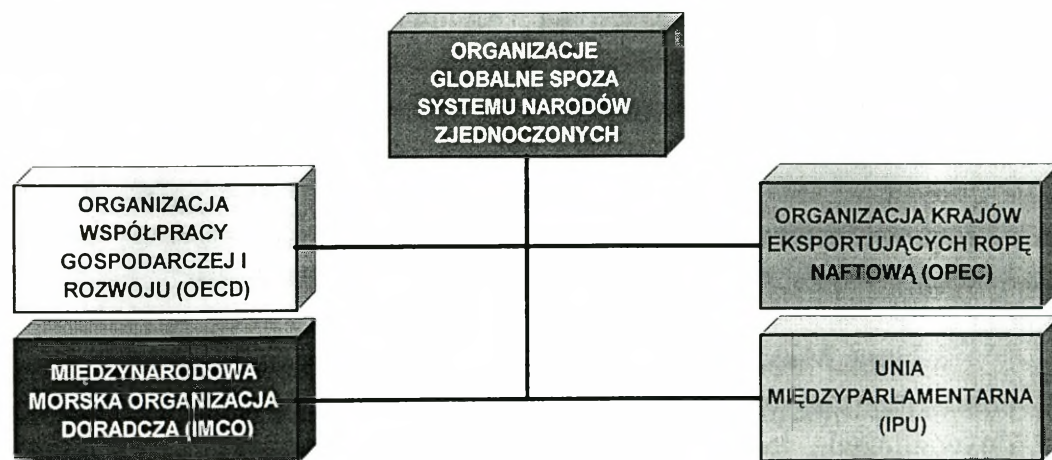
¹⁵⁷Ang., World Trade Organization - WTO.

¹⁵⁸Patrz: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 118; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 325 - 326.

głównymi organami są: Zgromadzenie WTO, Rada WTO, Grupa 18, Sekretariat kierowany przez Dyrektora Generalnego. Siedziba WTO znajduje się w Genewie. W 1995 r. dokument WTO podpisało 128 państw.¹⁵⁹

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe o zasięgu globalnym działające poza systemem Narodów Zjednoczonych.

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe o zasięgu globalnym działające poza systemem narodów zjednoczonych mają mniej liczną reprezentację w porównaniu z organizacjami tego typu działającymi w systemie Narodów Zjednoczonych. W aspekcie wpływu na kształtowanie międzynarodowego bezpieczeństwa militarnego na uwagę zasługują cztery tego typu organizacje (schemat 24).

Schemat 24. Zestawienie organizacji wyspecjalizowanych o zasięgu globalnym spoza Systemu Narodów Zjednoczonych.

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju.¹⁶⁰ Celem tej organizacji jest stymulacja rozwoju gospodarczego państw członkowskich poprzez tworzenie optymalnych warunków międzynarodowych dla tego rozwoju. OECD jest forum, na którym kraje członkowskie koordynują swoją politykę zagraniczną oraz wyznaczają obszary współpracy. W strukturze organizacyjnej OECD funkcjonują: Rada, Komitet Wykonawczy, Sekretariat na czele z Sekretarzem Generalnym oraz

¹⁵⁹Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 312; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 310; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 73 - 74; T. Grzeszczyk, *Organizacje międzynarodowe. Poradnik metodyczny*, Warszawa 1997, s. 99 - 104.

¹⁶⁰Ang., Organization for Economic Cooperation and Development - OECD.

Komitety Branżowe. Przy OECD jest afiliowanych kilka autonomicznych organizacji międzynarodowych, m.in.: Międzynarodowa Agencja Energetyczna, Agencja Energii Nuklearnej, Europejska Konferencja Ministrów Transportu, Klub Sahelu. W 1996 r. do tej organizacji należało 29 państw.¹⁶¹

Organizacja państw Eksportujących Ropę Naftową.¹⁶² Celem OPEC jest obrona interesów państw członkowskich przed dominacją koncernów wydobywczych. OPEC koordynuje politykę państw członkowskich w dziedzinie eksportu ropy, organizuje pomoc techniczną dla państw członkowskich, wpływa na kształtowanie cen ropy naftowej na rynkach światowych. Główne organy kierownicze OPEC: Konferencja Ministrów, Rada Gubernatorów, Komisja Gospodarcza, Sekretariat. Siedziba OPEC znajduje się w Wiedniu. W 1997 r. do OPEC należało 13 państw.¹⁶³

Międzynarodowa Morska Organizacja Doradcza.¹⁶⁴ Najważniejsze cele IMCO: współpraca rządów dla rozwiązywania problemów technicznych, bezpieczeństwa i sprawności żeglugi morskiej, usuwanie i zapobieganie dyskryminacji w obrocie morskim. Główne elementy struktury IMCO: Zgromadzenie IMCO, Rada IMCO, Komitet Bezpieczeństwa Morskiego, Sekretariat z Sekretarzem Generalnym. Siedziba IMCO znajduje się w Londynie.¹⁶⁵

Unia Międzyparlamentarna.¹⁶⁶ Celem IPU jest wzmocnienie roli i znaczenia instytucji parlamentarnych, wspieranie kontaktów i wymiana doświadczeń pomiędzy parlamentami i parlamentarzystami. Unia Międzyparlamentarna podejmuje inicjatywy na rzecz pokoju i rozwoju współpracy międzynarodowej. Organami kierowniczymi IPU są: konferencja Plenarna, Rada Wykonawcza, Komisja Wykonawcza,

¹⁶¹Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 228; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 197; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 161; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 145 - 146; T. Grzeszczyk, *Organizacje międzynarodowe. Poradnik metodyczny*, Warszawa 1997, s. 85 - 99.

¹⁶²Ang., Organization of the Petroleum Exporting Countries - OPEC.

¹⁶³Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 227; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 194.

¹⁶⁴Ang., International Maritime Counsel Organization - IMCO.

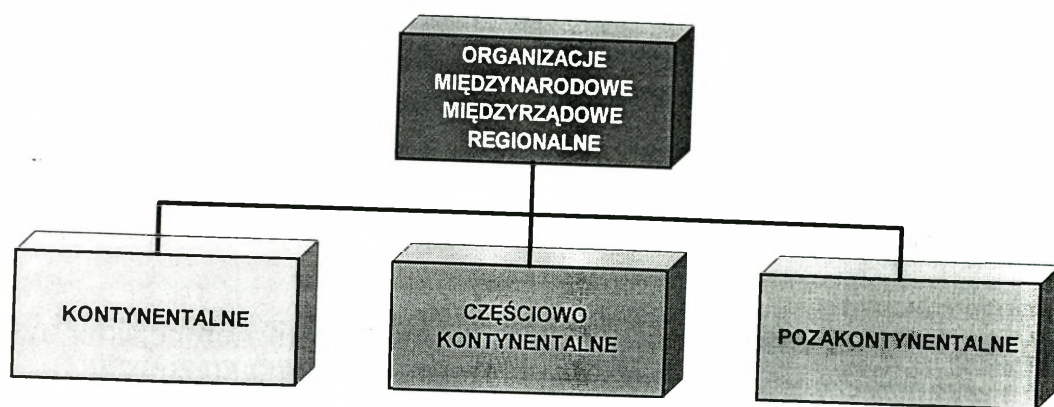
¹⁶⁵Szerzej: *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 167.

¹⁶⁶Ang., Interparliamentary Union - IPU.

Sekretariat. Siedziba Sekretariatu i IPU znajduje się w Genewie. W 1993 r. w skład IPU wchodziło 124 państw.¹⁶⁷

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe o zasięgu regionalnym

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe o zasięgu regionalnym skupiają grupy państw przynależnych do danego regionu geograficznego Świata. Z uwagi na położenie państw członkowskich, tych organizacji, w stosunku do kontynentu europejskiego, wyróżnione zostały ich trzy rodzaje (schemat 25).

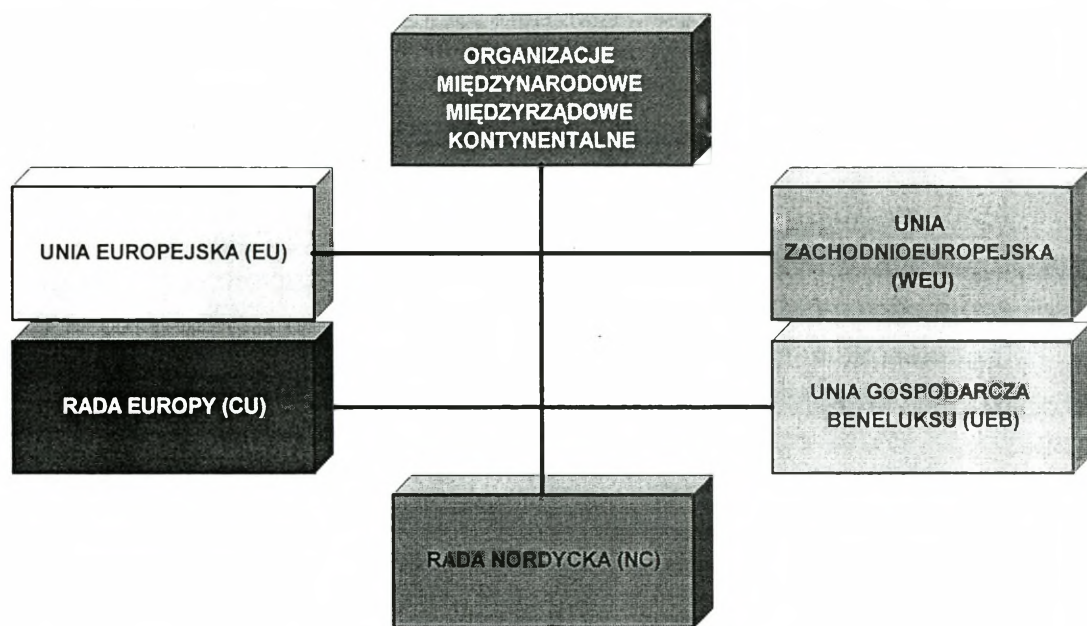

Schemat 25. Podział organizacji międzynarodowych międzyrządowych o zasięgu regionalnym.

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe kontynentalne.

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe o zasięgu kontynentalnym tworzą grupę organizacji złożonych z państw leżących na kontynencie europejskim w granicach geograficznych. Grupę tworzy pięć organizacji międzynarodowych międzyrządowych (schemat 26).

¹⁶⁷Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 336; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 328 - 329.

Schemat 26. Zestawienie organizacji międzynarodowych międzyrządowych o zasięgu kontynentalnym.

Unia Europejska.¹⁶⁸ Za główne zadanie Unii Europejskiej uważa się - zgodnie ze sformułowaniami Traktatu¹⁶⁹ - organizowanie, w sposób spójny i solidarny, stosunków między państwami członkowskimi i między ich narodami. w realizacji tej misji Unia Europejska stawia sobie następujące cele: sprzyjanie zrównoważonemu i trwałemu postępowi gospodarczemu i społecznemu poprzez utworzenie obszaru bez wewnętrznych granic, umocnienie spójności gospodarczej i społecznej oraz ustanowienie unii gospodarczo - walutowej i stworzenie docelowo wspólnej waluty; potwierdzenie swojej tożsamości na arenie międzynarodowej, zwłaszcza poprzez realizację wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, łącznie ze wspólną polityką obronną, która w stosownym czasie mogłaby doprowadzić do wspólnej obrony; wzmocnienie ochrony praw i interesów obywateli państw członkowskich poprzez ustanowienie obywatelstwa Unii; rozwój ścisłej współpracy w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych; utrzymanie w całości oraz rozwój dorobku wspólnotowego, czyli treści, zasad i celów wyrażonych w traktatach i decyzjach Wspólnot Europejskich. Ramy instytucjonalne EU tworzą: Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Komisja Europejska, Parlament Europejski, Trybunał Sprawiedliwości i

¹⁶⁸Ang., European Union - EU.

¹⁶⁹Traktatu Rzymskiego z 1957 r.

Trybunał Rewidentów Księgowych. Za siedzibę Unii uważa się Brukselę, siedzibę Komisji Europejskiej. W skład Unii wchodzi 15 państw.¹⁷⁰

Unia Zachodnioeuropejska.¹⁷¹ Celem UZE jest zobowiązanie stron do udzielania sobie wzajemnie wszelkiej pomocy wojskowej oraz innej pomocy i poparcia w przypadku agresji zbrojnej przeciwko którejkolwiek z nich, działając zgodnie z postanowieniami artykułu 51 Karty Narodów Zjednoczonych. Główne organy kierownicze UZE: Rada UZE, Sekretariat generalny, Zgromadzenie UZE. Siedziba UZE mieści się w Brukseli. W skład UZE wchodzi 10 państw.¹⁷²

Rada Europy.¹⁷³ Zgodnie ze statutem, celem Rady jest osiągnięcie większej jedności między jej członkami, aby chronić i wcielać w życie ideały i zasady stanowiące ich wspólne dziedzictwo oraz aby ułatwić ich postęp ekonomiczny i społeczny. Zgodnie ze statutem, organami CE są: Komitet Ministrów, Zgromadzenie Parlamentarne, Sekretariat Rady Europy. Siedzibą Rady Europy jest Strasburg. W składzie RE występuje 35 państw.¹⁷⁴

Unia Gospodarcza Beneluxu.¹⁷⁵ Cele Unii: koordynacja polityki gospodarczej, finansowej i socjalnej; realizacja wspólnej polityki w dziedzinie stosunków gospodarczych z krajami trzecimi i związanych z nią

¹⁷⁰Szerzej: *Europejskie struktury współpracy. Informator*, [red.] S. Parzymies, Warszawa 1995, s. 7 - 22; *Europa od A do Z. Podręcznik integracji europejskiej*, [przeł.] E. Ptaszyńska - Sadowska, Gliwice 1996, s. 305 - 311; *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 335; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 327 - 328; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 264 - 279; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 136 - 142.

¹⁷¹Ang., Western European Union - WEU.

¹⁷²Szerzej: *Europejskie struktury współpracy. Informator*, [red.] S. Parzymies, Warszawa 1995, s. 41 - 56; *Europa od A do Z. Podręcznik integracji europejskiej*, [przeł.] E. Ptaszyńska - Sadowska, Gliwice 1996, s. 320 - 324; *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 336; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 330 - 331; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 279 - 281; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 130 - 136.

¹⁷³Ang., Council of Europe - CE.

¹⁷⁴Szerzej: *Europejskie struktury współpracy. Informator*, [red.] S. Parzymies, Warszawa 1995, s. 57 - 70; *Europa od A do Z. Podręcznik integracji europejskiej*, [przeł.] E. Ptaszyńska - Sadowska, Gliwice 1996, s. 252 - 256; *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 263; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 250 - 251; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 204 - 207; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 121 - 126.

¹⁷⁵Ang., Union Economique Benelux - UEB.

operacji finansowych. Główne organy Unii: Komitet Ministrów, Rada Unii Gospodarczej, Sekretariat Generalny, Kolegium Arbitrów, Międzyparlamentarna Rada Doradcza. Siedzibą Unii jest Bruksela. Unia Gospodarcza Beneluksu liczy trzech członków.¹⁷⁶

Rada Nordycka, Nordycka Rada Ministrów.¹⁷⁷ Celem Rady Nordyckiej i Nordyckiej Rady Ministrów jest szeroko pojęta promocja współpracy wewnątrz nordyckiej oraz interesów państw nordyckich na forum międzynarodowym, a także umacnianie poczucia przynależności do wspólnoty państw nordyckich. W strukturze RN i NRM występują: Rada Nordycka, Prezydium Rady Nordyckiej, Zgromadzenie Plenarne, Sekretariat. Siedzibą Rady jest Sztokholm. W składzie Rady występuje pięć państw i trzy terytoria autonomiczne.¹⁷⁸

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe częściowo kontynentalne.

Organizacjami międzynarodowymi międzyrządowymi częściowo kontynentalnymi są te, których część państw członkowskich należy do kontynentu europejskiego i część jest spoza kontynentu europejskiego, czyli zasięg działania tych organizacji jest szerszy od zasięgu działania organizacji typowo kontynentalnych. W skład tej grupy organizacji wchodzi cztery organizacje międzynarodowe międzyrządowe (schemat 27).

Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego.¹⁷⁹ Nadrzędnym celem NATO, jak to ujęto w części wstępnej Traktatu, jest: ochrona wolności, wspólnego dziedzictwa i cywilizacji społeczeństw państw członkowskich, opartych na zasadach demokracji, wolności jednostki i poszanowania prawa; wspieranie stabilności i dobrobytu w strefie północnoamerykańskiej; zjednoczenie wysiłków tych państw w celu zbiorowej obrony i zachowania pokoju oraz bezpieczeństwa. Struktura naczelnych organów NATO składa się z: Rady Północnoatlantyckiej, Komitetu Planowania Obrony, Grupy Planowania Nuklearnego, Sekretariatu Międzynarodowego z Sekretarzem Generalnym, Komitetu

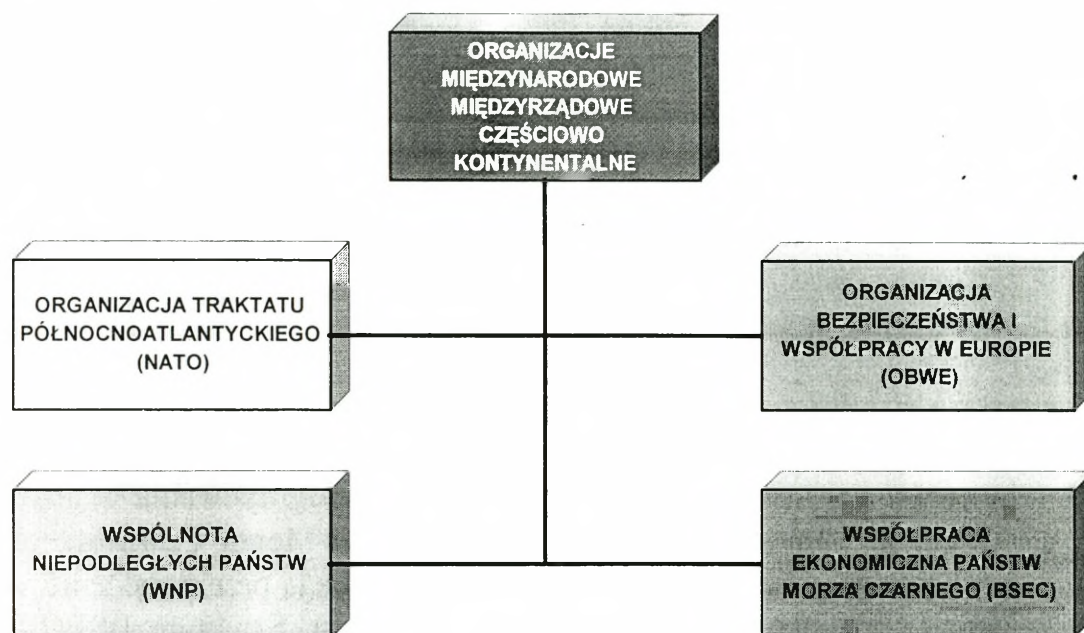
¹⁷⁶Szerzej: *Europejskie struktury współpracy. Informator*, [red.] S. Parzymies, Warszawa 1995, s. 175 - 179; *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 42 - 43.

¹⁷⁷Ang., Nordic Council - NU, Nordic Council of Ministers - NCM.

¹⁷⁸Szerzej: *Europejskie struktury współpracy. Informator*, [red.] S. Parzymies, Warszawa 1995, s. 181 - 194; *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 263 - 264; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 253; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 207 - 208.

¹⁷⁹Ang., North Atlantic Treaty Organization - NATO.

Wojskowego. Siedzibą NATO jest Bruksela. W skład Paktu Północnoatlantyckiego aktualnie wchodzi 16 państw.¹⁸⁰

Schemat 27. Zestawienie organizacji międzynarodowych międzyrządowych o zasięgu kontynentalnym i pozakontynentalnym.

Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.¹⁸¹ Celem państw uczestniczących w OBWE jest sprzyjanie poprawie stosunków między nimi i zapewnienie warunków, w których ich narody będą mogły żyć w pokoju prawdziwym i trwałym, wolne od wszelkiego zagrożenia bądź prób naruszenia ich bezpieczeństwa. W strukturze OBWE występują następujące organy i instytucje: Spotkanie Szefów Państw lub Rządów, Spotkanie Przeglądowe, Rada Ministerialna, Wysoka Rada, Urzędujący Przewodniczący, Stała Rada, Forum Współpracy w Dziedzinie Bezpieczeństwa, Wysoki Komisarz OBWE ds. Mniejszości Narodowych, Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka, Sekretarz Generalny, Sekretariat OBWE, Zgromadzenie Parlamentarne OBWE. Siedzibą OBWE jest Wiedeń. Na początku 1955 r. OBWE liczyła 53 członków.¹⁸²

¹⁸⁰Szerzej: *Europejskie struktury współpracy. Informator*, [red.] S. Parzymies, Warszawa 1995, s. 23 - 39; *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 209 - 210; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 195; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 224 - 229; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 126 - 130.

¹⁸¹Ang., Organization for Security and Cooperation in Europe - OSCE.

¹⁸²Szerzej: *Europejskie struktury współpracy. Informator*, [red.] S. Parzymies, Warszawa 1995, s. 71 - 84; *Europa od A do Z. Podręcznik integracji europejskiej*, [przeł.] E. Ptaszyńska - Sadowska, Gliwice 1996, s. 133 - 138; *Leksykon współczesnych*

Wspólnota Niepodległych Państw.¹⁸³ Cele utworzenia WNP nie są do końca jasne. Są one przedmiotem dyskusji na kolejnych spotkaniach przedstawicieli państw członkowskich. W WNP działają następujące organy kierownicze: Rada Szefów Państw, Rada Szefów Rządów, Rada Ministrów Spraw Zagranicznych, Rada Ministrów Obrony, Komitet Koordynacyjny - Konsultacyjny z Sekretariatem, Zgromadzenie Międzyparlamentarne, Trybunał Gospodarczy, Komisja Praw Człowieka. Do najważniejszych dokumentów WNP należą: Układ o bezpieczeństwie zbiorowym, Statut WNP, Porozumienie o utworzeniu Unii Gospodarczej. Siedzibą WNP jest Mińsk. W skład WNP wchodzi 12 państw członkowskich.¹⁸⁴

Współpraca Ekonomiczna Państw Morza Czarnego.¹⁸⁵ Cele: działania na rzecz utworzenia wspólnej europejskiej przestrzeni gospodarczej i zwiększenia udziału członków ugrupowania w gospodarce światowej; rozwijanie współpracy w regionie Morza Czarnego; aktywne uczestnictwo w procesie integracji europejskiej; przekształcenie regionu Morza Czarnego w strefę stabilności i pokoju. Strukturę BSEC tworzą: Rada Ministrów Spraw Zagranicznych, Zgromadzenie parlamentarne, Sekretariat. Siedzibą BSEC jest Sztambuł. W skład organizacji wchodzi 11 państw członkowskich.¹⁸⁶

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe pozakontynentalne.

Organizacje międzynarodowe międzyrządowe pozakontynentalne to trzecia grupa organizacji międzynarodowych międzyrządowych regionalnych. Ze względu na liczący się wpływ na kształtowanie międzynarodowego bezpieczeństwa militarnego zostało wyróżnionych siedem takich organizacji międzynarodowych (schemat 28).

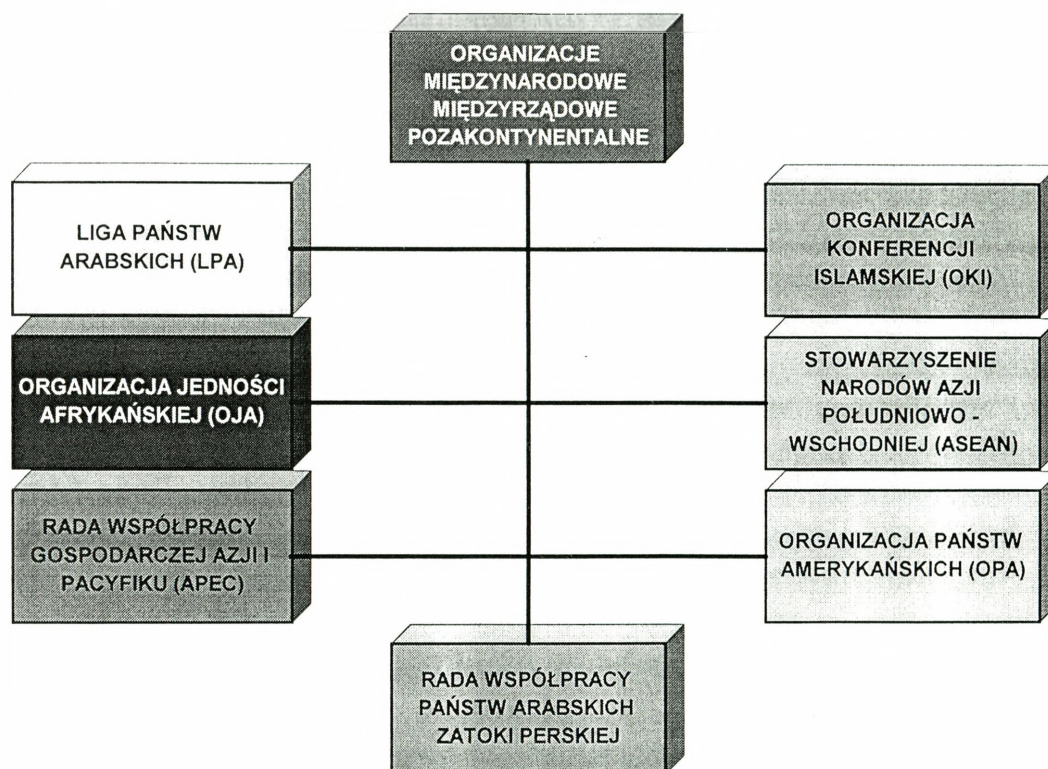
międzynarodowych stosunków politycznych, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 170 - 173; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 190; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 152 - 156.

¹⁸³Ang., Community of Independent States - CIS.

¹⁸⁴Szerzej: *Europejskie struktury współpracy. Informator*, [red.] S. Parzymies, Warszawa 1995, s. 133 - 148; *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 342 - 343; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 351; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 282 - 284.

¹⁸⁵Ang., Black Sea Economic Cooperation - BSEC.

¹⁸⁶Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 344 - 345.

Schemat 28. Zestawienie organizacji międzynarodowych międzyrządowych o zasięgu pozakontynentalnym.

Liga Państw Arabskich.¹⁸⁷ Celem organizacji jest zacieśnienie więzów łączących ściśle państwa arabskie; troszcząc się o spojenie i wzmocnienie tych więzów na podstawie szanowania niepodległości i suwerenności tych państw; o zespolenie ich wysiłków dla wspólnego dobra wszystkich krajów arabskich, dla poprawy ich bytu, dla zagwarantowania ich przyszłości i urzeczywistnienia aspiracji. Głównymi organami Ligi są: rada Ligi, Rada Gospodarcza, rada wspólnej Obrony i Sekretariat. Siedziba Sekretariatu Ligi mieści się w Kairze. Do Ligi należy obecnie 20 państw.¹⁸⁸

Organizacja Konferencji Islamskiej.¹⁸⁹ Celem Organizacji jest stworzenie szerokiej platformy współpracy państw muzułmańskich. Struktura organizacji: Konferencja Szefów Państw i Rządów, Konferencja Ministrów Spraw Zagranicznych, sześć komitetów wyspecjalizowanych,

¹⁸⁷ Ang., League of Arab States - LAS.

¹⁸⁸ Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 188 - 189; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 154; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 106 - 108; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 102 - 114.

¹⁸⁹ Ang., Organization of the Islamic Conference - OIC.

Sekretariat z Sekretarzem Generalnym. Siedziba Sekretariatu znajduje się w Jeddah. Organizacja liczy 52 członków.¹⁹⁰

Organizacja Jedności Afrykańskiej.¹⁹¹ Do najważniejszych celów Organizacji należą: umacnianie jedności i solidarności państw afrykańskich; koordynowanie i pogłębianie ich współpracy oraz wysiłki na rzecz stworzenia narodom Afryki lepszych warunków bytu; obrona ich suwerenności, integralności terytorialnej i niepodległości; zlikwidowanie kolonializmu w Afryce we wszystkich jego postaciach; popieranie współpracy międzynarodowej opierające się na karcie narodów Zjednoczonych i Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Główne organa kierownicze: Zgromadzenie Szefów Państw i Rządów, Rada Ministrów, Sekretariat Generalny z Sekretarzem Generalnym, komisje. Siedzibą OJA jest Addis Abeba. Na początku 1995 r. OJA liczyła 53 członków.¹⁹²

Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo - Wschodniej.¹⁹³ Celem tego Stowarzyszenia jest popieranie współpracy gospodarczej i kulturalnej między członkami, ustanowienie w regionie Azji południowo - wschodniej strefy pokoju, wolności i neutralności. Struktura ASEAN: Konferencja Przywódców Państw, Konferencja Ministrów Spraw Zagranicznych, Stały Komitet, Sekretariat. Siedzibą ASEAN jest Dżakarta. Stowarzyszenie składa się z siedmiu państw członkowskich.¹⁹⁴

Współpraca Gospodarcza Azji i Pacyfiku.¹⁹⁵ Celem APEC jest liberalizacja wielostronnego systemu handlowego tzn. swobodne stosunki gospodarcze, łącznie z wymianą technologii, wspólne występowanie w organizacjach typu rządowego. Najważniejsze organy w strukturze APEC: Spotkanie na Szczycie Przywódców Państw i Rządów, Spotkanie Ministrów Handlu, Komitet do spraw Handlu i Inwestycji, Komitet

¹⁹⁰ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 114 - 120.

Ang., Organization of African Unity - OAU.

¹⁹² Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 220 - 221; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 190 - 191; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 156 - 158; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 90 - 102.

¹⁹³ Ang., Association of South East Asian Nations - ASEAN.

¹⁹⁴ Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 31; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 10 - 12; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 148 - 149.

¹⁹⁵ Ang., Asian Pacific Economic Cooperation - APEC.

Ekonomiczny, Sekretariat. Siedziba APEC mieści się w Singapurze. Do APEC należy 12 państw.¹⁹⁶

Organizacja Państw Amerykańskich.¹⁹⁷ Cele działania OPA: umacnianie na kontynencie pokoju i bezpieczeństwa; zapobieganie przyczynom ewentualnych trudności i zapewnianie pokojowego rozstrzygnięcia sporów mogących wyniknąć pomiędzy państwami członkowskimi; organizowanie wspólnego działania tych państw w przypadku agresji; dążenie do rozwiązywania zagadnień natury politycznej, prawnej i gospodarczej, które mogą powstawać między nimi. Organy Główne w strukturze OPA: Zgromadzenie Ogólne, Konferencje Konsultacyjne Ministrów Spraw Zagranicznych, Konsultacyjny Komitet Obrony, Stała Rada, Międzyamerykański Komitet Prawników, Międzyamerykańska Komisja Praw Człowieka, Rada Społeczno - Gospodarcza, Sekretariat Generalny. Sekretariat OPA mieści się w Waszyngtonie. W 1996 r. OPA liczyła 35 członków.¹⁹⁸

Rada Współpracy Państw Arabskich Zatoki Perskiej. Podstawowym celem Rady jest organizowanie koordynacji, integracji i wzajemnych powiązań we wszystkich dziedzinach, w dążeniu do osiągnięcia jedności oraz ustanowienie podobnych przepisów w sprawach gospodarczych, finansowych, handlowych, cła, komunikacji, oświaty, kultury, w sprawach społecznych i ochrony zdrowia, informatyki, turystyki, ustawodawstwa i administracji oraz pobudzanie postępu naukowo - technicznego w przemyśle i rolnictwie. Głównymi organami Rady są: Rada Najwyższa, Komisja Załatwiania Sporów, Rada Ministerialna, Sekretariat Generalny. Siedziba Rady mieści się w Rijadzie. Do Rady należy 6 państw członkowskich.¹⁹⁹

¹⁹⁶Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 22; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 209 - 210; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 149.

¹⁹⁷Ang., Organization of American States - OAS.

¹⁹⁸Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 224 - 226; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 193 - 194; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 159 - 161; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 75 - 89.

¹⁹⁹Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 24.

Organizacje międzynarodowe pozarządowe.

Struktury międzynarodowe, których członkami są osoby fizyczne lub (i) prawne pochodzące z różnych państw nazywane są organizacjami międzynarodowymi pozarządowymi. W 1993 r. istniało ich 4830.²⁰⁰ Istotny wpływ na kształtowanie bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym bezpieczeństwa militarne, mają organizacje należące do masowych ruchów protestu, a szczególnie: ruch pokojowy, ruch ochrony praw człowieka i ruch ekologiczny²⁰¹ (schemat 29).

Schemat 29. Najważniejsze rodzaje organizacji międzynarodowych pozarządowych z punktu widzenia wpływu na kształtowanie bezpieczeństwa międzynarodowego.

Organizacje międzynarodowe pozarządowe pokojowe.

Ważnym obszarem aktywności organizacji pozarządowych jest działanie na rzecz utrwalenia pokoju i budowy pokojowej "infrastruktury" stosunków międzynarodowych. Są to z reguły ruchy społeczne, które uzupełniają działalność wysoce sformalizowanych organizacji rządowych o charakterze pokojowym. W tej grupie zostały wyróżnione trzy organizacje międzynarodowe pozarządowe (schemat 30).

²⁰⁰Mały słownik stosunków międzynarodowych, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 169.

²⁰¹Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 152.

Schemat 30. Zestawienie organizacji międzynarodowych pozarządowych pokojowych.

Międzynarodowe Biuro Pokoju.²⁰² Skupia kilka organizacji pacyfistycznych. koordynuje działalność organizacji i umożliwia im odbywanie konsultacji. Prowadzi także działalność informacyjną w zakresie metod i form walki o zachowanie i utrwalanie pokoju. IPB współpracuje ze Światową Radą Pokoju.²⁰³

Międzynarodowa Akademia Pokoju.²⁰⁴ członkami IPA są narodowe komitety oraz osoby fizyczne ze 130 państw. Celem działalności tej organizacji jest podnoszenie praktycznych umiejętności osób zajmujących się zawodowo polityką międzynarodową. Organizacja szkoli osoby, którym niezbędne są kwalifikacje do skutecznego pokojowego rozstrzygnięcia sporów międzynarodowych, prowadzenia negocjacji i mediacji, utrzymywania pokoju międzynarodowego. Akademia zajmuje się także doskonaleniem procedury rozstrzygnięcia sporów, prowadzenia negocjacji i mediacji. Organizuje seminaria szkoleniowe dla praktyków, dyplomatów, naukowców i wyższych oficerów.²⁰⁵

Światowa Rada Pokoju.²⁰⁶ członkami tej organizacji są osoby fizyczne wybierane przez światową konferencję, kongresy obrońców lub przez sesję Światowej rady Pokoju, które są rekomendowane przez narodowe organizacje (komitety) obrońców pokoju ze 139 państw oraz 9 organizacji międzynarodowych. Zasadniczym celem ŚRP jest utrzymanie pokoju na świecie. Organizacja walczy z przejawami agresji, wyścigiem zbrojeń, postuluje wprowadzenie zakazu posiadania broni jądrowej,

²⁰² Ang., International Peace Bureau - IPB.

²⁰³ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania* - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 158.

²⁰⁴ Ang., International Peace Academy - IPA.

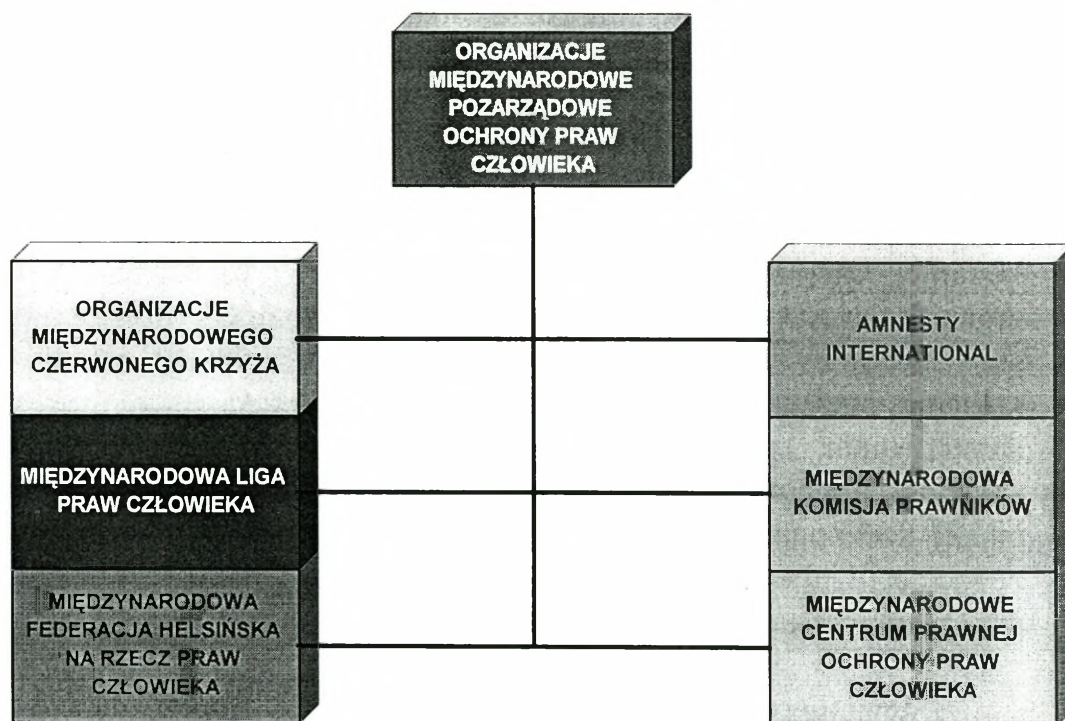
²⁰⁵ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania* - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 159.

²⁰⁶ Ang., World Peace Council - WPC.

powszechne i całkowite rozbrojenie i apeluje o pokojowe rozstrzygnięcie sporów między państwami o nieinterwencje w sprawy wewnętrzne innych państw; opowiada się za całkowitą likwidacją kolonializmu i neokolonializmu; potępia rasizm i neorasizm.²⁰⁷

Organizacje międzynarodowe pozarządowe ochrony praw człowieka.

Istotną rolę w kształtowaniu bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym bezpieczeństwa militarnego, odgrywają organizacje międzynarodowe pozarządowe zajmujące się problemami ochrony praw człowieka. Do głównych organizacji zajmujących się tą problematyką należą (schemat 31).

Schemat 31. Zestawienie organizacji międzynarodowych pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka.

Organizacje Międzynarodowego Czerwonego Krzyża.²⁰⁸ System Międzynarodowego Czerwonego Krzyża jest to wyspecjalizowany system międzynarodowej ochrony praw człowieka, a ściślej system prawa humanitarnego, które zajmuje się ochroną praw człowieka w czasie konfliktów zbrojnych międzynarodowych, umiędzynarodowionych,

²⁰⁷ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania* - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 159 - 160.

²⁰⁸ Ang., The International red Cross - IRC.

niemiędzynarodowych, a także w czasie zamieszek i napięć wewnętrznych.²⁰⁹

Amnesty International.²¹⁰ Głównymi celami AI są: natychmiastowe i bezwarunkowe uwolnienie wszystkich więźniów sumienia, czyli ludzi więzionych z powodu przekonań, koloru skóry, pochodzenia, języka, czy religii, nie stosujących przemocy ani nie opowiadających się za jej użyciem; zapewnienie więźniom politycznym uczciwych i szybkich procesów sądowych; zaprzestanie stosowania tortur, kary śmierci i innych form okrutnego traktowania więźniów; eliminacja egzekucji pozasądowych i zaginięć.²¹¹

Międzynarodowa Liga Praw Człowieka.²¹² Liga działa na rzecz wprowadzenia w życie i przestrzegania podstawowych praw człowieka zawartych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 r. i Paktach Praw Człowieka (Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 r.) oraz innych aktach prawnych przyjętych w ramach ONZ-owskiego systemu ochrony praw człowieka i innych organizacji międzynarodowych.²¹³

Międzynarodowa Komisja Prawników.²¹⁴ Organizacja działa na rzecz powszechnego zrozumienia i przestrzegania zasad praworządności oraz ochrony praw człowieka. ICJ upowszechnia tradycyjne prawa i swobody obywatelskie, prowadząc rozległą działalność edukacyjną.²¹⁵

Międzynarodowa Federacja Helsińska na Rzecz Praw Człowieka.²¹⁶ Zadaniem Federacji i Krajowych Komitetów jest czuwanie nad przestrzeganiem przez państwa postanowień Aktu Końcowego KBWE w

²⁰⁹ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 163; Szerzej: Z. Resich, *Międzynarodowa ochrona praw człowieka*, Warszawa 1981; L. Łukaszuk, *Międzynarodowe prawo humanitarne w systemie ochrony praw człowieka i humanizacji stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1995, s. 75.

²¹⁰ Amnestia Międzynarodowa - AI.

²¹¹ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 166 - 168.

²¹² Ang., International League for Human Rights - ILHR.

²¹³ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 168 - 169.

²¹⁴ Ang., International Commission of Jurists - ICJ.

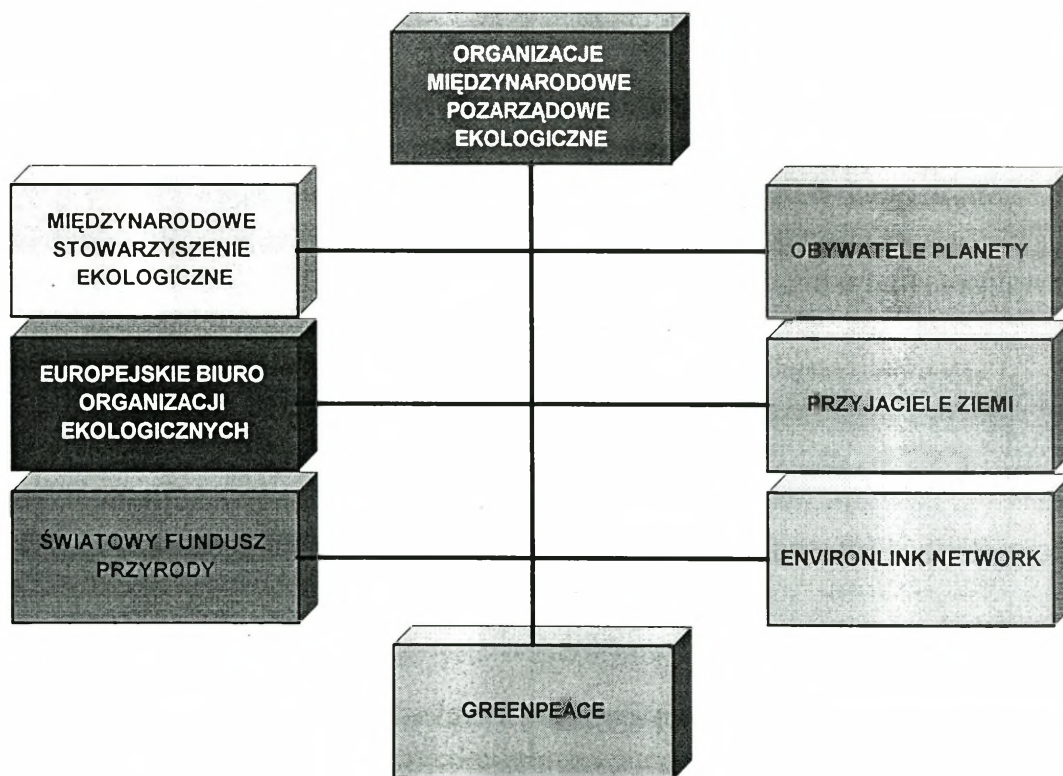
²¹⁵ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 169.

²¹⁶ Ang., International Helsinki Federation for Human Rights.

zakresie praw człowieka. Dotyczy to także zobowiązań zawartych w późniejszych dokumentach KBWE.²¹⁷

Międzynarodowe Centrum Prawnej Ochrony Praw Człowieka.²¹⁸ Jest to jedna z organizacji, która powstała, aby poprzez ekspertyzy, konsultacje, wymianę informacji służyć innym organizacjom praw człowieka.²¹⁹

Organizacje międzynarodowe pozarządowe ekologiczne.

Schemat 32. Zestawienie organizacji międzynarodowych pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska naturalnego.

Zagrożenie środowiska naturalnego przez człowieka nie jest zjawiskiem nowym. Do niedawna jednak problemy te traktowano jako lokalne, a ich rozwiązanie pozostawiano poszczególnym krajom. Obecnie coraz powszechniej przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska naturalnego jest utożsamiane z bezpieczeństwem międzynarodowym, w tym także i bezpieczeństwem militarnym. Do najważniejszych organizacji

²¹⁷Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania* - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 169 - 171.

²¹⁸Ang., Interights.

²¹⁹*Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania* - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 171.

międzynarodowych pozarządowych zajmujących się tą problematyką zostały zaliczone następujące (schemat 32).

Międzynarodowe Stowarzyszenie Ekologiczne.²²⁰ Głównym celem tej organizacji jest rozwijanie współpracy między ekologami poprzez stwarzanie im możliwości wymiany poglądów i informacji na temat najnowszych osiągnięć w dziedzinie teorii i praktyki ekologii oraz aktualnie prowadzonych badań.²²¹

Obywatele Planety.²²² Celem organizacji jest działanie na rzecz wychowania poszczególnych osób w duchu rozumienia i odpowiedzialności za losy tego świata, aktywnego ich udziału w rozwiązywaniu problemów nurtujących świat.²²³

Europejskie Biuro Organizacji Ekologicznych.²²⁴ Podstawowe cele Biura to: ochrona środowiska naturalnego i zapobieganie zagrożeniom ekologicznym; koordynacja obiegu informacji dotyczących stanu środowiska i zagrożeń ekologicznych między organizacjami członkowskimi; szeroka edukacja ekologiczna i kształtowanie świadomości ekologicznej.²²⁵

Przyjaciele Ziemi.²²⁶ Organizacja jest grupą nacisku, usiłującą wywierać wpływ na rządy oraz organizacje międzynarodowe. Prowadzi działalność edukacyjną i gromadzi dane dotyczące degradacji środowiska naturalnego.²²⁷

Światowy Fundusz Przyrody.²²⁸ Główne cele działania to ochrona zasobów genetycznych planety i różnorodności gatunków oraz kształtowanie świadomości ekologicznej.²²⁹

²²⁰ Ang., International Association for Ecology - INTELCOLO.

²²¹ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania* - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 155.

²²² Ang., Planetary Citizens.

²²³ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania* - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 155.

²²⁴ Ang., European Office of Ecology Organizations.

²²⁵ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania* - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 155 - 156.

²²⁶ Ang., Friends of the Earth.

²²⁷ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania* - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 156.

²²⁸ Ang., World's Nature Found.

²²⁹ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania* - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 156.

Environlink Network. Jest to największe ekologiczne komputerowe centrum informacyjne na świecie. W sieci znajdują się aktualne dane na wszystkie tematy związane ze środowiskiem.²³⁰

Greenpeace. Podstawowy cel działania organizacji to realizacja lub koordynacja kampanii w odniesieniu do wybranych problemów ekologicznych.²³¹

2.2.2. Stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe

Obok struktur międzynarodowych międzyrządowych typu organizacja międzynarodowa międzyrządowa istnieją również struktury międzyrządowe, które zrzeszają państwa. Struktury te to stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe. Różnią się one od organizacji międzynarodowej międzyrządowej tym, że nie są zwykle wyposażone w statut organizacyjny, stale działające organy i budżet organizacyjny. Łączy je jedynie wspólna idea działania. Z czasem niektóre stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe przyjmują formę organizacji międzynarodowej międzyrządowej. Ze względu na zasięg działania wyróżnia się dwa rodzaje stowarzyszeń międzynarodowych międzyrządowych (schemat 33).

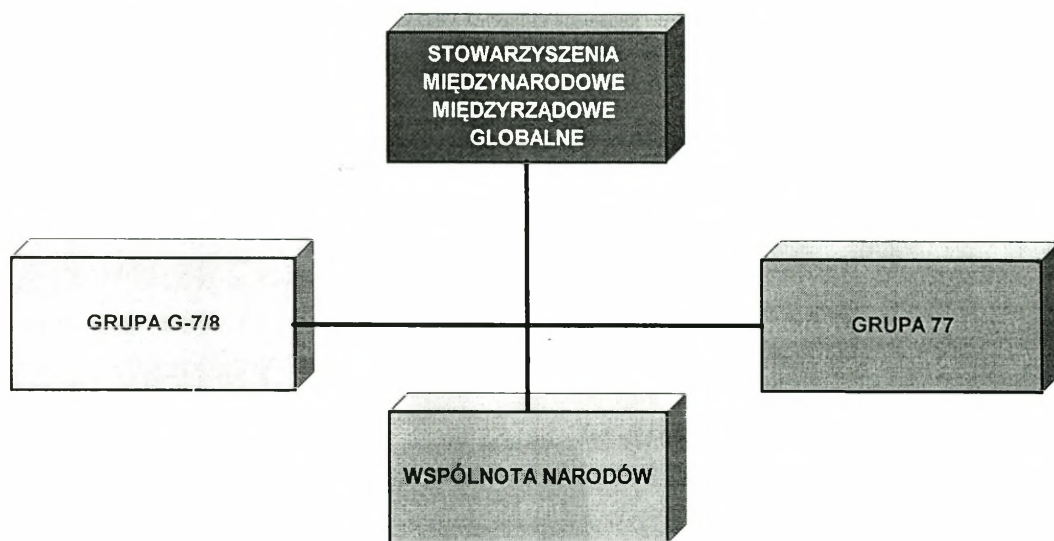
Schemat 33. Schemat podziału stowarzyszeń międzynarodowych międzyrządowych.

Stowarzyszenia międzynarodowe globalne.

Wśród stowarzyszeń międzynarodowych międzyrządowych o zasięgu globalnym zostały wyróżnione, z punktu widzenia i wpływu na kształtowanie bezpieczeństwa międzynarodowego, trzy stowarzyszenia (schemat 34).

²³⁰ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 156 - 157.

²³¹ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 156.

Schemat 34. zestawienie stowarzyszeń międzynarodowych międzyrządowych o zasięgu globalnym.

Grupa G-7/8. Jest grupa siedmiu najwyżej rozwiniętych gospodarczo krajów świata: Francja, Japonia, Kanada, Niemcy, Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Włochy. Ich przywódcy spotykają się zwykle co roku dla przedyskutowania najważniejszych problemów ekonomicznych i politycznych świata. W ostatnim okresie, do rozmów dotyczących zagadnień politycznych jest zapraszana również Rosja. Grupa ta pomimo, iż nie posiada organów wykonawczych jest obok Narodów Zjednoczonych najbardziej wpływowe lobby ekonomiczne i polityczne w sprawach bezpieczeństwa międzynarodowego.

Grupa 77. Grupa ta stanowi forum międzynarodowych dyskusji na temat sposobów i metod przebudowy międzynarodowych stosunków gospodarczych. Celem jej działania jest utworzenie grupy nacisku w celu przyspieszenia zmian w mechanizmach funkcjonowania handlu międzynarodowego w interesie państw rozwijających się. Grupa z liczby 77 państw rozrosła się do liczby 132 państw uczestniczących.²³²

Wspólnota Narodów.²³³ Zasadniczym celem stowarzyszenia²³⁴ jest prowadzenie współpracy i konsultacji we wspólnym interesie narodów

²³²Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 128 - 129; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 43 - 44.

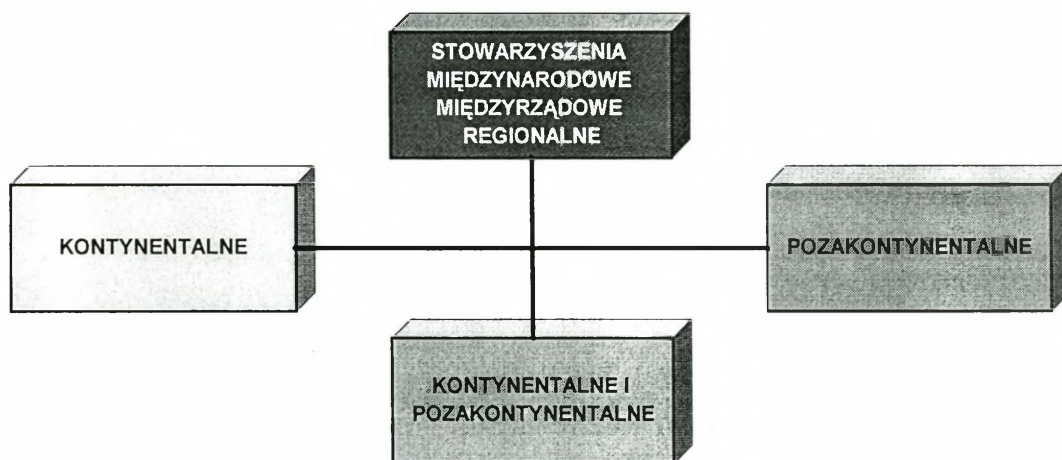
²³³Ang., Commonwealth of Nations.

²³⁴Stowarzyszenie to ma pewne cechy organizacji międzynarodowej, np. stale funkcjonujący w Londynie Sekretariat.

państw członkowskich oraz promowanie międzynarodowego zrozumienia i pokoju światowego. Do Stowarzyszenia należy 49 państw.²³⁵

Stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe regionalne

Stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe regionalne, ze względu na przynależność geopolityczną państw członkowskich, zostały podzielone na trzy grupy (schemat 35). Jako kryterium podziału zostało przyjęte ich położenie względem kontynentu europejskiego.

Schemat . Schemat podziału stowarzyszeń międzynarodowych międzyrządowych.

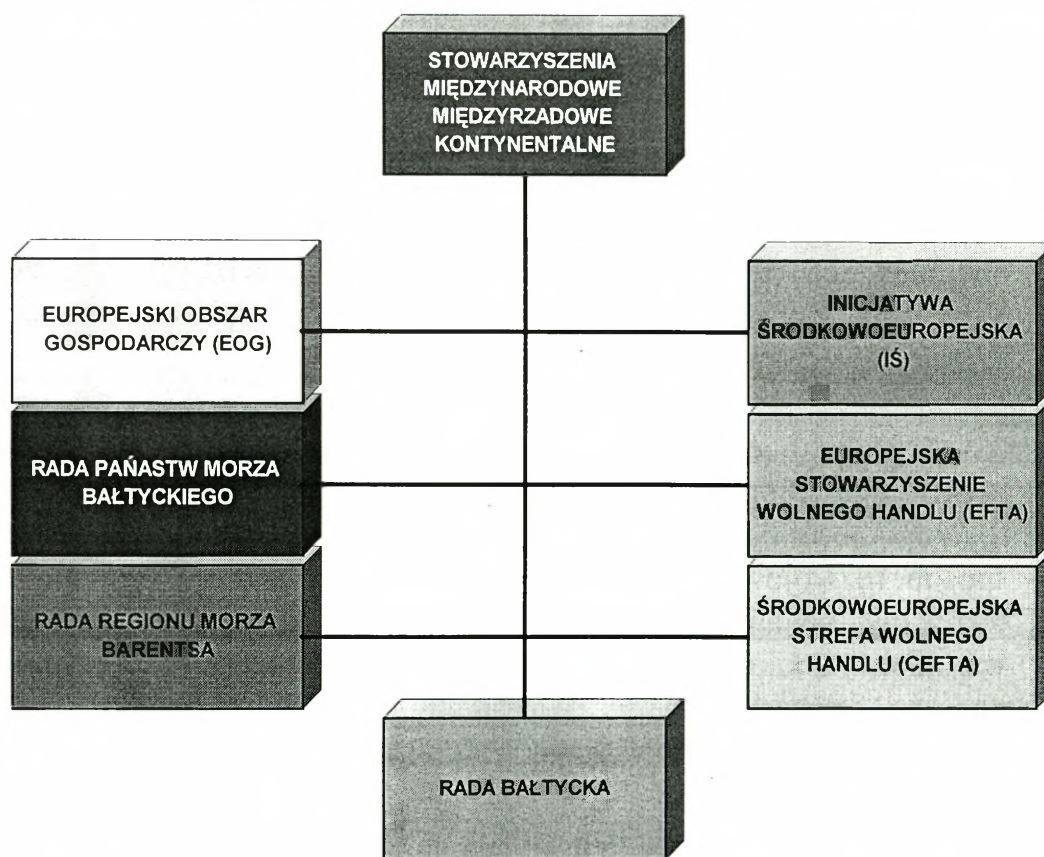
Stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe kontynentalne.

Z kontynentem europejskim jest związana działalność siedem stowarzyszeń międzynarodowych międzyrządowych (schemat 36).

Europejski Obszar Gospodarczy. Podstawowym celem układu EOG jest ustanowienie dynamicznej, jednolitej i zintegrowanej struktury gospodarczej opartej na wspólnych zasadach i jednakowych regułach konkurencji. W skład EOG wchodzi 18 państw.²³⁶

²³⁵Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 68 - 69; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 350.

²³⁶Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 108; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 36 - 37.

Schemat 36. Zestawienie stowarzyszeń międzynarodowych międzyrządowych funkcjonujących na kontynencie europejskim.

Inicjatywa Środkowoeuropejska. Celem IŚ jest udział w tworzeniu bezpieczeństwa i stabilizacji w epoce transformacji ekonomiczno - politycznej, jako element ogólnoeuropejskiej architektury. Do IŚ należy 16 państw.²³⁷

Rada Państw Morza Bałtyckiego. Celem Rady jest popieranie nowych idei współpracy regionalnej w basenie Morza Bałtyckiego. Do Rady należy 10 państw bałtyckich oraz Komisja Unii Europejskiej.²³⁸

Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu.²³⁹ Głównym celem EFTY jest zlikwidowanie wszelkich barier we wzajemnym handlu między

²³⁷Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 141 - 142; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 97; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 51 - 52.

²³⁸Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 264; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 253 - 254; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 208 - 209.

²³⁹Ang., European Free Trade Association - EFTA.

krajami członkowskimi i doprowadzenie do utworzenia sfery wolnego handlu w obrębie państw członkowskich. Obecnie w składzie stowarzyszenia są cztery państwa.²⁴⁰

Rada Regionu Morza Barentsa. Jej celem jest intensyfikacja rozwoju gospodarczego i zahamowanie ekologicznej degradacji regionu obejmującego północne tereny Półwyspu Skandynawskiego, Półwyspu Kola oraz Morze Barentsa i jego wybrzeże od Spitsbergenu po Nową Ziemię. W jej skład wchodzi cztery państwa.²⁴¹

Środkowoeuropejska Strefa Wolnego Handlu.²⁴² Celem CEFTY jest popieranie, poprzez rozszerzanie wymiany handlowej, harmonijnego rozwoju stosunków gospodarczych pomiędzy stronami i sprzyjanie w ten sposób rozwojowi gospodarczemu, poprawie warunków życia i pracy, wzrostowi wydajności i stabilizacji finansowej; zapewnienie uczciwych warunków konkurencji w handlu między stronami; przyczynienie się, poprzez znoszenie barier w handlu, do harmonijnego rozwoju i rozszerzania handlu światowego. Członkami CENTY jest pięć państw.²⁴³

Rada Bałtycka. Celem głównym rady jest koordynacja współpracy pomiędzy państwami członkowskimi. W składzie Rady Bałtyckiej występują trzy państwa.²⁴⁴

Stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe kontynentalne i pozakontynentalne.

Stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe kontynentalne i pozakontynentalne składają się częściowo z państw leżących w granicach kontynentu europejskiego i częściowo z państw leżących poza

²⁴⁰Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 109; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 68; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 35 - 36; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 142 - 143.

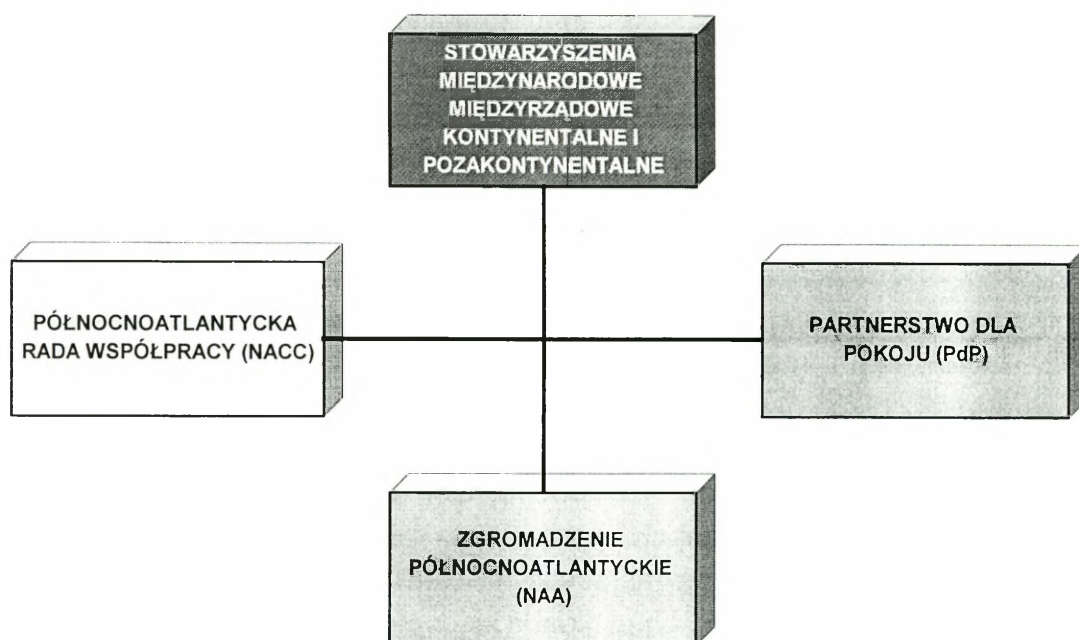
²⁴¹Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 109.

²⁴²Ang., Central European Free Trade Agreement - CEFTA.

²⁴³Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 62; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 309; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 249; *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 143 - 144.

²⁴⁴Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 262.

kontynentem europejskim. Na uwagę zasługują trzy stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe (schemat 37).

Schemat 37. Zestawienie stowarzyszeń międzynarodowych międzyrządowych złożonych z państw europejskich i pozaeuropejskich.

Rada Współpracy Północnoatlantycznej.²⁴⁵ Głównym jej celem są konsultacje polityczne w sprawach politycznych i bezpieczeństwa; zagadnienia gospodarcze obejmujące budżety obronne, rozwój gospodarczy, przestawienie przemysłu obronnego na tory produkcji cywilnej. Radę tworzy 38 państw.²⁴⁶

Partnerstwo dla Pokoju.²⁴⁷ Celami PdP są: przejrzystość procesów planowania budżetów wojskowych; demokratyczna kontrola sił zbrojnych; zdolność i gotowość do uczestniczenia w operacjach pokojowych pod egidą NZ i/lub OBWE; rozwój wojskowych związków z NATO mających na celu współpracę we wspólnym planowaniu, szkoleniu i ćwiczeniach wzmacniających zdolność podejmowania misji pokojowych, poszukiwaniach i ratownictwie, w operacjach humanitarnych i innych, co do których można się porozumieć; osiągnięcie większej kompatybilności

²⁴⁵ Ang., North Atlantic Cooperation Council - NACC.

²⁴⁶ Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 253 - 254; *NATO vademecum*, Warszawa 1995, s. 43 - 50.

²⁴⁷ Ang., Partnership for Peace - PfP.

(zgodności) sił zbrojnych. Do końca 1995 r. do PdP przystąpiło 27 państw.²⁴⁸

Zgromadzenie Północnoatlantyckie.²⁴⁹ Celem Zgromadzenia jest budowanie konsensusu między parlamentami krajów członkowskich NATO. Obecnie NAA liczy 30 członków.²⁵⁰

Stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe pozakontynentalne.

Stowarzyszenia międzynarodowe międzyrządowe pozakontynentalne skupiają państwa Bliskiego Wschodu, Afryki, Ameryki Łacińskiej i regionu Karaibów. W sumie wyróżniono 13 liczących się stowarzyszeń działających w tych częściach Świata (schemat 38).

Unia Maghrebu Arabskiego. Cel działania: opiniowanie projektów decyzji podejmowanych przez przywódców państw oraz zalecanie podejmowania działań mających na celu umocnienia powiązań w ramach Wielkiego Maghrebu. Unia składa się z pięciu państw.²⁵¹

Rada Arabskiej Współpracy Gospodarczej.²⁵² Celem CAEU jest doprowadzenie do utworzenia arabskiego wspólnego rynku. CAEU liczy 14 członków.²⁵³

Organizacja Państw Arabskich Eksporterów Ropy Naftowej.²⁵⁴ Główny cel OAPEC: koordynacja polityki krajów członkowskich w zakresie wydobycia i sprzedaży ropy naftowej. Organizacja liczy 10 członków.²⁵⁵

²⁴⁸Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 242; *Mała encyklopedia wiedzy politycznej*, [red.] M. Chmaj, W. Sokół, Toruń 1996, s. 210 - 211; *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 171 - 172; *NATO vademecum*, Warszawa 1995, s. 50 - 59.

²⁴⁹Ang., North Atlantic Assembly - NAA.

²⁵⁰*NATO vademecum*, Warszawa 1995, s. 209 - 212.

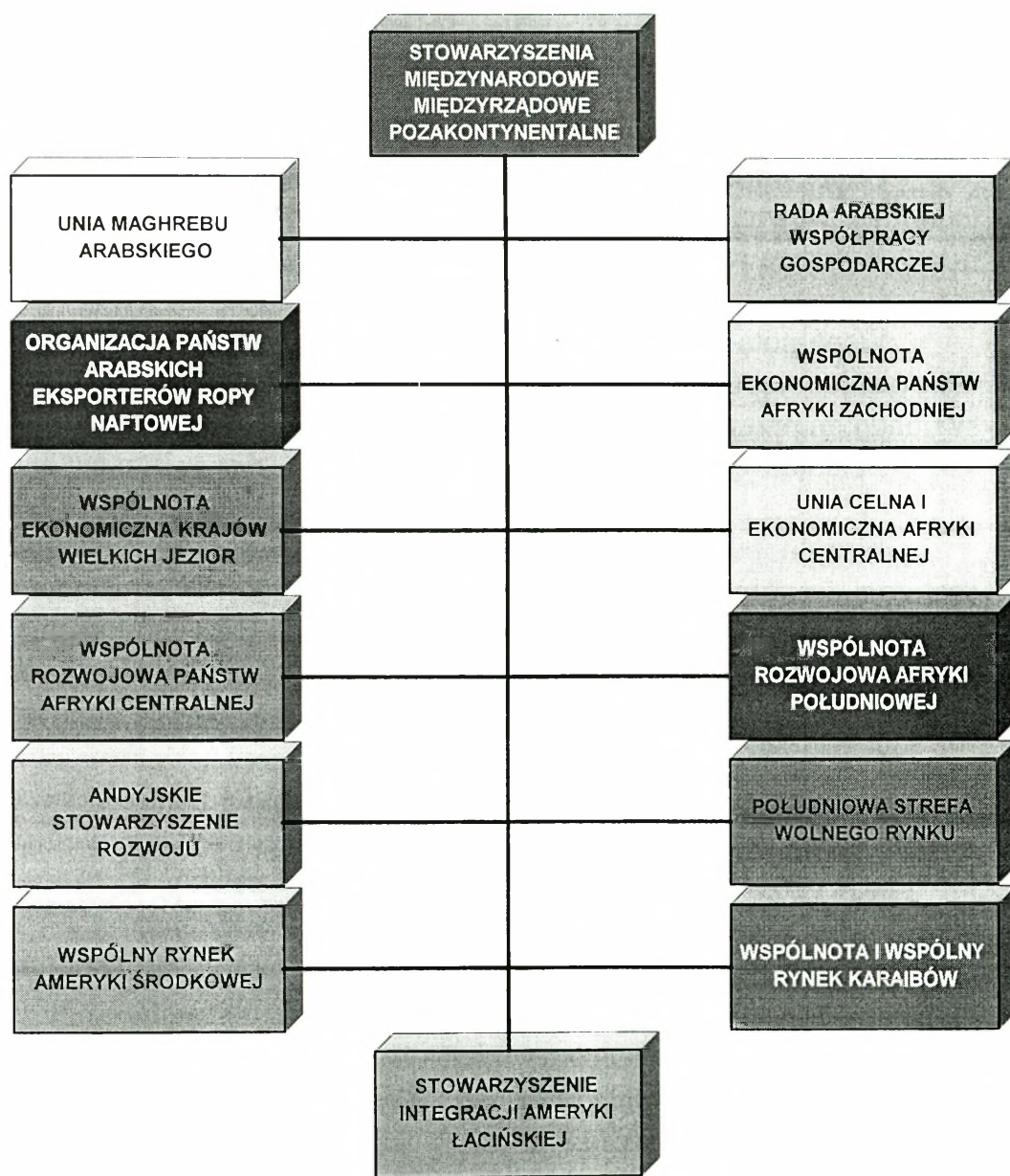
²⁵¹Szerzej: *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 25.

²⁵²Ang., Council of Arab Economic Unity - CAEU.

²⁵³Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 151.

²⁵⁴Ang., Organization of Arab Petroleum Exporting Countries - OAPEC.

²⁵⁵Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 151.

Schemat 38. Zestawienie stowarzyszeń międzynarodowych międzyrządowych pozakontynentalnych.

Wspólnota Ekonomiczna Państw Afryki Zachodniej.²⁵⁶ Cel: przekształcenie się w unię celną z jednolitą stawką celną w obrotach zewnętrznych i strefą wolnego handlu wewnątrz ugrupowania. Należy do niej 16 państw.²⁵⁷

²⁵⁶Ang., Economic Community of West African States - ECOWAS.

²⁵⁷Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 149.

Wspólnota Ekonomiczna Krajów Wielkich Jezior.²⁵⁸ Cel: prowadzenie wspólnej polityki zmierzającej do poprawy sytuacji uchodźców w regionach przygranicznych. Składa się z 3 państw.²⁵⁹

Unia Celna i Ekonomiczna Afryki Centralnej.²⁶⁰ Cel: wprowadzenie jednolitej wewnętrznej i zewnętrznej taryfy celnej, przyjęcie wspólnego ustawodawstwa w zakresie inwestycji zagranicznych. Liczy 4 członków.²⁶¹

Wspólnota Ekonomiczna Państw Afryki Centralnej.²⁶² Cel: utworzenie wspólnego rynku ze wspólną zewnętrzną taryfą celną i swobodnym przepływem towarów, kapitału i ludzi wewnątrz ugrupowania. Liczy 7 członków.²⁶³

Wspólnota Rozwojowa Afryki Południowej.²⁶⁴ Cel: organizacja szerokiej współpracy ekonomicznej, która pozwoliłaby na zmniejszenie zależności gospodarczej krajów członkowskich od RPA, utworzenie strefy wolnego handlu, wprowadzenie jednolitej zewnętrznej taryfy celnej i wspólnej waluty. Liczba państw członkowskich - 10.²⁶⁵

Stowarzyszenie Integracji Ameryki Łacińskiej.²⁶⁶ Cel: współpraca gospodarcza, koordynacja planów rozwoju gospodarczego i stopniowa likwidacja barier we wzajemnym handlu. Liczy 11 państw.²⁶⁷

Andyjskie Stowarzyszenie Rozwoju. Cel: wspólna polityka gospodarcza i handlowa. Liczy 6 państw.²⁶⁸

Południowa Strefa Wolnego Rynku.²⁶⁹ Cel: obniżenie stawek celnych we wzajemnych obrotach i wprowadzenie wspólnej taryfy zewnętrznej. Liczba członków - 5 państw.²⁷⁰

²⁵⁸ Franc., Communauté Economique des Pays des Grands Lacs - CEPGL.

²⁵⁹ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 150.

²⁶⁰ Franc., Union Douanière et Economique de L'Afrique Centrale - UDEAC.

²⁶¹ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 150.

²⁶² Franc., Communauté Economiques des Etas de L'Afrique Centrale - CEEAC.

²⁶³ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 150.

²⁶⁴ Ang., Southern African Development Community - SADC.

²⁶⁵ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 150 - 151.

²⁶⁶ Ang., Latin American Integration Association - LAIA.

²⁶⁷ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 146 - 147.

²⁶⁸ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 147.

Wspólny Rynek Ameryki Środkowej.²⁷¹ Cel: wspólna zewnętrzna taryfa celna, zniesienie cła w obrotach wewnętrznych. Liczba państw - 5.²⁷²

Wspólnota i Wspólny Rynek Karaibów.²⁷³ Cel: utworzenie strefy wolnego handlu i ujednoczenie zewnętrznej taryfy celnej. Liczba członków - 12.²⁷⁴

2.2.3. Instytucje międzynarodowe

Instytucje międzynarodowe, obok organizacji i stowarzyszeń międzynarodowych, to trzecia grupa podmiotów zorganizowanego środowiska międzynarodowego Polski. Pojęcie "instytucja międzynarodowa" ma wiele określeń.²⁷⁵ W rozumieniu niniejszego opracowania, "instytucja międzynarodowa" to określone organy organizacji międzynarodowych, które mają osobowość prawną w stosunkach międzynarodowych. W przypadku niniejszych badań, jako instytucje międzynarodowe zostały przyjęte organy Organizacji Narodów Zjednoczonych, która została określona jako system. W ten sposób w ramach systemu Narodów Zjednoczonych zostały wyróżnione następujące instytucje międzynarodowe (schemat 39).

Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych jest największym organem plenarnym. W jego skład wchodzi przedstawiciele wszystkich krajów członkowskich. Na jego forum omawiane są zagadnienia dotyczące praktycznie wszystkich sfer stosunków międzynarodowych i działalności ONZ. Zgromadzeniu Ogólnemu NZ podlegają bezpośrednio: 7 Komisji głównych, 2 Komisje proceduralne i 2 Komitety stałe, Agencja NZ ds. Pomocy i Pracy dla uchodźców Palestyńskiej na Bliskim Wschodzie (UNRWA), Instytut Badawczo - Szkoleniowy NZ (UNITAR) oraz kilkadziesiąt organów pomocniczych i specjalnych znajdujących się pod

²⁶⁹ Ang., Southern Zone Common Market - Mercosul.

²⁷⁰ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 147.

²⁷¹ Ang., Central American Common Market - CACM.

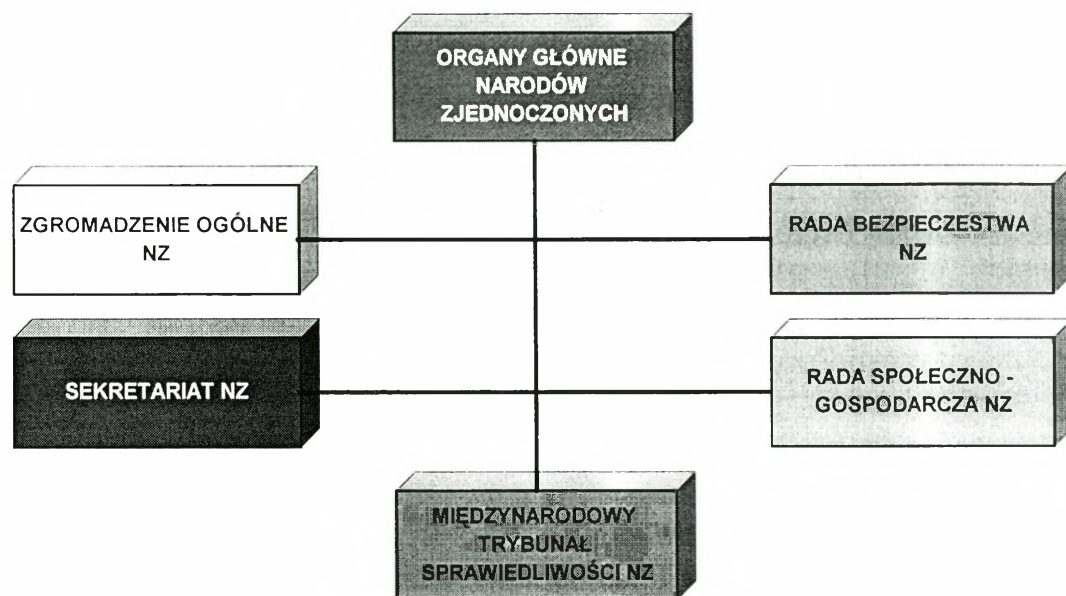
²⁷² Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 148.

²⁷³ Ang., Caribbean Community and Common Market - CARICOM.

²⁷⁴ Szerzej: *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 148.

²⁷⁵ Por. *Mały słownik stosunków międzynarodowych*, [red.] G. Michałowska, Warszawa 1997, s. 52; *Słownik polityki*, [red.] M. Bankowicz, Warszawa 1996, s. 95; *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, [red.] Cz. Mojsiejewicz, Wrocław 1996, s. 142, hasło: Instytucje Unii Europejskiej.

jego bezpośrednim zarządem lub współzarządzanych z Radą Społeczno - Gospodarczą.²⁷⁶

Schemat 39. Zestawienie instytucji głównych Narodów Zjednoczonych.

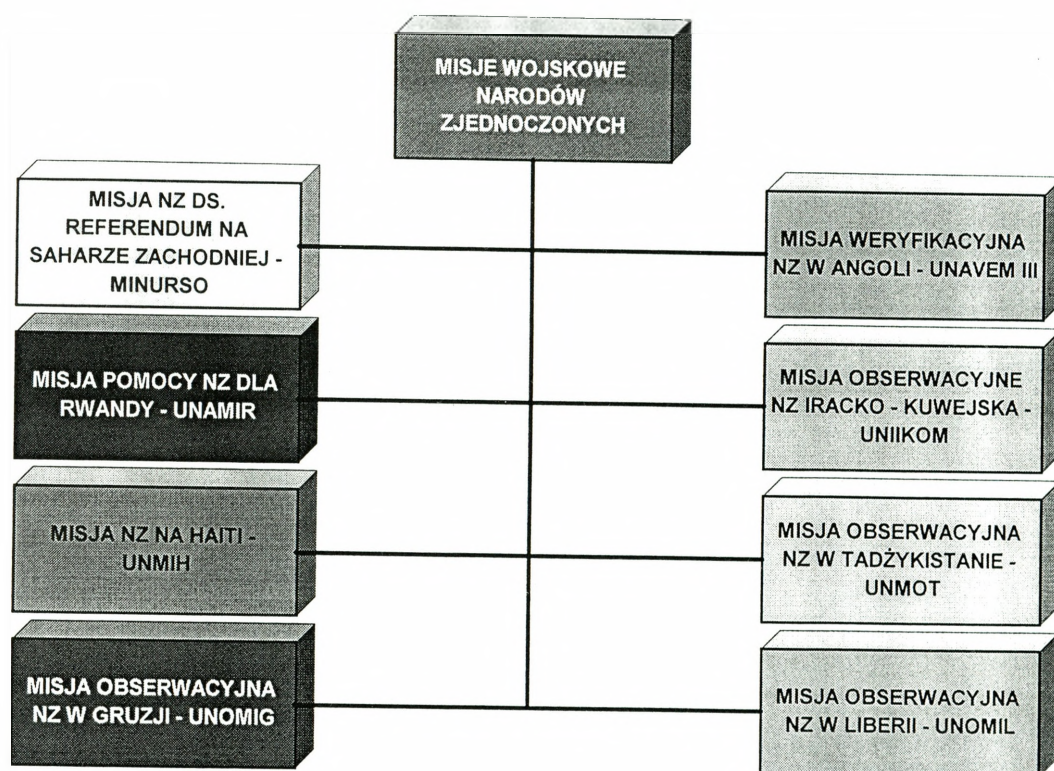
Schemat 40. Zestawienie instytucji Rady Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych.

Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych. RB pracuje permanentnie. W jej skład wchodzi przedstawiciele 15 państw, przy czym 5 z nich ma status stałych członków.²⁷⁷ Pozostałe 10 państw wybierane jest do RB na okres dwuletni przez ZO NZ. Opierając się na art. 41 i 42 Karty NZ, Rada Bezpieczeństwa może zastosować środki przymusu politycznego, ekonomicznego, a nawet militarnego wobec państw, które

²⁷⁶ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 51 - 52.

²⁷⁷ Są to Stany Zjednoczone, Rosja, Chiny, Francja i Wielka Brytania.

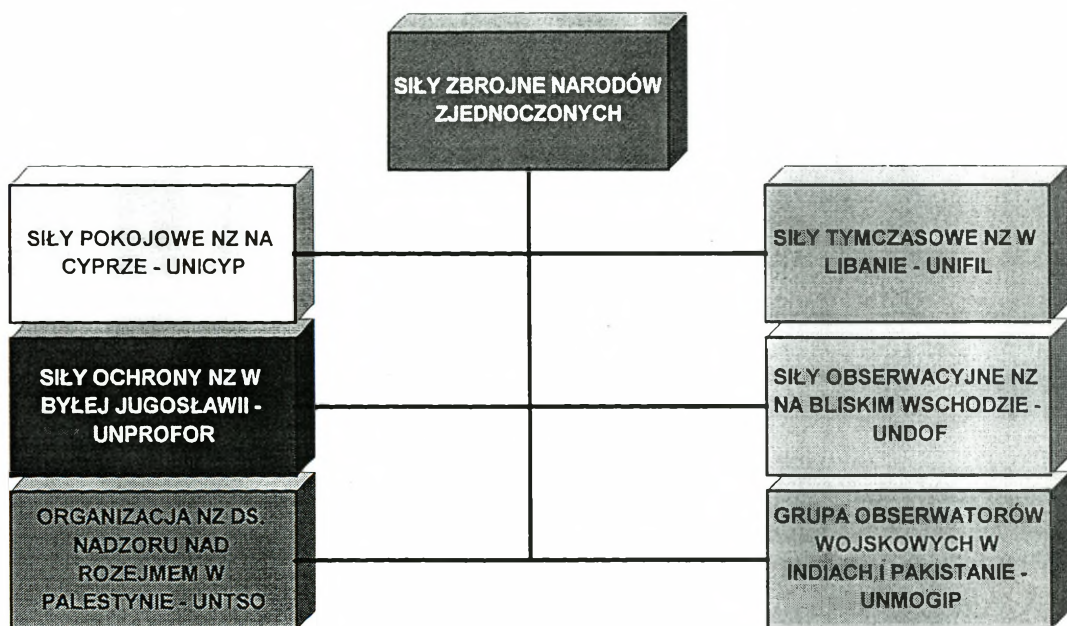
naruszają podstawowe zasady współzycia międzynarodowego.²⁷⁸ Radzie Bezpieczeństwa bezpośrednio podlega Wojskowy Komitet Sztabowy. W 1996 r RB nadzorowała 14 operacji pokojowych (schematy 41,42).²⁷⁹

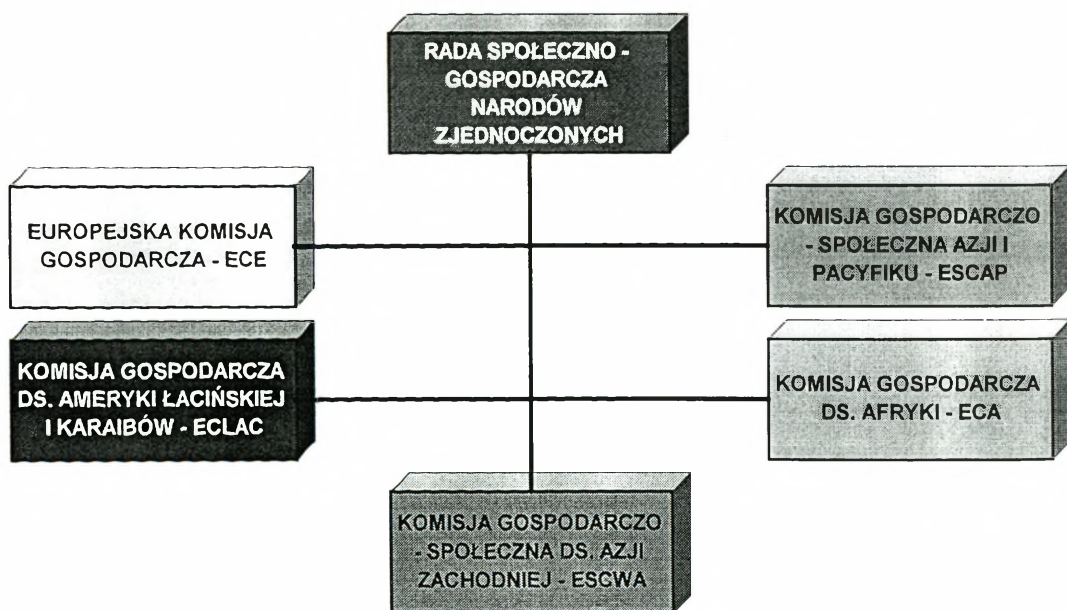
Schemat 41. Zestawienie Misji Pokojowych Narodów Zjednoczonych.

²⁷⁸ Agresja, masowe łamanie praw człowieka, uniemożliwienie dotarcia zewnętrznej pomocy humanitarnej.

²⁷⁹ Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 52 - 54.

Schemat 42. Zestawienie Sił Zbrojnych Narodów Zjednoczonych.

Schemat 43. Zestawienie regionalnych komisji gospodarczych Narodów Zjednoczonych.

Sekretariat i Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych. Sekretariat NZ składa się z wielu biur i departamentów zajmujących się bieżącą organizacją pracy NZ. poza siedzibą główną w Nowym Jorku Sekretariat ma swoje biura w Genewie, Wiedniu i Nairobi. Do obowiązków Sekretarza generalnego NZ należy: administracja i zarządzanie Sekretariatem; reprezentowanie NZ wobec wszystkich państw i organizacji; utrzymywanie stałych kontaktów ze wszystkimi państwami

członkowskimi; prezentacja działania NZ światowej opinii publicznej; koordynacja działania systemu NZ; kreowanie nowych koncepcji i strategii; pośrednictwo w sporach międzynarodowych i nadzór nad sytuacjami kryzysowymi; nadzór nad przestrzeganiem praw człowieka i akcjami pomocy humanitarnej.²⁸⁰

Rada Społeczno - Gospodarcza Narodów Zjednoczonych. Zakres kompetencji i działania RSG NZ określony jest w rozdziałach IX i X Karty NZ. Obejmuje on bardzo szerokie spektrum zagadnień. Rada składa się z 54 przedstawicieli państw członkowskich wybieranych na 3 lata według klucza geograficznego.²⁸¹ Podstawowym zadaniem RSG NZ jest nadzór nad realizacją specjalnych programów społecznych i gospodarczych NZ oraz wyspecjalizowanych agend, współrzędzonych przez RSG NZ i Zgromadzenie Ogólne NZ. RSG NZ bezpośrednio podlega 5 stałym regionalnym komisji gospodarczych (schemat) oraz 8 komisji funkcjonalnych. RSG jest stroną w specjalnych umowach z 16 organizacjami wyspecjalizowanymi należącymi do systemu NZ oraz z 3 organizacjami autonomicznymi.²⁸²

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości Narodów Zjednoczonych. MTS NZ jest najwyższym organem prawnym NZ. Statut MTS jest jednocześnie częścią Karty NZ. Siedzibą Trybunału jest Haga. MTS NZ rozpatruje sprawy i skargi wnoszone przez państwa członkowskie NZ. Wydaje też opinie prawne na zlecenie Zgromadzenia Ogólnego NZ czy Rady Bezpieczeństwa NZ.²⁸³

W sumie, typologia objęła 92 organizacje międzynarodowe, w tym: 23 organizacje międzynarodowe rządowe, 16 organizacje międzynarodowe pozarządowe, 26 stowarzyszenia międzynarodowe i 27 instytucje międzynarodowe.

* *

W podsumowaniu podrozdziału drugiego, stwierdza się, że cel badawczy dotyczący rozwiązania drugiego zadania badawczego polegający na dokonaniu podziału organizacji międzynarodowych, ze

²⁸⁰ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 56 - 57.

²⁸¹ 14 państw afrykańskich, 11 azjatyckich, 10 południowoamerykańskich, 13 wysoko uprzemysłowionych, 6 środkowo- i wschodnioeuropejskich.

²⁸² *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 54 - 56.

²⁸³ *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota - Mechanizmy działania - Zasięg*, [red.] T. Łoś - Nowak, Wrocław 1997, s. 56.

względu na ich rolę w kształtowaniu bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym, został osiągnięty. W wyniku realizacji przyjętej przesłanki badawczej została dokonana typologia organizacji międzynarodowych oraz opracowane ich zestawy.

* *
*

W podsumowaniu rozdziału pierwszego niniejszej rozprawy naukowej przyjmuje się, że cel realizacji pierwszego zadania badawczego, które polegało na dokonaniu rozpoznania i podziału środowiska międzynarodowego dla potrzeb monitorowania, diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski w środowisku międzynarodowym", został osiągnięty.

Realizacja przyjętej hipotezy roboczej doprowadziła do identyfikacji podmiotów międzynarodowych, determinujących bezpieczeństwo militarne w środowisku międzynarodowym, ich redukcji do dwóch podmiotów oraz dokonanie podziału środowiska międzynarodowego typu państwowego i ewidencyjne oraz typologiczne ujęcie środowiska międzynarodowego typu zorganizowanego.

Rozdział 3. Identyfikacja czynników międzynarodowych

Czynniki międzynarodowe, w rozumieniu niniejszego opracowania, to zjawiska występujące w środowisku międzynarodowym, które wywołują określone skutki dla realizacji interesów egzystencjalnych podmiotów międzynarodowych.²⁸⁴ W związku z tym, pod pojęciem "czynniki międzynarodowe determinujące bezpieczeństwo militarne Polski" rozumie się zjawiska występujące w środowisku międzynarodowym wywołujące lub mogące wywołać określone skutki dla bezpieczeństwa militarnego Polski. Skutki te mogą objawiać się w postaci zagrożeń dla bezpieczeństwa militarnego polski lub stwarzać określone przesłanki do jego zwiększania i minimalizowania ewentualnych skutków zagrożeń militarnych.

Duża liczba podmiotów międzynarodowych powoduje wielkie bogactwo wzajemnych oddziaływań. Powstające w ten sposób zjawiska międzynarodowe, w części są wynikiem bezpośrednich relacji istniejących między podmiotami międzynarodowymi, w części są efektem rozwiązywania ponadpodmiotowych problemów występujących w środowisku międzynarodowym i w części pojawiają się jako skutki rozwoju sytuacji wewnątrz podmiotów międzynarodowych.

Legło to u podstaw sformułowania drugiego zadania badawczego polegającego na dokonaniu identyfikacji czynników międzynarodowych determinujących bezpieczeństwo militarne Polski. Celem tego etapu badawczego było zebranie i uporządkowanie czynników międzynarodowych, które mają wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego Polski w wymiarze międzynarodowym. Rozwiązanie zadania badawczo oparto o następującą hipotezę roboczą: charakterystyczne cechy czynników międzynarodowych pozwolą na dokonanie ich identyfikacji a następnie podziału w aspekcie wpływu na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym.

W wyniku analizy i syntezy literatury przedmiotu skonstatowano, że źródłem powstawania czynników międzynarodowych, determinujących bezpieczeństwo militarne państwa, są następujące elementy stosunków międzynarodowych (rys.):

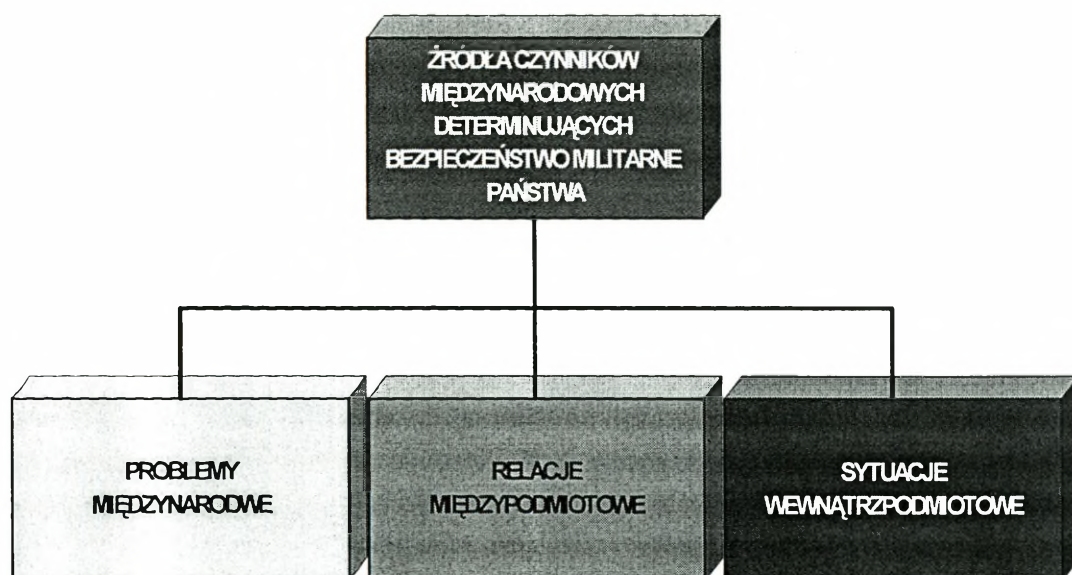
- ogólnośrodowiskowe problemy międzynarodowe;
- relacje międzypodmiotowe;
- sytuacje wewnątrzpodmiotowe.

²⁸⁴Por. Słownik języka polskiego, wyd. cyt., hasło "czynnik", s. 350.

Na tej podstawie zostały sformułowane trzy zagadnienia badawcze:

- jak zidentyfikować i podzielić problemy międzynarodowe występujące w środowisku międzynarodowym oraz które z nich uwzględnić w dalszych badaniach;
- jakie podzielić relacje międzypaństwowe i w jaki sposób je zredukować do dalszych badań;
- w jaki sposób zidentyfikować, podzielić i uwzględnić w dalszych badaniach sytuacje wewnątrzpaństwowe.

W dalszej części rozdziału są zaprezentowane wyniki badań dotyczące rozwiązania pierwszego zagadnienia badawczego w ramach rozwiązywania drugiego zadania badawczego, tj. dotyczące identyfikacji i podziału problemów międzynarodowych występujących w środowisku międzynarodowym.

Schemat Źródła czynników międzynarodowych determinujących bezpieczeństwo militarne państwa.

3.1. Problemy międzynarodowe

Pojęcie "problem" w stosunkach międzynarodowych przyjmuje dwa znaczenia.²⁸⁵ W pierwszym znaczeniu są to trudności, wyzwania, zagrożenia, występujące w stosunkach międzynarodowych, których nie da się uniknąć. Jest to rozumienie negatywne tego pojęcia. W drugim znaczeniu, występuje ono w rozumieniu pozytywnym i oznacza cel,

²⁸⁵Por. Mały słownik stosunków międzynarodowych. Pod redakcją Grażyny Michałowskiej. Wydawnictwa szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1996, hasło "problemy globalne", s. 199-200.

zadanie lub coś co należy rozwiązać w stosunkach międzynarodowych. W przeprowadzonych badaniach pojęcie "problem międzynarodowy" oznacza trudność, wyzwanie, zagrożenie, cel, zadanie utrudniające lub uniemożliwiające realizację interesów egzystencjalnych podmiotów międzynarodowych.

Identyfikacja i podział problemów międzynarodowych stanowi rozwiązanie pierwsze zagadnienia badawczego w ramach rozwiązania drugiego zadania badawczego. Celem rozwiązania tego zagadnienia jest sporządzenie katalogu problemów międzynarodowych determinujących kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym. Rozwiązanie zagadnienia badawczego jest oparte o dwie przesłanki:

- literatura przedmiotu zawiera wystarczające dane dotyczące współczesnych problemów międzynarodowych, które pozwolą na dokonanie ich identyfikacji w aspekcie wpływu na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym;
- wśród zidentyfikowanych problemów międzynarodowych będą problemy charakteryzującymi się cechami wspólnymi lub zbliżonymi, co pozwoli na ich odpowiednie pogrupowanie, uszeregowanie i podział.

Wykaz współczesnych problemów międzynarodowych jest bardzo obszerny (patrz katalog problemów międzynarodowych w zestawie załączników). Podejmowane próby ich klasyfikacji, jak dotąd nie dały zadowalających rezultatów.²⁸⁶ Dlatego też dla potrzeb realizacji podjętego problemu badawczego została dokonana taka klasyfikacja.

Jako podstawę do przeprowadzenia takiej klasyfikacji przyjęto założenie, że bezpieczeństwo militarne państwa w wymiarze międzynarodowym jest determinowane stanem bezpieczeństwa międzynarodowego. Bezpieczeństwo międzynarodowe zostało podzielone na dwa rodzaje bezpieczeństwa (schemat 44):

- międzynarodowe bezpieczeństwo militarne;
- międzynarodowe bezpieczeństwo pozamilitarne (niemilitarne).

W ramach międzynarodowego bezpieczeństwa niemilitarnego zostały wyróżnione następujące "dziedzinowe" rodzaje bezpieczeństwa (schemat 45):

- międzynarodowe bezpieczeństwo polityczne,
- międzynarodowe bezpieczeństwo ekonomiczne,

²⁸⁶Patrz: Z. Ceszcz, E. Stadtmuller, Problemy polityczne współczesnego świata, wyd. cyt.

- międzynarodowe bezpieczeństwo ekologiczne,
- międzynarodowe bezpieczeństwa społeczne.

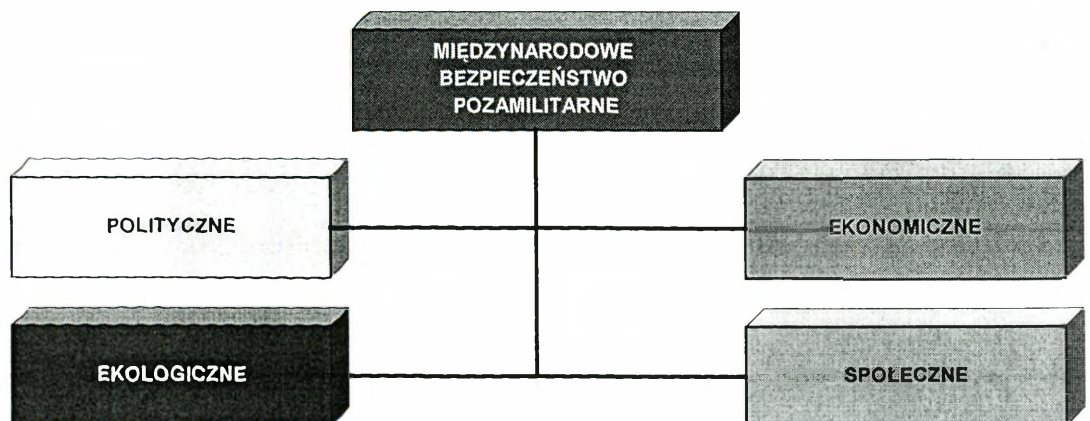
Kształtowanie się bezpieczeństwa międzynarodowego w stosunkach międzynarodowych i jego "dziedzin" ma charakter ciągły i występuje w postaci procesu. na tej podstawie przyjęto, że procesy te składają się z problemów międzynarodowych, w ramach których można wyróżnić zagadnienia problemowe (rys.).

Schemat 44. Zależność bezpieczeństwa militarnego państwa w wymiarze międzynarodowym od międzynarodowego bezpieczeństwa militarnego.

Z punktu widzenia bezpieczeństwa militarnego Polski oraz zasięgu geopolitycznego, procesy, problemy i zagadnienia bezpieczeństwa międzynarodowego mogą mieć charakter (schemat 47):

- globalny;
- regionalny;
- lokalny.

Schemat 45. Rodzaje międzynarodowego bezpieczeństwa pozamilitarnego.

Schemat 46. Struktura bezpieczeństwa międzynarodowego jako procesu w stosunkach międzynarodowych.

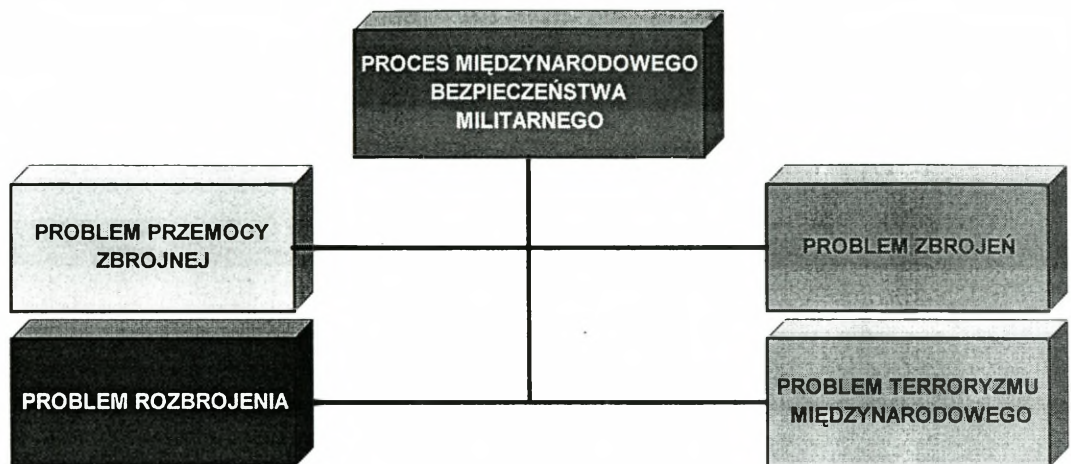

Schemat 47. Podział procesów, problemów i zagadnień międzynarodowych pod względem ich zasięgu geopolitycznego.

3.1.1. Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa militarnego

Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa militarnego w stosunkach międzynarodowych obejmuje następujące zasadnicze problemy (schemat 48):

- problem stosowania przemocy zbrojnej w stosunkach międzynarodowych;
- problem zbrojeń;
- problem rozbrojenia;
- problem terroryzmu międzynarodowego.

Schemat 48. Główne problemy procesu międzynarodowego bezpieczeństwa militarnego.

W ramach problemu stosowania przemocy zbrojnej w stosunkach międzynarodowych zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 49):

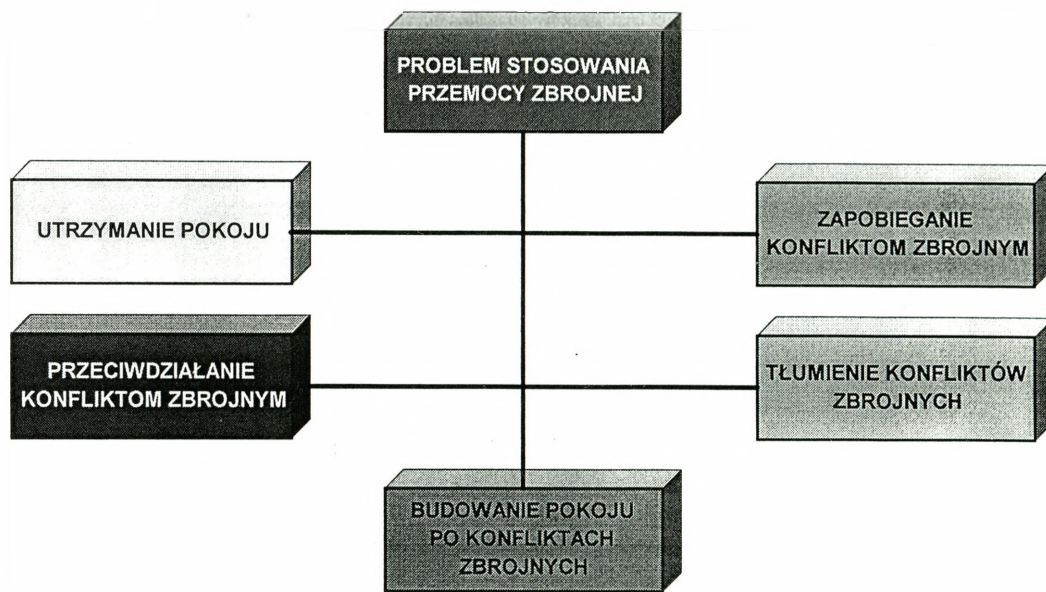
- zagadnienie utrzymania pokoju międzynarodowego,
- zagadnienie zapobiegania konfliktom zbrojnym,
- zagadnienie przeciwdziałania konfliktom zbrojnym,
- zagadnienie tłumienia konfliktów zbrojnych,
- zagadnienie budowania pokoju po konfliktach zbrojnych.

W ramach problemu zbrojeń zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 50):

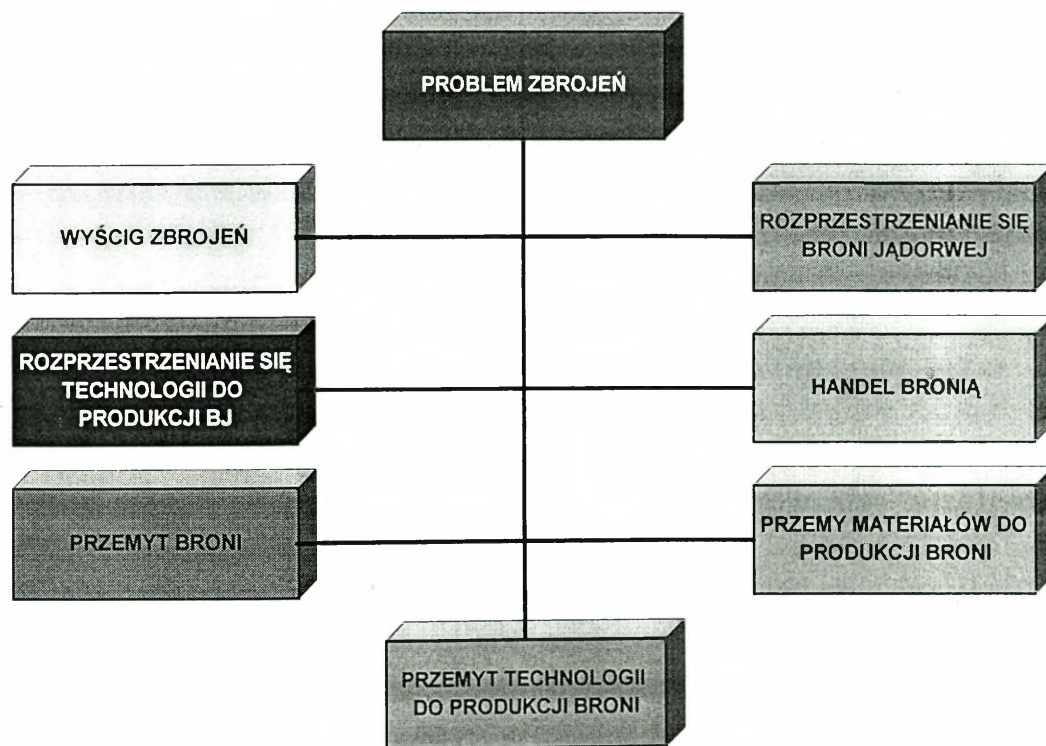
- zagadnienie wyścigu zbrojeń,
- zagadnienie rozprzestrzeniania się broni jądrowej,
- zagadnienie rozprzestrzeniania się technologii do produkcji broni jądrowej,
- zagadnienie handlu bronią,
- zagadnienie przemytu broni,
- zagadnienie przemytu materiałów do produkcji środków uzbrojenia,
- zagadnienie przemytu technologii do produkcji środków uzbrojenia;

W ramach problemu rozbrojenia zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 51):

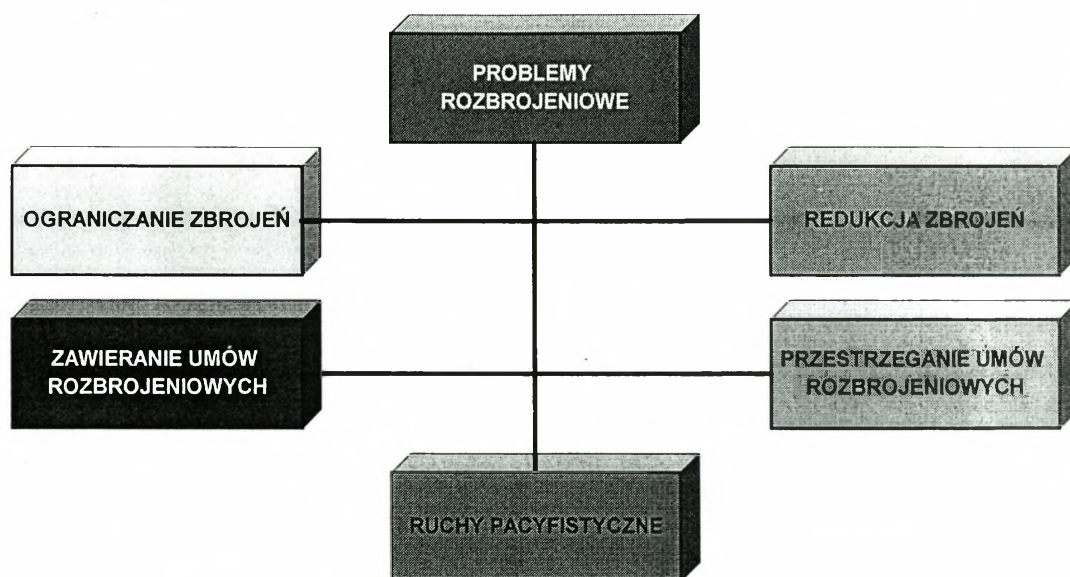
- zagadnienie ograniczenia zbrojeń,
- zagadnienie redukcji zbrojeń,
- zagadnienie zawierania międzynarodowych umów rozbrojeniowych,
- zagadnienie przestrzegania międzynarodowych umów rozbrojeniowych,
- zagadnienie funkcjonowania ruchów pacyfistycznych.

Schemat 49. Główne zagadnienia w problemie stosowania przemocy zbrojnej w stosunkach międzynarodowych.

Schemat 50. Główne zagadnienia w problemie wyścigu zbrojeń.

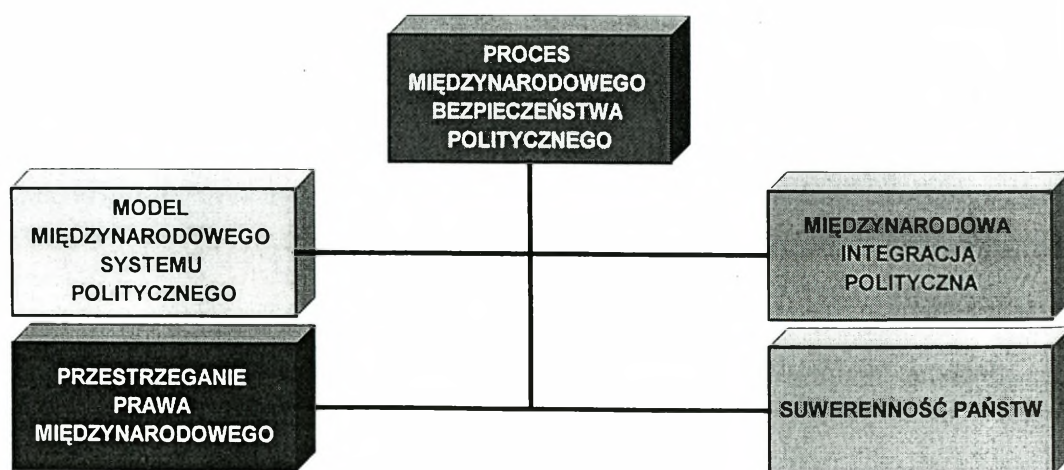

Schemat 51. Główne zagadnienia w problemie rozbrojenia.

3.1.2. Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa politycznego

Proces międzynarodowego bezpieczeństwa politycznego obejmuje następujące problemy międzynarodowe (schemat 52):

- problem kształtowania się modelu międzynarodowego systemu politycznego;
- problem międzynarodowej integracji politycznej;
- problem przestrzegania prawa międzynarodowego;
- problem suwerenności państw.

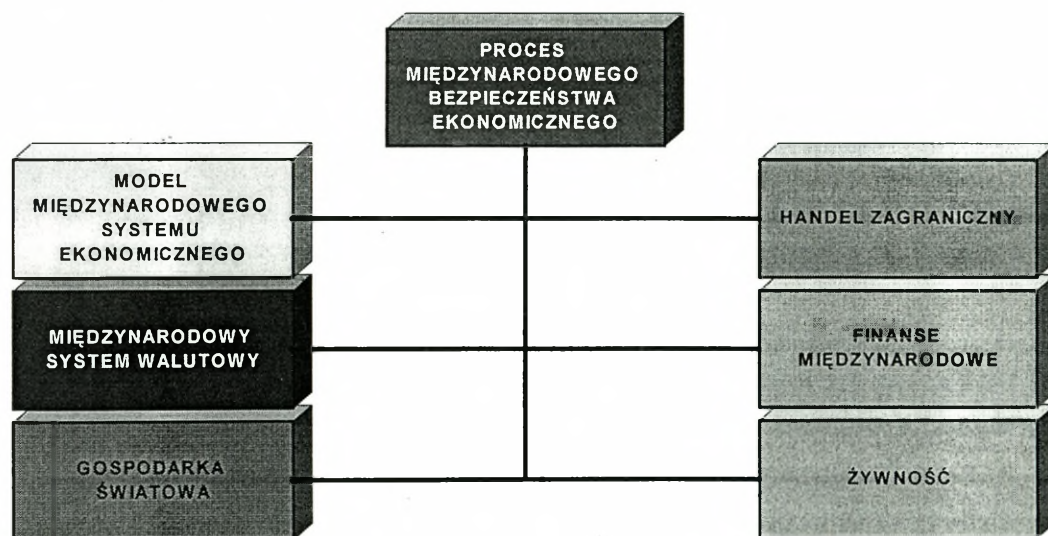

Schemat 52. Główne problemy procesu międzynarodowego bezpieczeństwa politycznego.

3.1.3. Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa ekonomicznego

Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa ekonomicznego obejmuje następujące problemy (schemat 53):

- problem kształtowania się modelu międzynarodowego systemu ekonomicznego,
- problem handlu zagranicznego,
- problem funkcjonowania międzynarodowego systemu walutowego,
- problem finansów międzynarodowych,
- problem rozwoju gospodarki światowej,
- problem żywnościowy.

Schemat 53. Główne problemy procesu kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa ekonomicznego.

W ramach problemu handlu międzynarodowego zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 54):

- zagadnienie zakłóceń w handlu międzynarodowym,
- zagadnienie zmian w handlu międzynarodowym,
- zagadnienie protekcjonizmu w handlu międzynarodowym,
- zagadnienie wymiany towarowej w handlu międzynarodowym.

W ramach problemu funkcjonowania międzynarodowego systemu walutowego zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 55):

- zagadnienie reformy międzynarodowego systemu walutowego,
- zagadnienie inflacji,
- zagadnienie kryzysu walutowego.

W ramach problemu finansów międzynarodowych zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 56):

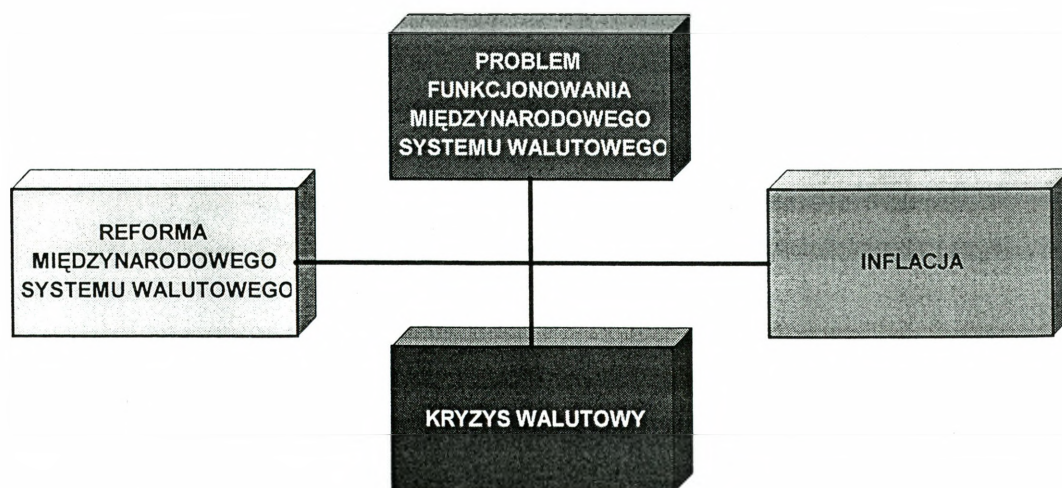
- zagadnienie redystrybucji dochodów finansowych,
- zagadnienie finansowania rozwoju światowego,
- zagadnienie płatności międzynarodowych,
- zagadnienie zadłużenia zagranicznego.

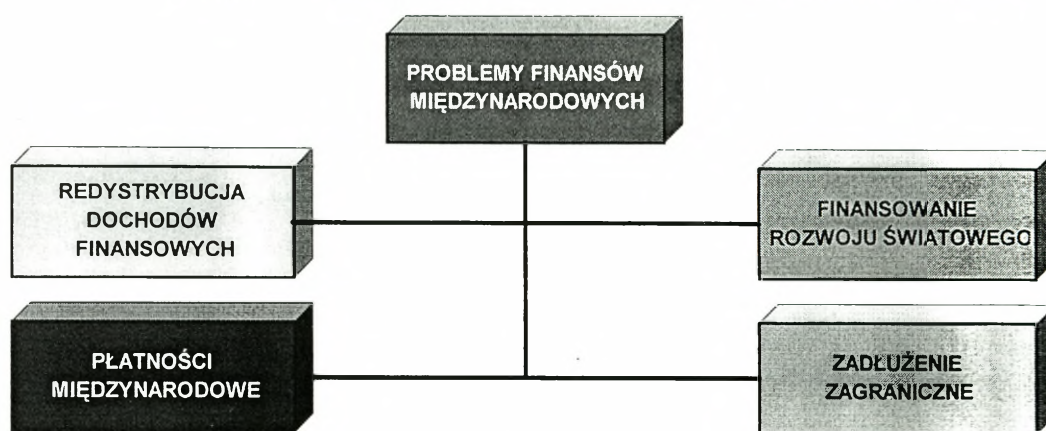
Schemat 54. Główne zagadnienia w problemach handlu międzynarodowego.

W ramach problemu rozwoju gospodarki światowej zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 57):

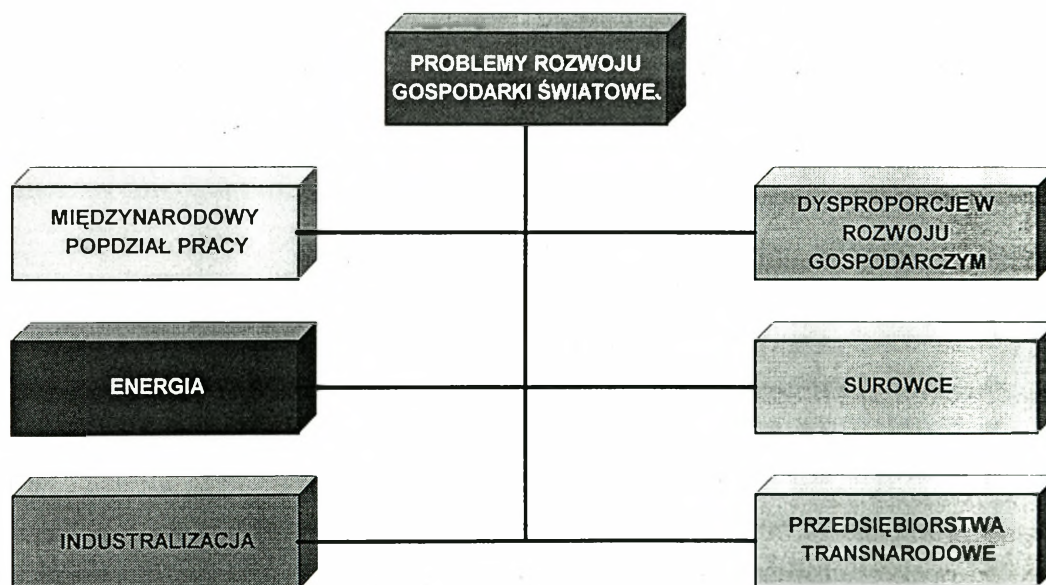
- zagadnienie międzynarodowego podziału pracy,
- zagadnienie dysproporcji w rozwoju gospodarczym,
- zagadnienie energii,
- zagadnienie surowców,
- zagadnienie industrializacji,
- zagadnienie przedsiębiorstw transnarodowych.

Schemat 55. Główne zagadnienia problemu funkcjonowania międzynarodowego systemu walutowego.

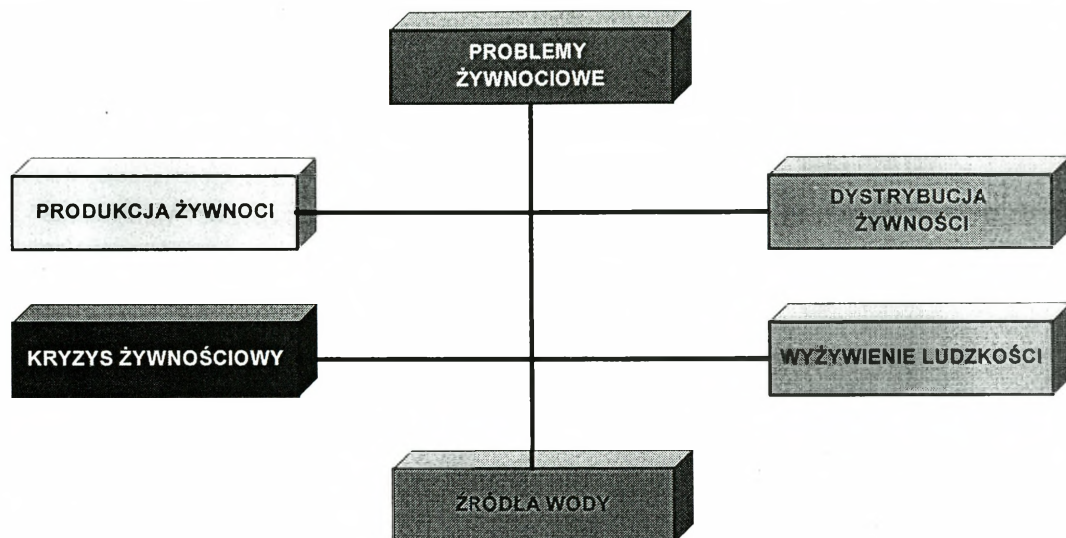
Schemat 56. Główne zagadnienia problemu finansów międzynarodowych.

Schemat 57. Główne zagadnienia problemu rozwoju gospodarki światowej.

W ramach problemu żywnościowego zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 58):

- zagadnienie produkcji żywności,
- zagadnienie dystrybucji żywności,
- zagadnienie kryzysu żywnościowego,
- zagadnienie wyżywienia ludzkości,
- zagadnienie dostępu do źródeł wody.

Schemat 58. Główne zagadnienia w problemie żywnościowym.

3.1.4. Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa ekologicznego

Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa ekologicznego zawiera następujące problemy (schemat 59):

- problem zagrożeń ekologicznych,
- problem degradacji środowiska naturalnego,
- problem zachowania równowagi ekologicznej,
- problem zanieczyszczania środowiska naturalnego,
- problem ochrony środowiska naturalnego,
- problem edukacji ekologicznej.

Schemat 59. Główne problemy w procesie kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa ekologicznego.

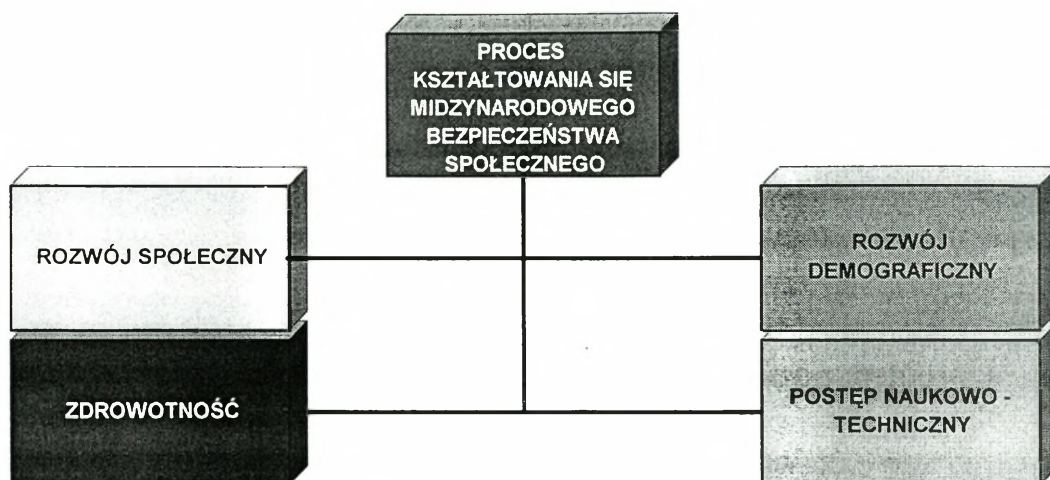
3.1.5. Proces kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa społecznego

Do zasadniczych problemów kształtowania się międzynarodowego procesu bezpieczeństwa społecznego zostały zaliczone (schemat 60):

- problem rozwoju społecznego,
- problem rozwoju demograficznego,
- problem zdrowotny,
- problem postępu naukowo - technicznego.

W ramach problemu rozwoju społecznego zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 61):

- zagadnienia biedy,
- zagadnienie głodu,
- zagadnienie dyskryminacji,
- zagadnienie nietolerancji,
- zagadnienie humanitaryzmu,
- zagadnienie praw człowieka,
- zagadnienie dysproporcji społecznych,
- zagadnienie zacofania,
- zagadnienie nacjonalizmu,
- zagadnienie bezrobocia,
- zagadnienie analfabetyzmu,
- zagadnienie oświaty,
- zagadnienie młodzieży,
- zagadnienie urbanizacji,
- zagadnienie przestępstw,
- zagadnienie narkomanii,
- zagadnienie upadku wartości moralnych,
- zagadnienie komunikacji społecznej,
- zagadnienie informacji,
- zagadnienie demokratyzacji życia społecznego,
- zagadnienie kultury,
- zagadnienie wyznań religijnych,
- zagadnienie światopoglądu.

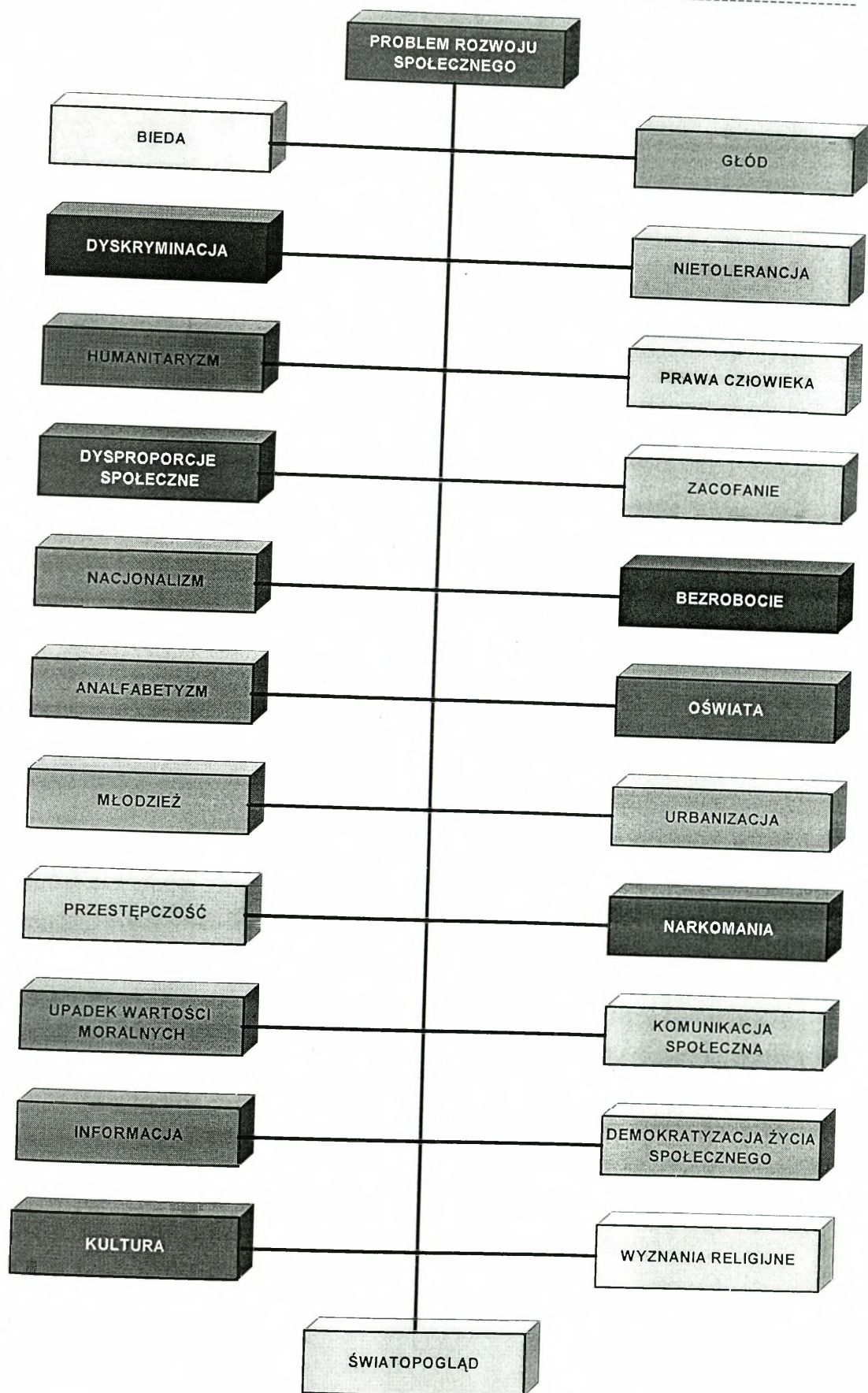
Schemat 60. Główne problemy procesu kształtowania się międzynarodowego bezpieczeństwa społecznego.

W problemie rozwoju demograficznego zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 62):

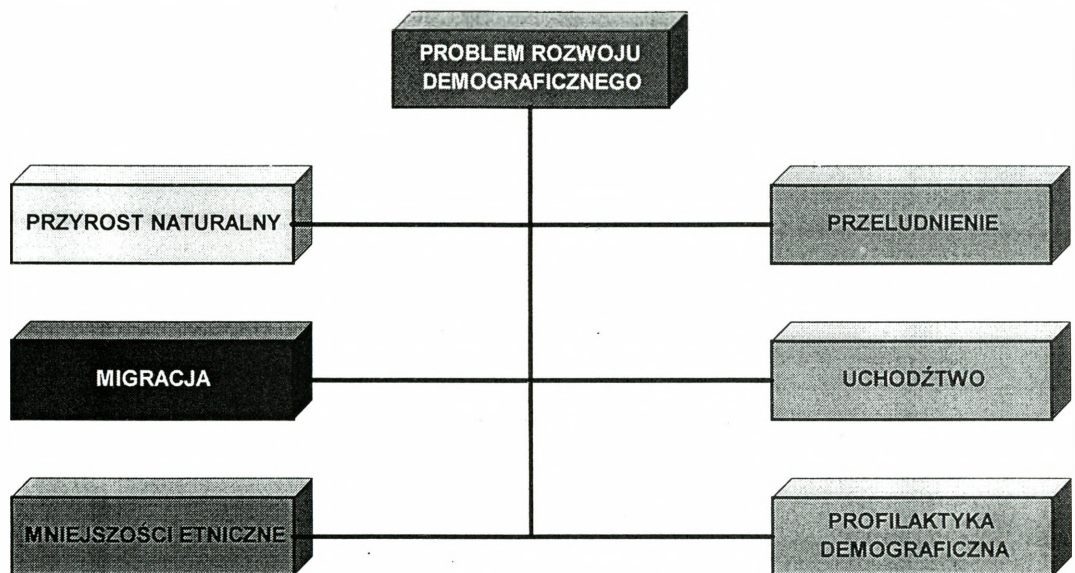
- zagadnienie przyrostu naturalnego,
- zagadnienie przeludnienia,
- zagadnienie migracji,
- zagadnienie uchodźców,
- mniejszości etniczne,
- zagadnienie profilaktyki demograficznej.

W problemie zdrowotności zostały wyróżnione następujące zagadnienia (schemat 63):

- zagadnienie zagrożeń cywilizacyjnych dla zdrowia i życia ludzkiego,
- zagadnienie chorób zakaźnych,
- zagadnienie uzależnień,
- zagadnienie profilaktyki zdrowotnej,
- zagadnienie funkcjonowania międzynarodowych organizacji służby zdrowia,
- zagadnienie nakładów finansowych na ochronę zdrowia i życia ludzkiego.

Schemat 61. Główne zagadnienia problemu rozwoju społecznego.

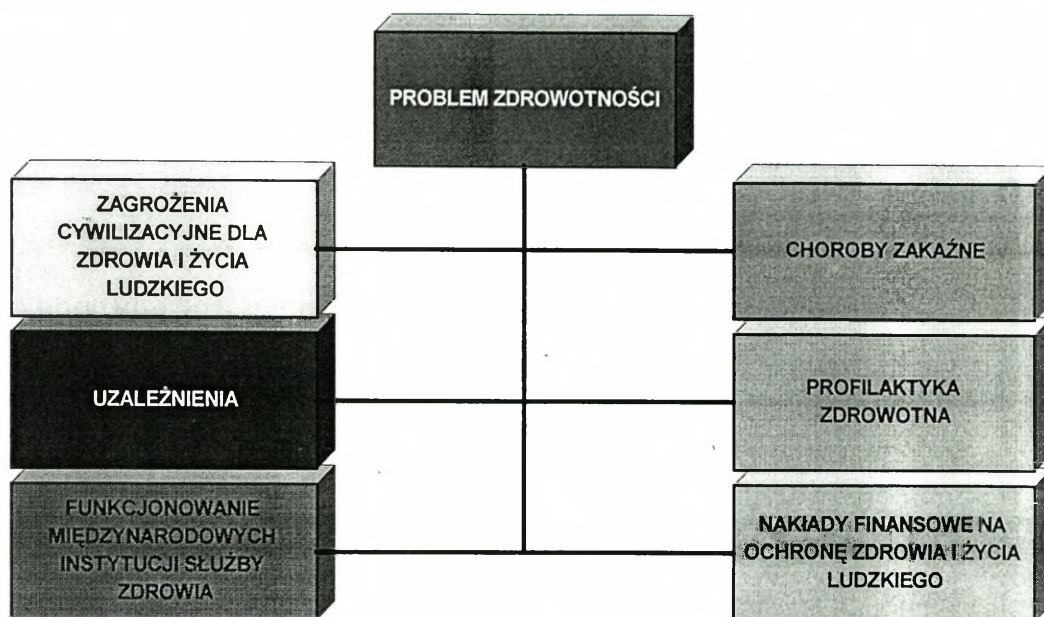

Schemat 62. Główne zagadnienia problemu rozwoju demograficznego.

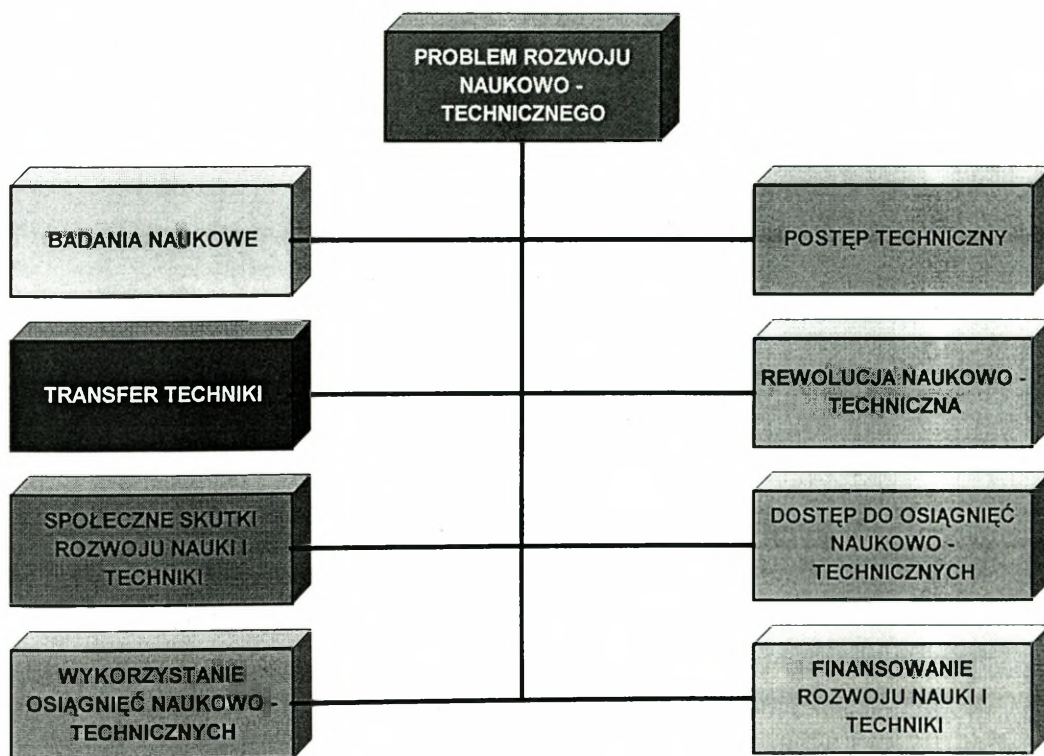
W problemie rozwoju naukowo - technicznego wyróżnione zostały następujące zagadnienia (schemat 64):

- zagadnienie rozwijania badań naukowych,
- zagadnienie postępu technicznego,
- zagadnienie transferu techniki,
- zagadnienie rewolucji naukowo - technicznej,
- zagadnienie społecznych skutków rozwoju naukowo - technicznego,
- zagadnienie dostępu do osiągnięć nauki i techniki,
- zagadnienie wykorzystania osiągnięć naukowo - technicznych,
- zagadnienie nakładów finansowych na rozwój nauki i techniki.

W sumie, systemem identyfikacyjnym zostało ujętych 106 problemów międzynarodowych, które zostały zaagregowane do 5 procesów międzynarodowych funkcjonujące w ramach bezpieczeństwa militarnego (1 proces międzynarodowy) i czterech rodzajów bezpieczeństwa niemilitarnego (4 procesy międzynarodowe).

Schemat 63. Główne zagadnienia problemu zdrowotności.

Schemat 64. Główne zagadnienia problemu rozwoju nauki i techniki.

* *

W podsumowaniu podrozdziału stwierdza się, że cel rozwiązania pierwszego zagadnienia badawczego, polegającego na identyfikacji i podziale problemów międzynarodowych, w ramach rozwiązywania

drugiego zadania badawczego został osiągnięty. Realizacja przesłanek pozwoliła na sporządzenie zbioru problemów międzynarodowych, ich podziale i agregacji, w wyniku czego powstał katalog problemów międzynarodowych.

3.2. Relacje międzypaństwowe

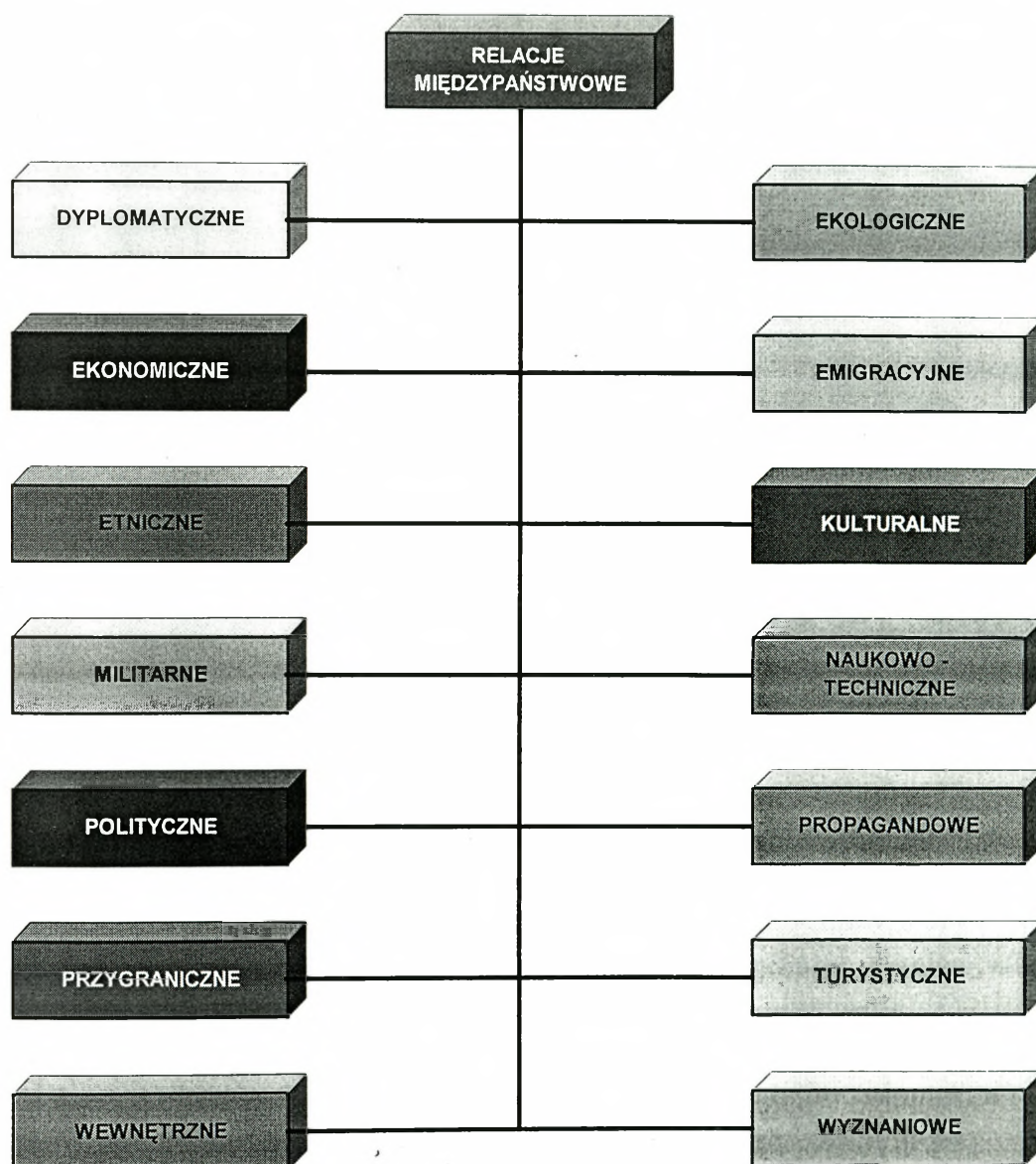
Relacje międzypaństwowe, to wszelkiego rodzaju oddziaływania zachodzące między państwami w środowisku międzynarodowym. Różnorodność i bogactwo tych oddziaływań powoduje, że ich odpowiednie pogrupowanie tworzy układ "dziedzinowy" (płaszczyznowy). Do najważniejszych dziedzin relacji międzypaństwowych zostały zaliczone (schemat 65)²⁸⁷

Liczba 194 państw w środowisku międzynarodowym, wykazana w rozdziale poprzednim daje teoretyczną możliwość funkcjonowania 18841 relacji międzypaństwowych. Zostało to przyjęte do sformułowania drugiego zagadnienia badawczego, "dokonać podziału i redukcji liczby relacji międzypaństwowych dla potrzeb ich monitorowania i ewidencjonowania". Celem rozwiązania zagadnienia jest opracowanie katalogu najistotniejszych, z punktu widzenia bezpieczeństwa militarnego Polski, relacji międzypaństwowych w jej środowisku międzynarodowym. Rozwiązanie zagadnienia badawczego oparto o następującą przesłankę roboczą: podział państw środowiska międzynarodowego pod względem geopolitycznym, potencjałowym i geograficznym umożliwi dokonanie selekcji i wyboru najistotniejszych relacji międzypaństwowych z punktu widzenia monitorowania, diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski.

Dokonany w rozdziale drugim podział państw na wiodące, średnie i małe umożliwia wytypowanie, w zależności od potencjału bazowego państw, między którymi takie relacje zachodzą, sześć kategorii relacji międzypaństwowych (schemat 66):

- pierwszej kategorii: państwo wiodące - państwo wiodące;
- drugiej kategorii: państwo wiodące - państwo średnie;
- trzeciej kategorii: państwo średnie - państwo średnie;
- czwartej kategorii: państwo wiodące - państwo małe;
- piątej kategorii: państwo średnie - państwo małe;
- szóstej kategorii: państwo małe - państwo małe.

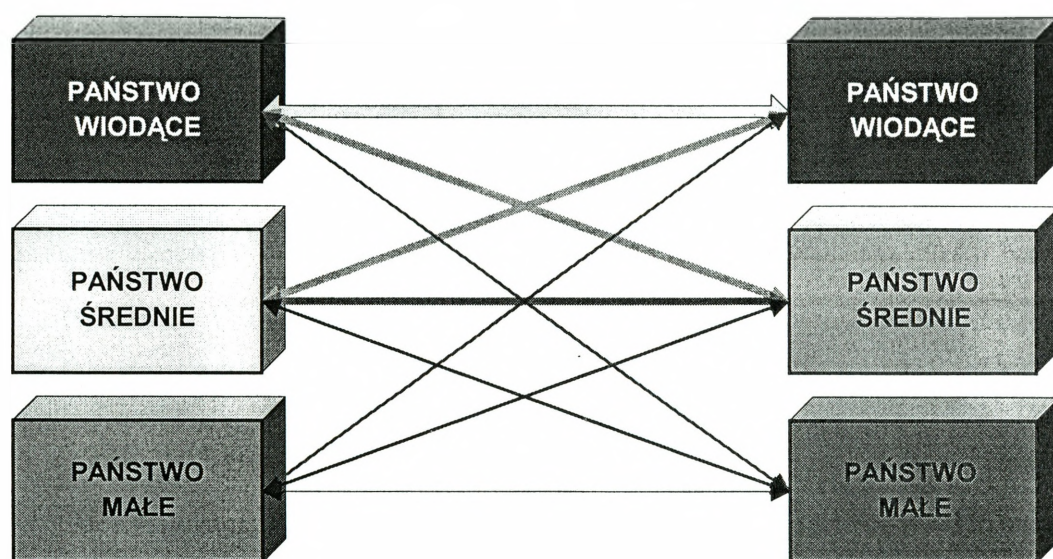
²⁸⁷Por. J. Stępak, Podział stosunków międzynarodowych w środowisku międzynarodowym, Warszawa AON 1995, s. 8 schemat 2.

Schemat 65. Dziedziny relacji międzypaństwowych.

Rola, miejsce i znaczenie państwa w środowisku międzynarodowym określona wskaźnikiem potencjału bazowego pozwala na następujące uszeregowanie relacji między państwami w aspekcie ich wpływu na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym:

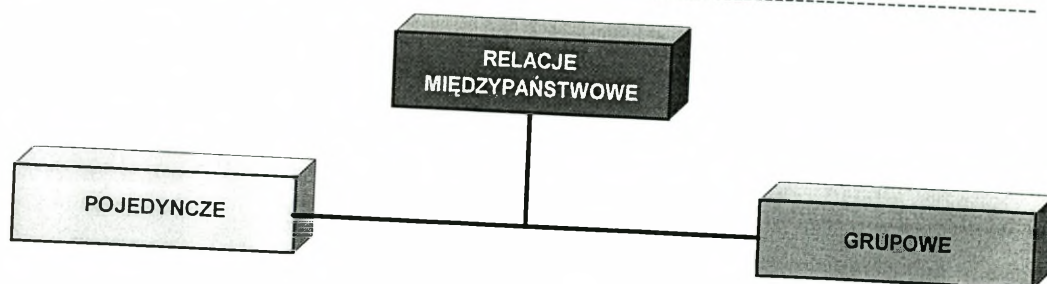
- relacje międzypaństwowe pierwszej kategorii oznaczają największy wpływ na kształtowanie bezpieczeństwa militarnego, zachodzą one między państwami wiodącymi ŚM;
- relacje międzypaństwowe drugiej kategorii oznaczają duży wpływ na kształtowanie bezpieczeństwa militarnego, zachodzą one między państwami wiodącymi i państwami średnimi ŚM;

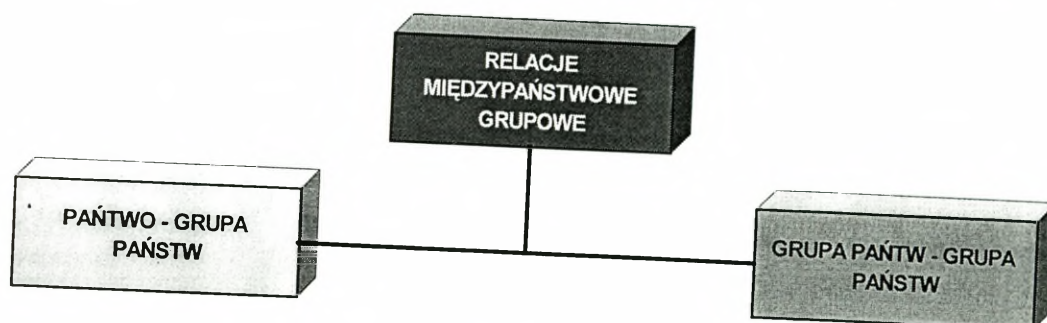
Schemat 66. Warianty relacji międzypaństwowych.

- relacje międzypaństwowe trzeciej kategorii oznaczają średnio duży wpływ na kształtowanie BM w środowisku międzynarodowym (ŚM), zachodzą one między państwami średnimi ŚM;
- relacje międzypaństwowe czwartej kategorii oznaczają średni wpływ na kształtowanie BM w ŚM, zachodzą one między państwami wiodącymi i państwami małymi ŚM;
- relacje międzypaństwowe piątej kategorii oznaczają mały wpływ na kształtowanie BM w ŚM, zachodzą one między państwami średnimi i państwami małymi ŚM;
- relacje międzypaństwowe szóstej kategorii oznaczają bardzo mały wpływ na kształtowanie BM w ŚM, zachodzą one między państwami małymi ŚM.

Ze względu na liczbę państw, między którymi zachodzą relacje, wyróżnia się relacje pojedyncze lub grupowe. Relacja międzypaństwowa pojedyncza zachodzi między dwoma państwami. Jeśli uczestnikami relacji jest więcej państw mamy do czynienia z relacją grupową, która może być realizowana w układzie państwo - grupa państw lub grupa państw - grupa państw. Ponieważ uczestnikami relacji grupowych mogą być państwa o różnym potencjale bazowym, stąd nie dokonuje się podziału na kategorie, lecz przyjmuje się je jako jednostki ewidencyjne (schematy: 67, 68).

Schemat 67. Podział relacji międzypaństwowych ze względu na liczbę uczestników.

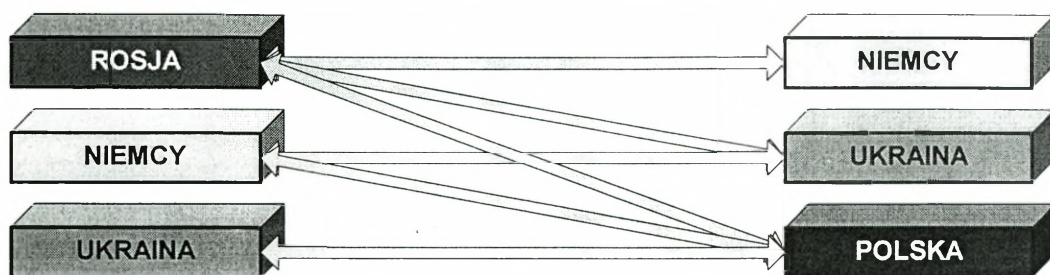
Schemat 68. Typy relacji międzypaństwowych grupowych.

Wypracowana w wyniku rozwiązania pierwszego zadania możliwość przyjmowania 8 wariantów wielkości środowiska międzynarodowego Polski została przyjęta jako podstawa do określenia katalogu relacji międzypaństwowych dla każdego wymiaru środowiska międzynarodowego Polski.

3.2.1..Relacje międzypaństwowe w wymiarze lokalnym

Wymiar lokalny ŚMP składa się z jednej strefy geopolitycznej w skład której wchodzi 8 państw (w tym: 4 państwa wiodące, 2 państwa średnie i 2 państwa małe), podzielonych na dwie grupy regionalne. W tym wymiarze są uwzględnione wszystkie relacje międzypaństwowe indywidualne.

Relacje międzypaństwowe indywidualne w grupach potencjałowych państw.

Schemat 69. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami wiodącymi wymiaru lokalnego (strefy A) środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 70. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami średnimi wymiaru lokalnego (strefy A) środowiska międzynarodowego Polski.

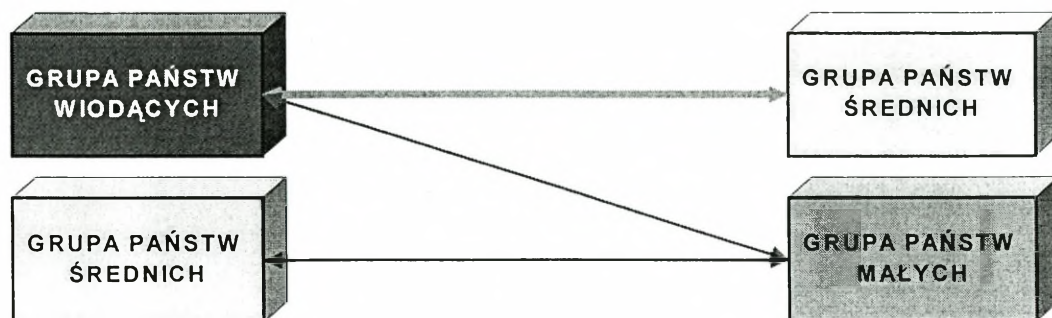

Schemat 71. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami małymi wymiaru lokalnego środowiska międzynarodowego Polski.

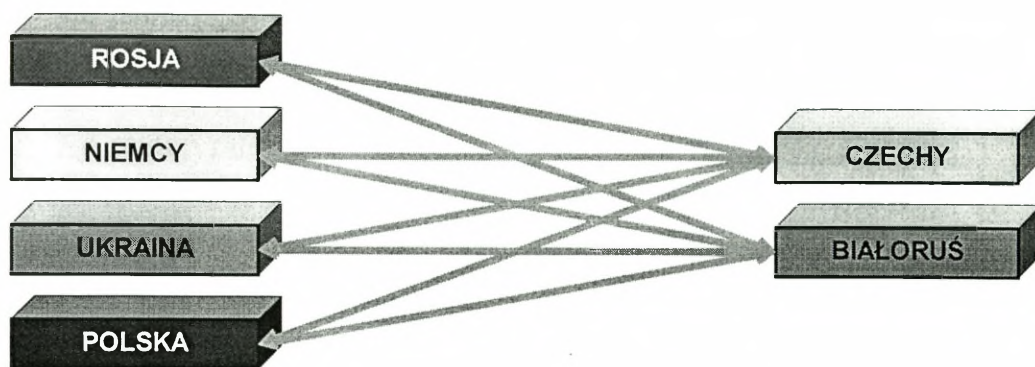
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych w grupach potencjałowych państw zostało uwzględnionych 8 relacji, z tego:

- 6 relacji pierwszej kategorii (schemat 69);
- 1 relacja trzeciej kategorii (schemat 70);
- 1 relacja szóstej kategorii (schemat 71).

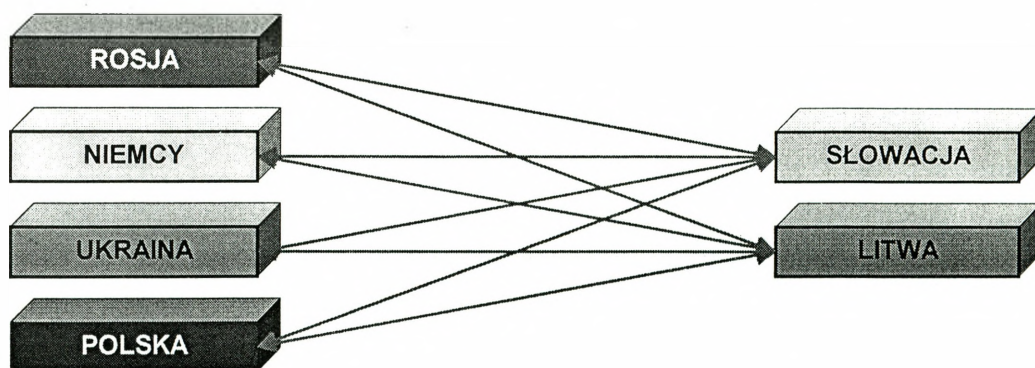
Relacje międzypaństwowe indywidualne między grupami potencjałowymi państw.

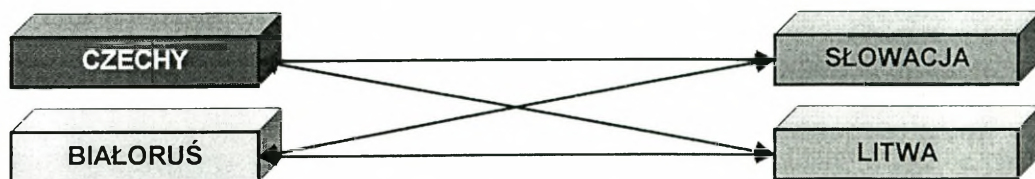
Schemat 72. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw wymiaru lokalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 73. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami wiodącymi a państwami średnimi wymiaru lokalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 74. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami wiodącymi a państwami małymi wymiaru lokalnego środowiska międzynarodowego Polski.

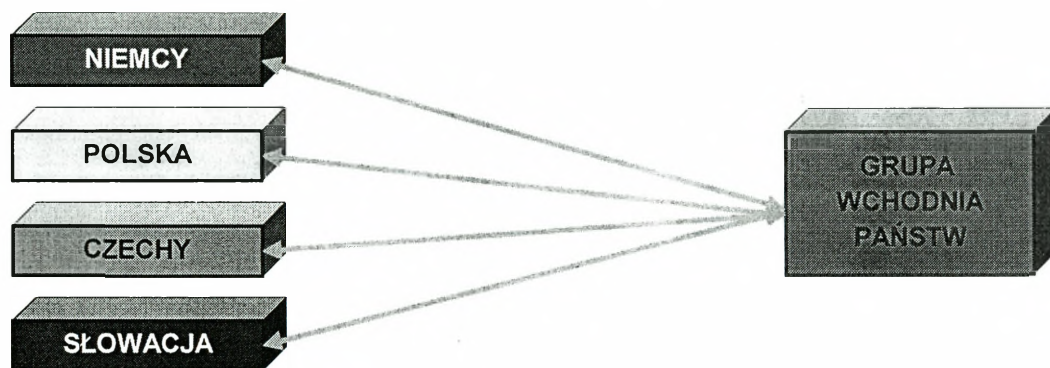

Schemat 75. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami średnimi a państwami małymi wymiaru lokalnego środowiska międzynarodowego Polski.

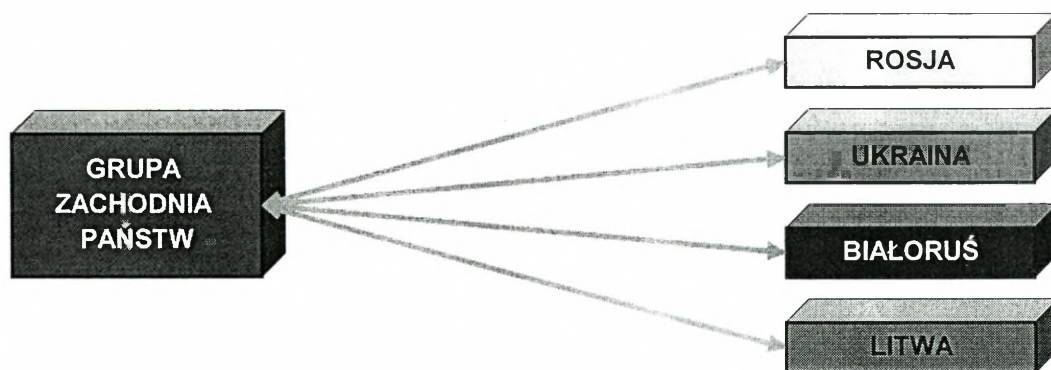
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między grupami potencjałowymi państw zostało uwzględnionych 20 relacji, z tego:

- 8 relacji drugiej kategorii (schemat 73);
- 8 relacji czwartej kategorii (schemat 74);
- 4 relacje piątej kategorii (schemat 75).

Relacje międzypaństwowe indywidualno - grupowe.

Schemat 76. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy zachodniej państw i grupą wschodnią państw.

Schemat 77. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy wschodniej państw i grupą zachodnią państw.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych uwzględniono 8 relacji (schematy 77 i 78).

Relacje międzypaństwowe grupowe.

Schemat 79. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami regionalnymi państw wymiaru lokalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych grupowych została uwzględniona 1 relacja (schemat 79).

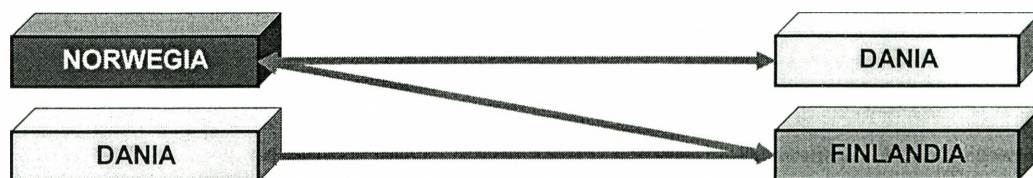
Łącznie, w ramach wymiaru lokalnego ŚMP zostało uwzględnionych 37 relacji międzypaństwowych, z tego:

- 28 relacji międzypaństwowych indywidualnych, w tym:
 - 6 relacji pierwszej kategorii;
 - 8 relacji drugiej kategorii;
 - 1 relacja trzeciej kategorii;
 - 8 relacji czwartej kategorii;
 - 4 relacje piątej kategorii;
 - 1 relacja szóstej kategorii;
- 8 relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych;
- 1 relacja międzypaństwowa grupowa.

3.2.1.1.2. Relacje międzypaństwowe w wymiarze subregionalnym

Wymiar subregionalny ŚMP zawiera 14 państw (w tym: 5 państw wiodących, 5 państw średnich i 4 państwa małe) w dwóch strefach geopolitycznych i czterech grupach regionalnych. W wymiarze regionalnym zostały zredukowane relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami małymi strefy geopolitycznej B.

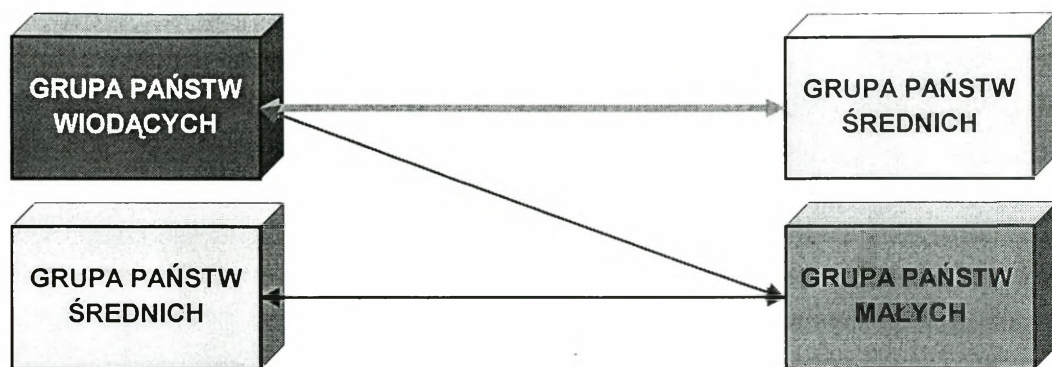
Relacje międzypaństwowe indywidualne w grupach potencjałowych państw strefy B.

Schemat 80. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami w grupie państw średnich strefy B państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych w grupach potencjałowych państw strefy B zostały uwzględnione 3 relacje trzeciej kategorii (schemat 80).

Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami grup potencjałowych strefy B.

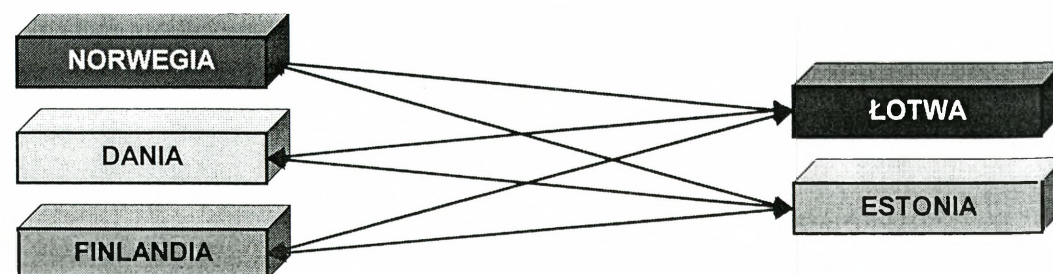
Schemat 81. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy B państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 82. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących i grupą państw średnich strefy B państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 83. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami wiodącymi i państwami małymi strefy B państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

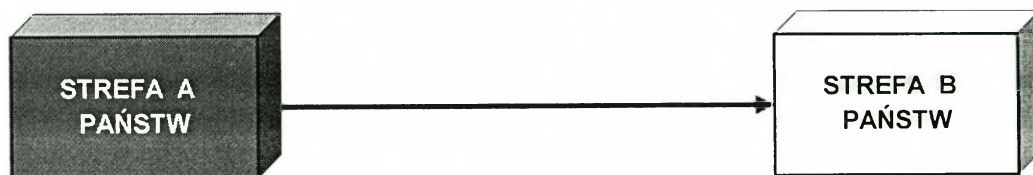

Schemat 84. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami średnimi i państwami małymi strefy B państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

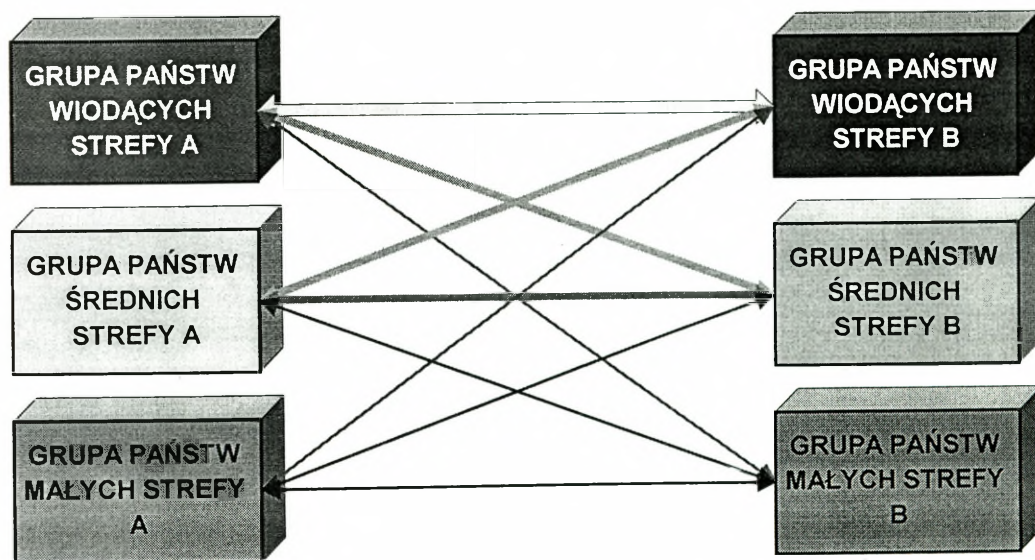
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami grup potencjałowych strefy geopolitycznej B zostało uwzględnionych 11 relacji, z tego:

- 3 relacje drugiej kategorii (schemat 82);
- 2 relacje czwartej kategorii (schemat 83);
- 6 relacji piątej kategorii (schemat 84).

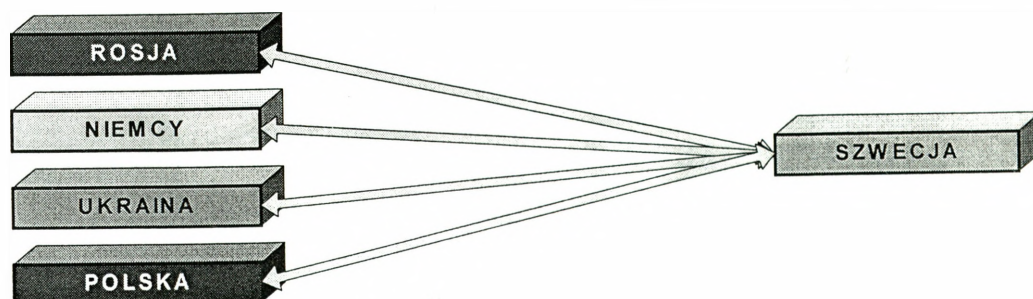
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami strefy A i B.

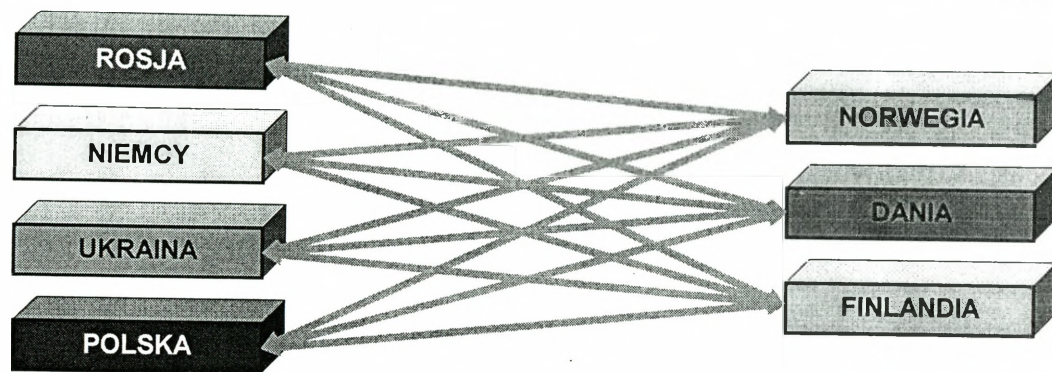
Schemat 85. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami strefy B i A wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 86. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi państw strefy B i A wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

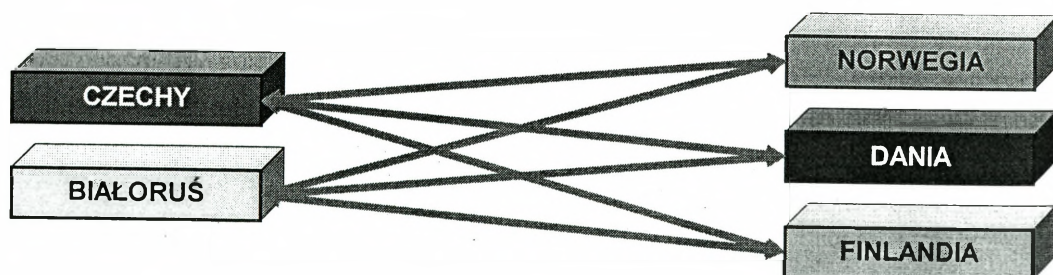
Schemat 87. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw wiodących strefy A i B wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

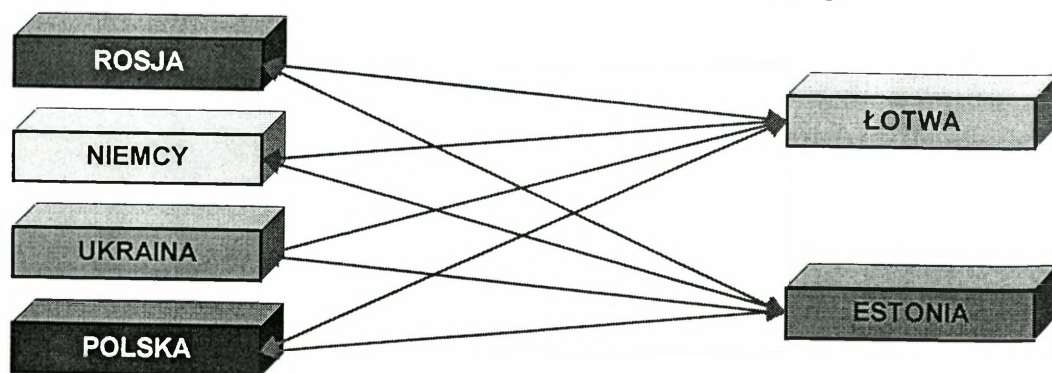
Schemat 88. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy A i grupą państw średnich strefy B wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 89. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw średnich strefy A i grupą państw wiodących strefy B wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

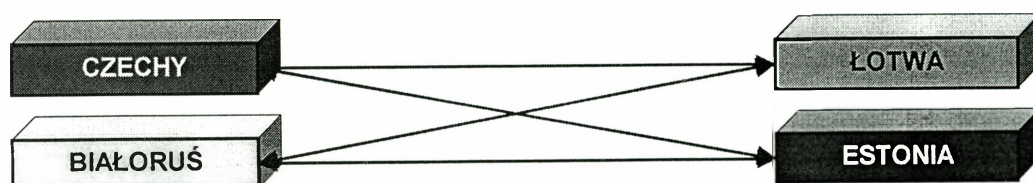
Schemat 90. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw średnich strefy A i B wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

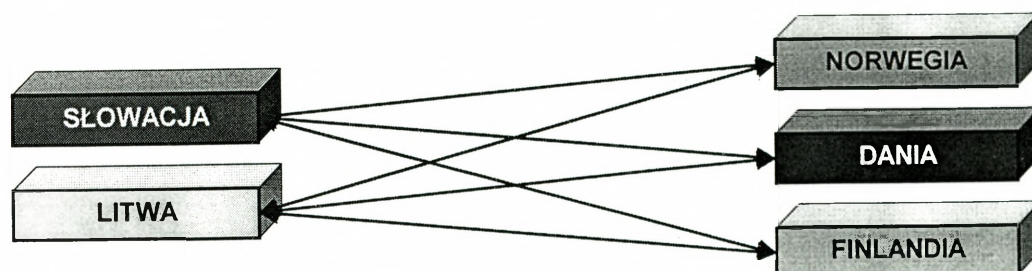
Schemat 91. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy A i grupą państw małych strefy B wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

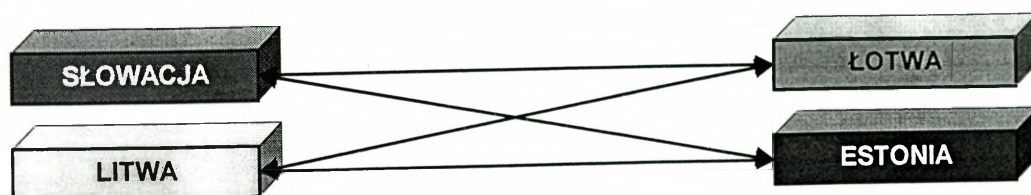
Schemat 92. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw małych strefy A i grupą państw wiodących strefy B wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 93. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw średnich strefy A i grupą państw małych strefy B wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 94. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw małych strefy A i grupą państw średnich strefy B wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

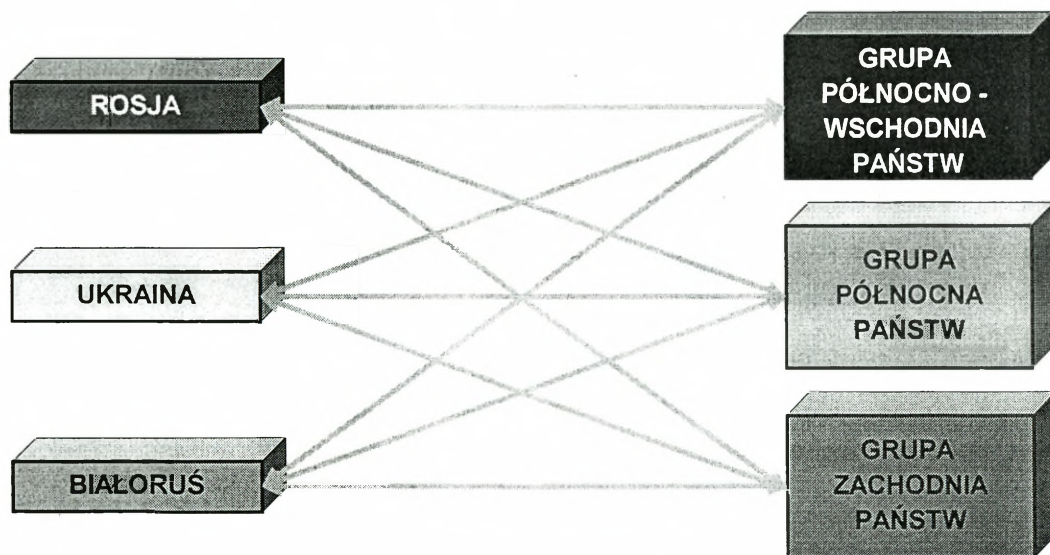
Schemat 95. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw małych strefy A i B państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami strefy A i B zostało uwzględnionych 48 relacji, z tego:

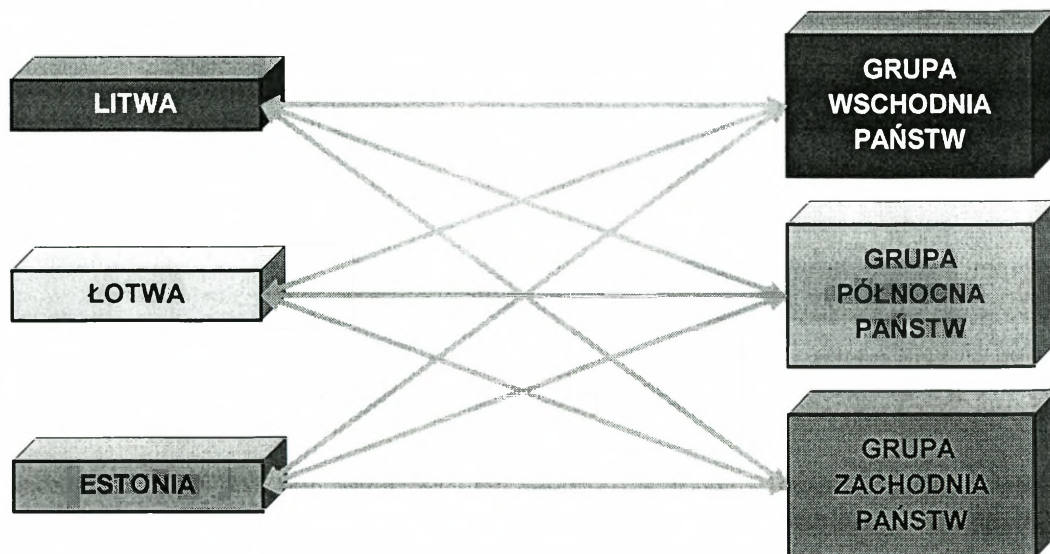
- 4 relacje pierwszej kategorii (schemat 87);
- 14 relacji drugiej kategorii (schematy: 88, 89);
- 6 relacji trzeciej kategorii (schemat 90);

- 10 relacji czwartej kategorii (schematy: 91,92);
- 10 relacji piątej kategorii (schematy: 93, 94);
- 4 relacje szóstej kategorii (schemat 95).

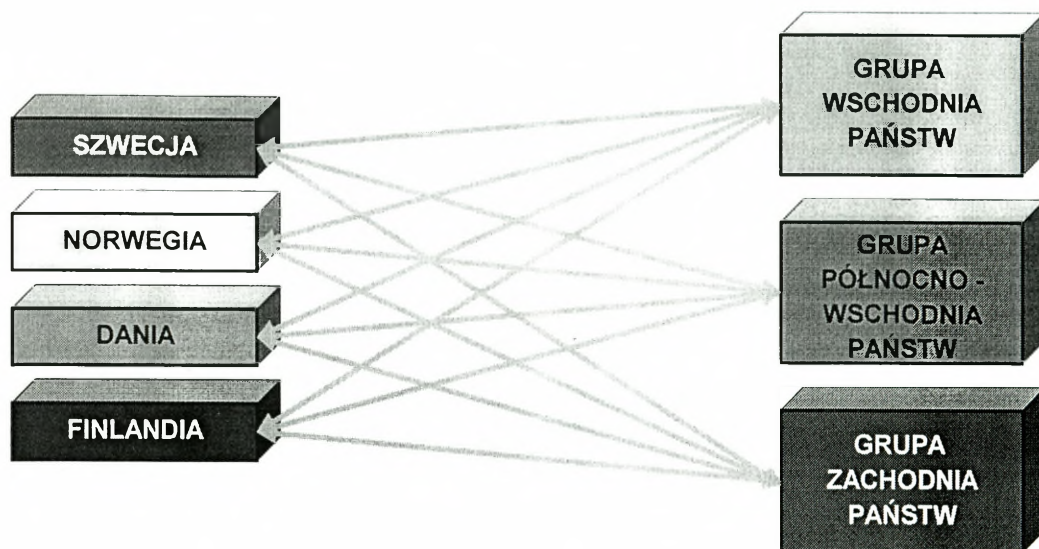
Relacje międzypaństwowe indywidualno - grupowe.

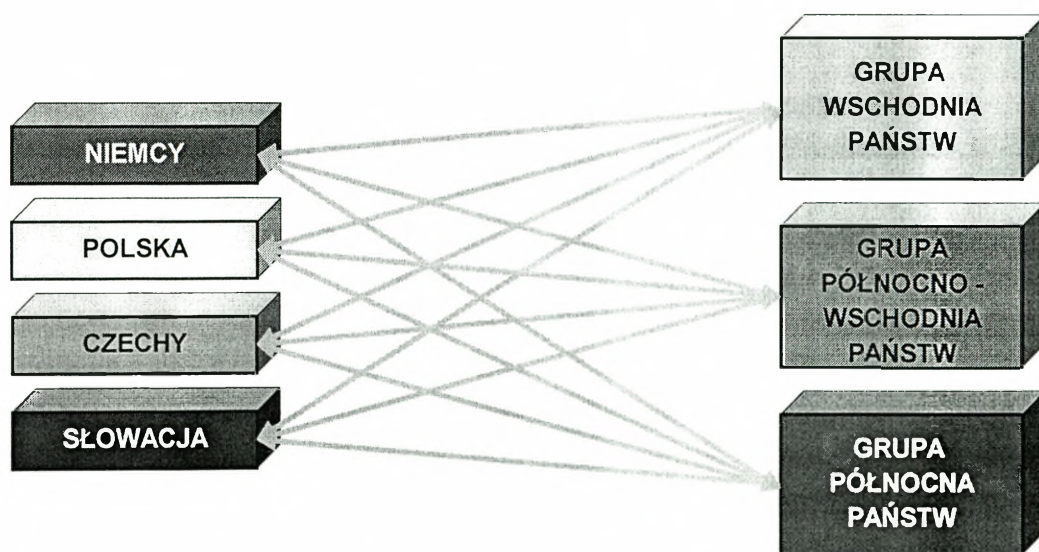
Schemat 96. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy wschodniej i pozostałymi grupami regionalnymi wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 97. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy północno - wschodniej i pozostałymi grupami regionalnymi wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

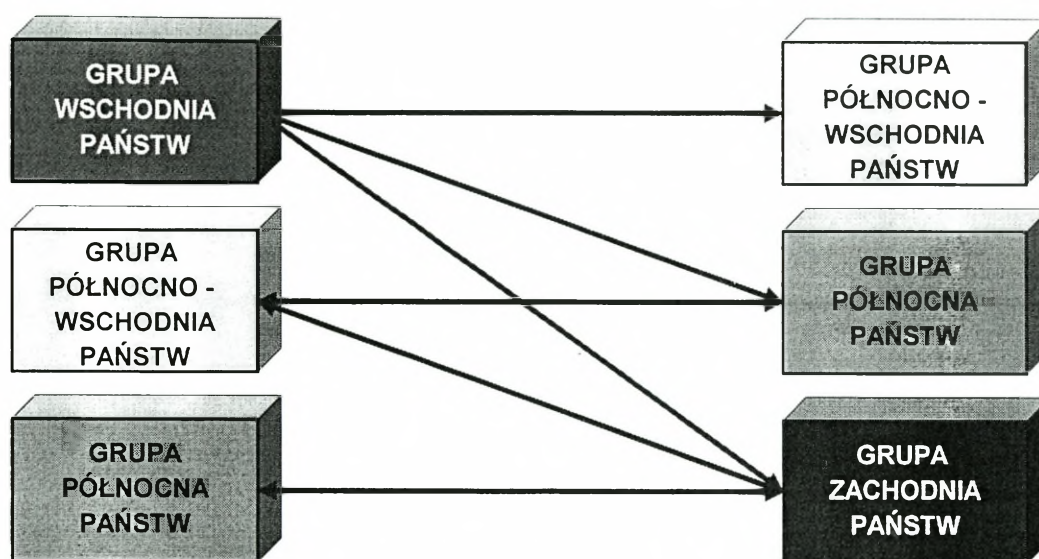
Schemat 98. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy północnej i pozostałymi grupami regionalnymi wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 99. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy zachodniej i pozostałymi grupami regionalnymi wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych zostały uwzględnione 42 relacje (schematy: 96, 97, 98, 99).

Relacje międzypaństwowe grupowe.

Schemat 100. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami regionalnymi państw wymiaru subregionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych grupowych zostało uwzględnionych 6 relacji (schemat 100).

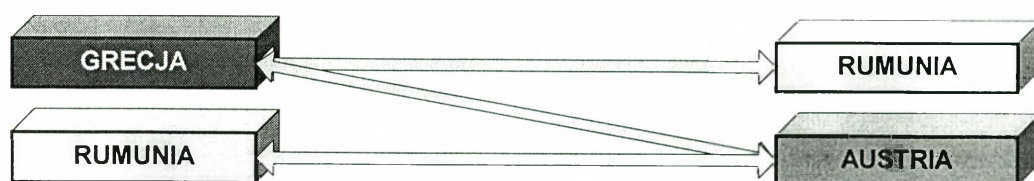
Łącznie, w ramach wymiaru subregionalnego ŚMP zostało uwzględnionych 135 relacji międzypaństwowych, z tego:

- 90 relacji indywidualnych, w tym:
 - 10 relacji pierwszej kategorii;
 - 25 relacji drugiej kategorii;
 - 10 relacji trzeciej kategorii;
 - 20 relacji czwartej kategorii;
 - 20 relacji piątej kategorii;
 - 5 relacji szóstej kategorii;
- 42 relacje indywidualno - grupowe;
- 6 relacji grupowych.

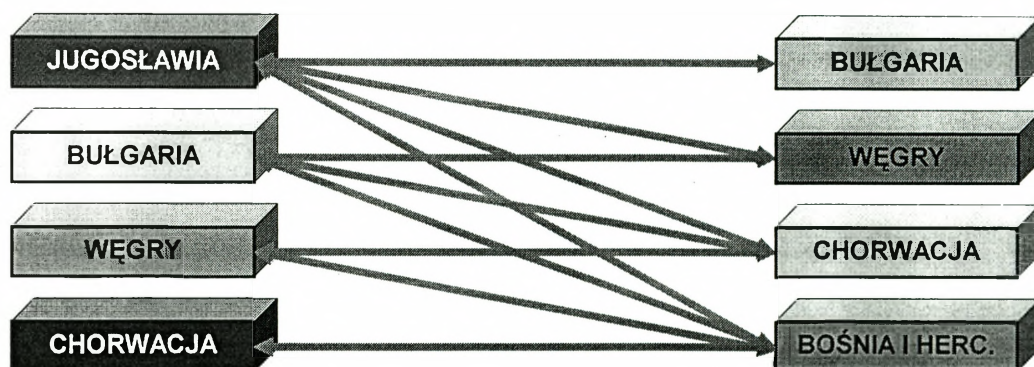
3.2.3. Relacje międzypaństwowe w wymiarze regionalnym

Wymiar regionalny ŚMP składa się z 26 państw (w tym: 8 państw wiodących, 10 państw średnich, 8 państw małych) w 3 strefach geopolitycznych i 4 grupach regionalnych. W wymiarze regionalny zostały zredukowane wszystkie relacje między państwami małymi.

Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami w grupach potencjałowych państw strefy C.

Schemat 101. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw wiodących strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

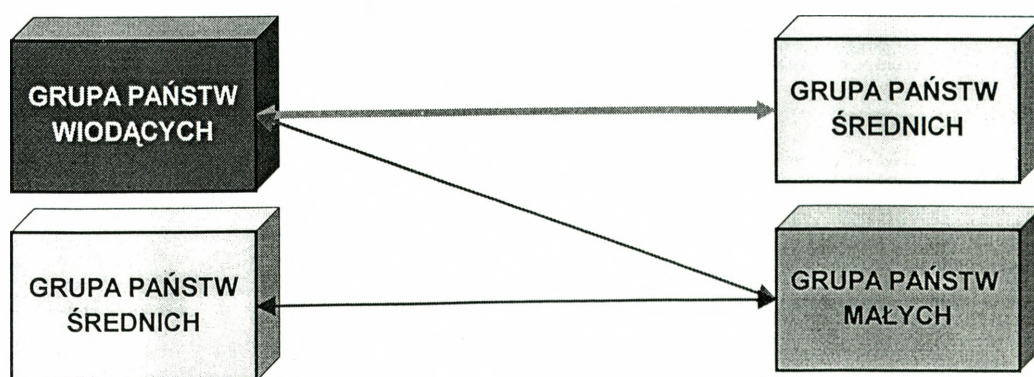

Schemat 102. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw średnich strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

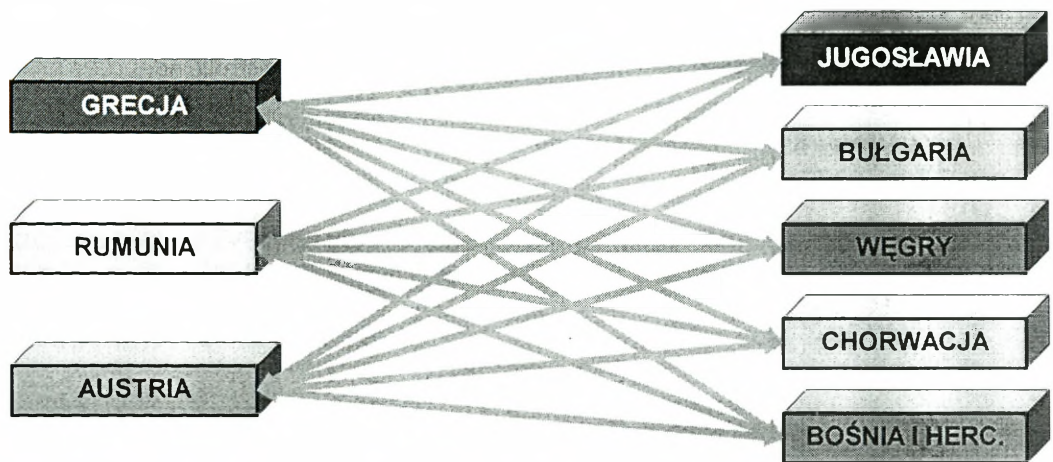
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami w grupach potencjałowych państw strefy C zostało uwzględnionych 13 relacji, w tym:

- 3 relacje pierwszej kategorii (schemat 101);
- 10 relacji trzeciej kategorii (schemat 102).

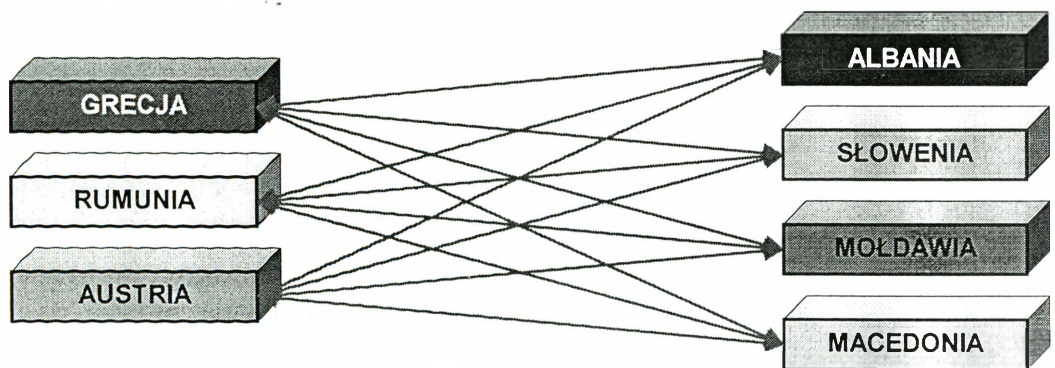
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami grup potencjałowych strefy C.

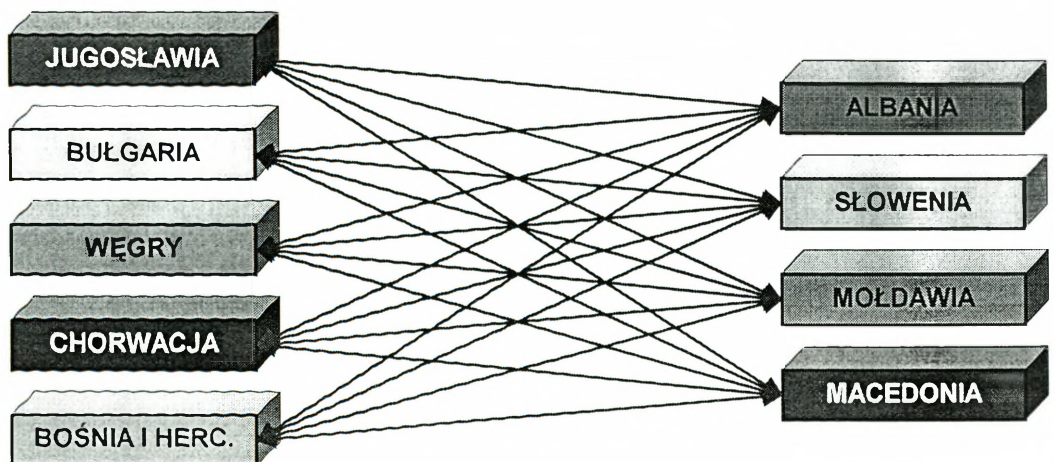
Schemat 103. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 104. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw wiodących a państwami grupy państw średnich strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 105. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw wiodących a państwami grupy państw małych strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

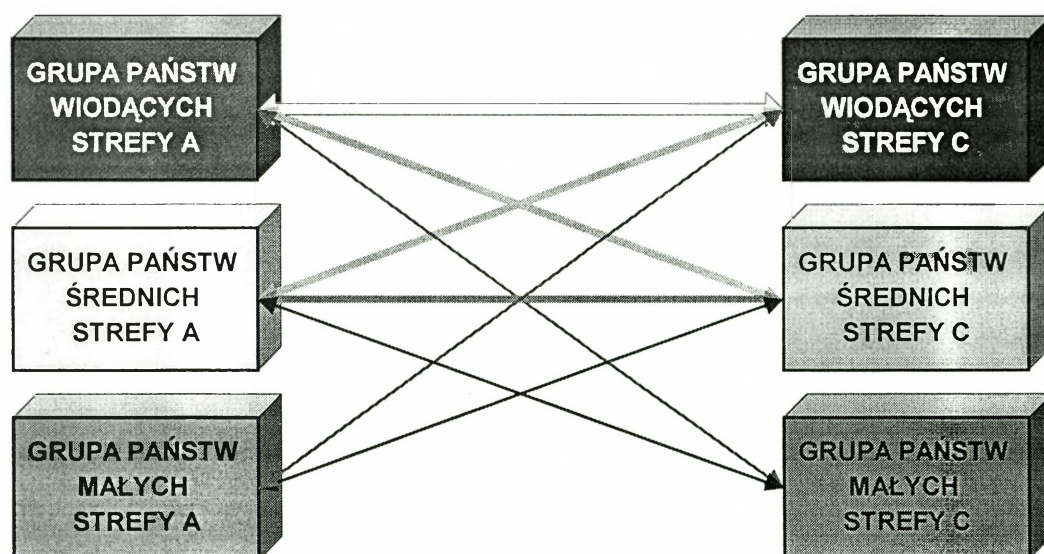

Schemat 106. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw średnich a państwami grupy państw małych strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

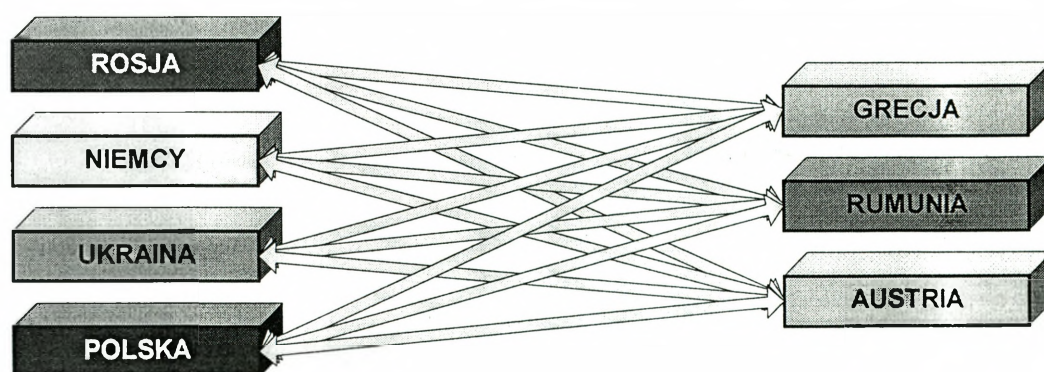
W ramach relacji międzypaństwowych między państwami grup potencjałowych strefy C zostało uwzględnionych 47 relacji, z tego:

- 15 relacji drugiej kategorii (schemat 104);
- 12 relacji czwartej kategorii (schemat 105);
- 20 relacji piątej kategorii (schemat 106).

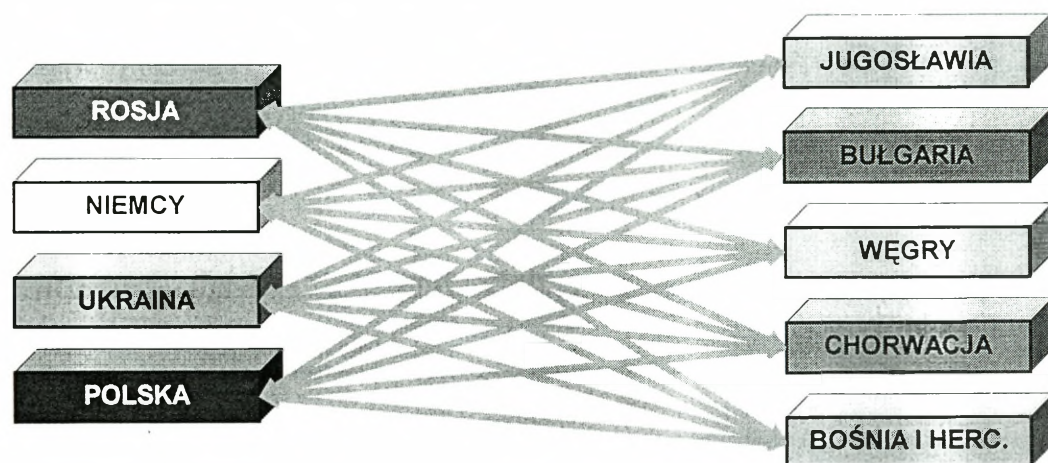
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami stref geopolitycznych A i C.

Schemat 107. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw wiodących a państwami grupy państw małych strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

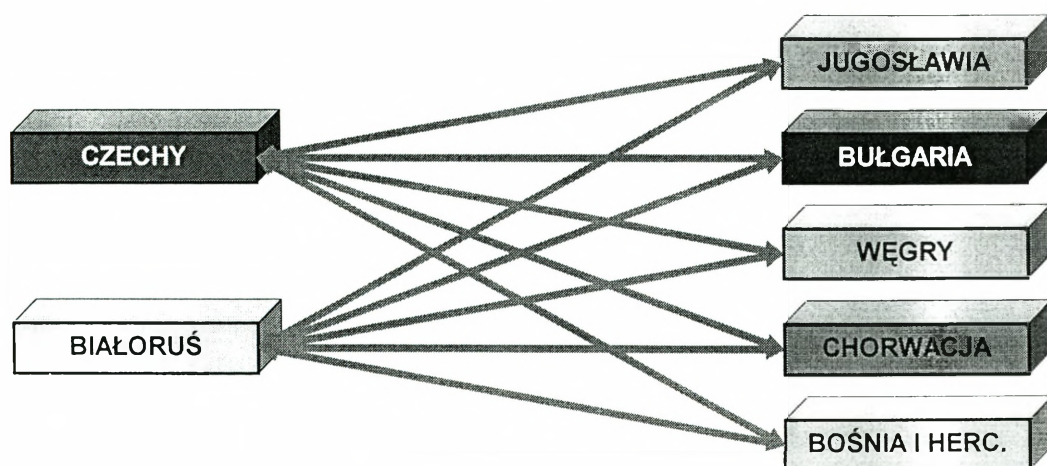
Schemat 108. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw wiodących strefy A państw a państwami grupy państw wiodących strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

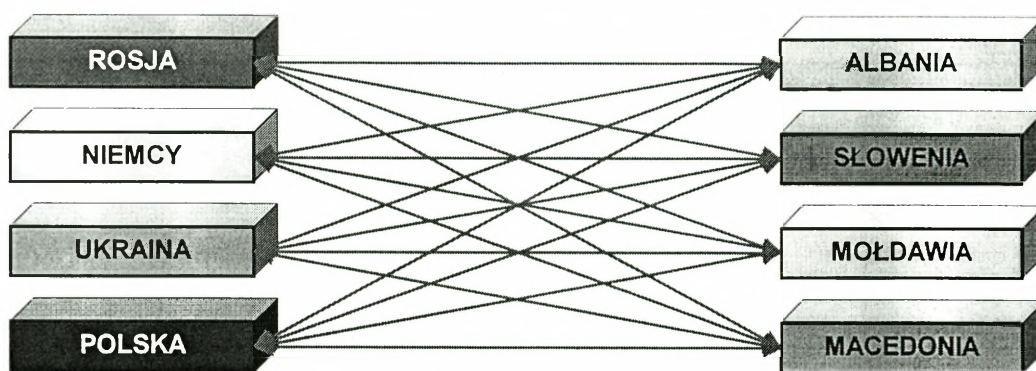
Schemat 109. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw wiodących strefy A państw a państwami grupy państw średnich strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

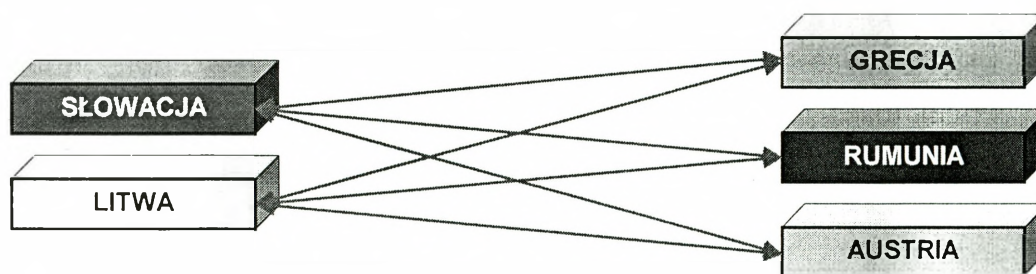
Schemat 110. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw średnich strefy A państw a państwami grupy państw wiodących strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

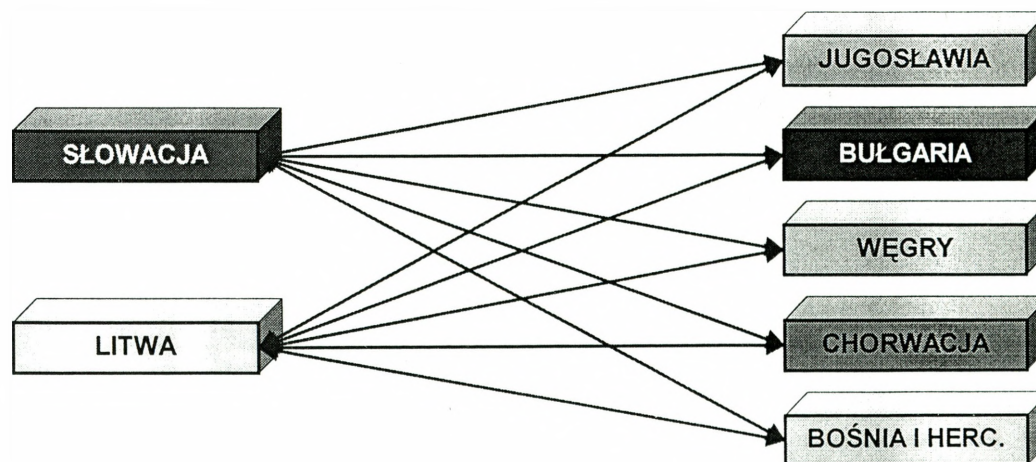
Schemat 111. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw średnich strefy A i C wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

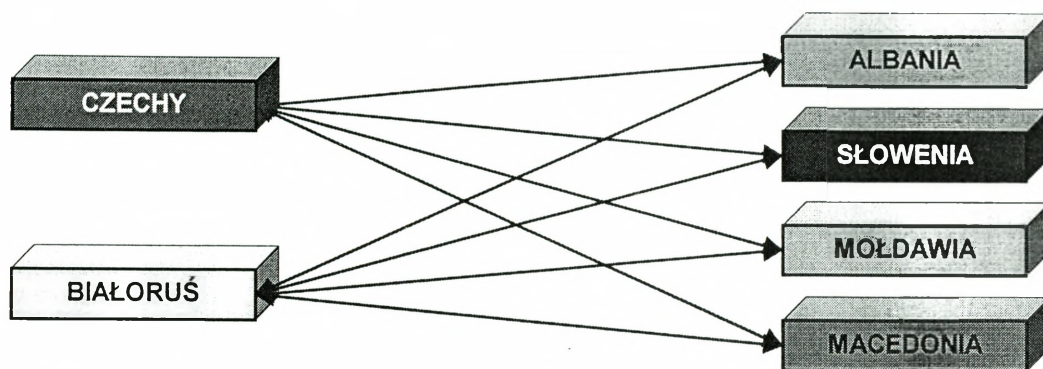
Schemat 112. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw wiodących strefy A państw i grupy państw małych strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 113. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw małych strefy A państw i grupy państw wiodących strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 114. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw małych strefy A państw i grupy państw średnich strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

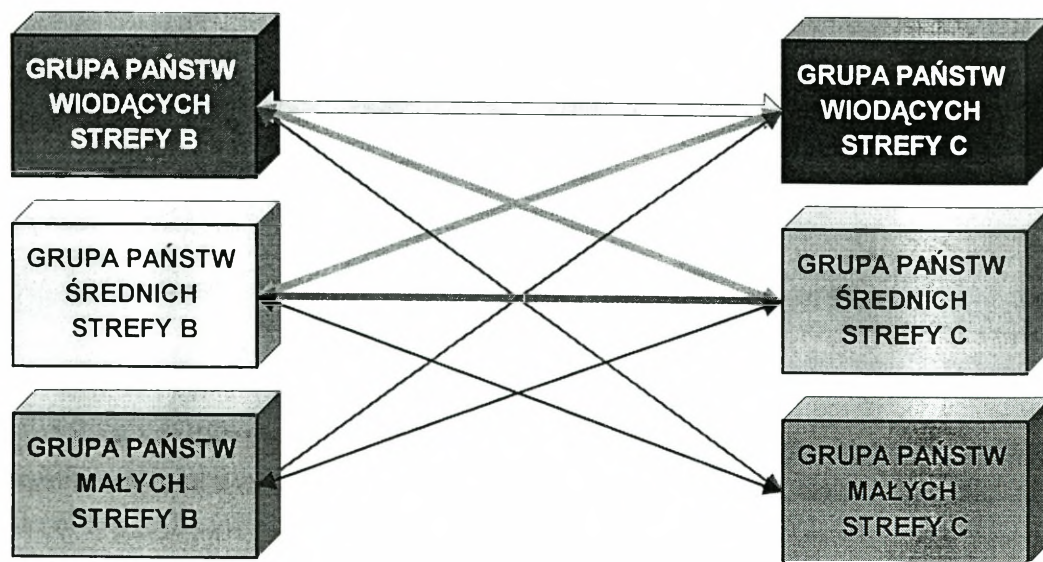

Schemat 115. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw średnich strefy A i państwami grupy państw małych strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

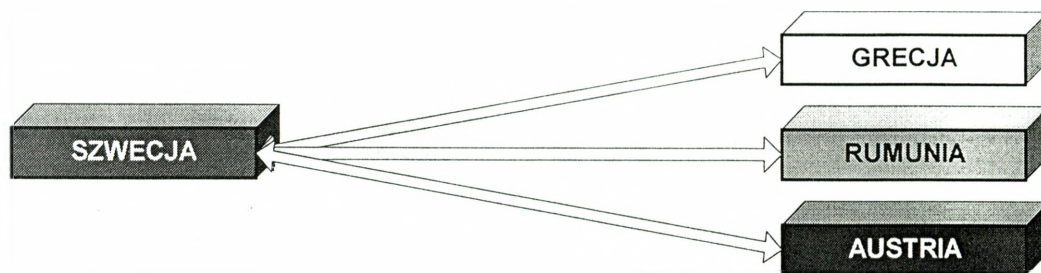
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami stref geopolitycznych A i C zostało uwzględnionych 88 relacji, z tego:

- 12 relacji pierwszej kategorii (schemat 108);
- 26 relacji drugiej kategorii (schematy: 109,110);
- 10 relacji trzeciej kategorii (schemat 111);
- 22 relacje czwartej kategorii (schematy: 112, 113);
- 18 relacji piątej kategorii (schematy: 114,115).

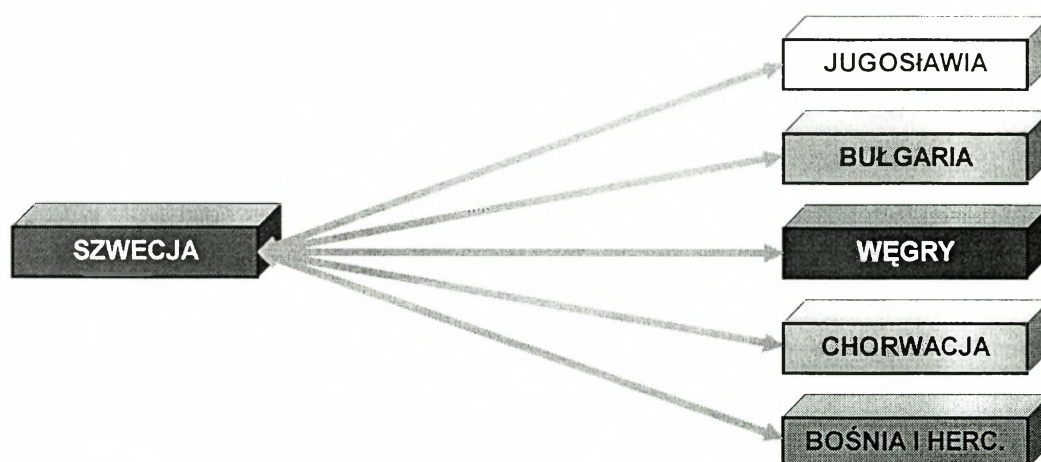
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami stref geopolitycznych B i C.

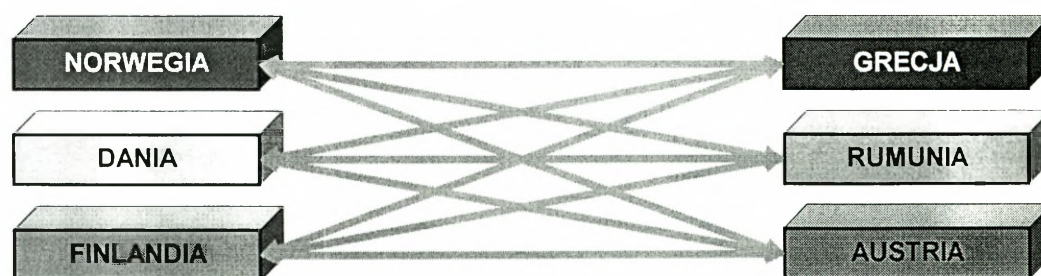
Schemat 116. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjalowymi państw strefy B i C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

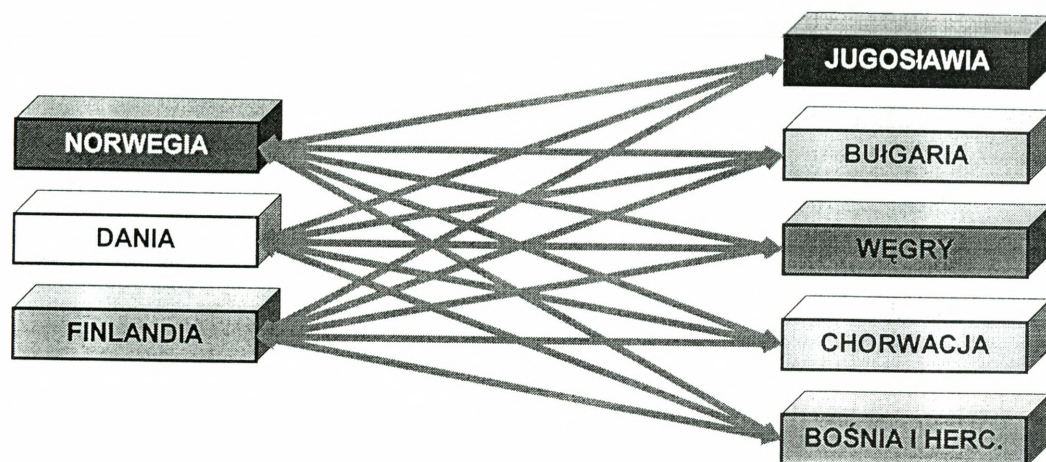
Schemat 117. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grup wiodących strefy B i A państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

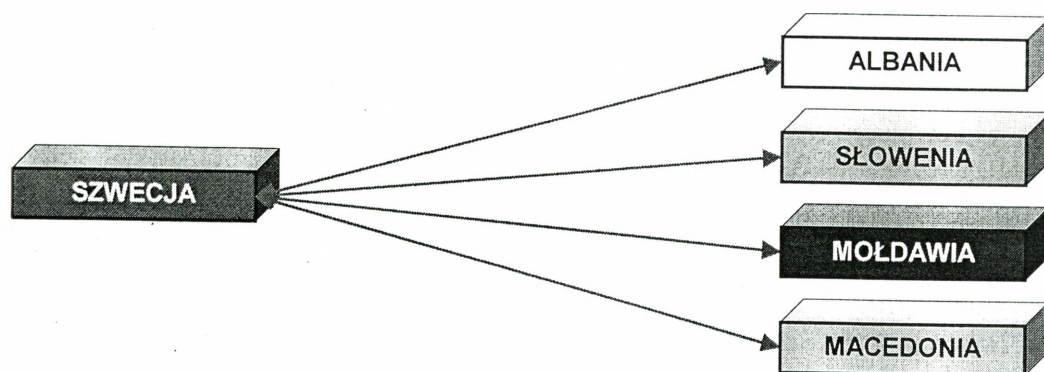
Schemat 118. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw wiodących strefy B państw i państwami grupy państw średnich strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

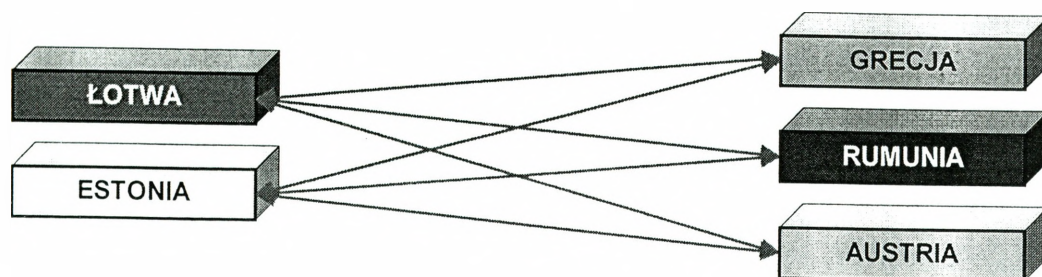
Schemat 119. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw średnich strefy B państw i państwami grupy państw wiodących strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

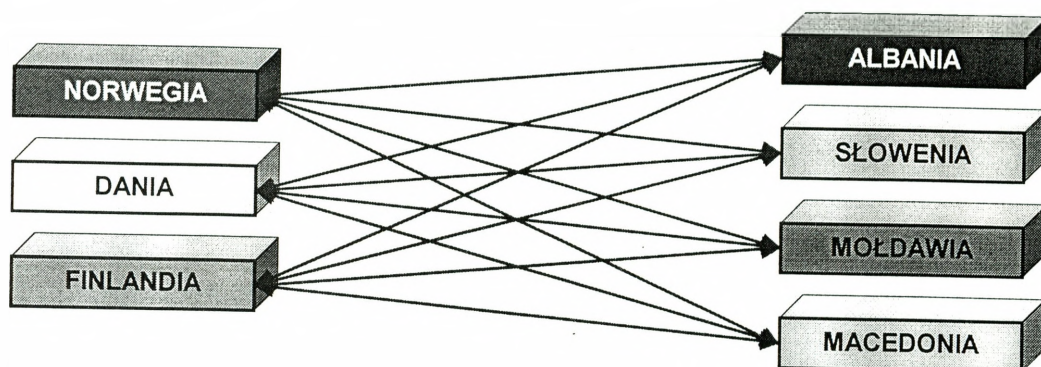
Schemat 120. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw średnich strefy B i C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

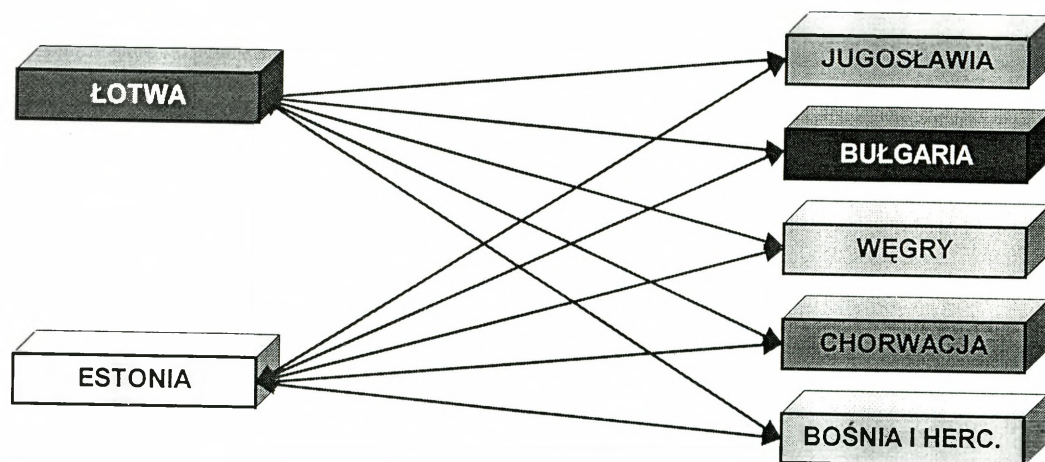
Schemat 121. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw wiodących strefy B państw i państwami grupy państw małych strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 122. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw małych strefy B państw i państwami grupy państw wiodących strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 123. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw średnich strefy B i państwami grupy państw małych strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

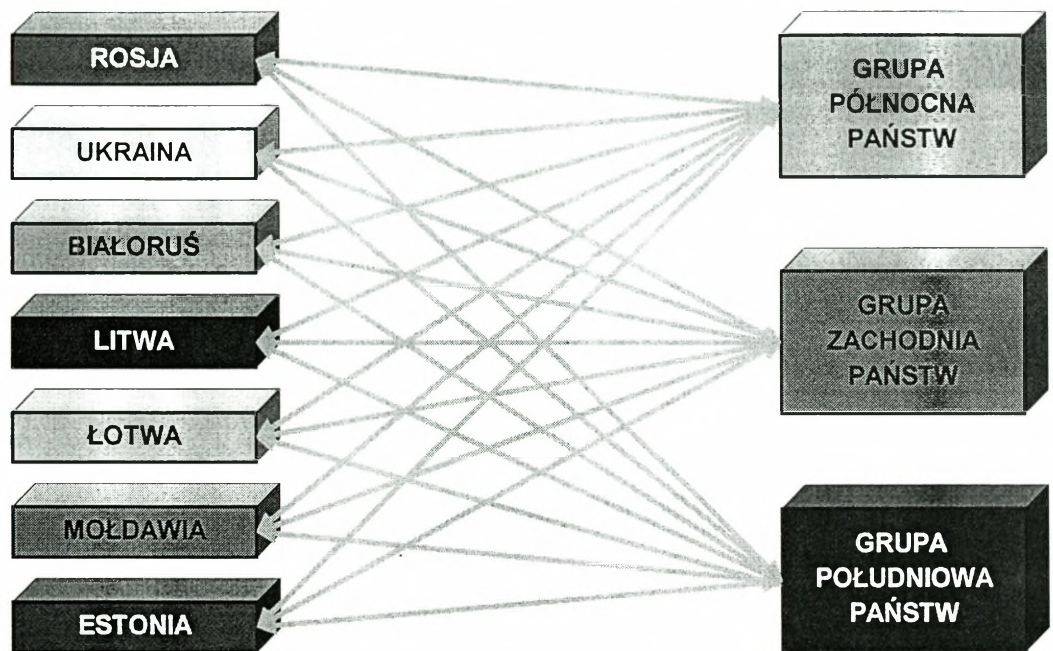

Schemat 124. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy państw małych strefy B i państwami grupy państw średnich strefy C państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

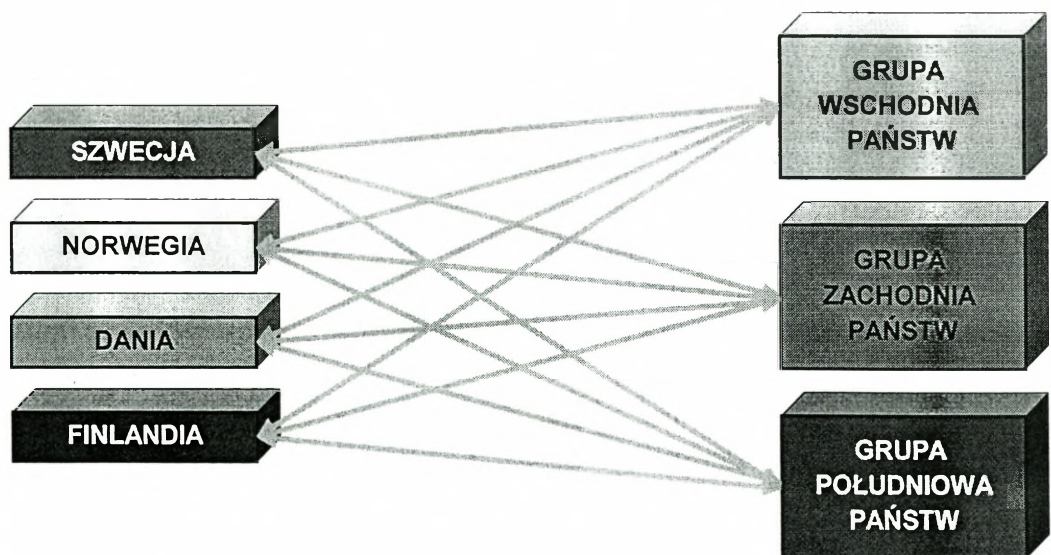
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami stref geopolitycznych B i C zostało uwzględnionych 64 relacji, z tego:

- 3 relacje pierwszej kategorii (schemat 117);
- 14 relacji drugiej kategorii (schematy: 118, 119);
- 15 relacji trzeciej kategorii (schemat 120);
- 10 relacji czwartej kategorii (schematy: 121, 122);
- 22 relacje piątej kategorii (schematy: 123, 124).

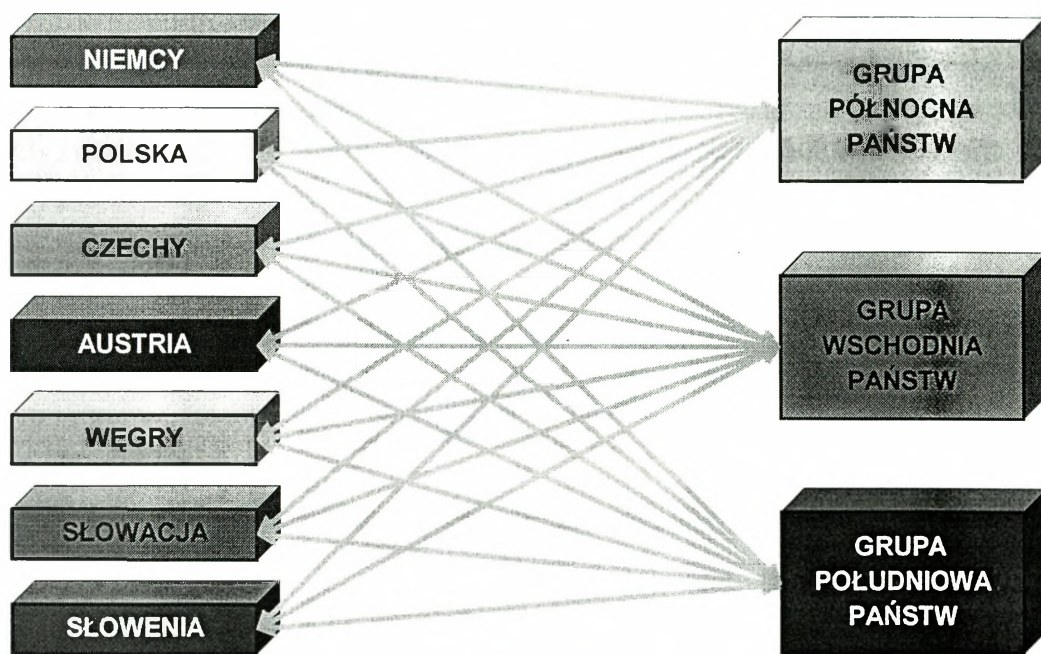
Relacje międzypaństwowe indywidualno - grupowe.

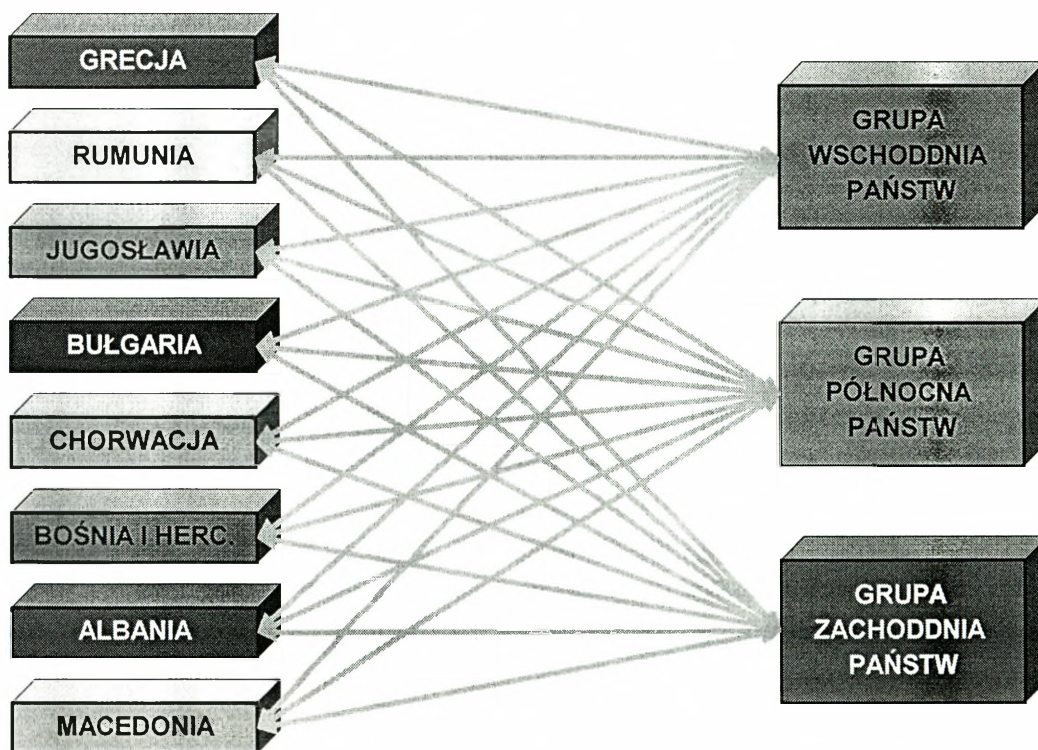
Schemat 125. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy wschodniej i grupami pozostałych państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 126. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy wschodniej i grupami pozostałych państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

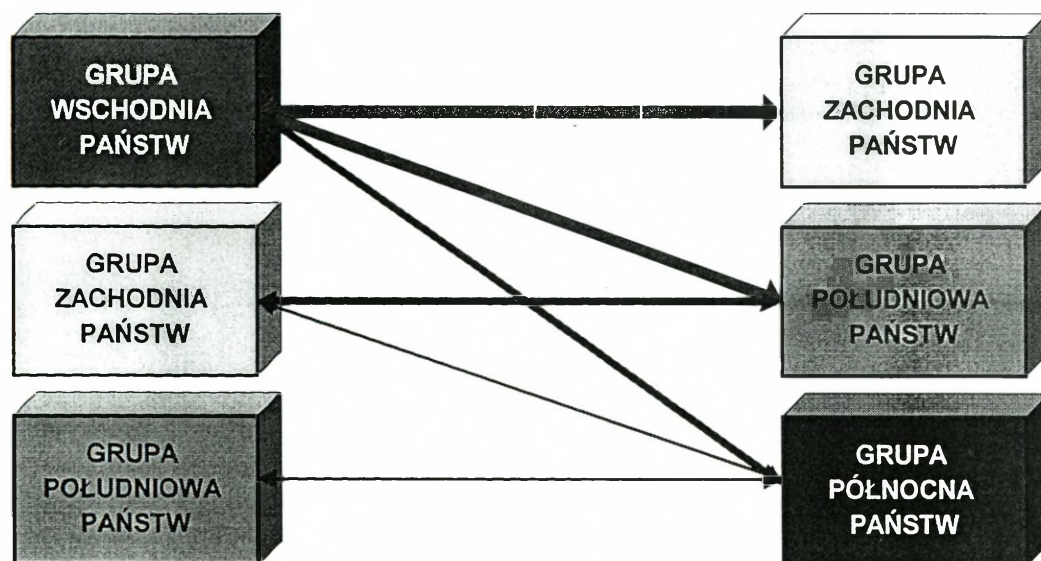
Schemat 127. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy zachodniej i grupami pozostałych państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 128. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy południowej i grupami pozostałych państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych zostało uwzględnionych 78 relacji (schematy 125 - 128).

Relacje międzypaństwowe grupowe.

Schemat 129. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami regionalnymi państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych grupowych zostało uwzględnionych 6 relacji (schemat 129).

W sumie, w ramach wymiaru regionalnego ŚMP zostało uwzględnionych 362 relacji międzypaństwowych, z tego:

- 302 relacje międzypaństwowe indywidualne, w tym:
 - 28 relacji pierwszej kategorii;
 - 80 relacji drugiej kategorii;
 - 45 relacji trzeciej kategorii;
 - 64 relacji czwartej kategorii;
 - 80 relacji piątej kategorii;
 - 5 relacji szóstej kategorii;
- 78 relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych;
- 6 relacji międzypaństwowych grupowych.

3.2.4. Relacje międzypaństwowe w wymiarze kontynentalnym

Wymiar kontynentalny ŚMP składa się z 43 państw (w tym: 15 państw wiodących, 11 państw średnich, 17 państw małych) w 4 strefach

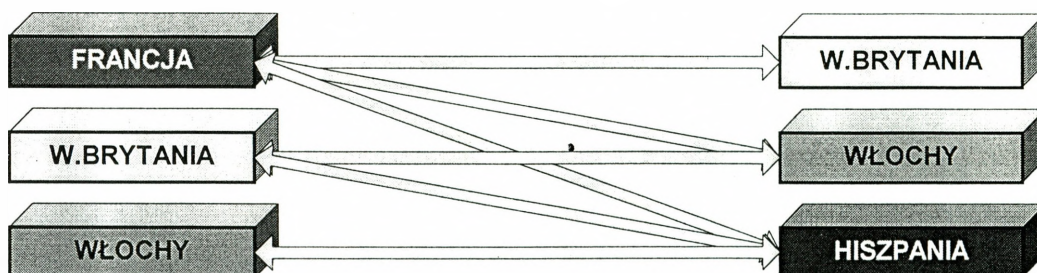
geopolitycznych i 5 grupach regionalnych. W relacjach międzypaństwowych zostały przyjęte następujące ograniczenia:

- dla relacji międzypaństwowych indywidualnych: redukcja relacji między państwami małymi oraz między państwami średnimi i małymi za wyjątkiem państw małych strefy geopolitycznej A;
- dla relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych: redukcja relacji między państwami małymi i grupami regionalnymi państw.

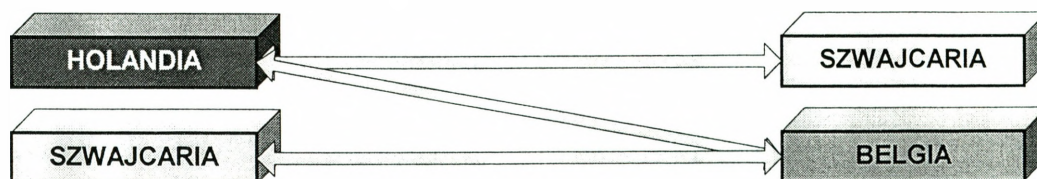
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami w grupach potencjałowych strefy D

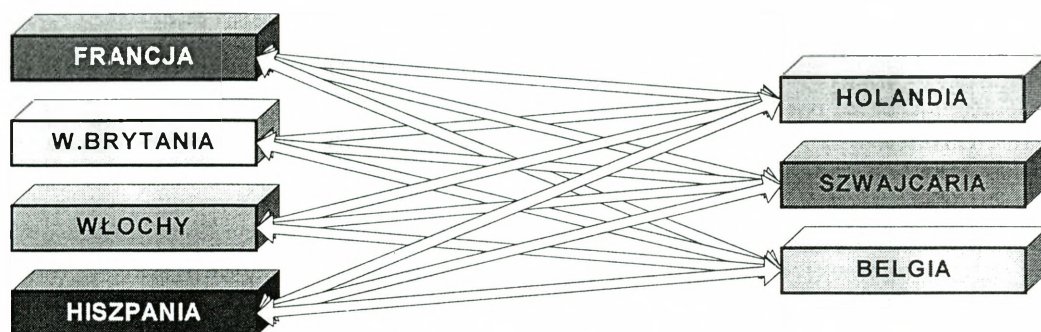
Schemat 130. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjałowymi państw grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 131. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami w podgrupie A grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

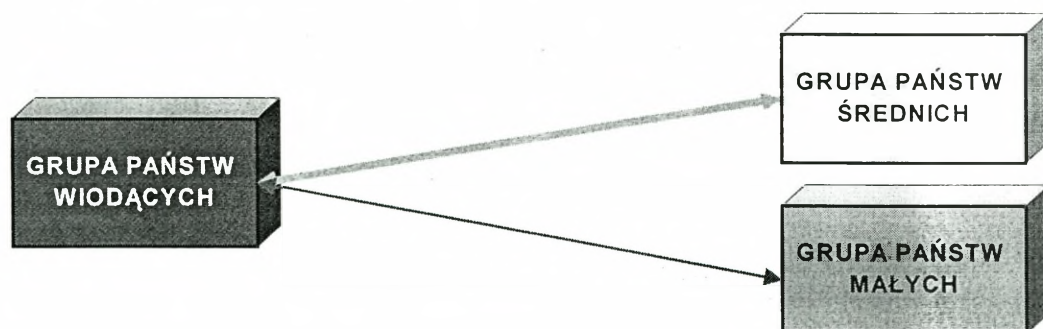
Schemat 132. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami w podgrupie B grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 133. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy A i B grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami w grupach potencjałowych państw strefy D zostało uwzględnionych 21 relacji indywidualnych pierwszej kategorii (schematy 131 - 133).

Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami grup potencjałowych strefy D.

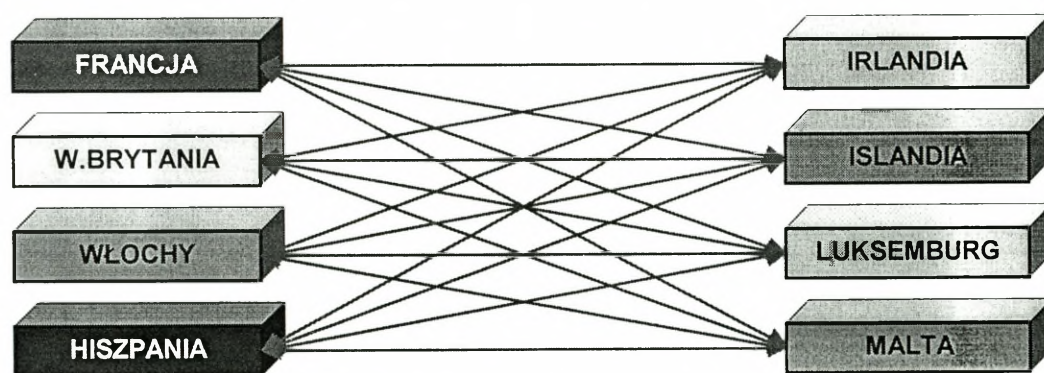
Schemat 134. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy D państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

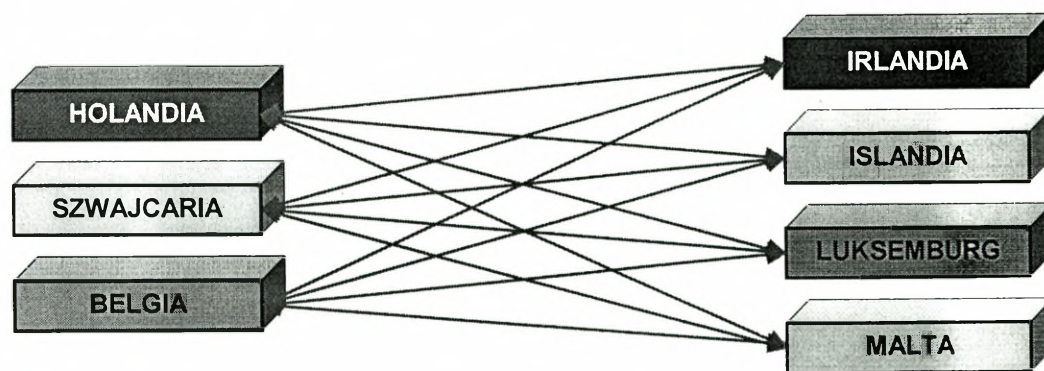
Schemat 135. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupą A grupy państw wiodących i grupą państw średnich strefy D państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 136. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupą B grupy państw wiodących i grupą państw średnich strefy D państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 137. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupą A grupy państw wiodących i grupą państw małych strefy D państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

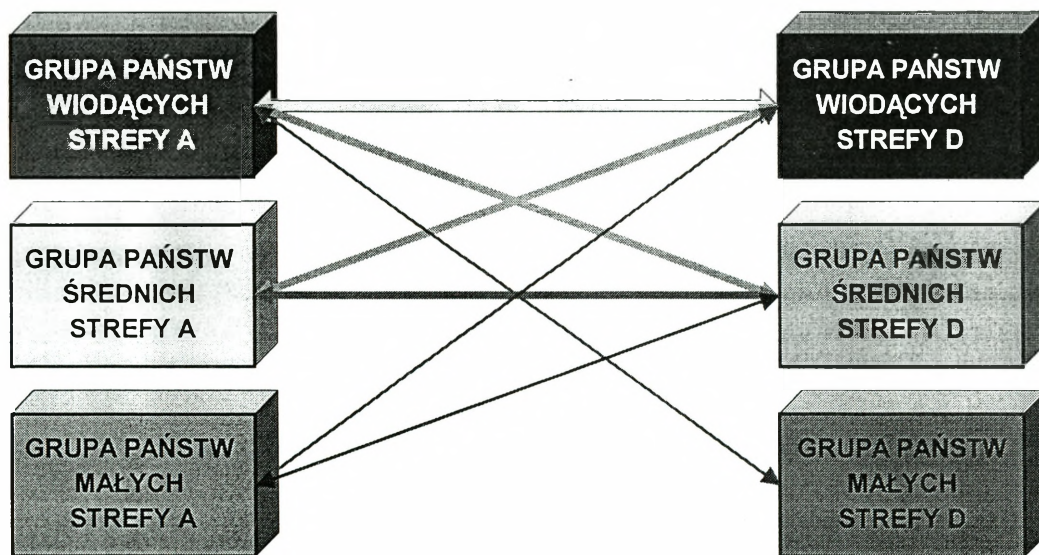
Schemat 138. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupą B grupy państw wiodących i grupą państw małych strefy D państw wymiaru regionalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami grup potencjałowych strefy D zostało uwzględnionych 35 relacji indywidualnych, z tego:

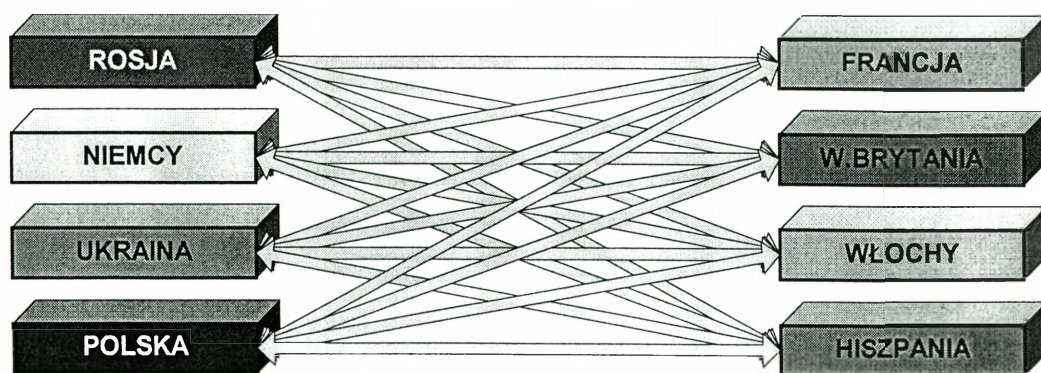
- 7 relacji drugiej kategorii (schematy: 135, 136);

- 28 relacji czwartej kategorii (schematy 137, 138).

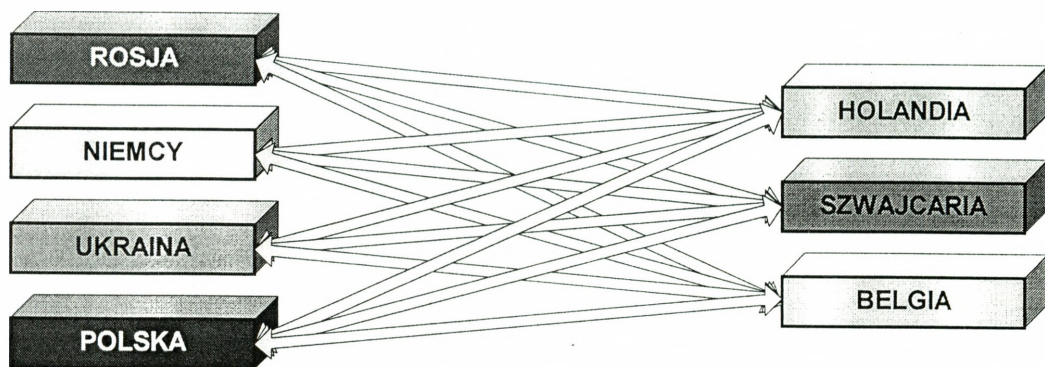
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami stref A i D.

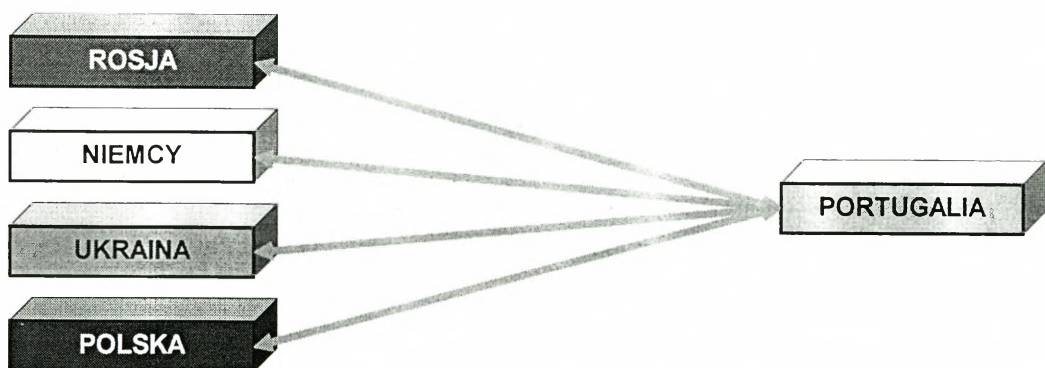
Schemat 139. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi państw strefy A i D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

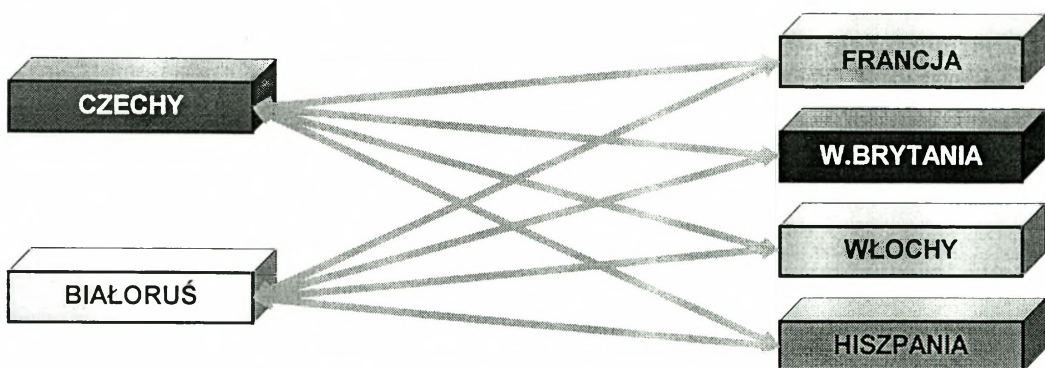
Schemat 140. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy A i podgrupą A grypy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 141. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy A i podgrupą B grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 142. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy A i grupą państw średnich strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

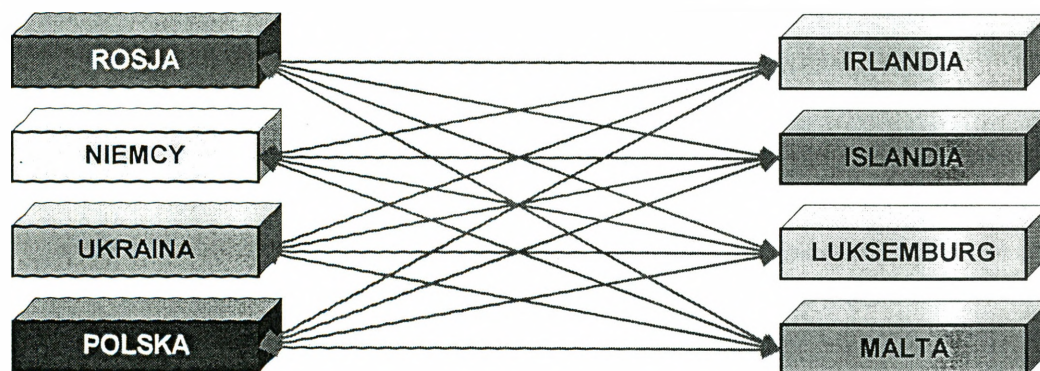
Schemat 143. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw średnich strefy A i podgrupą A grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

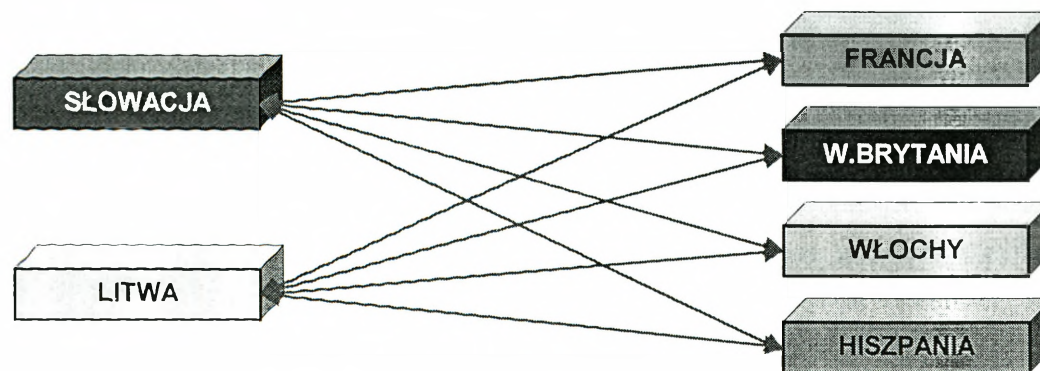
Schemat 144. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw średnich strefy A i podgrupą B grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

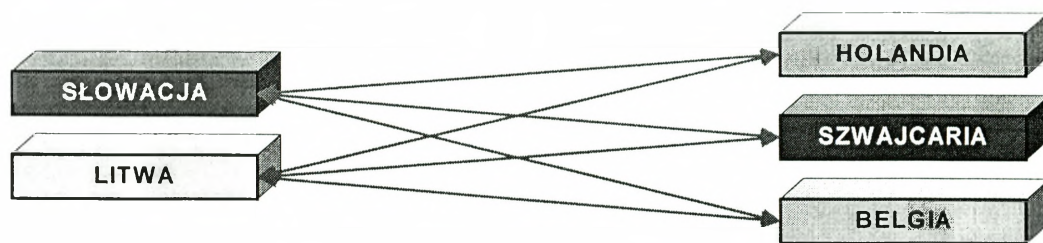
Schemat 145. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw średnich strefy A i D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

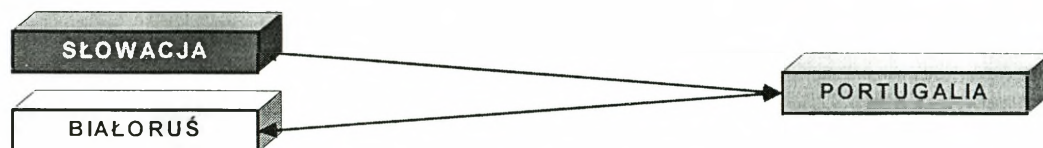
Schemat 146. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy A i grupą państw małych strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 147. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw małych strefy A i podgrupą A grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 148. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw małych strefy A i podgrupą B grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

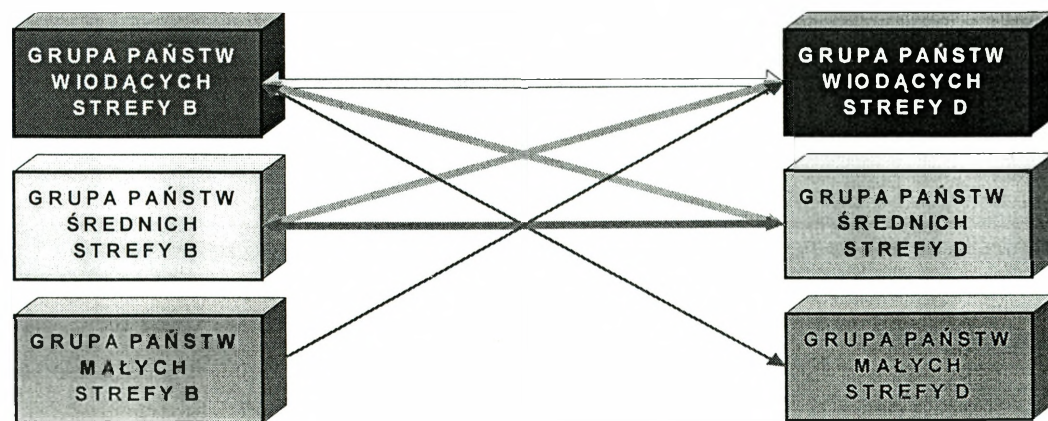

Schemat 149. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw małych strefy A i grupą państw średnich strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

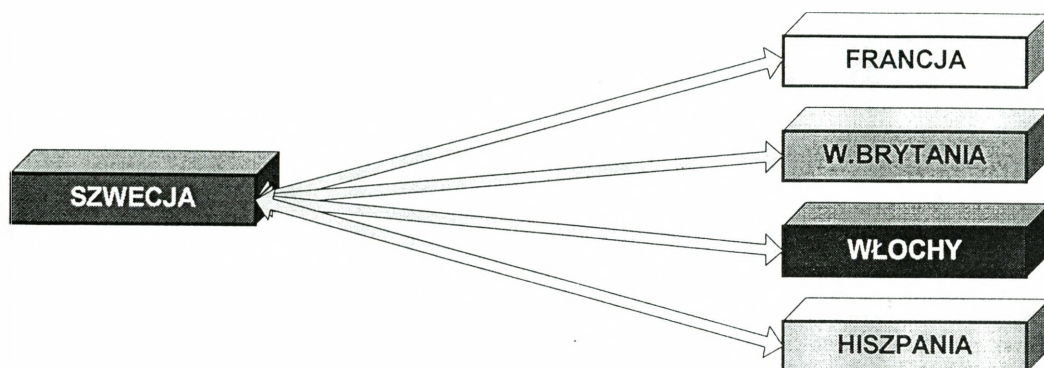
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami stref A i D zostało uwzględnionych 80 relacji indywidualnych, z tego:

- 28 relacji pierwszej kategorii (schematy: 140, 141);
- 18 relacji drugiej kategorii (schematy 142 - 144);
- 2 relacje trzeciej kategorii (schemat 145);
- 30 relacji czwartej kategorii (schematy 146 - 148);
- 2 relacje piątej kategorii (schemat 149).

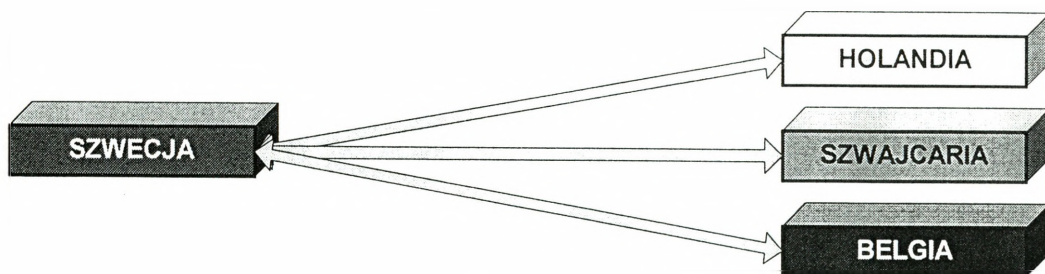
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami stref B i D.

Schemat 150. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi państw strefy B i D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

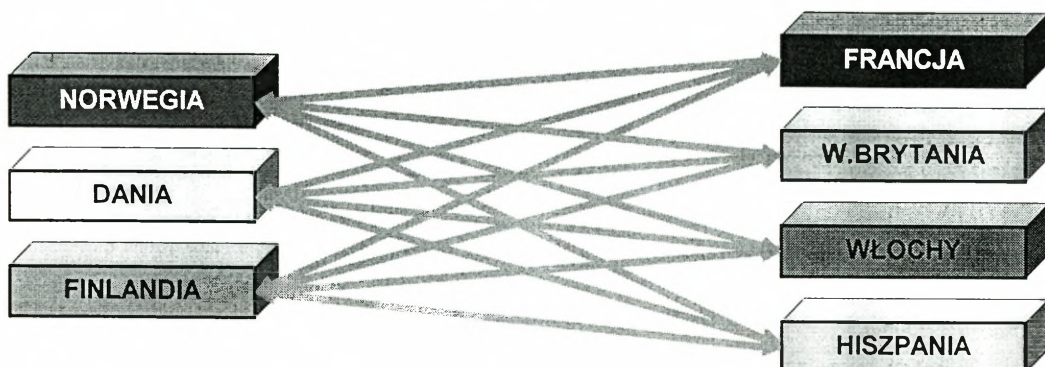
Schemat 151. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy B i podgrupą A państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 152. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy B i podgrupą B państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 153. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy B i grupą państw średnich strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

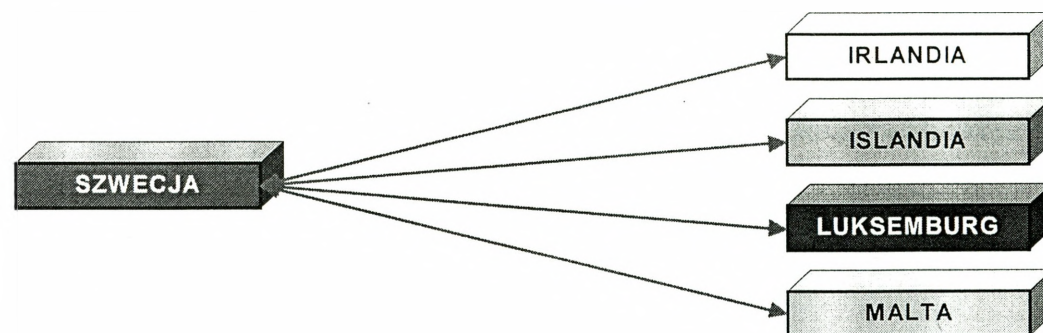
Schemat 154. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw średnich strefy B i podgrupą A grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

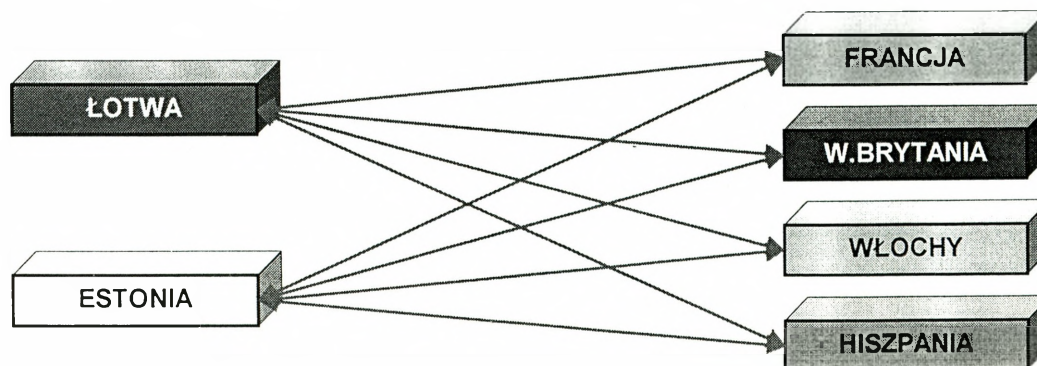
Schemat 155. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw średnich strefy B i podgrupą B grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

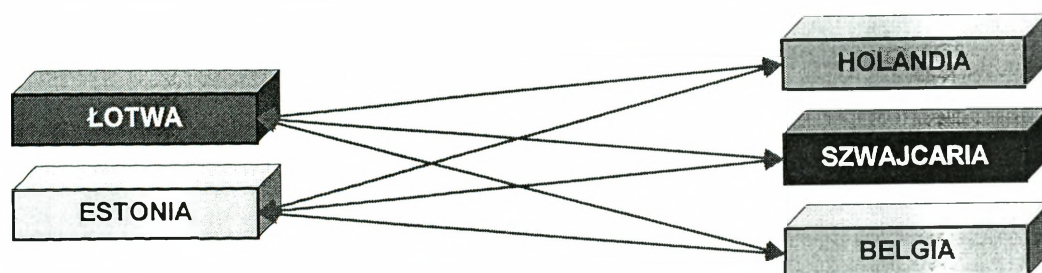
Schemat 156. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw średnich strefy B i D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 157. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy B i grupą państw małych strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 158. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw małych strefy B i podgrupą A grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

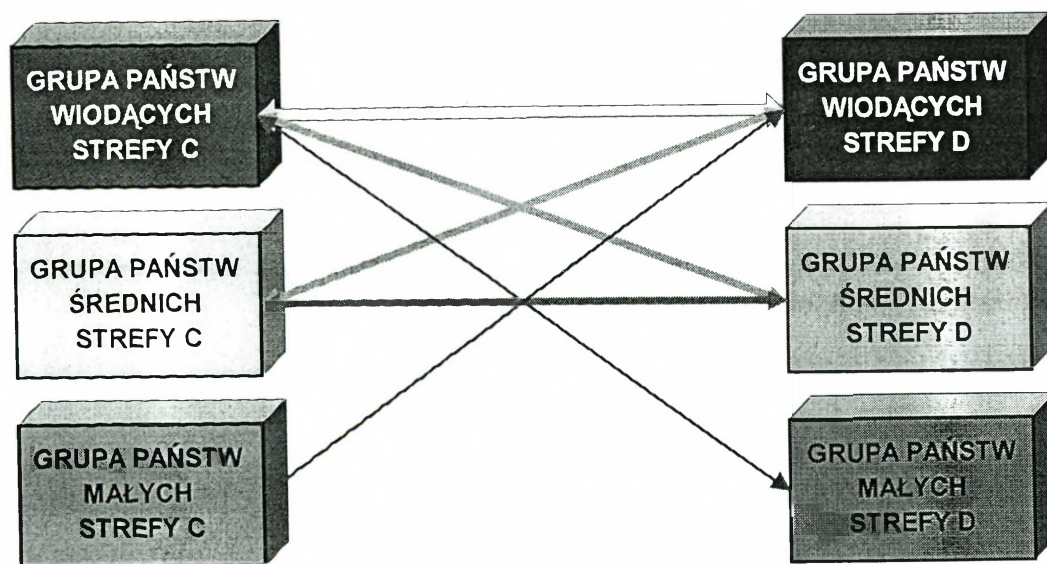

Schemat 159. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw małych strefy B i podgrupą B grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

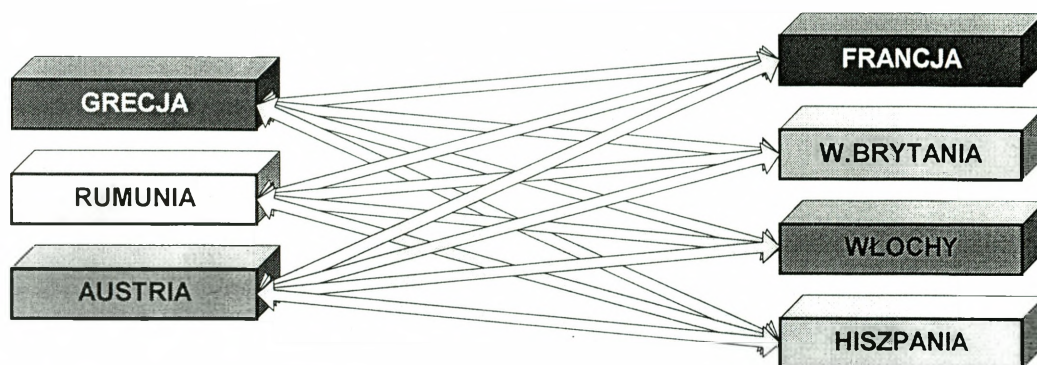
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami stref B i D zostało uwzględnionych 50 relacji indywidualnych, z tego:

- 7 relacji pierwszej kategorii (schematy: 151, 152);
- 22 relacje drugiej kategorii (schematy 153 - 155);
- 3 relacje trzeciej kategorii (schemat 156),
- 18 relacji czwartej kategorii (schematy 157 - 159).

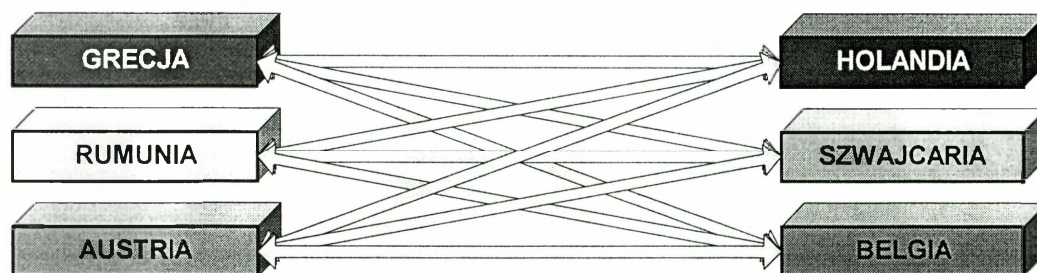
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami stref C i D.

Schemat 160. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi państw strefy B i D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

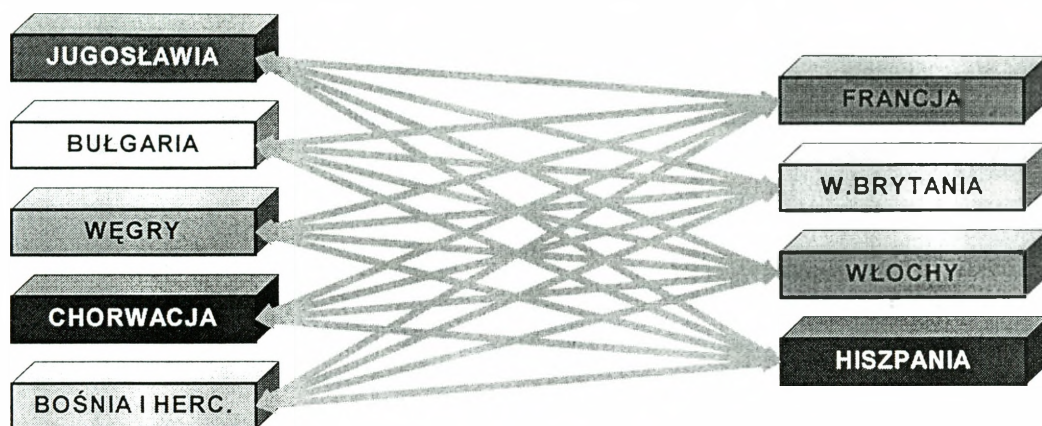
Schemat 161. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy C i podgrupą A grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

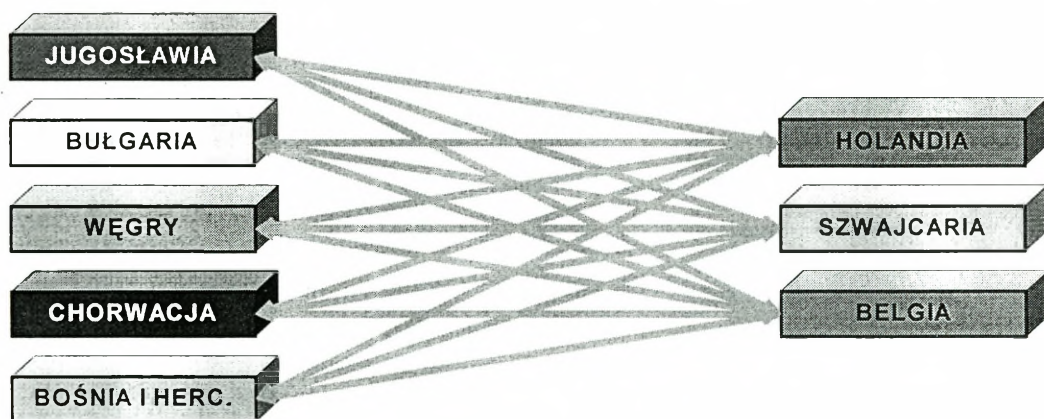
Schemat 162. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy C i podgrupą B grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

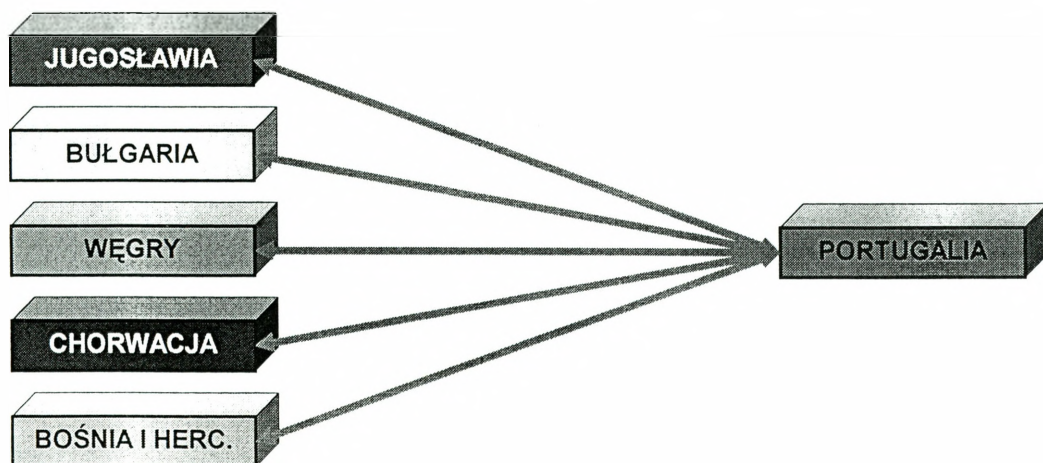
Schemat 163. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy C i grupą państw średnich strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

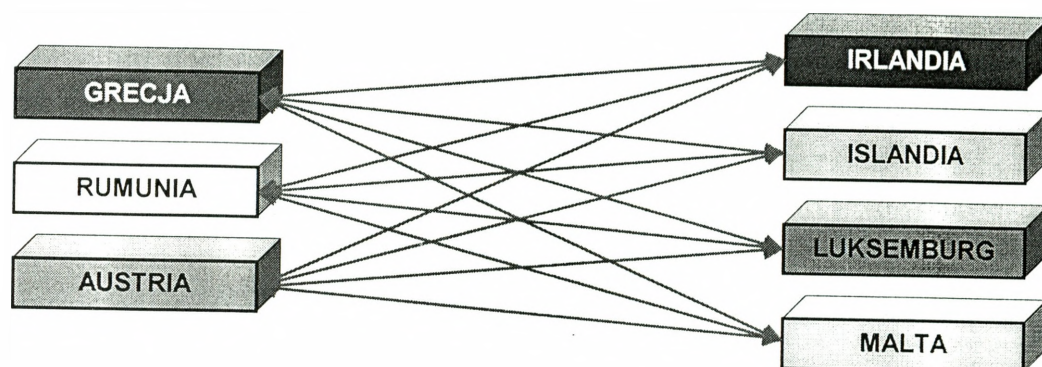
Schemat 164. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw średnich strefy C i podgrupą A grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

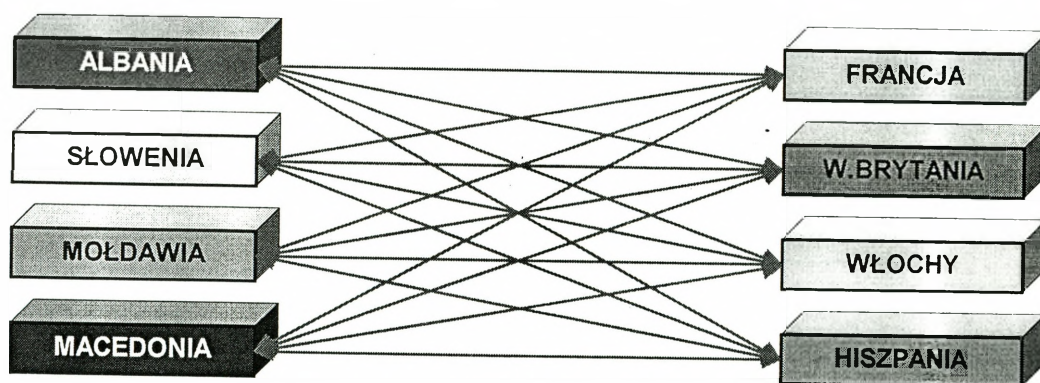
Schemat 165. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw średnich strefy C i podgrupą B grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

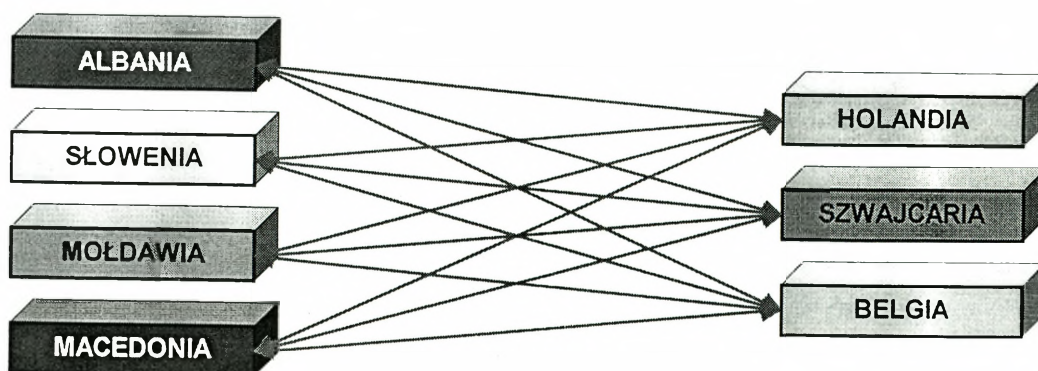
Schemat 166. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw średnich strefy C i D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 167. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw wiodących strefy C i grupą państw małych strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 168. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw małych strefy C i podgrupą A grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

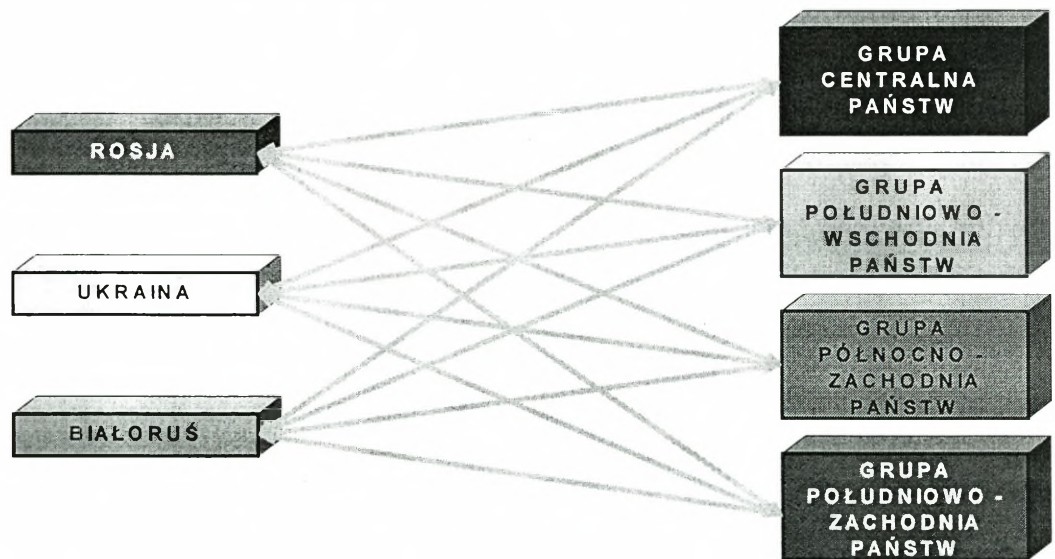

Schemat 169. Schemat relacji międzypaństwowych między grupą państw małych strefy C i podgrupą A grupy państw wiodących strefy D państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

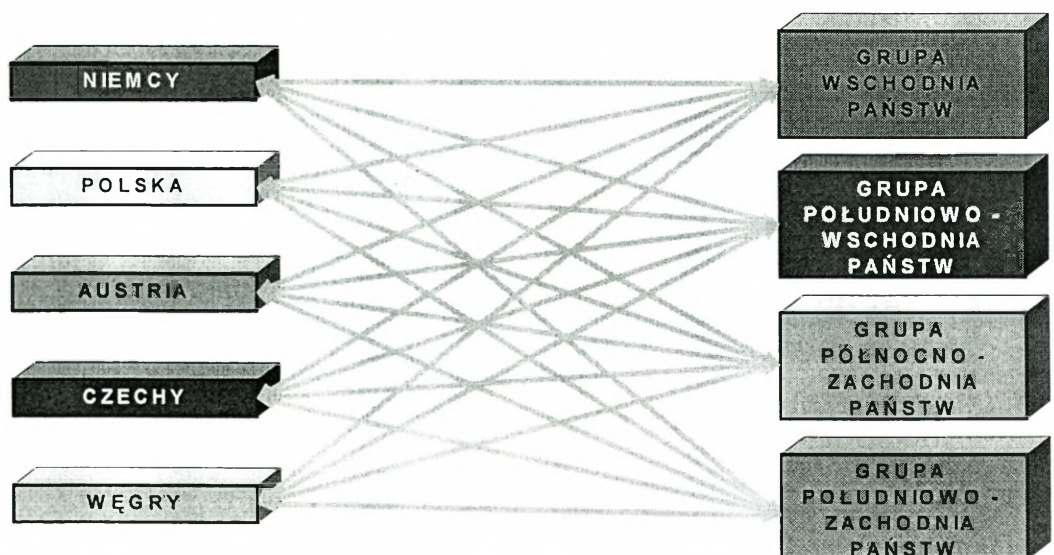
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami stref C i D zostało uwzględnionych 104 relacji indywidualnych, w tym:

- 21 relacji pierwszej kategorii (schematy: 161, 162);
- 38 relacji drugiej kategorii (schematy 163 - 165);
- 5 relacji trzeciej kategorii (schemat 166);
- 40 relacji czwartej kategorii (schematy 167 - 169).

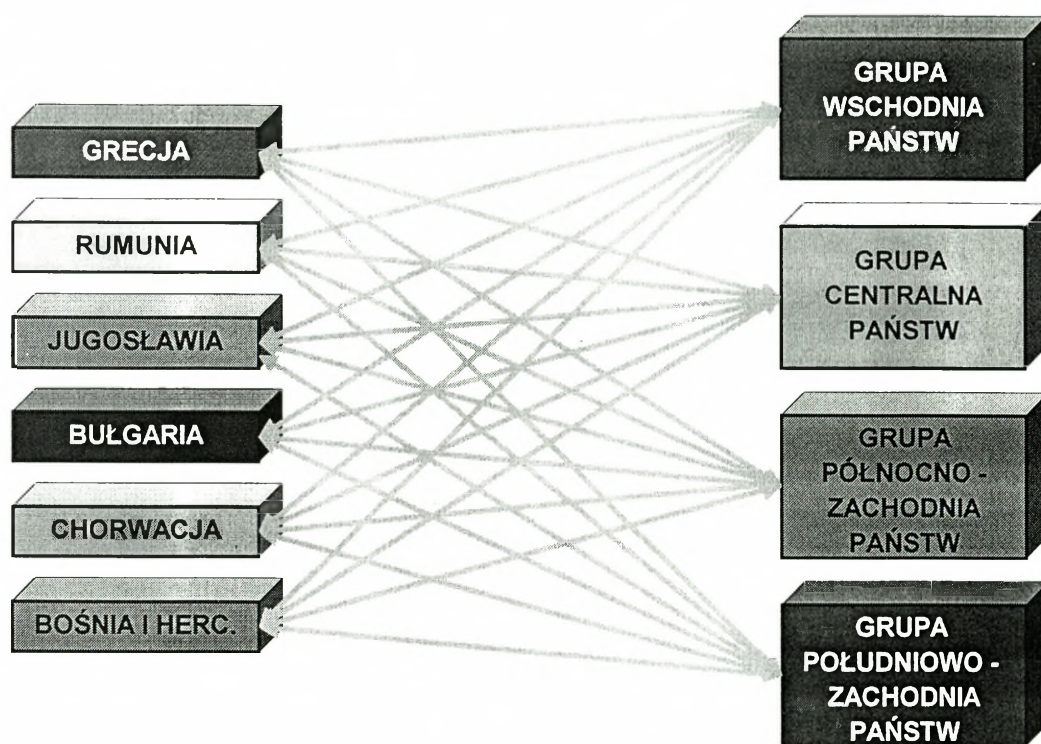
Relacje międzypaństwowe indywidualno - grupowe.

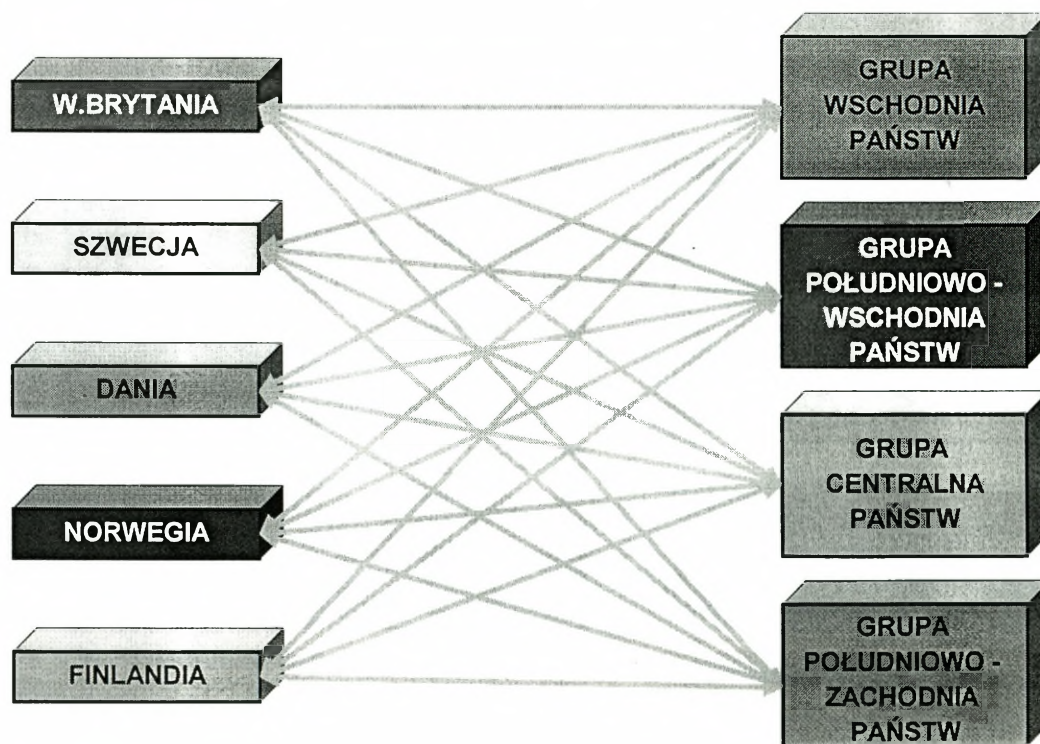
Schemat 170. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy wschodniej i pozostałymi grupami regionalnymi państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

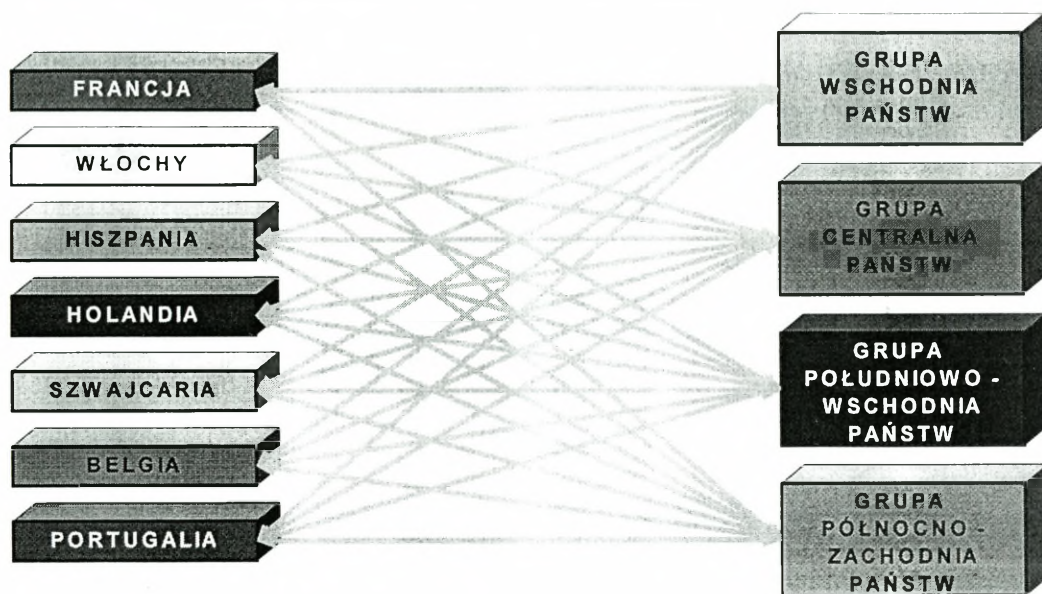
Schemat 171. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy centralnej i pozostałymi grupami regionalnymi państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 172. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy południowo - wschodniej i pozostałymi grupami regionalnymi państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

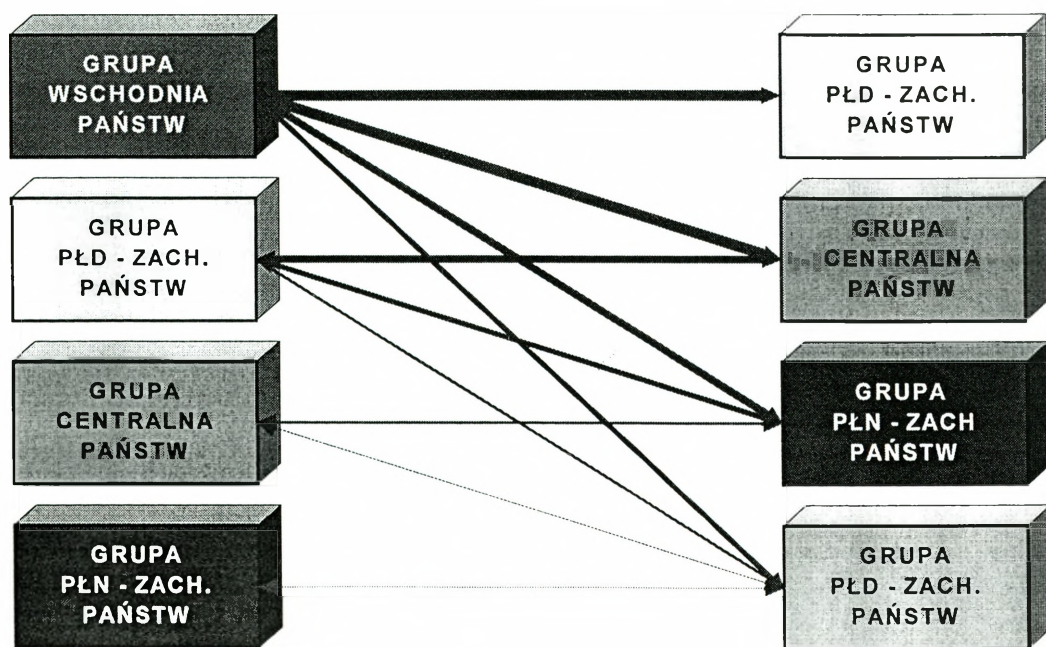
Schemat 173. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy północno - zachodniej i pozostałymi grupami regionalnymi państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 174. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami grupy południowo - zachodniej i pozostałymi grupami regionalnymi państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych w wymiarze kontynentalnym zostało uwzględnionych 104 relacji (schematy 170 - 174).

Relacje międzypaństwowe grupowe.

Schemat 175. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami regionalnymi państw wymiaru kontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych grupowych zostało uwzględnionych 10 relacji (schemat 175).

W sumie, w ramach relacji międzypaństwowych w wymiarze kontynentalnym ŚMP zostało uwzględnionych 706 relacji, z tego:

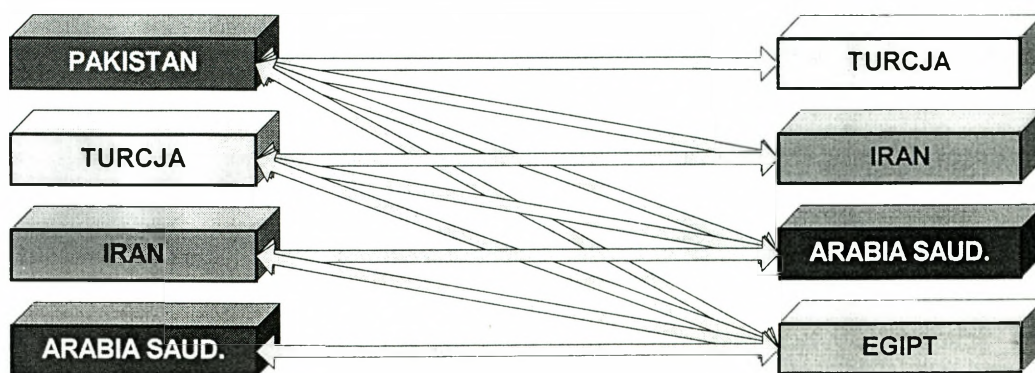
- 592 relacji indywidualnych, w tym:
 - 105 relacji pierwszej kategorii;
 - 165 relacji drugiej kategorii;
 - 55 relacji trzeciej kategorii;
 - 180 relacji czwartej kategorii;
 - 82 relacji piątej kategorii;
 - 5 relacji szóstej kategorii;
- 104 relacji indywidualno - grupowych;
- 10 relacji grupowych.

3.2.5. Relacje międzypaństwowe w wymiarze okołokontynentalnym

Wymiar okołokontynentalny ŚMP liczy 80 (w tym: 28 państw wiodących, 25 państw średnich i 27 państw małych) 5 strefach geopolitycznych i 5 regionach państw (podzielonych na 13 grup regionalnych państw). W wymiarze okołokontynentalnym zostały przyjęte następujące ograniczenia w relacjach międzypaństwowych:

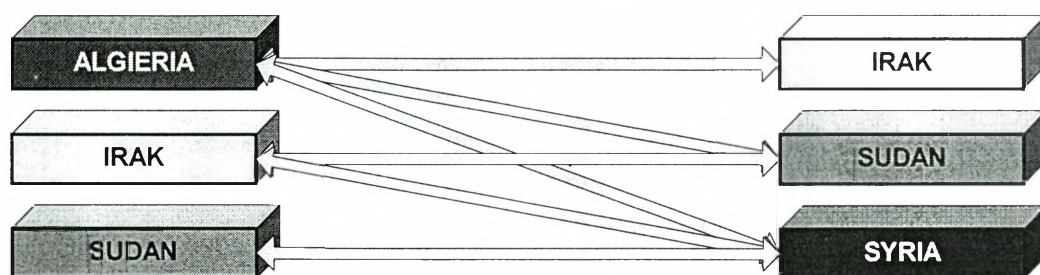
- dla relacji międzypaństwowych indywidualnych: zredukowane zostały relacje między państwami małymi oraz relacje między państwami małymi i państwami średnimi;

Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami w grupach potencjałowych państw strefy E.

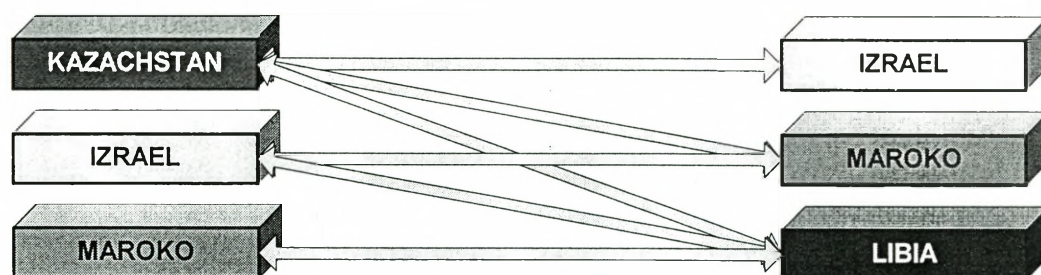

Schemat 176. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy A grupy państw wiodących strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

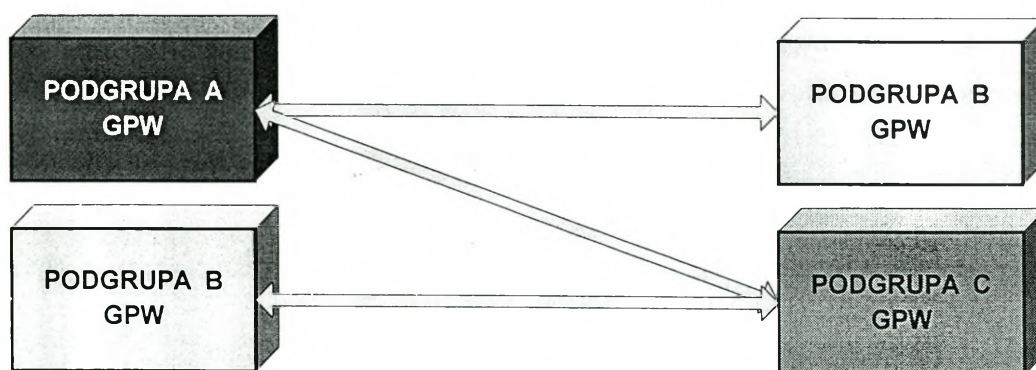
- dla relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych: zredukowane zostały relacje między państwami małymi i grupami regionalnymi oraz regionami państw.

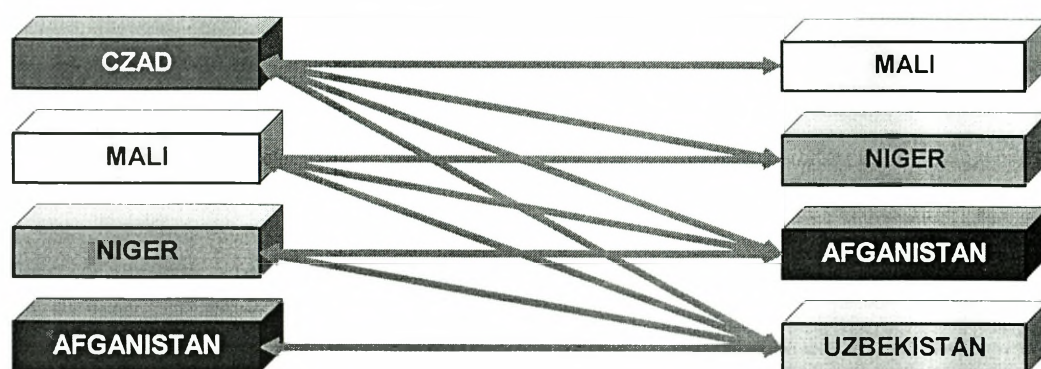
Schemat 177. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy B grupy państw wiodących strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

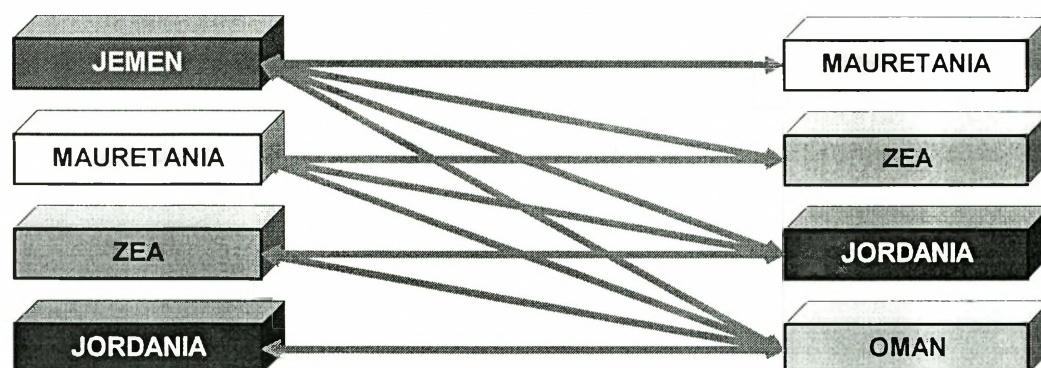
Schemat 178. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy C grupy państw wiodących strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

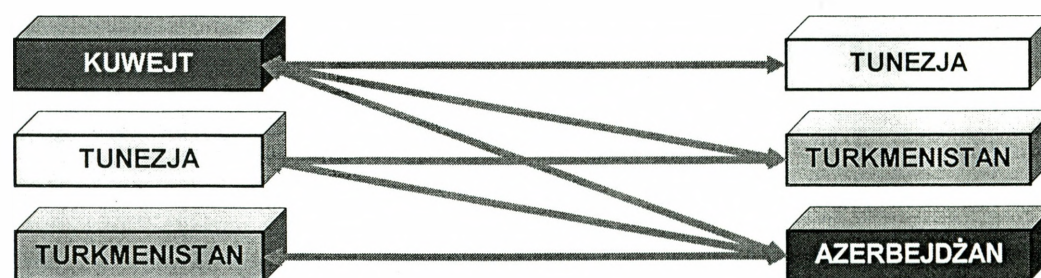
Schemat 179. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjalowymi grupy państw wiodących strefy E wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

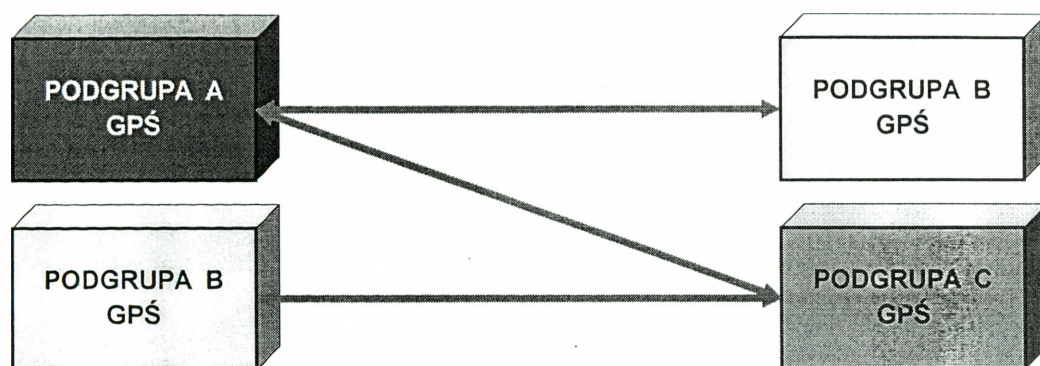
Schemat 180. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy A grupy państw średnich strefy E wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 181. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy B grupy państw średnich strefy E wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 182. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy C grupy państw średnich strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

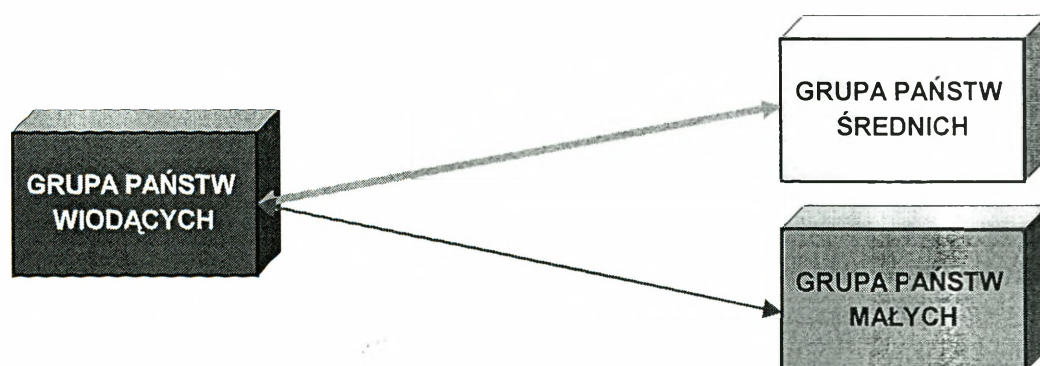

Schemat 183. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjałowymi grupy państw średnich strefy E wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

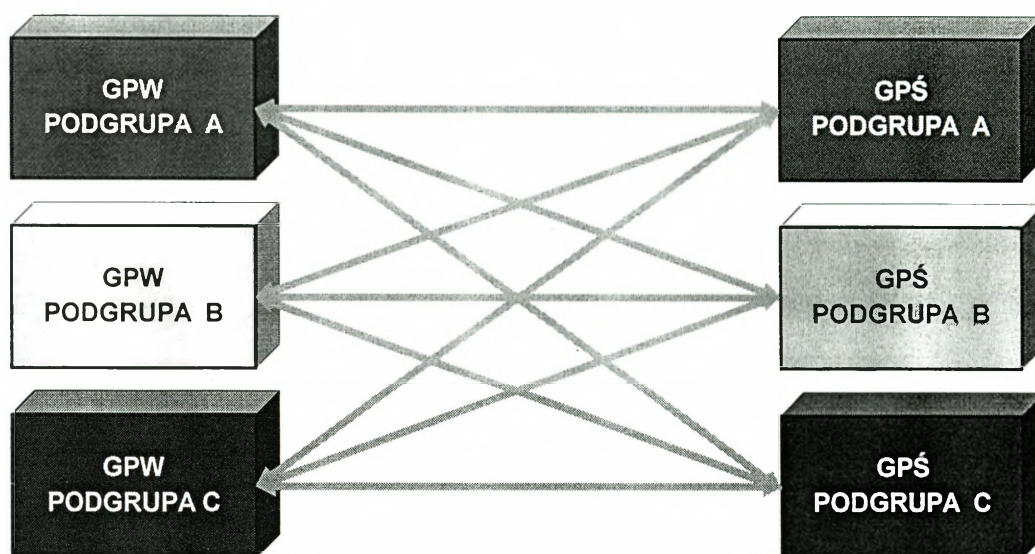
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami w grupach potencjałowych państw strefy E, zostało uwzględnionych 169 relacji, w tym:

- 78 relacji pierwszej kategorii (schematy 176 - 179);
- 91 relacji trzeciej kategorii (schematy 180 - 183).

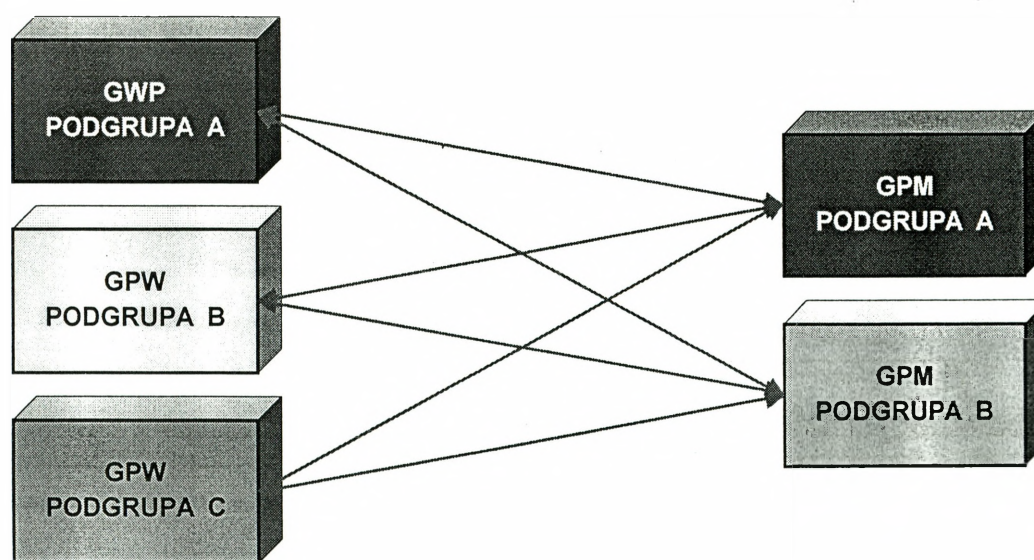
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami grup potencjałowych strefy E.

Schemat 184. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 185. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjałowymi grupy państw wiodących i grupy państw średnich strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

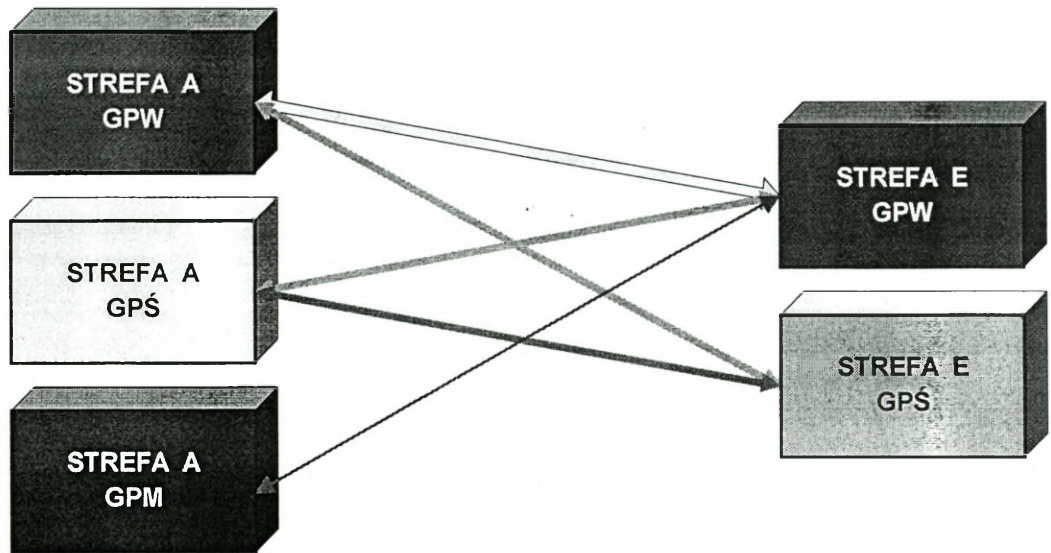

Schemat 186. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjałowymi grupy państw wiodących i grupy państw małych strefy E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

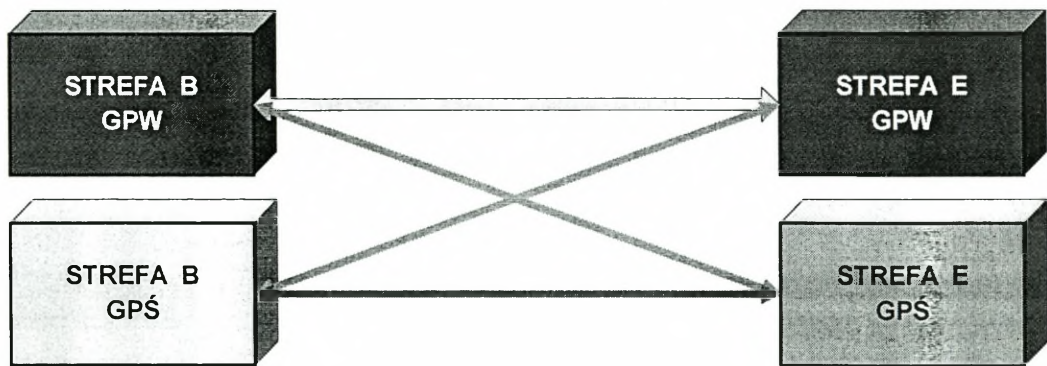
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami w grup potencjałowych strefy E zostało uwzględnionych 312 relacji, z tego:

- 182 relacje drugiej kategorii (schematy: 184, 185);
- 130 relacji czwartej kategorii (schemat 186).

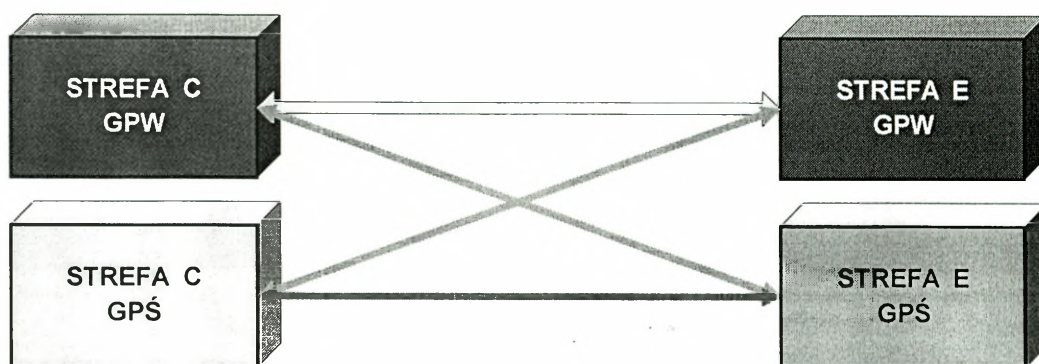
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami stref geopolitycznych: A i E, B i E, C i E oraz D i E.

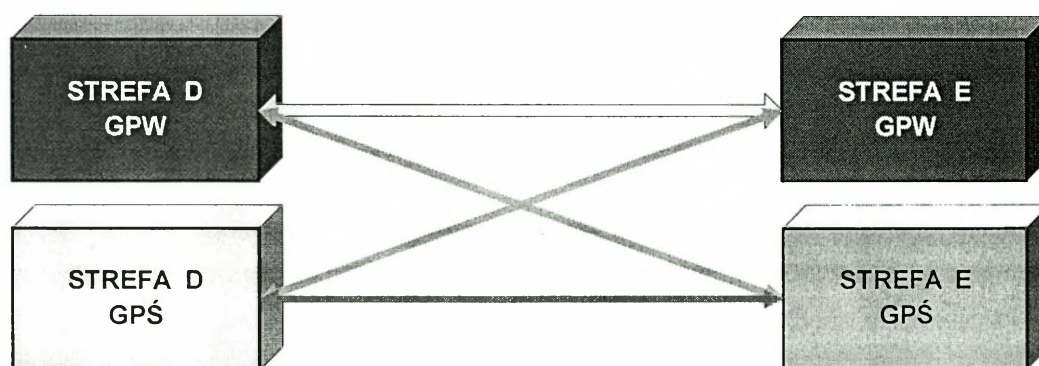
Schemat 187. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy A i E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 188. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy B i E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 189. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy C i E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

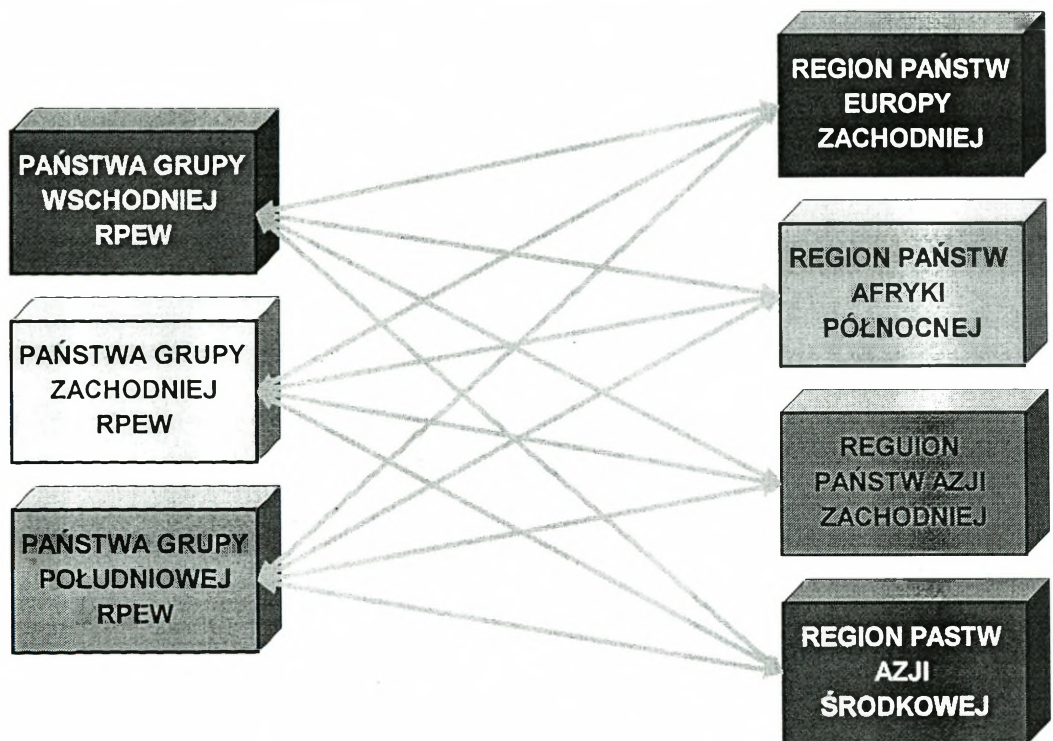

Schemat 190. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy D i E państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

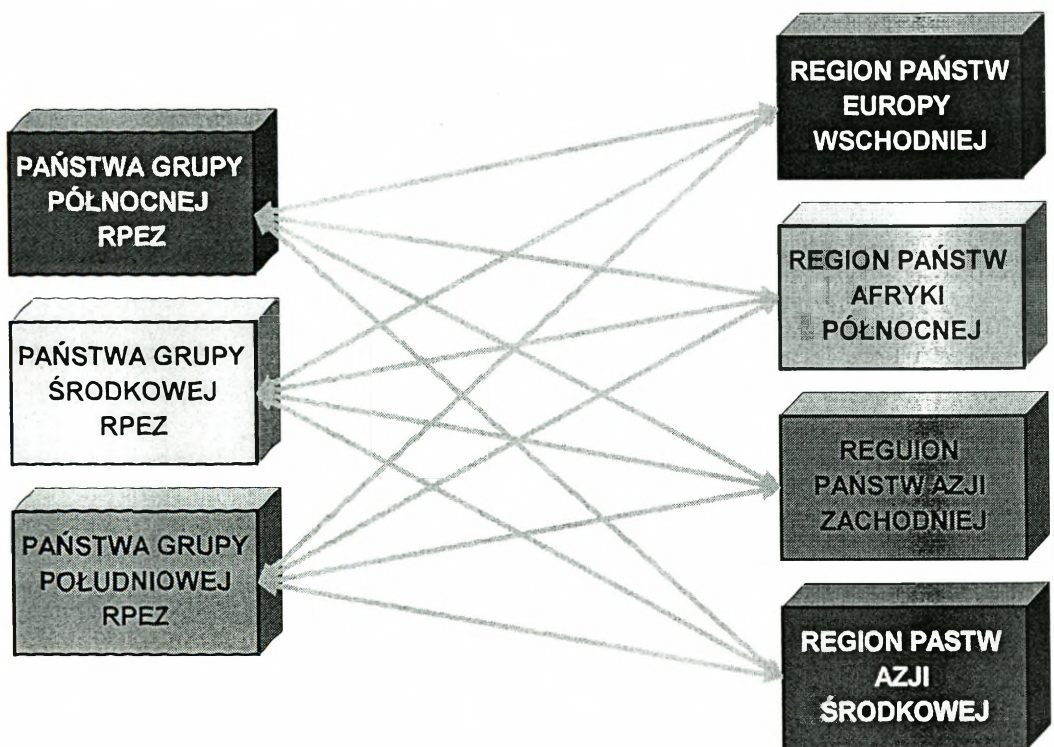
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami stref geopolitycznych zostało uwzględnionych 728 relacji (schematy 187 - 190), z tego:

- 195 relacji międzypaństwowych pierwszej kategorii;
- 353 relacji międzypaństwowych drugiej kategorii;
- 154 relacji międzypaństwowych trzeciej kategorii;
- 26 relacji międzypaństwowych czwartej kategorii.

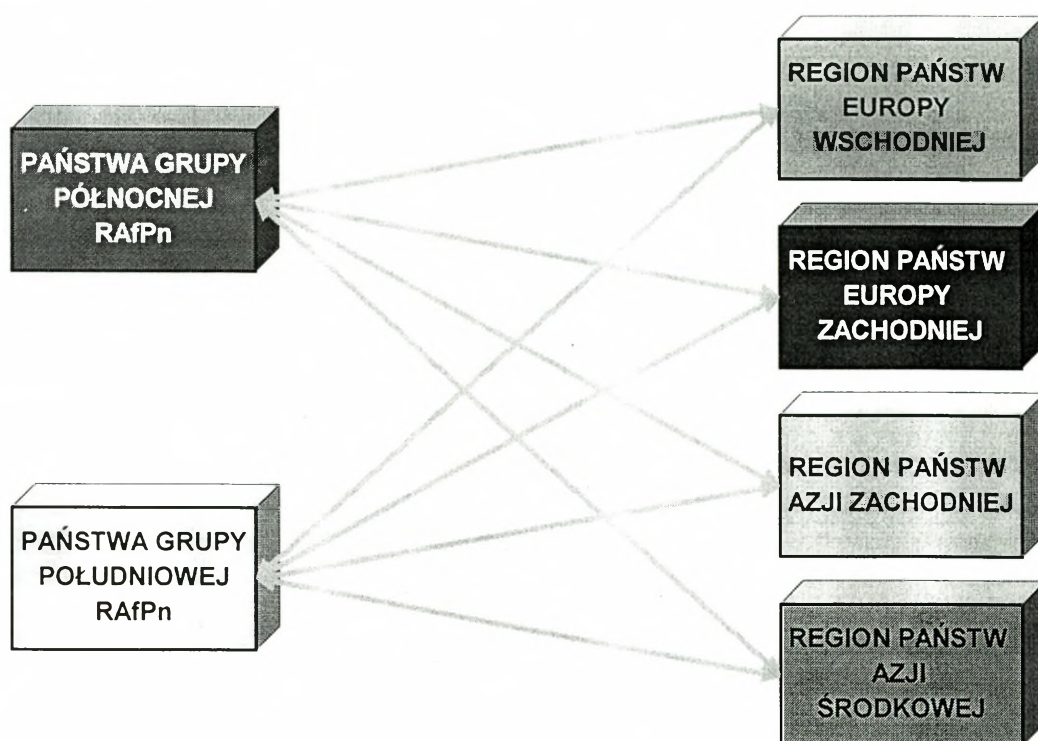
Relacje międzypaństwowe indywidualno - grupowe.

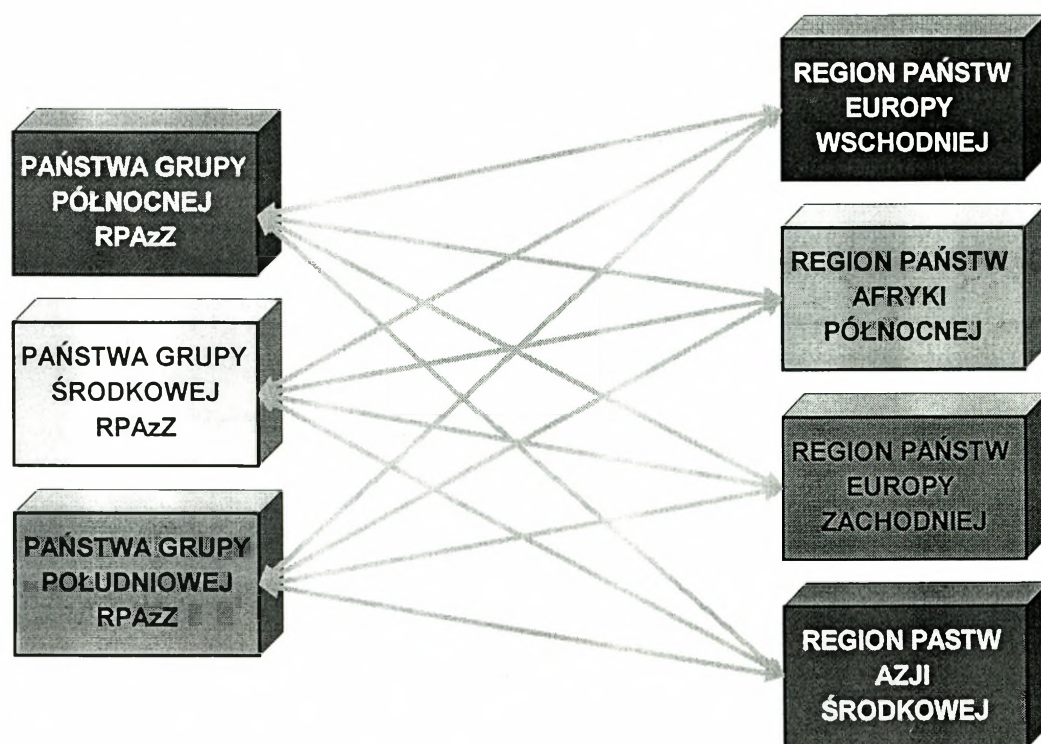
Schemat 191. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami regionu Europy Wschodniej i regionami pozostałymi państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

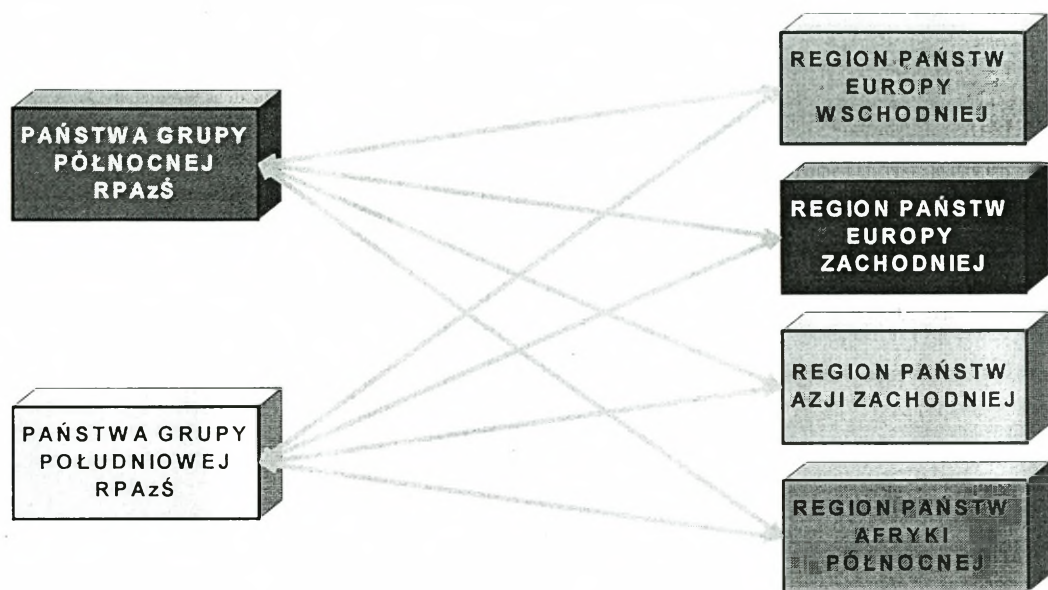
Schemat 192. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami regionu Europy Zachodniej i regionami pozostałymi państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 193. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami regionu Afryki Północnej i regionami pozostałymi państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 194. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami regionu Azji Zachodniej i regionami pozostałymi państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

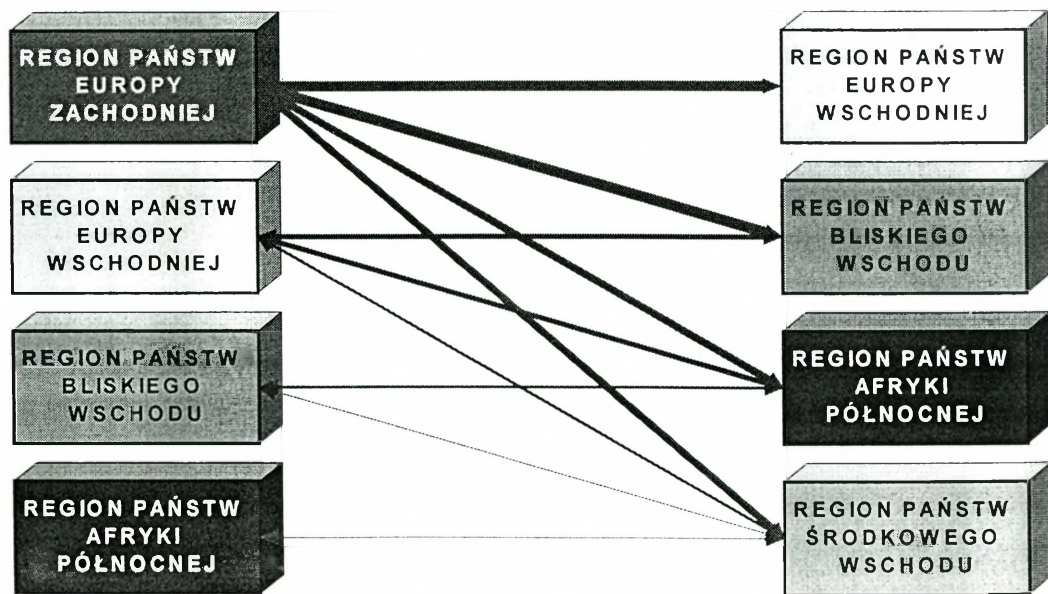

Schemat 195. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami regionu Azji Środkowej i regionami pozostałymi państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych zostało uwzględnionych 848 relacji (schematy 191 - 195), z tego:

- 212 relacji typu: państwo - region państw;
- 636 relacji typu: państwo - grupa regionalna państw.

Relacje międzypaństwowe grupowe.

Schemat 196. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych grupowych zostało uwzględnionych 140 relacji (schemat 196), z tego:

- 10 relacji typu: region państw - region państw;
- 52 relacje typu: grupa regionalna państw - region państw;
- 78 relacji typu: grupa regionalna państw - grupa regionalna państw.

W sumie, w ramach relacji międzypaństwowych w wymiarze okołokontynentalnym ŚMP zostało uwzględnionych 2778 relacji, z tego:

- 1801 relacji międzypaństwowych indywidualnych, z tym:
 - 378 relacji pierwszej kategorii;
 - 700 relacji drugiej kategorii;
 - 300 relacji trzeciej kategorii;
 - 336 relacji czwartej kategorii;
 - 82 relacje piątej kategorii;
 - 5 relacji szóstej kategorii;
- 848 relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych, w tym:
 - 636 relacji typu: państwo - grupa regionalna państw;
 - 212 relacji typu: państwo - region państw;
- 129 relacji międzypaństwowych grupowych, z tego:
 - 78 relacji typu: grupa regionalna państw - grupa regionalna państw;
 - 52 relacje typu: grupa regionalna państw - region państw;
 - 10 relacji typu: region państw - region państw.

3.2.6. Relacje międzypaństwowe w wymiarze euroatlantyckim

Wymiar euroatlantycki ŚMP składa się z 82 państw (w tym: 30 państw wiodących, 25 państw średnich i 27 państw małych) rozmieszczonych w 6 strefach geopolitycznych i podzielonych na 6 regionów państw (13 grup regionalnych państw). W wymiarze euroatlantyckim zostały przyjęte następujące ograniczenia w relacjach międzypaństwowych:

- dla relacji międzypaństwowych indywidualnych: zostały zredukowane relacje między państwami małymi, relacje między państwami średnimi i państwami małymi oraz relacje między państwami wiodącymi i państwami małymi z wyjątkiem strefy geopolitycznej A;
- dla relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych: zrezygnowano z relacji między państwami małymi i grupami regionalnymi oraz regionami państw.

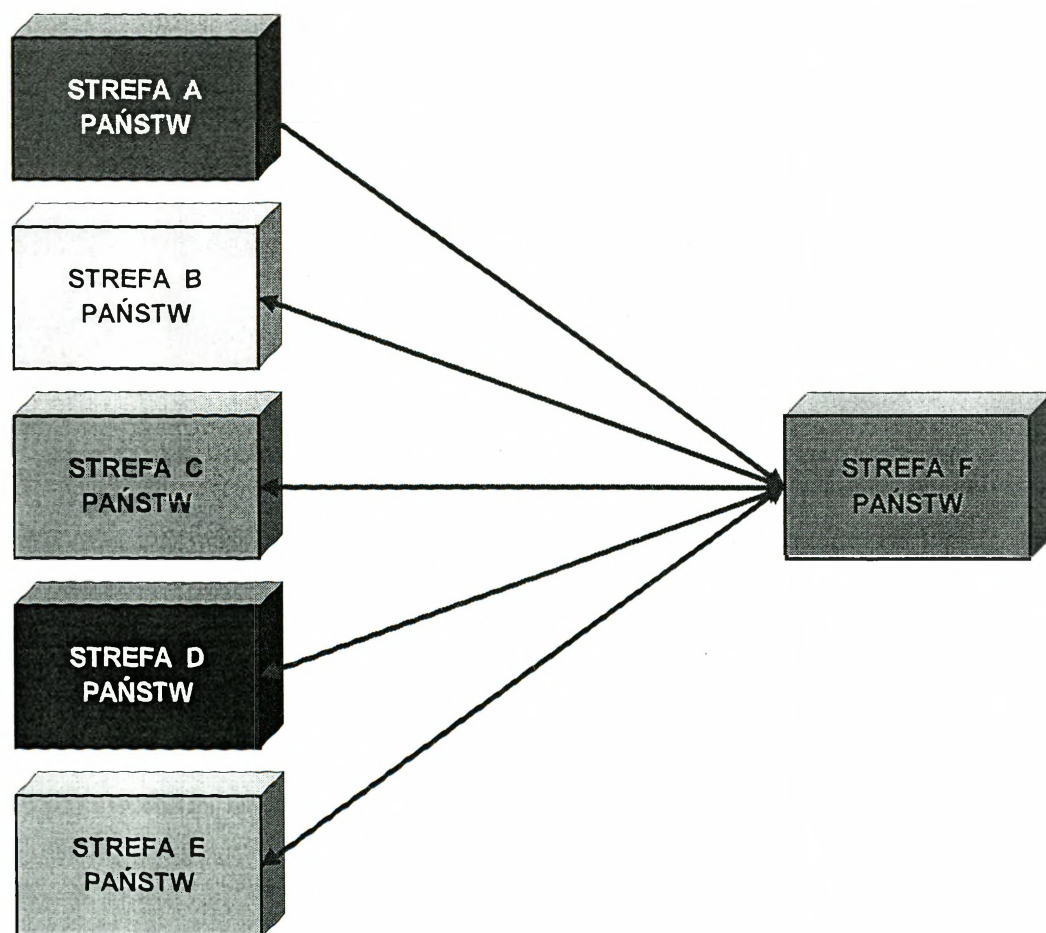
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami w grupach potencjałowych państw strefy F.

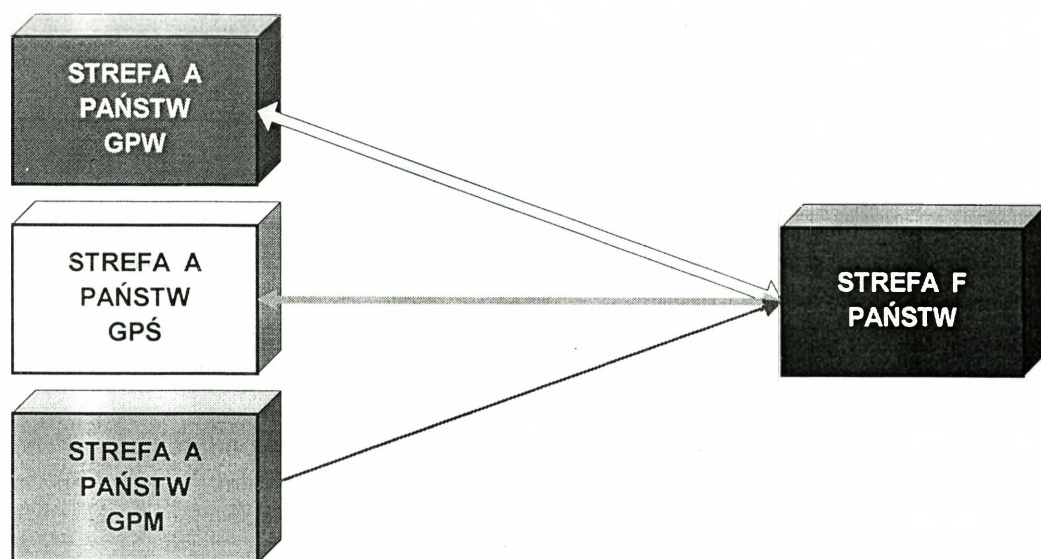
Schemat 197. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami w grupach potencjałowych została uwzględniona 1 relacja pierwszej kategorii (schemat 197).

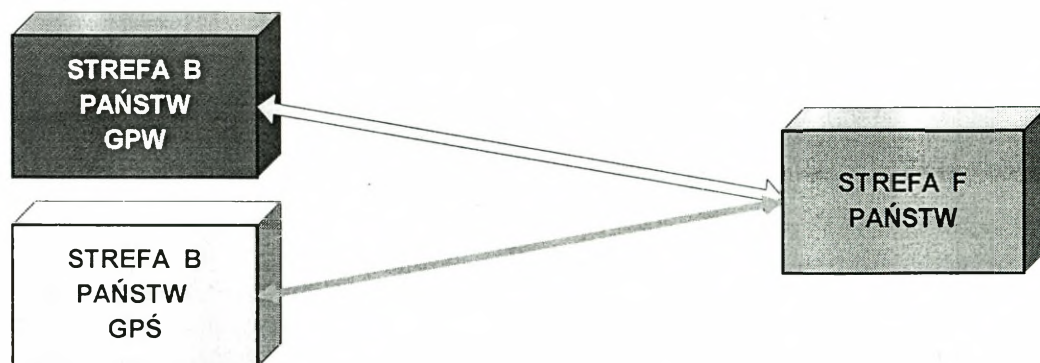
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami stref regionalnych: A i F, B i F, C i F, D i F oraz E i F.

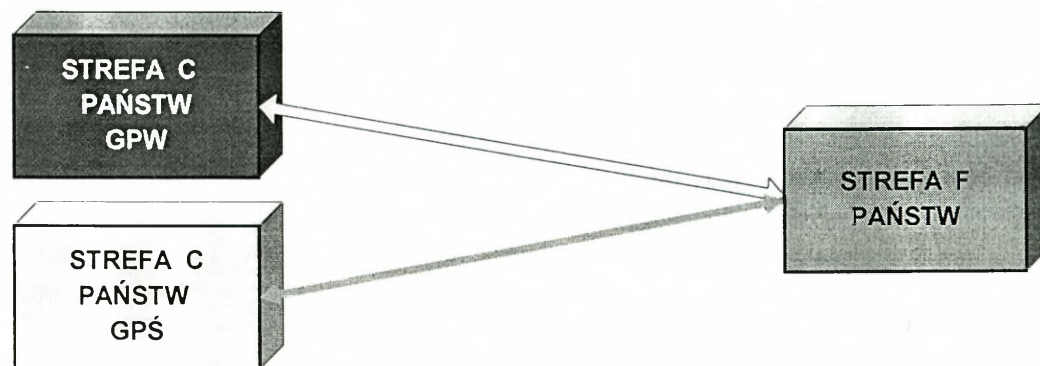
Schemat 198. Schemat relacji międzypaństwowych między strefami państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

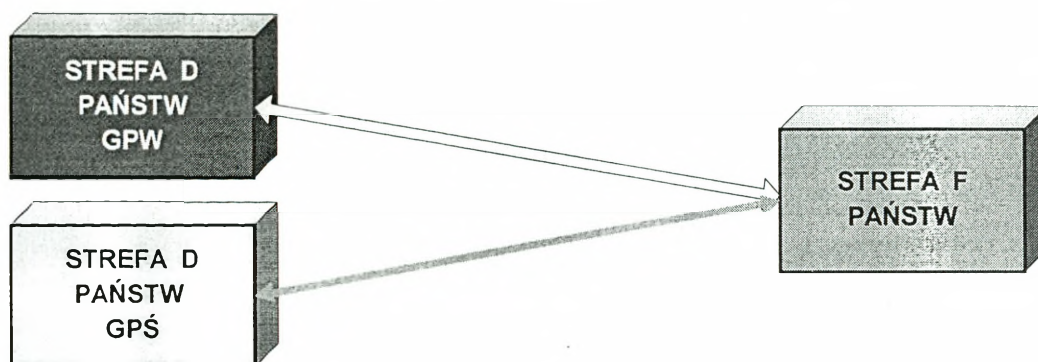
Schemat 199. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjałowymi strefy A państw i państwami strefy F państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

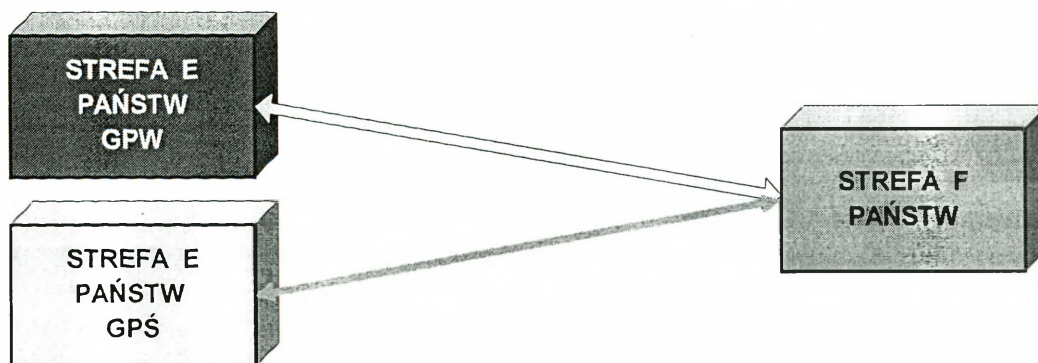
Schemat 200. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjałowymi strefy B państw i państwami strefy F państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 201. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjałowymi strefy C państw i państwami strefy F państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 202. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjałowymi strefy D państw i państwami strefy F państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

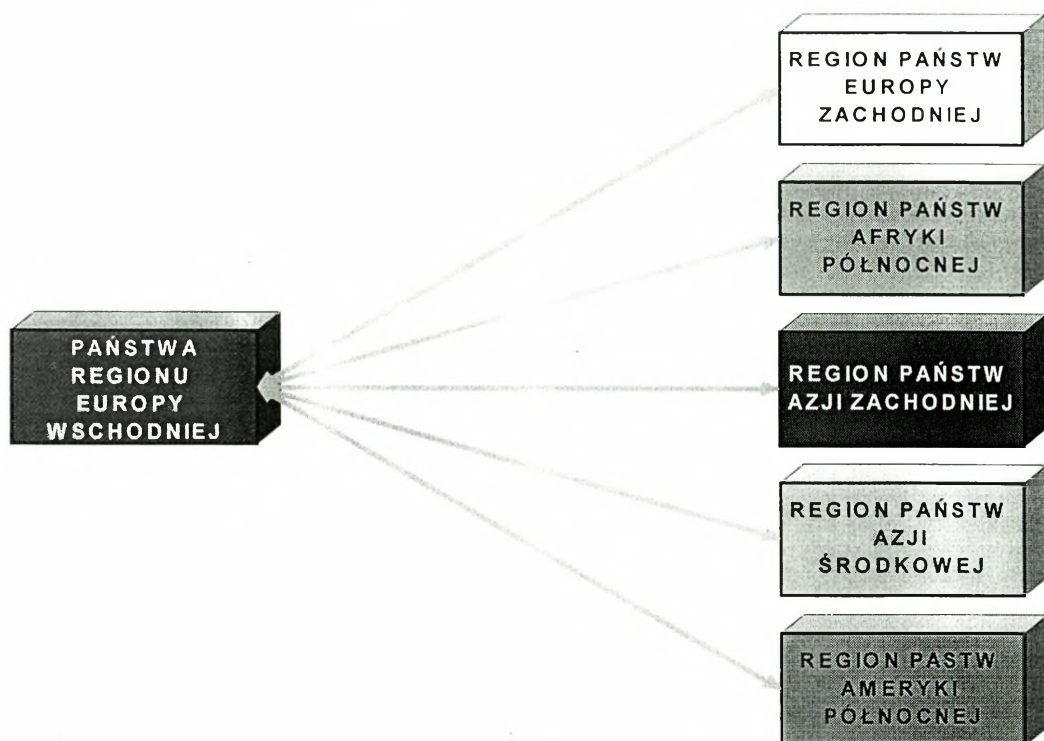

Schemat 203. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjałowymi strefy E państw i państwami strefy F państw wymiaru okołokontynentalnego środowiska międzynarodowego Polski.

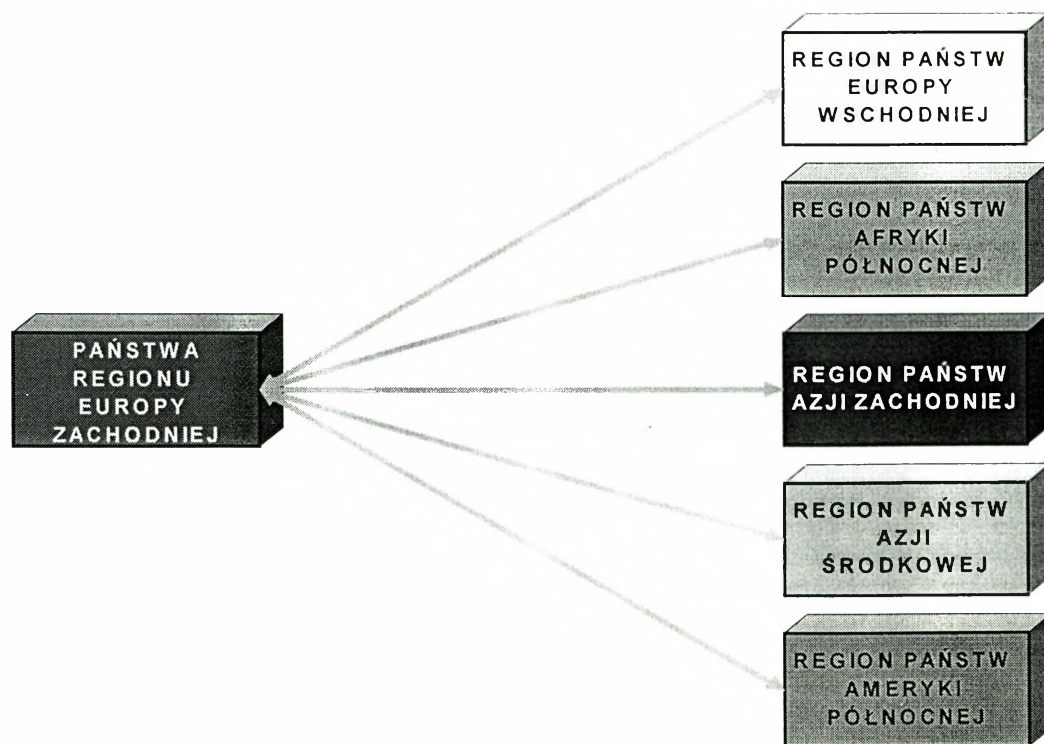
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami stref geopolitycznych: A i F, B i F, C i F, D i F oraz E i F zostało uwzględnionych 110 relacji (schematy 199 - 203), z tego:

- 56 relacji pierwszej kategorii;
- 50 relacji drugiej kategorii;
- 4 relacje czwartej kategorii.

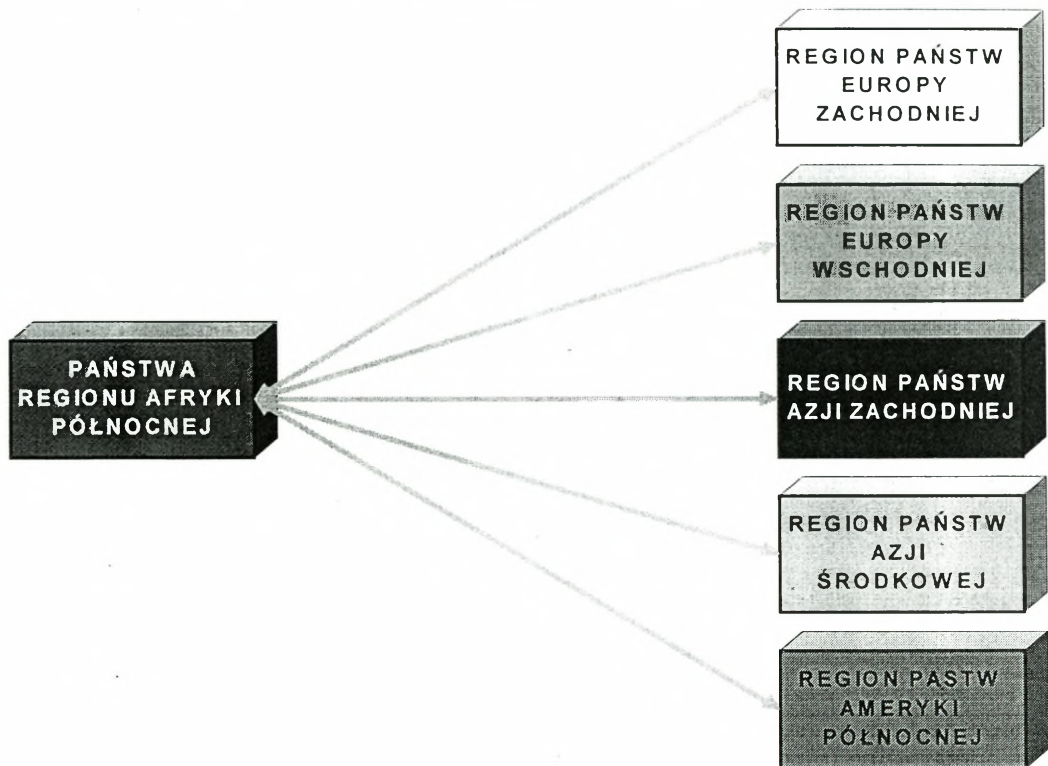
Relacje międzypaństwowe indywidualno - grupowe.

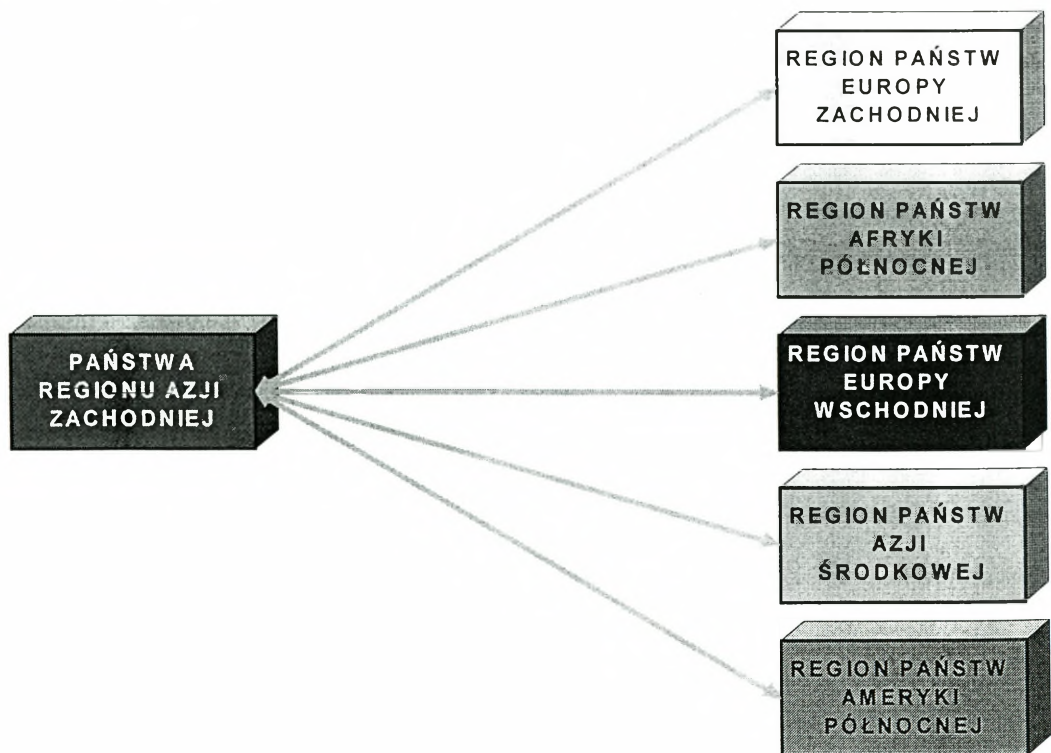
Schemat 204. Relacje międzypaństwowe między państwami regionu Europy Wschodniej i pozostałymi regionami państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

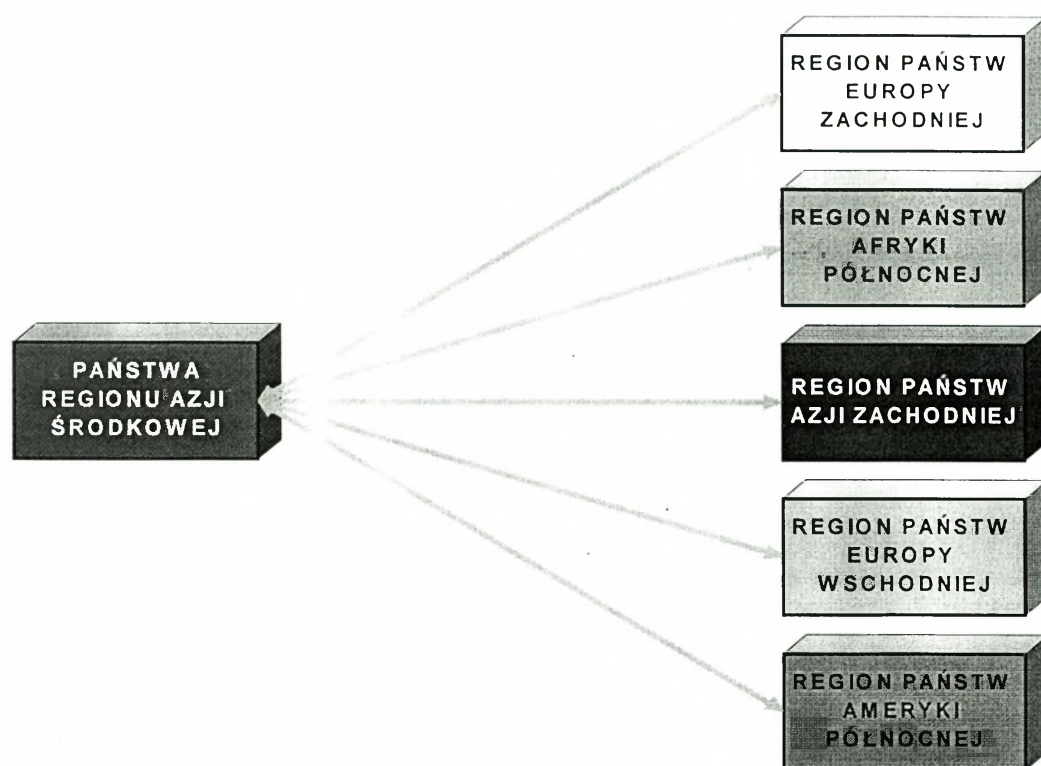
Schemat 205. Relacje międzypaństwowe między państwami regionu Europy Zachodniej i pozostałymi regionami państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

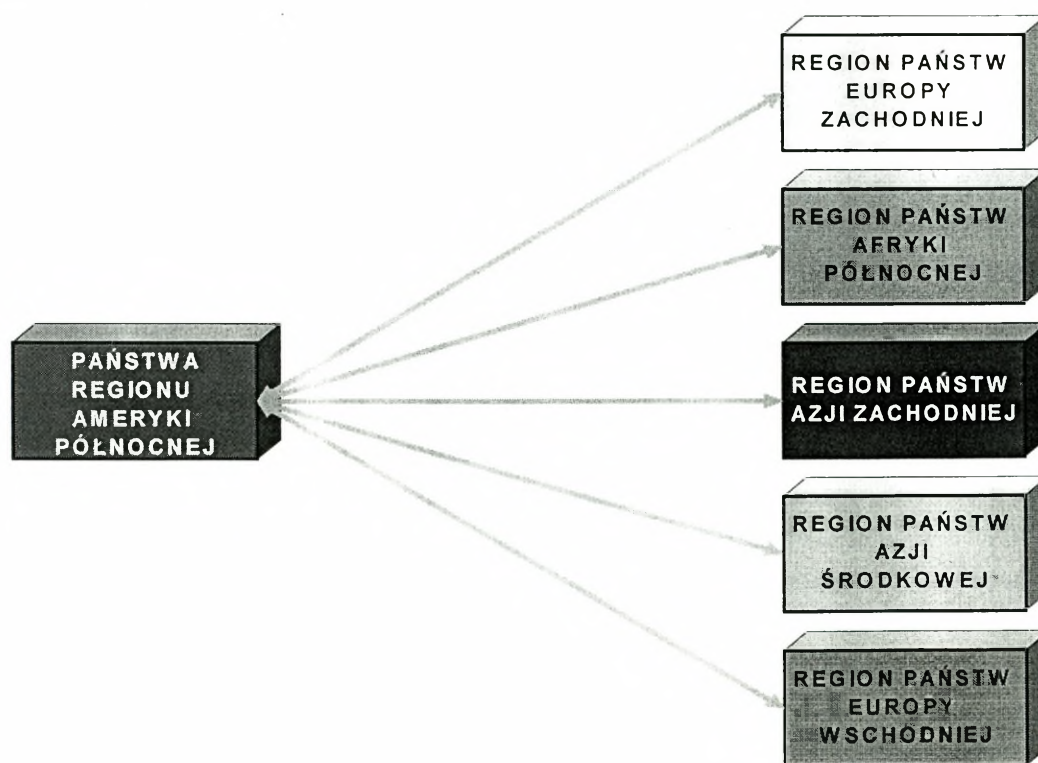
Schemat 206. Relacje międzypaństwowe między państwami regionu Afryki Północnej i pozostałymi regionami państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 207. Relacje międzypaństwowe między państwami regionu Azji Zachodniej i pozostałymi regionami państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 208. Relacje międzypaństwowe między państwami regionu Azji Środkowej i pozostałymi regionami państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

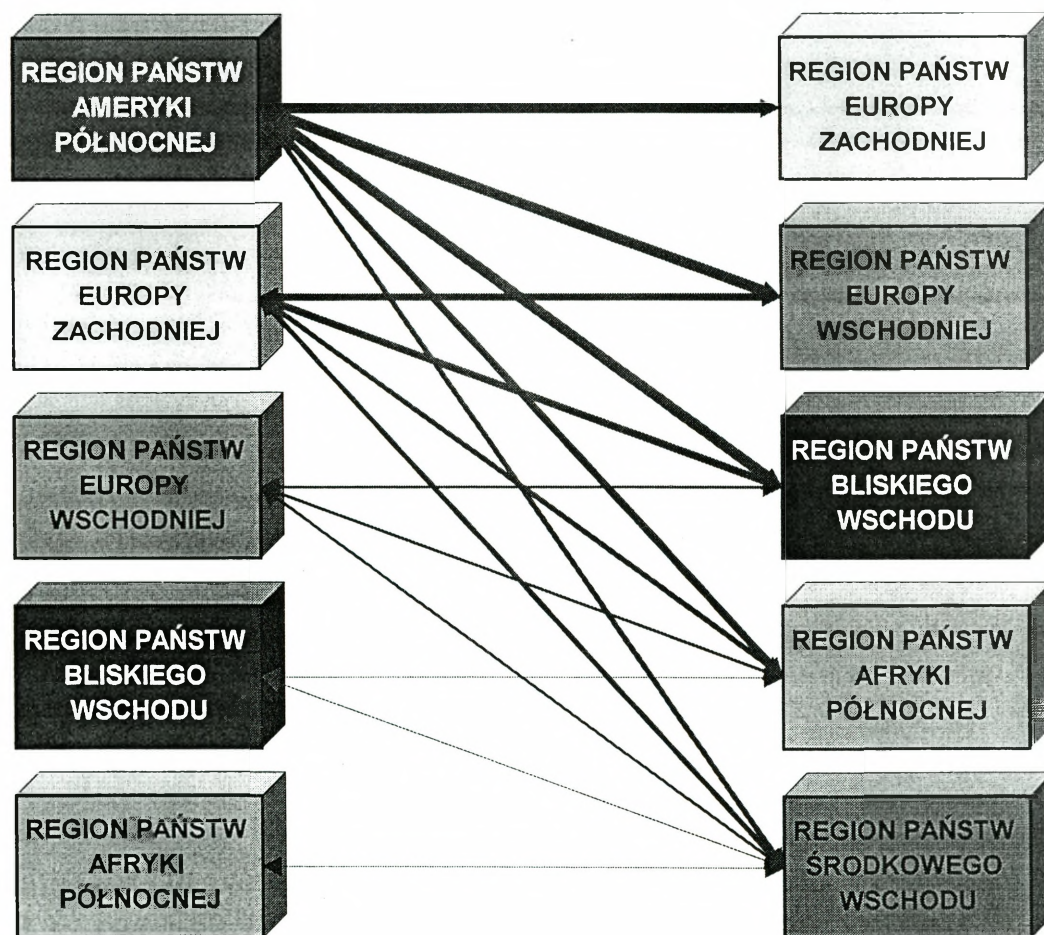

Schemat 209. Relacje międzypaństwowe między państwami regionu Ameryki Północnej i pozostałymi regionami państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

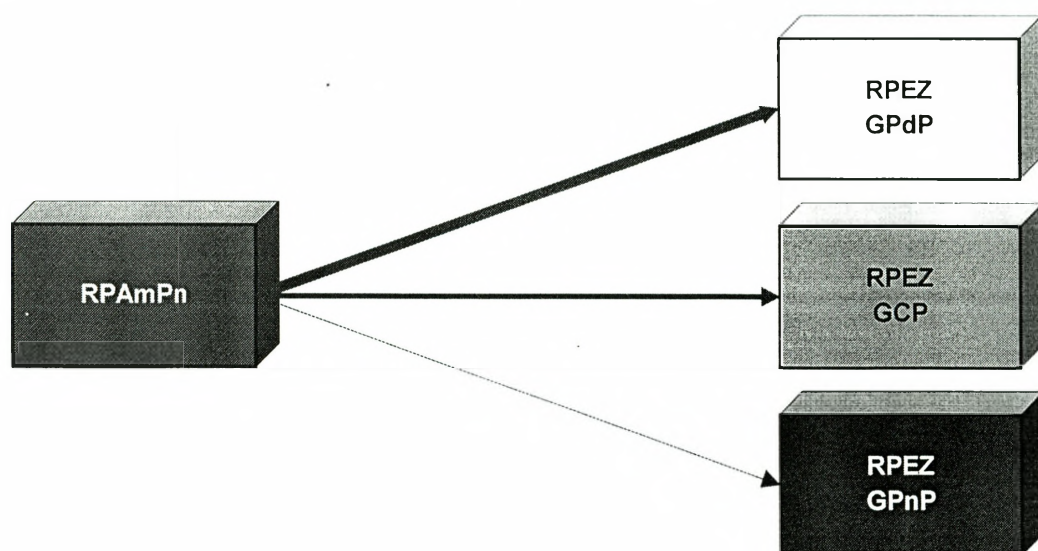
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych zostało uwzględnionych 937 relacji (schematy 204 - 209), z tego:

- 275 relacji typu państwo - region państw;
- 662 relacje typu państwo - grupa regionalna państw.

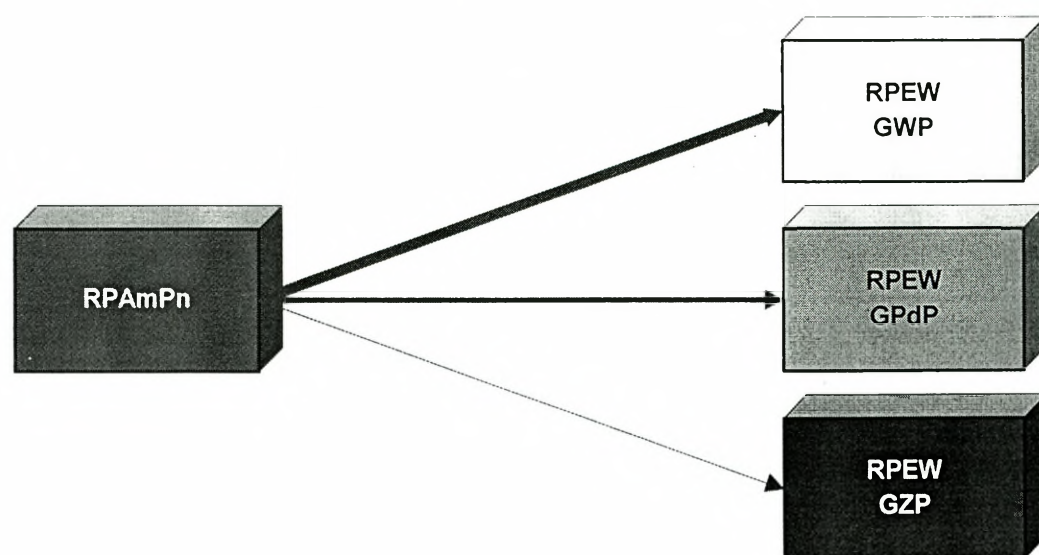
Relacje międzypaństwowe grupowe.

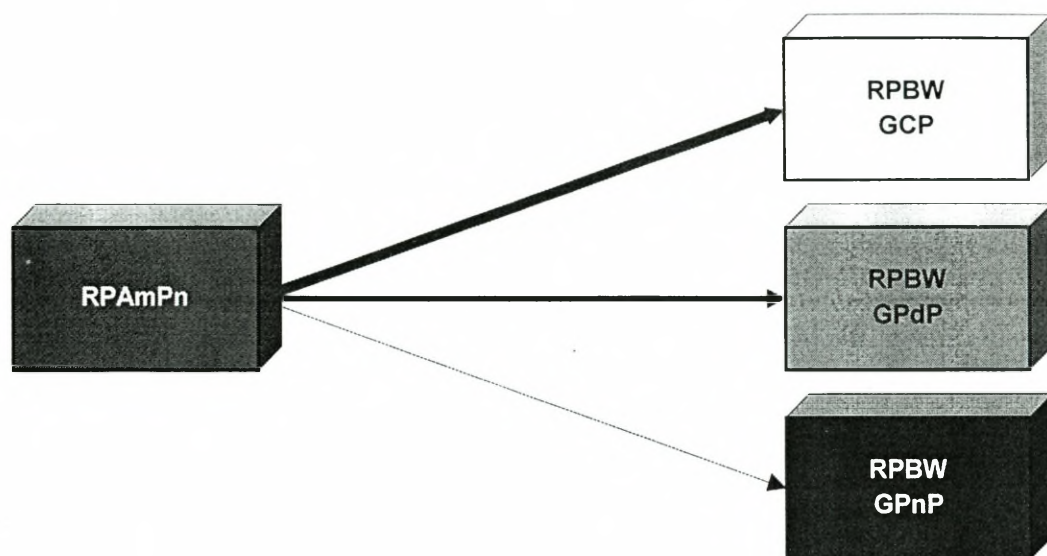
Schemat 210. Schemat relacji międzypaństwowych między regionami państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

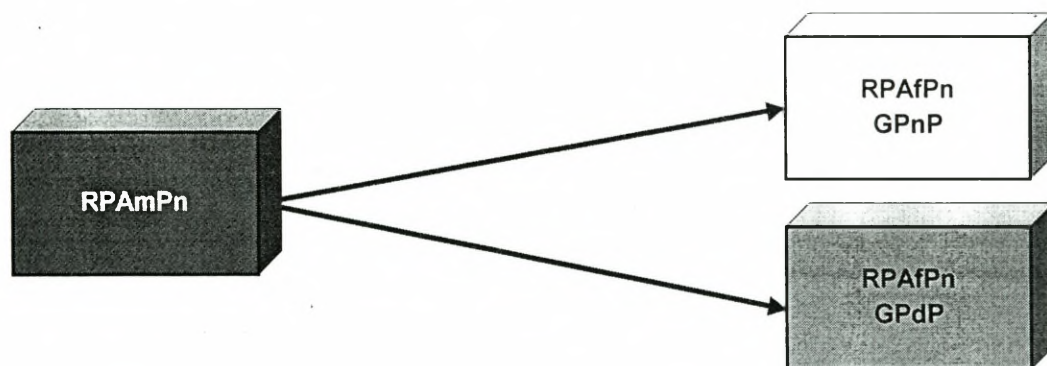
Schemat 211. Schemat relacji międzypaństwowych między regionem państw Ameryki Północnej i grupami państw regionu Europy Zachodniej państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

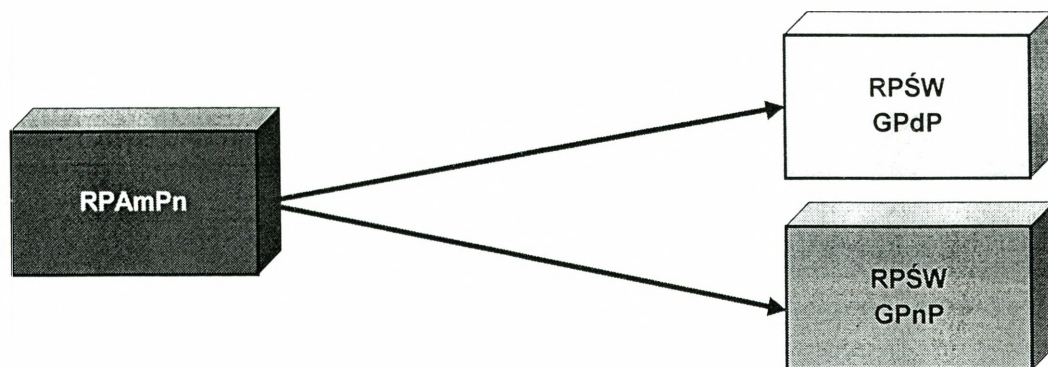
Schemat 212. Schemat relacji międzypaństwowych między regionem państw Ameryki Północnej i grupami państw regionu Europy Wschodniej państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

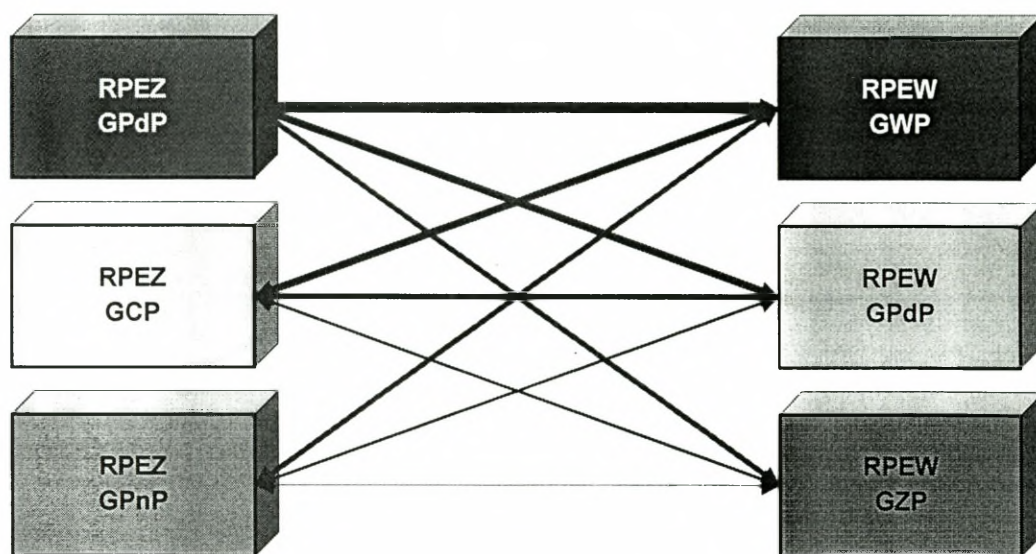
Schemat 213. Schemat relacji międzypaństwowych między regionem państw Ameryki Północnej i grupami państw regionu Bliskiego Wschodu państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

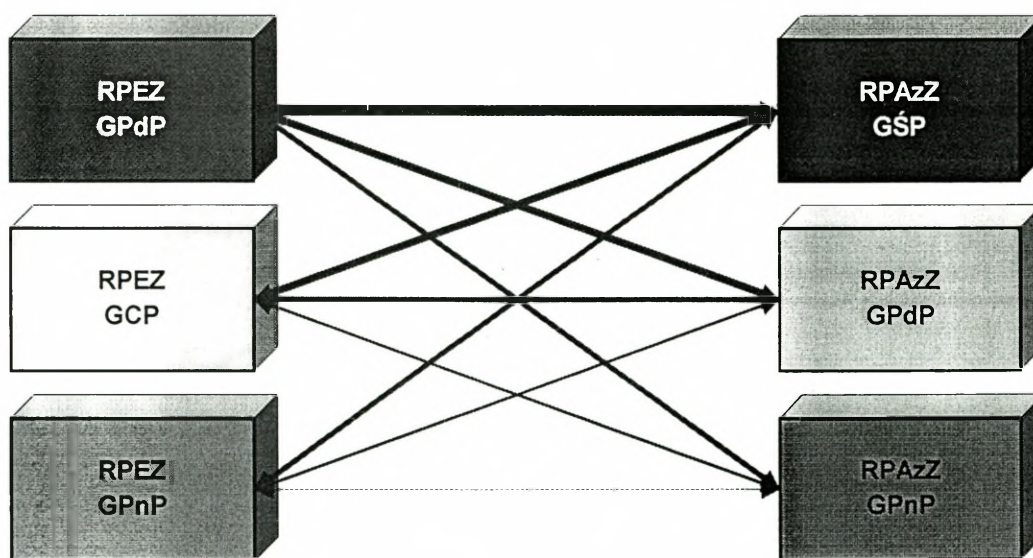
Schemat 214. Schemat relacji międzypaństwowych między regionem państw Ameryki Północnej i grupami państw regionu Afryki Północnej państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

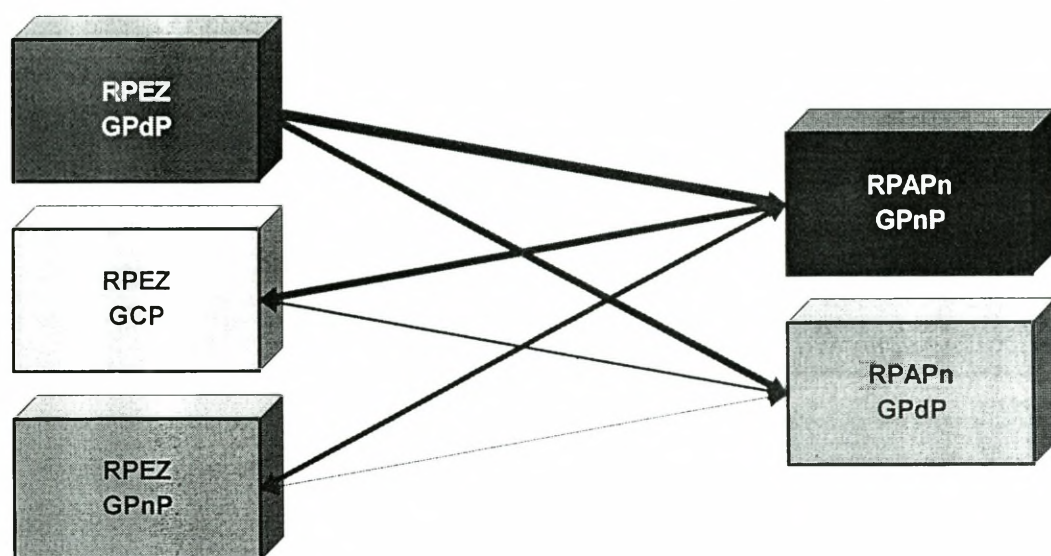
Schemat 215. Schemat relacji międzypaństwowych między regionem państw Ameryki Północnej i grupami państw regionu Środkowego Wschodu państw wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

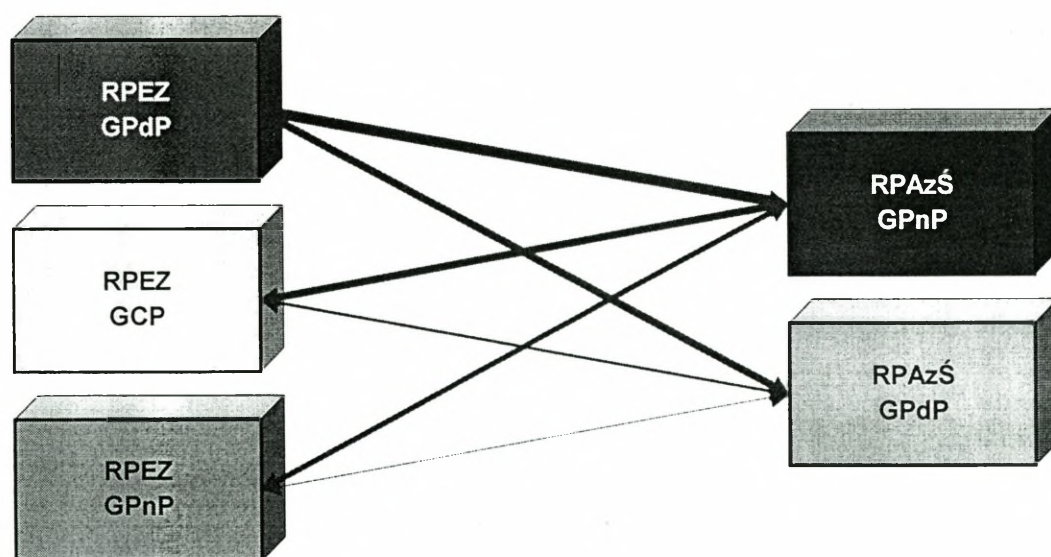
Schemat 216. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami regionalnymi państw regionu Europy Zachodniej i regionu Europy Wschodniej wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

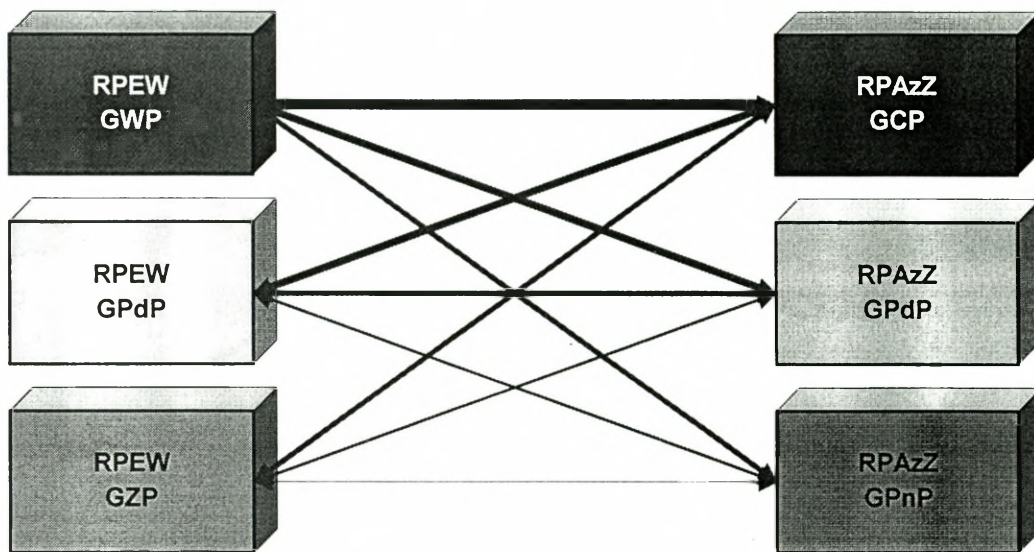
Schemat 217. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw regionu Europy Zachodniej i regionu Bliskiego Wschodu wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

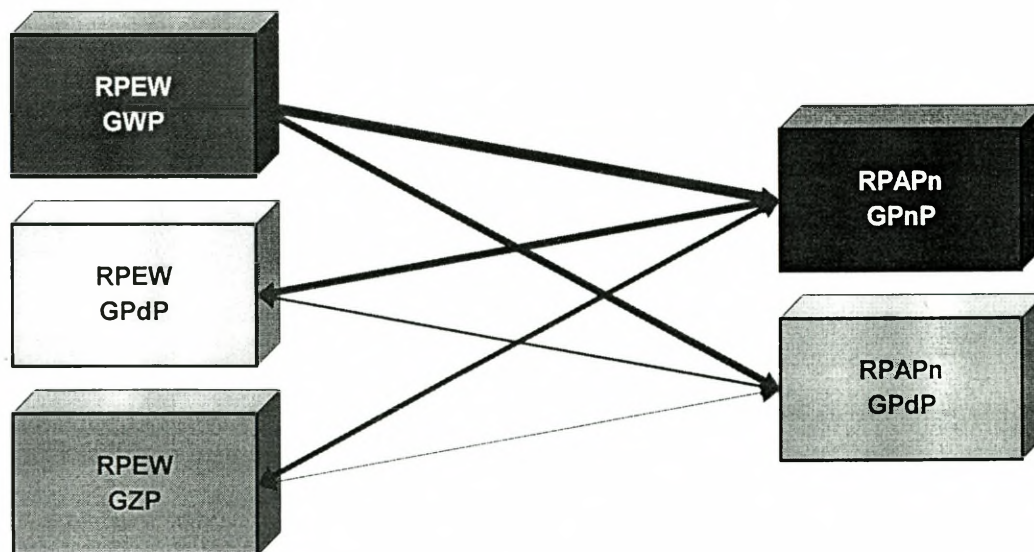
Schemat 218. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw regionu Europy Zachodniej i regionu Afryki Północnej wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

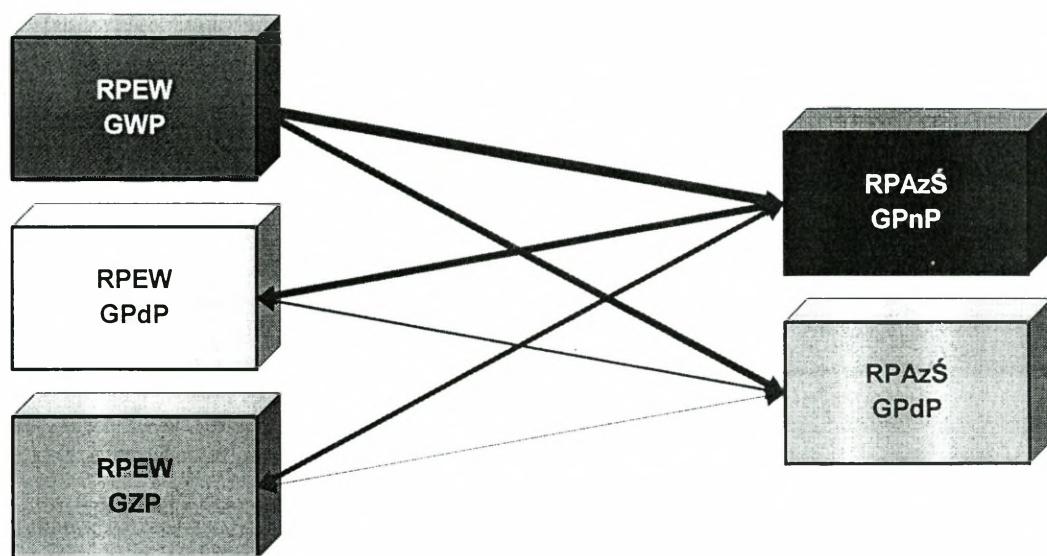
Schemat 219. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw regionu Europy Zachodniej i regionu Środkowego Wschodu wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

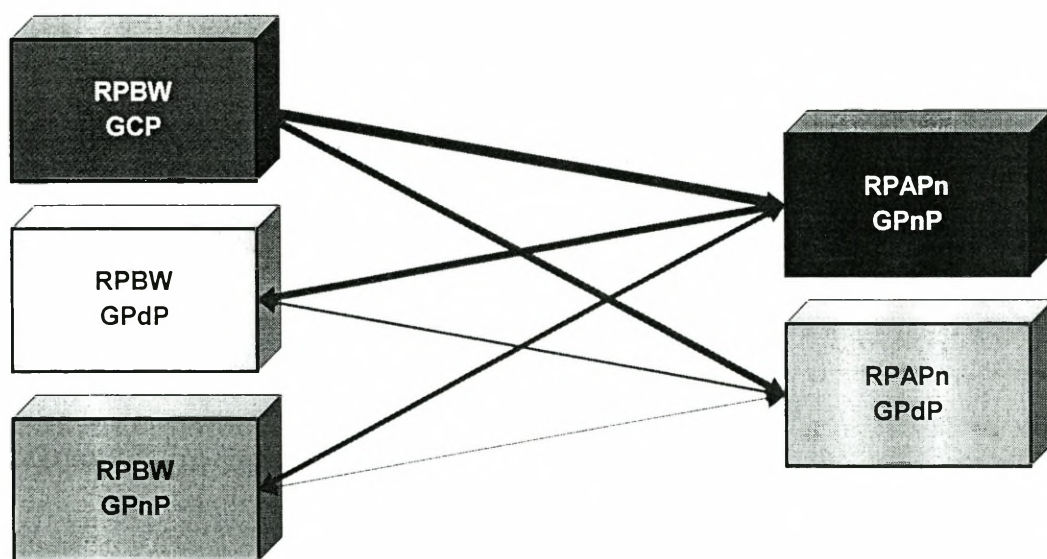
Schemat 220. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw regionu Europy Wschodniej i regionu Bliskiego Wschodu wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

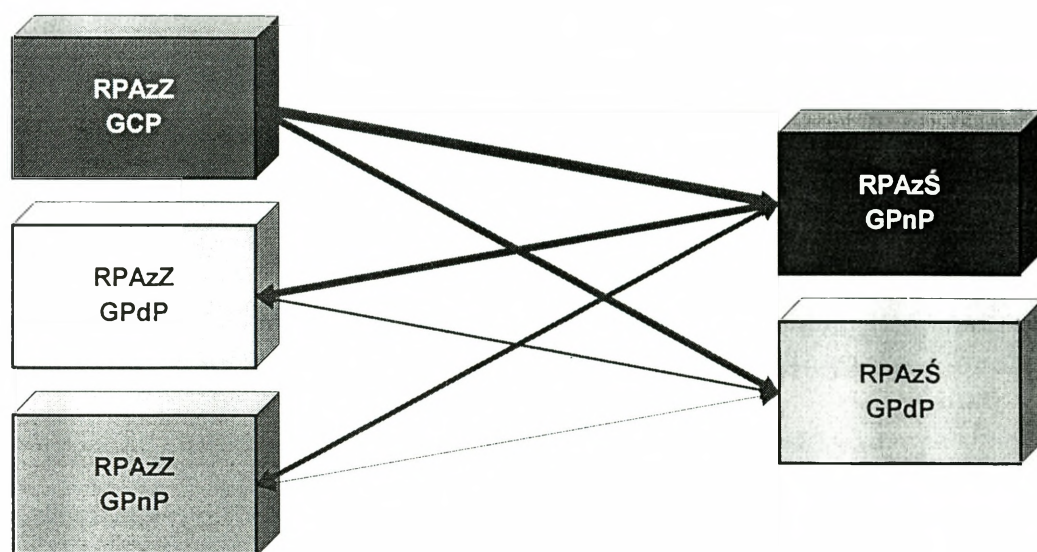
Schemat 221. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw regionu Europy Wschodniej i regionu Afryki Północnej wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

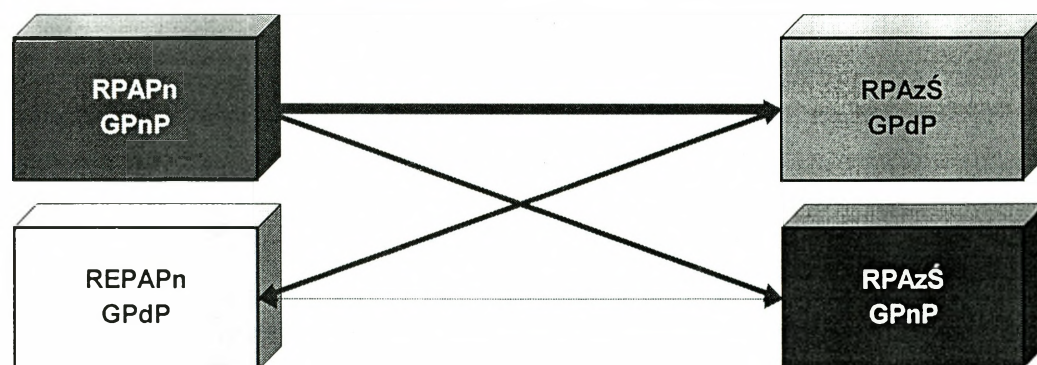
Schemat 222. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw regionu Europy Wschodniej i regionu Środkowego Wschodu wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 223. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw regionu Bliskiego Wschodu i regionu Afryki Północnej wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 224. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw regionu Bliskiego Wschodu i regionu Środkowego Wschodu wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 225. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami państw regionu Afryki Północnej i regionu Środkowego Wschodu wymiaru euroatlantyckiego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych grupowych zostało uwzględnionych 158 relacji (schematy 211 - 225), z tego:

- 15 relacji typu: region państw - region państw;
- 65 relacji typu: grupa regionalna państw - region państw;
- 78 relacji typu: grupa regionalna państw - grupa regionalna państw.

W sumie, w ramach relacji międzypaństwowych w wymiarze euroatlantyckim ŚMP zostało uwzględnionych 3007 relacji, z tego:

- 1912 relacji międzypaństwowych indywidualnych, w tym:
 - 435 relacji pierwszej kategorii;
 - 750 relacji drugiej kategorii;

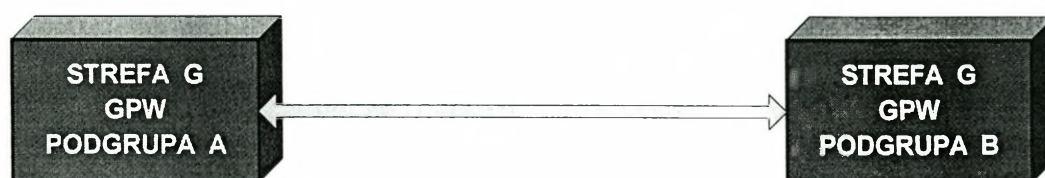
- 300 relacji trzeciej kategorii;
- 336 relacji czwartej kategorii;
- 86 relacji piątej kategorii;
- 5 relacji szóstej kategorii;
- 937 relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych, w tym:
 - 662 relacje typu: państwo - grupa regionalna państw;
 - 275 relacji typu: państwo - region państw;
- 158 relacji grupowych, w tym:
 - 78 relacji typu: grupa regionalna państw - grupa regionalna państw;
 - 65 relacji typu: grupa regionalna państw - region państw;
 - 15 relacji typu: region państw - region państw.

3.2.7. Relacje międzypaństwowe w wymiarze subglobalnym

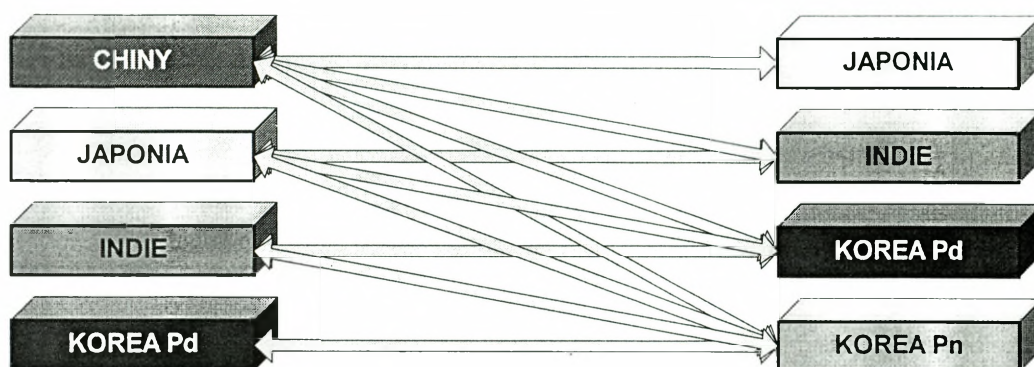
Wymiar subglobalny ŚMP liczy 99 państw (w tym: 40 państw wiodących, 29 państw średnich i 30 państw małych) rozmieszczonych w 7 strefach geopolitycznych i podzielonych na 7 regionów państw (15 grup regionalnych państw). W wymiarze subglobalnym zostały przyjęte następujące ograniczenia w relacjach międzypaństwowych:

- dla relacji międzypaństwowych indywidualnych: zredukowane zostały relacje między państwami małymi, relacje między państwami średnimi i państwami małymi oraz relacje między państwami wiodącymi i państwami małymi;
- dla relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych: zredukowane zostały relacje między państwami małymi i państwami średnimi a grupami regionalnymi i regionami państw.

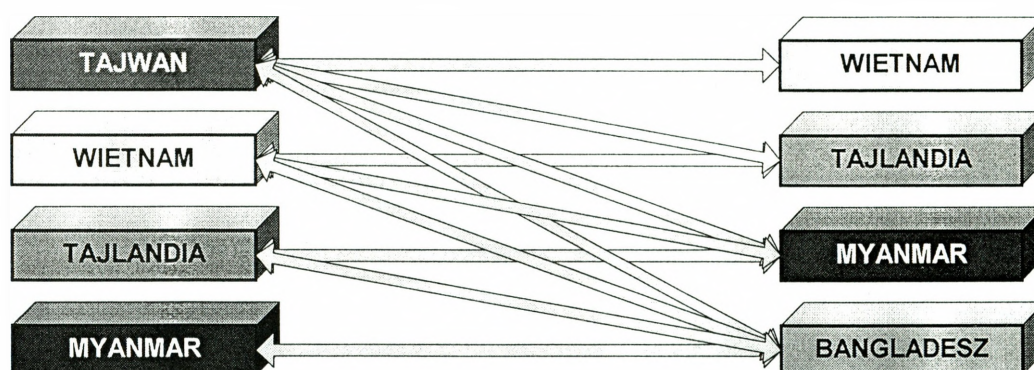
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami w grupach potencjałowych państw strefy G.

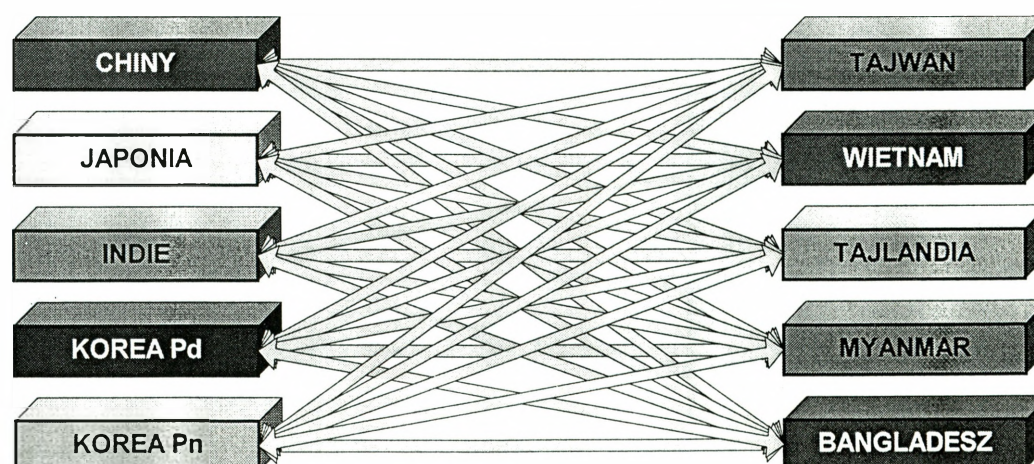
Schemat 226. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami grupy państw wiodących strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

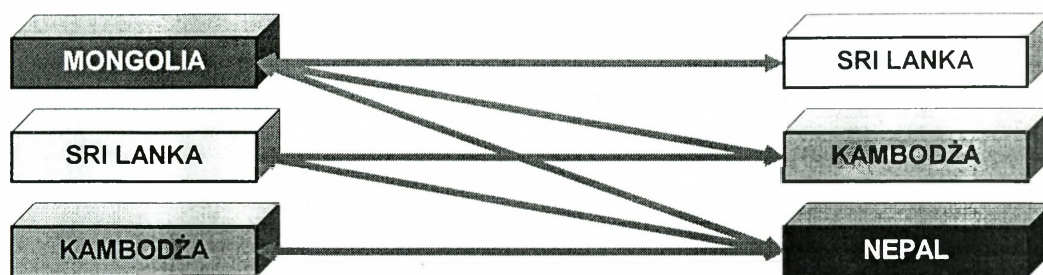
Schemat 227. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy A grupy państw wiodących strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 228. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy B grupy państw wiodących strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 229. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy A i B grupy państw wiodących strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 230. Schemat relacji międzypaństwowych między państwami podgrupy A i B grupy państw wiodących strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami w grupach potencjałowych strefy G zostało uwzględnionych 51 relacji, z tego:

- 45 relacji pierwszej kategorii (schematy 227 - 229);
- 6 relacji trzeciej kategorii (schemat 230).

Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami grup potencjałowych strefy G.

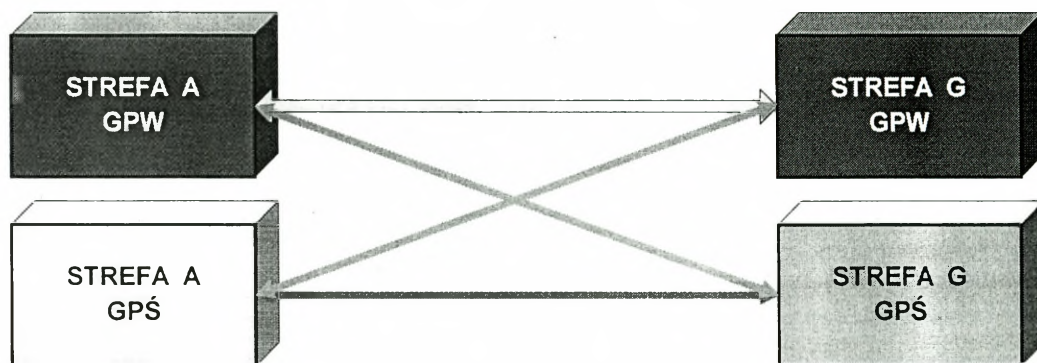
Schemat 231. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

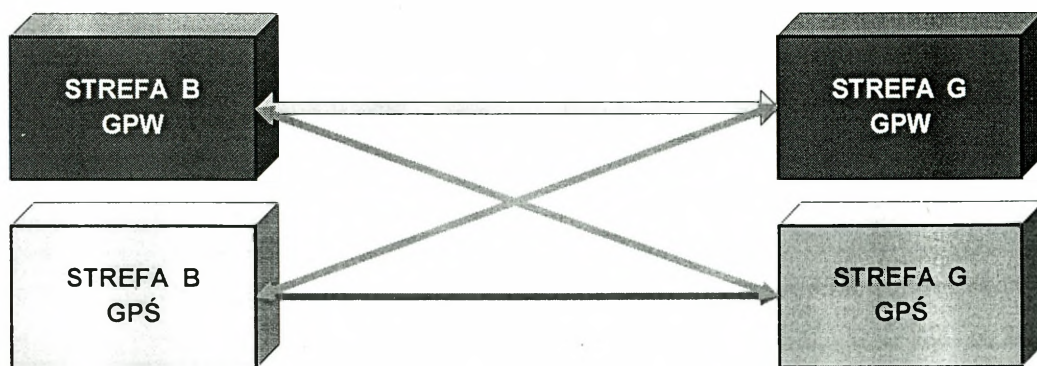
Schemat 232. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami grupy państw wiodących i grupą państw średnich strefy G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami grup potencjałowych strefy G zostało uwzględnionych 40 relacji drugiej kategorii (schemat 232).

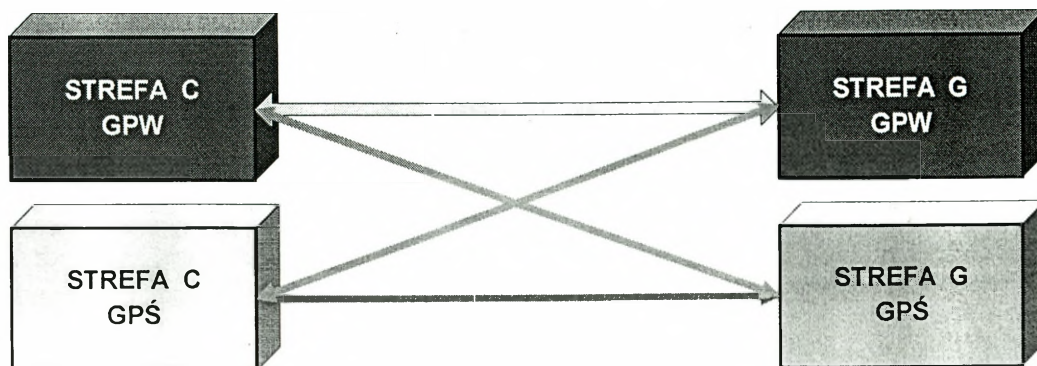
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami stref potencjałowych: A i G, B i G, C i G, D i G, E i G, F i G.

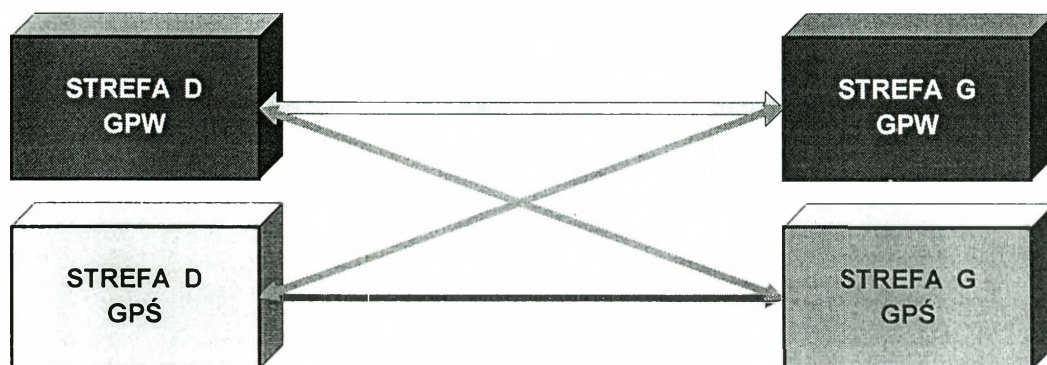
Schemat 233. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy A i G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

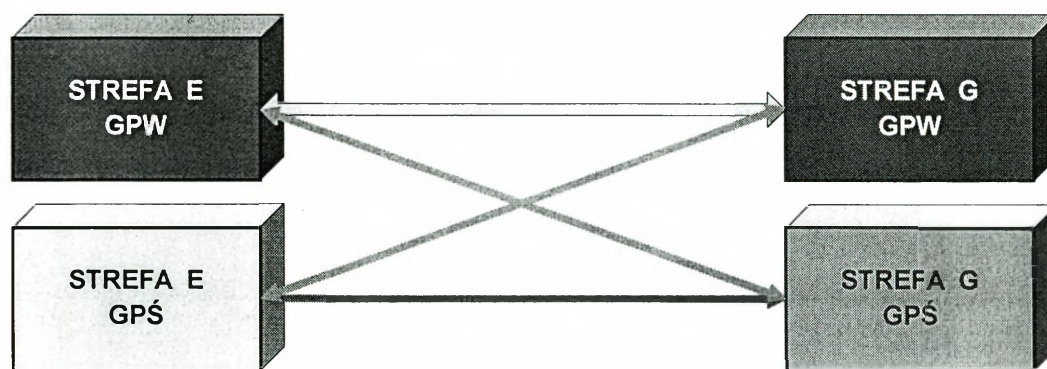
Schemat 234. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy B i G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

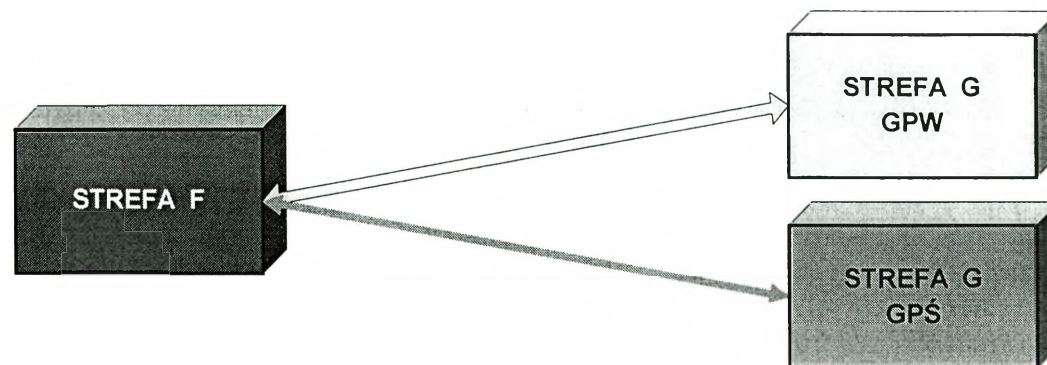
Schemat 235. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy C i G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 236. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy D i G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 237. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy E i G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

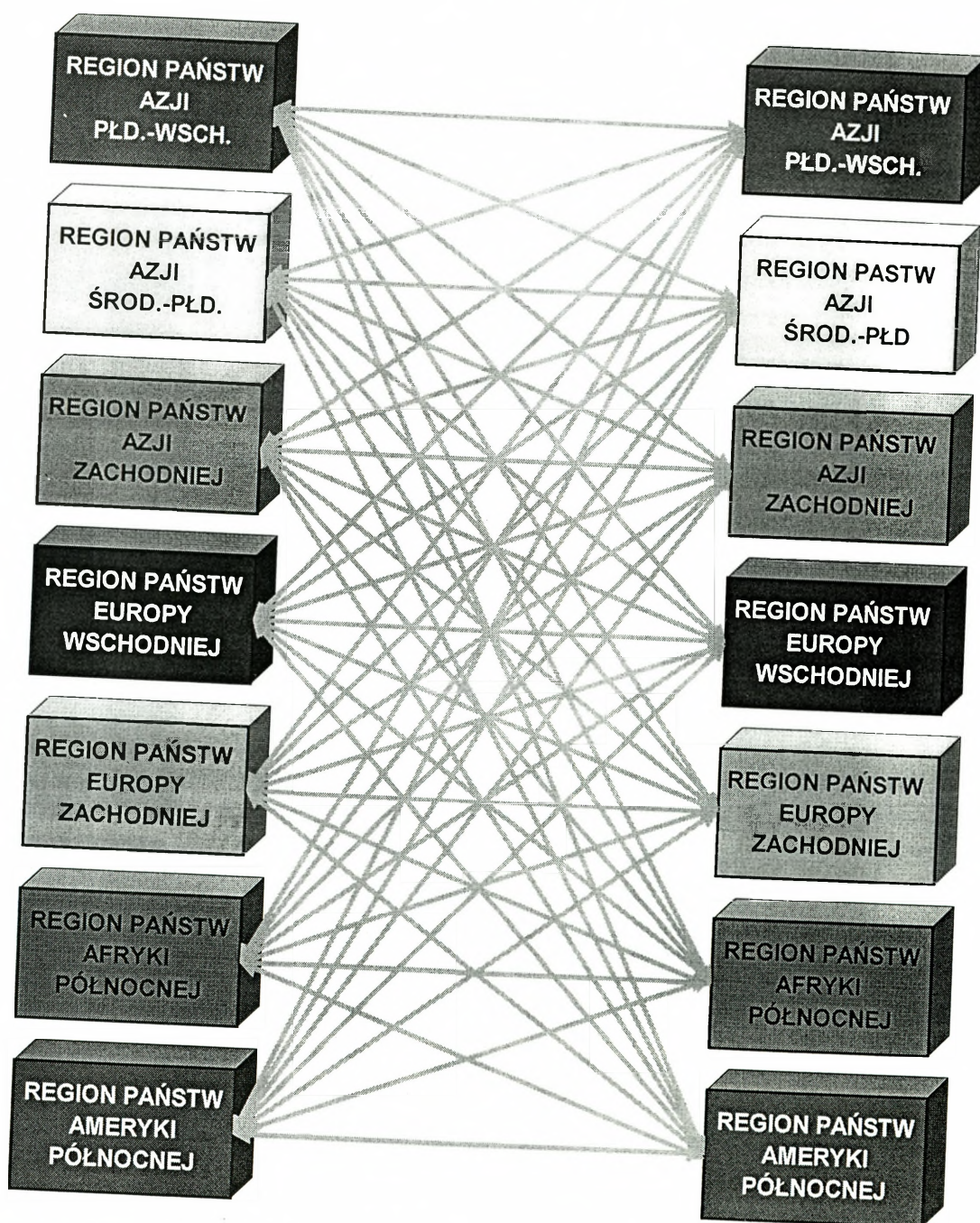

Schemat 238. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy E i G państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami stref geopolitycznych: A i G, B i G, C i G, D i G, E i G oraz F i G zostało uwzględnionych 770 relacji (schematy 233 - 238), z tego:

- 300 relacji pierwszej kategorii;
- 370 relacji drugiej kategorii;
- 100 relacji trzeciej kategorii.

Relacje międzypaństwowe indywidualno - grupowe.

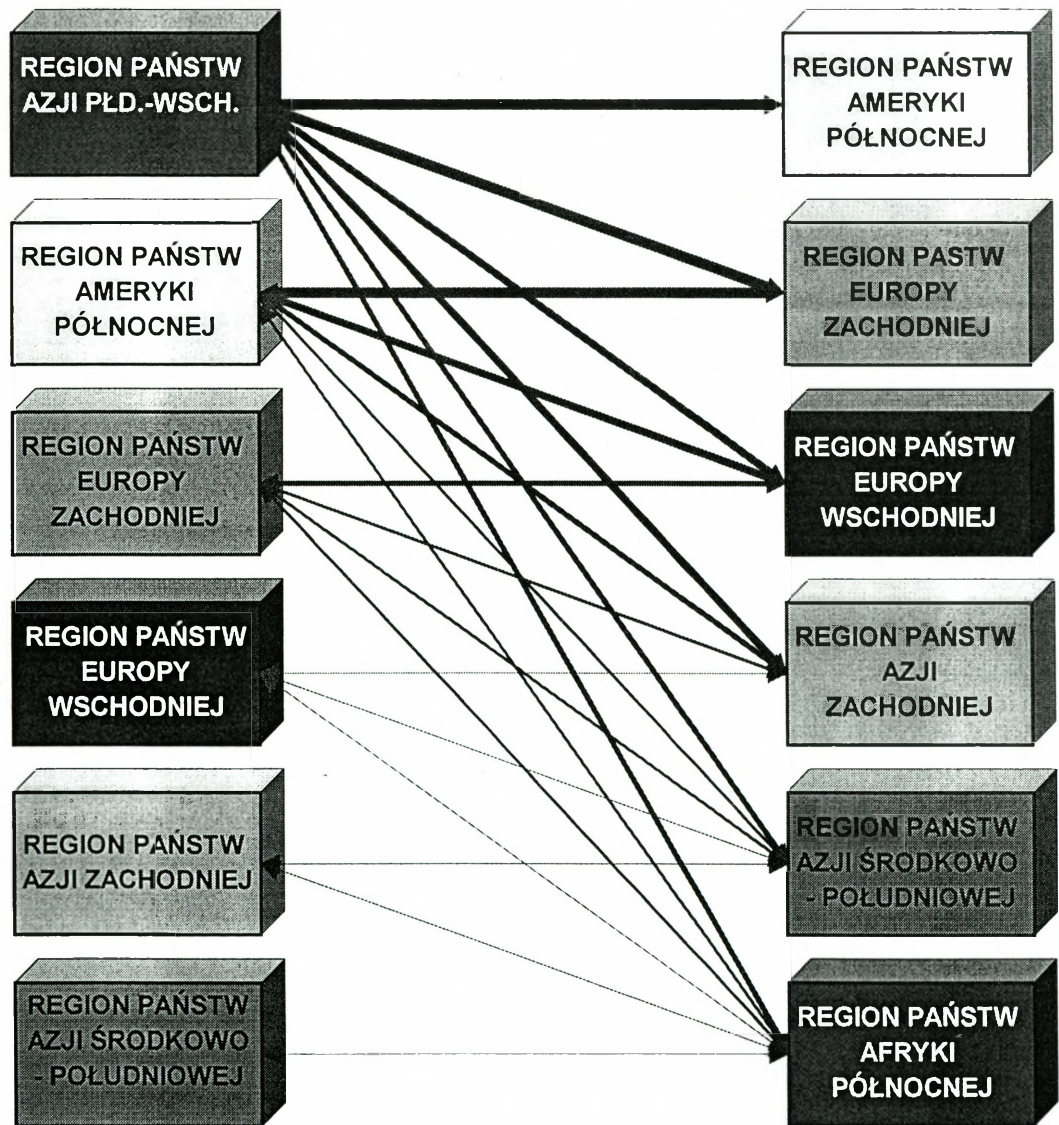

Schemat 239. Schemat relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych w wymiarze subglobalnym środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych w wymiarze subregionalnym ŚMP zostało uwzględnionych 840 relacji (schemat 239), z tego:

- 240 relacji typu: państwo - region państw;
- 600 relacji typu: państwo - grupa regionalna państw.

Relacje międzypaństwowe grupowe.

Schemat 240. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami regionalnymi państw wymiaru subglobalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych grupowych zostało uwzględnionych 216 relacji (schemat 240), z tego:

- 21 relacji typu: region państw - region państw;
- 90 relacji typu: grupa regionalna państw - region państw;

- 105 relacji typu: grupa regionalna państw - grupa regionalna państw.

W sumie, w ramach relacji międzypaństwowych w wymiarze subglobalnym ŚMP zostało uwzględnionych

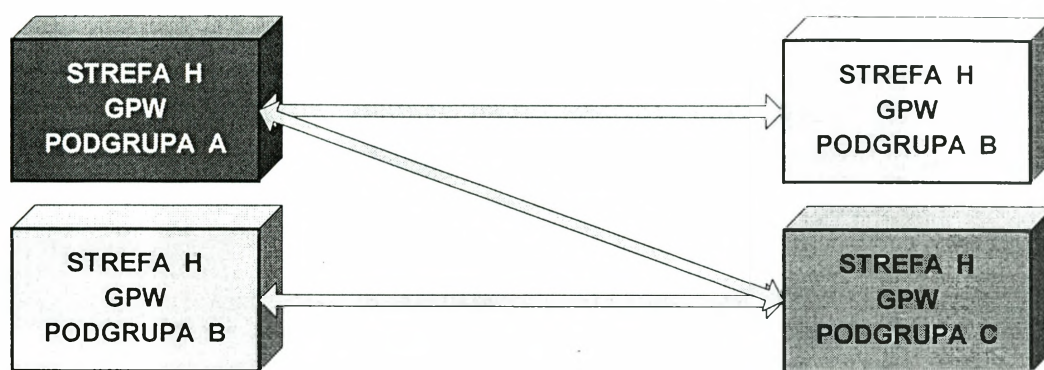
- 2773 relacji międzypaństwowych indywidualnych, w tym:
 - 780 relacji pierwszej kategorii;
 - 1169 relacji drugiej kategorii;
 - 406 relacji trzeciej kategorii;
 - 336 relacji czwartej kategorii;
 - 86 relacji piątej kategorii;
 - 5 relacji szóstej kategorii;
- 840 relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych, w tym:
 - 600 relacji typu: państwo - grupa regionalna państw;
 - 240 relacji typu: państwo - region państw;
- 216 relacji międzypaństwowych grupowych, w tym:
 - 105 relacji typu: grupa regionalna państw - grupa regionalna państw;
 - 90 relacji typu: grupa regionalna państw - region państw;
 - 21 relacji typu: region państw - region państw.

3.2.8. Relacje międzypaństwowe w wymiarze globalnym

Wymiar globalny ŚMP liczy 194 państwa (w tym: 56 państw wiodących, 50 państw średnich i 88 państw małych) rozmieszczonych w 8 strefach geopolitycznych i podzielonych na 6 stref kontynentalnych państw (15 regionów państw, 34 grupy regionalne państw). W wymiarze globalnym zostały przyjęte na następujące ograniczenia w relacjach międzypaństwowych:

- dla relacji międzypaństwowych indywidualnych: zredukowane zostały relacje między państwami małymi, między państwami średnimi i państwami małymi, między państwami wiodącymi i państwami średnimi oraz między państwami średnimi z wyjątkiem państw strefy geopolitycznej A;
- dla relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych: zredukowane zostały relacje między państwami małymi i średnimi a grupami regionalnymi, regionami i strefami kontynentalnymi państw.

Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami w grupach potencjałowych państw strefy H.

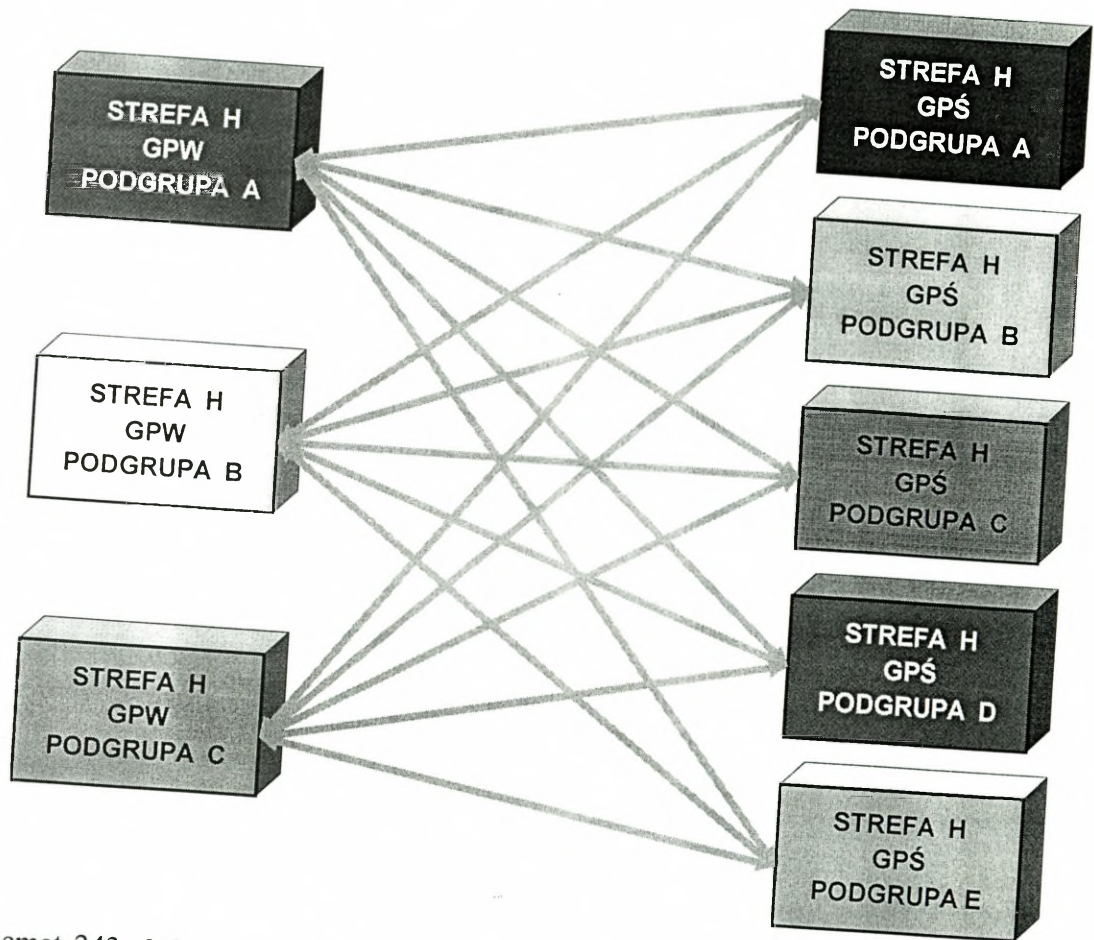
Schemat 241. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami potencjałowymi grupy państw wiodących strefy H państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami w grupach potencjałowymi państw strefy zostało uwzględnionych 105 relacji międzypaństwowych pierwszej kategorii (wykres 241).

Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami grup potencjałowymi strefy H.

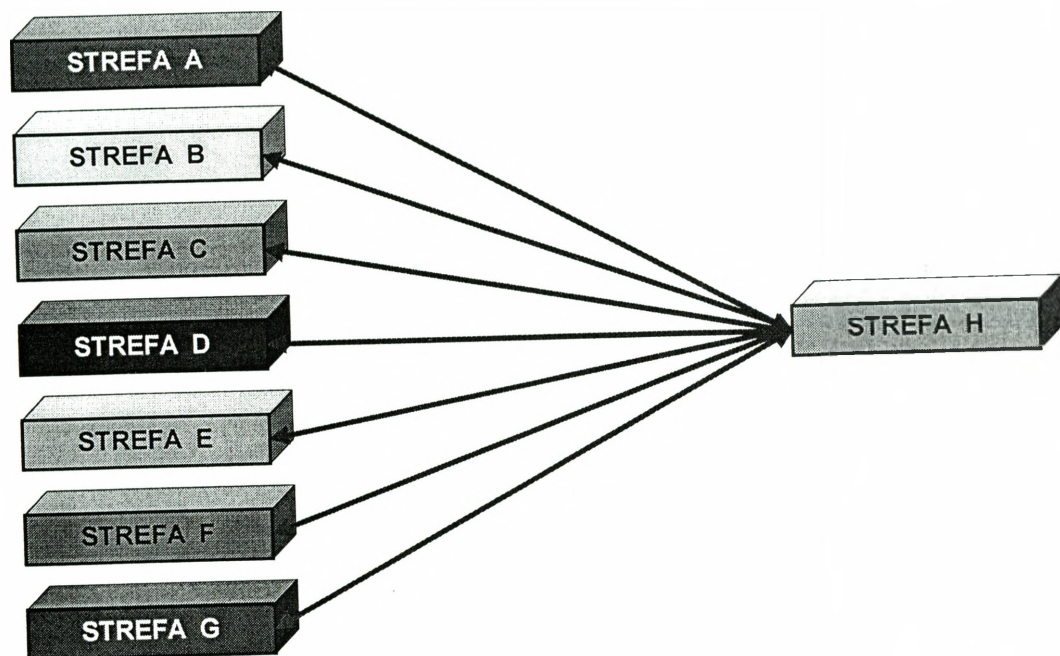
Schemat 242. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy H państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

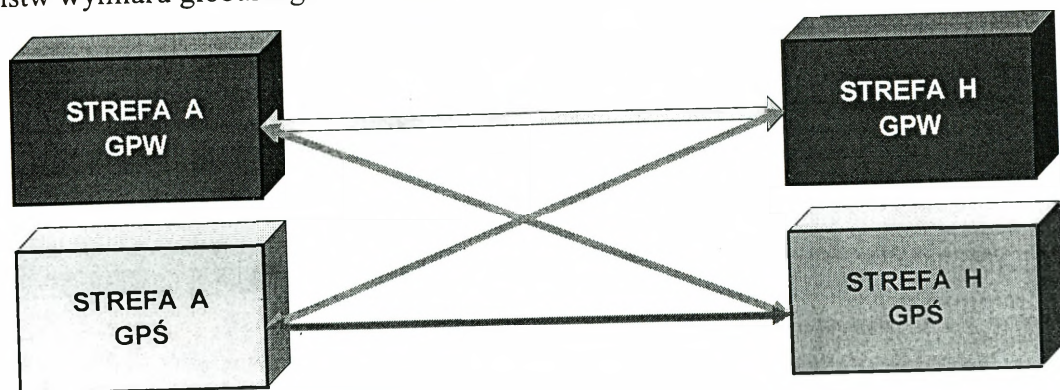
Schemat 243. Schemat relacji międzypaństwowych między podgrupami grupy państw wiodących i grupy państw średnich strefy H państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami grup potencjałowych strefy H zostało uwzględnionych 315 relacji międzypaństwowych drugiej kategorii (schemat 243).

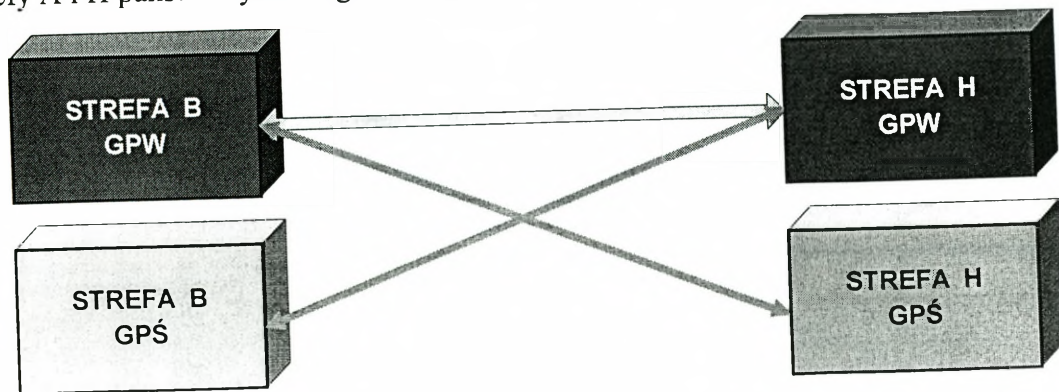
Relacje międzypaństwowe indywidualne między państwami stref geopolitycznych: A i H, B i H, C i H, D i H, E i H, F i H, G i H.

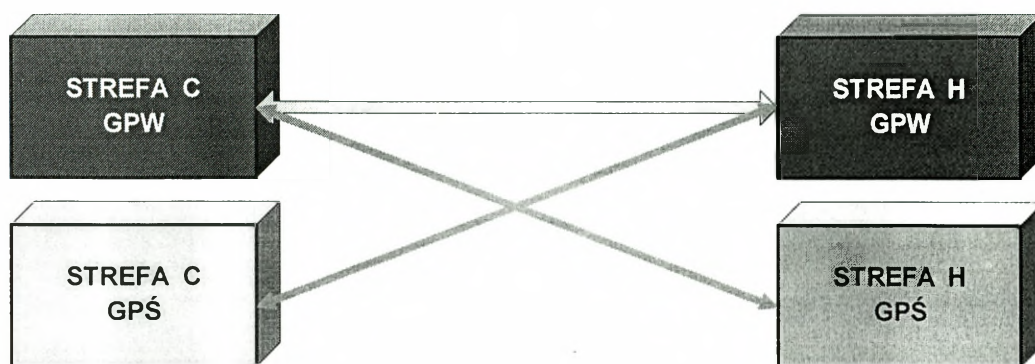
Schemat 244. Schemat relacji międzypaństwowych między strefami geopolitycznymi państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

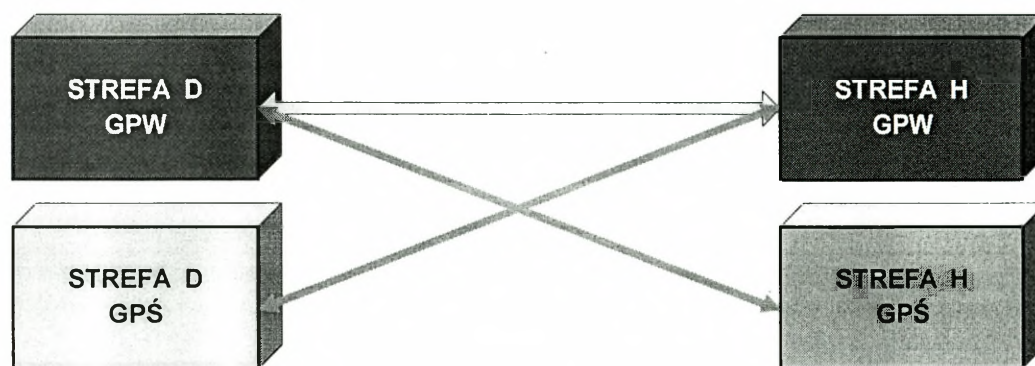
Schemat 245. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy A i H państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

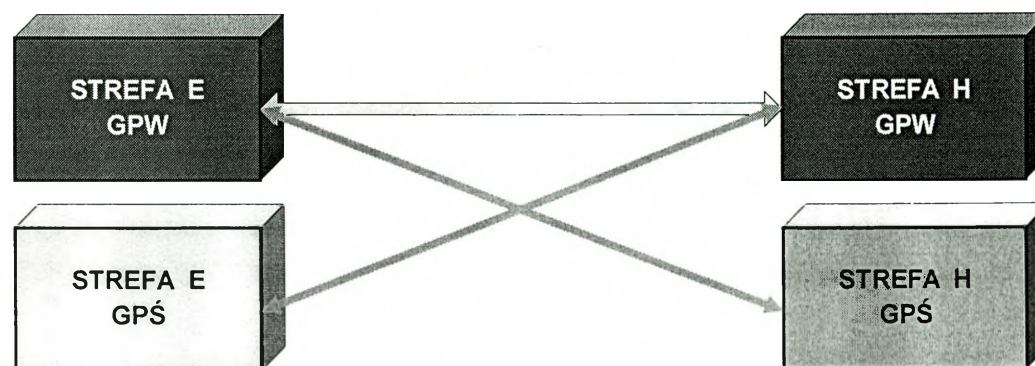
Schemat 246. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy B i H państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

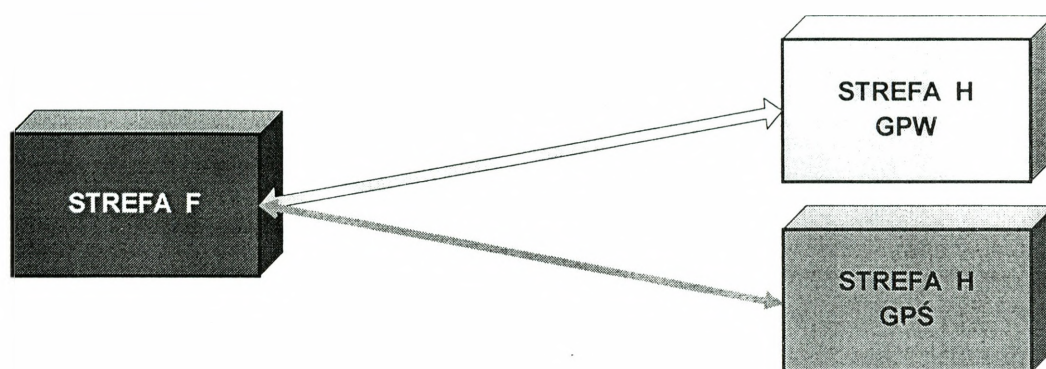
Schemat 247. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy C i H państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

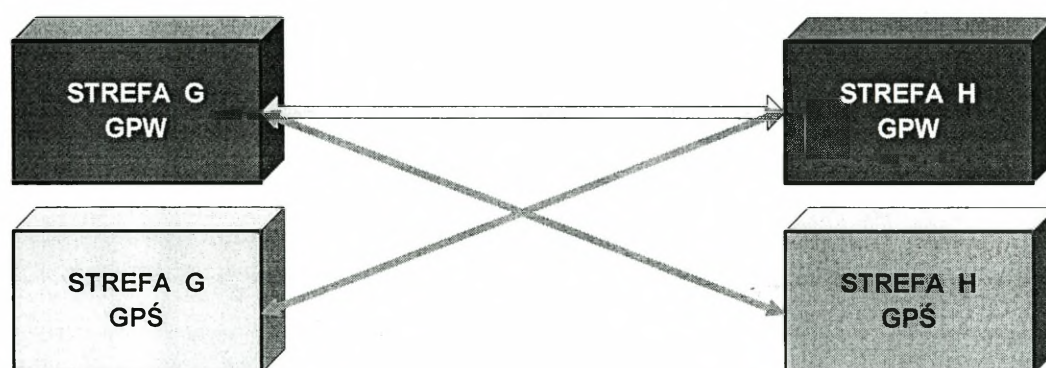
Schemat 248. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy D i H państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 249. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy E i H państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 250. Schemat relacji międzypaństwowych między strefą F i grupami potencjałowymi strefy H państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

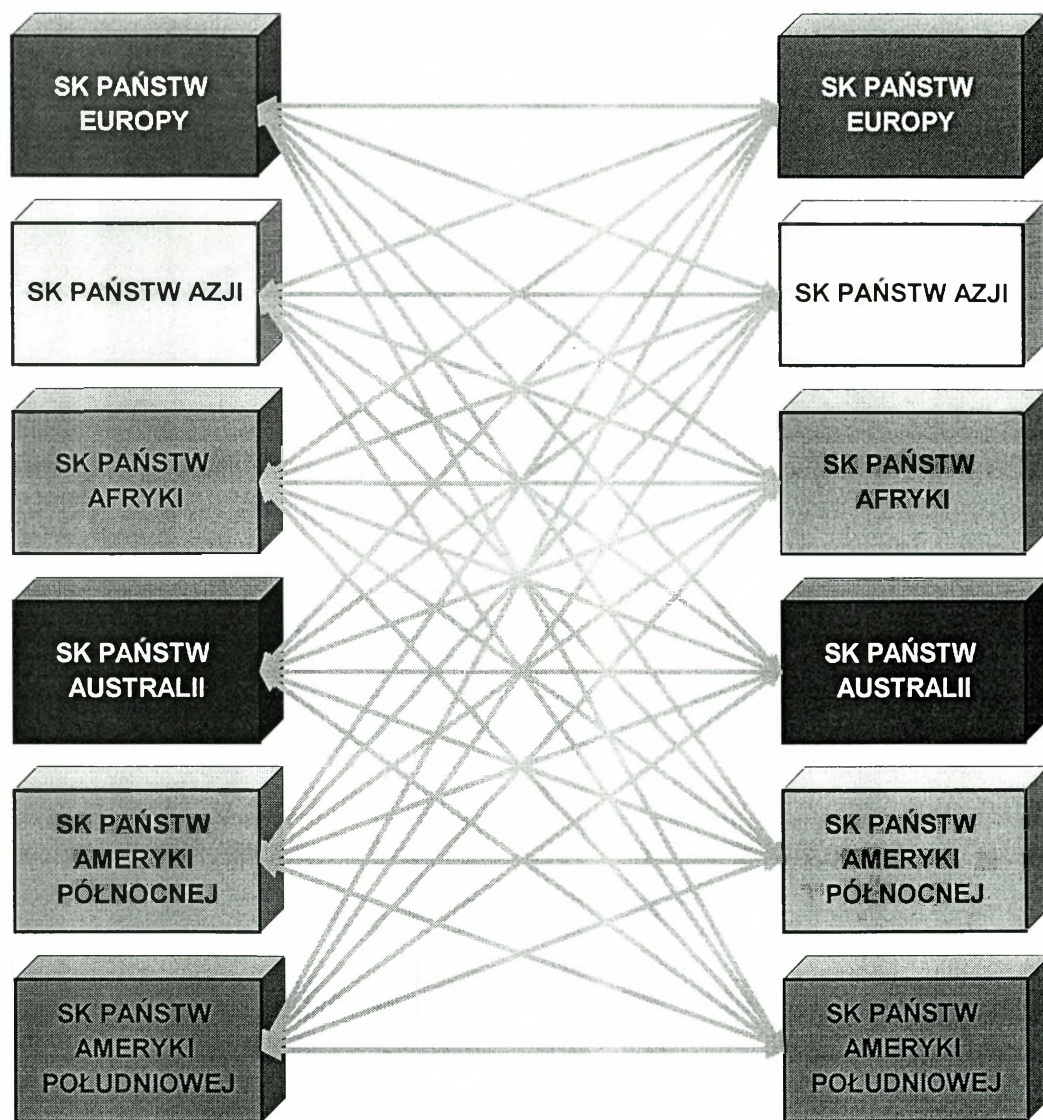

Schemat 251. Schemat relacji międzypaństwowych między grupami potencjałowymi strefy E i H państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych indywidualnych między państwami stref geopolitycznych: A i H, B i H, C i H, D i H, E i H, F i H oraz G i H zostało uwzględnionych 1917 relacji, z tego:

- 600 relacji pierwszej kategorii;
- 1275 relacji drugiej kategorii;
- 42 relacje trzeciej kategorii.

Relacje międzypaństwowe indywidualno - grupowe.

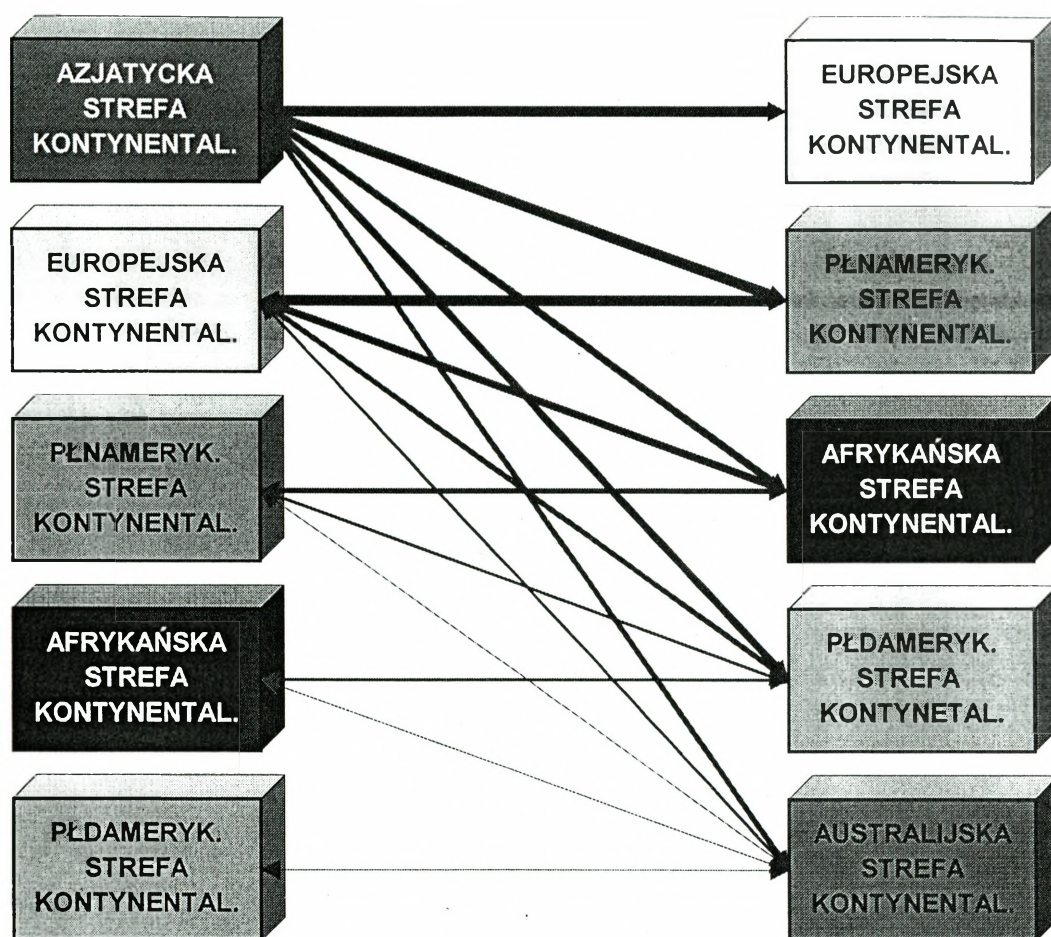

Schemat 252. Schemat relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych w wymiarze globalnym środowiska międzynarodowego Polski.

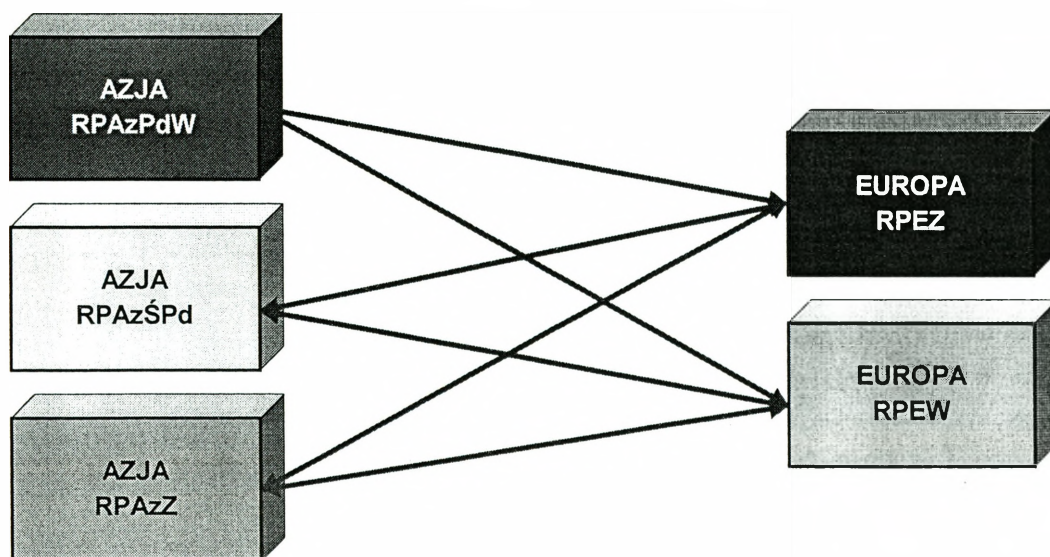
W ramach relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych zostało uwzględnionych 2644 relacji (schemat 252), w tym:

- 280 relacji typu: państwo - strefa kontynentalna państw;
- 784 relacji typu: państwo - region państw;
- 1580 relacji typu: państwo - grupa regionalna państw.

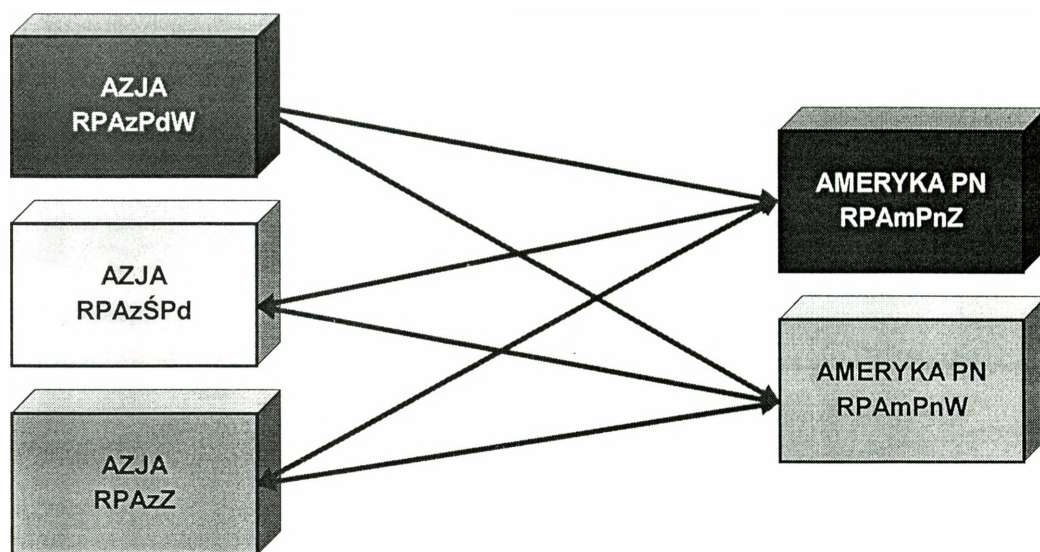
Relacje międzypaństwowe grupowe.

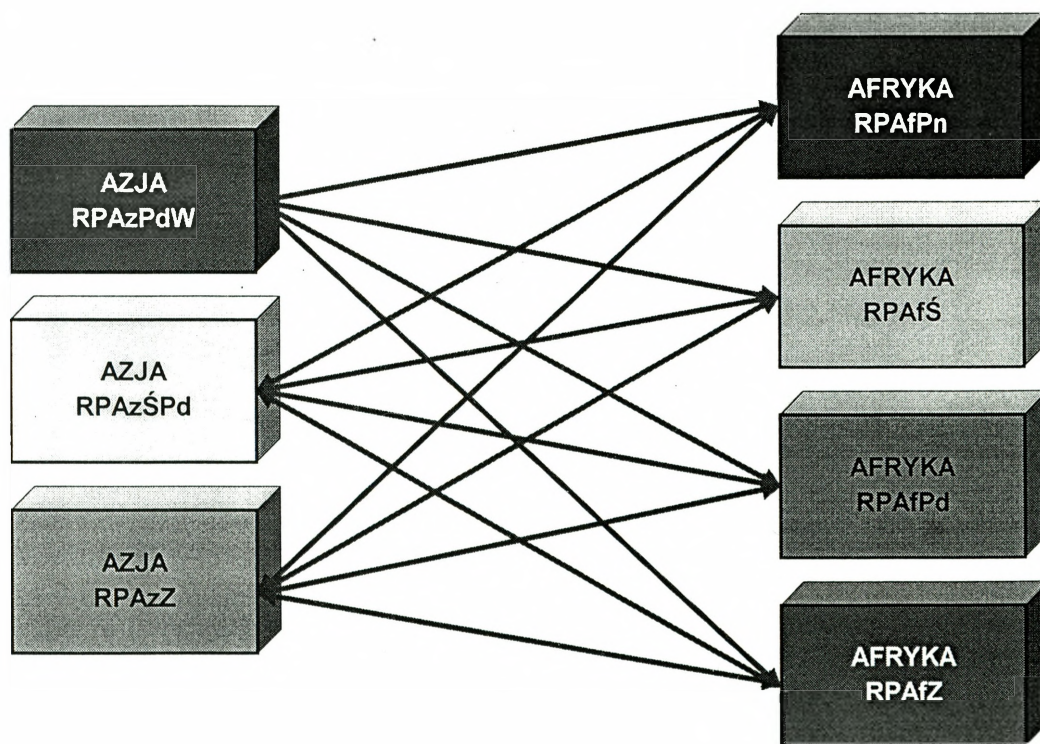
Schemat 253. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między strefami kontynentalnymi państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

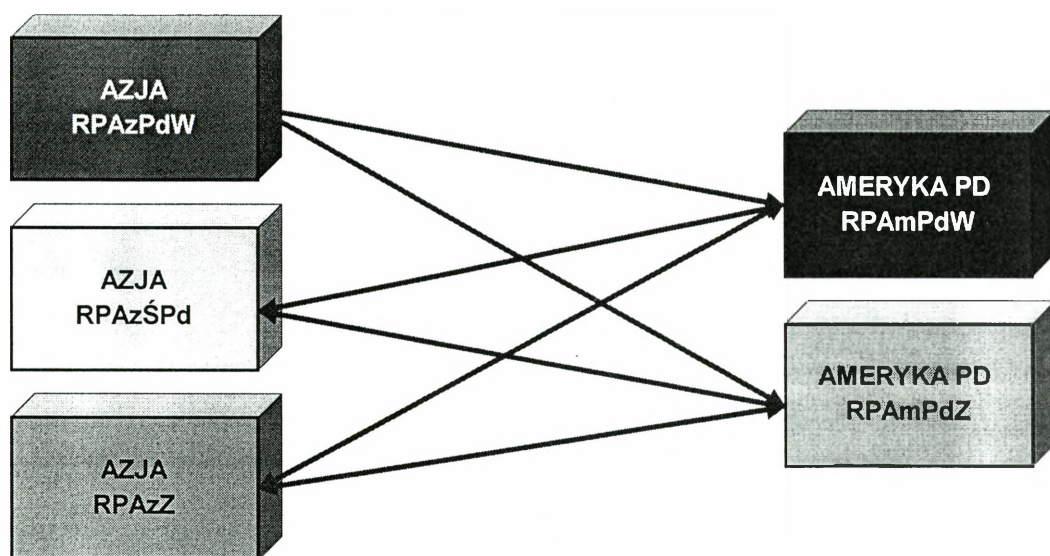
Schemat 254. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw azjatyckiej i europejskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

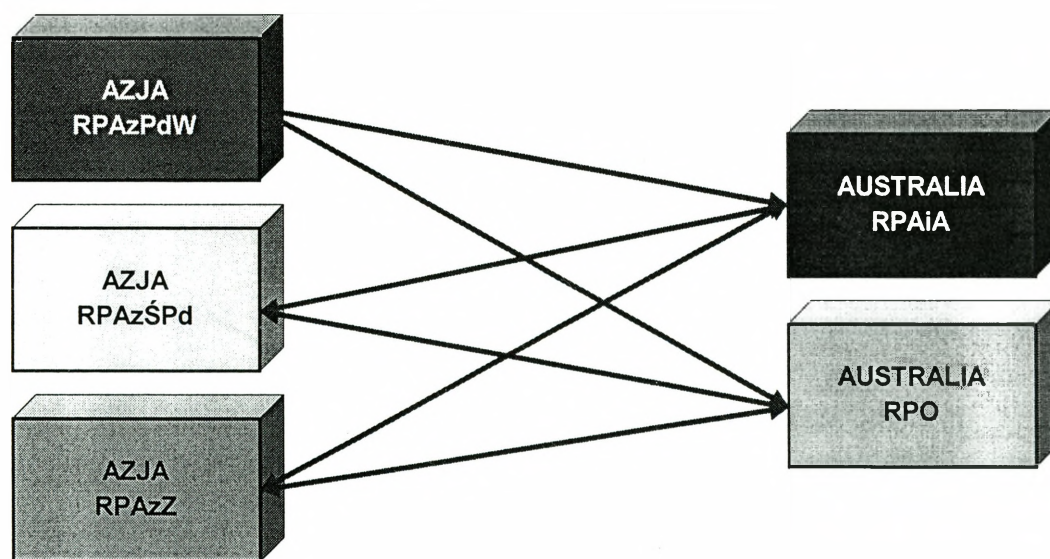
Schemat 255. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw azjatyckiej i północnoamerykańskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

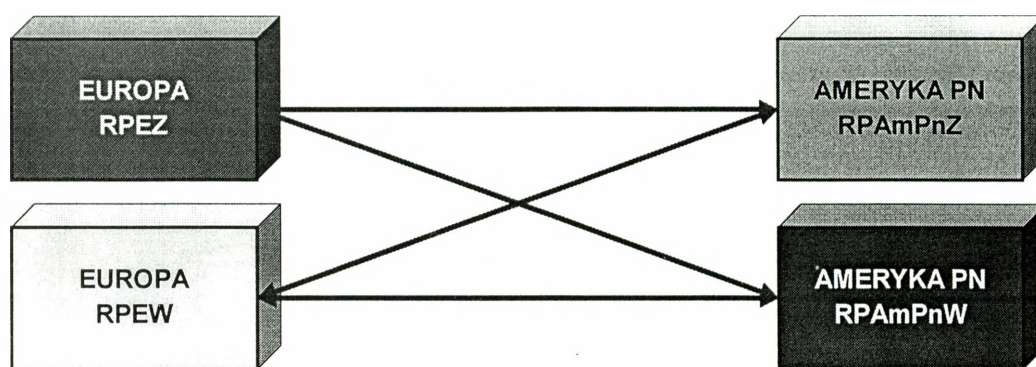
Schemat 256. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw azjatyckiej i afrykańskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

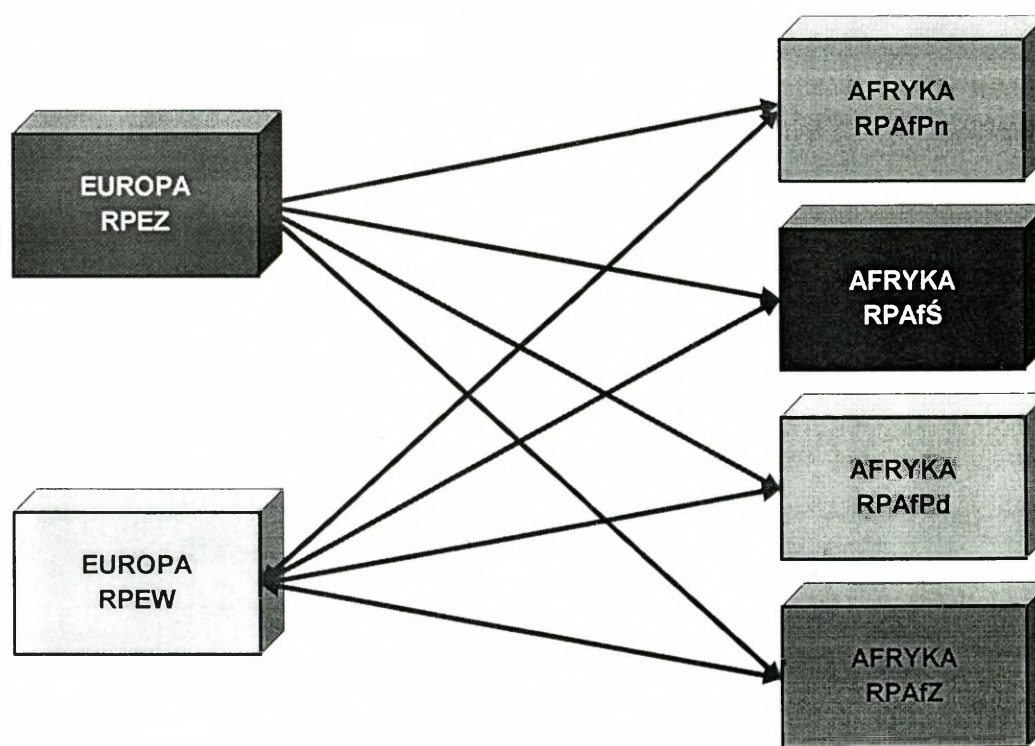
Schemat 257. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw azjatyckiej i południowoamerykańskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

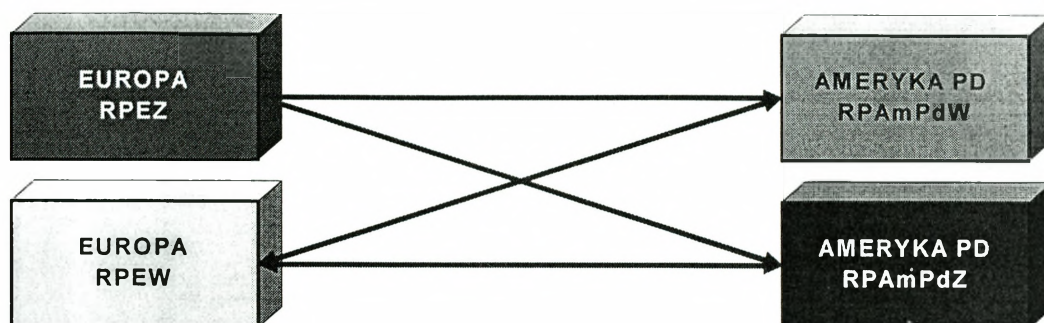
Schemat 258. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw azjatyckiej i australijskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

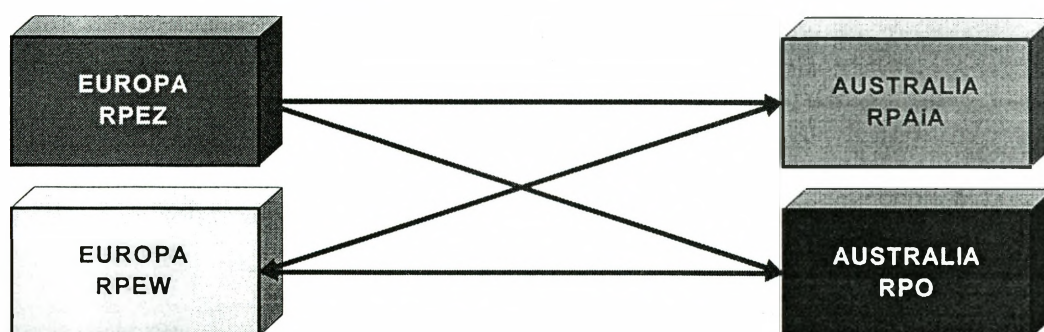
Schemat 259. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw europejskiej i północnoamerykańskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

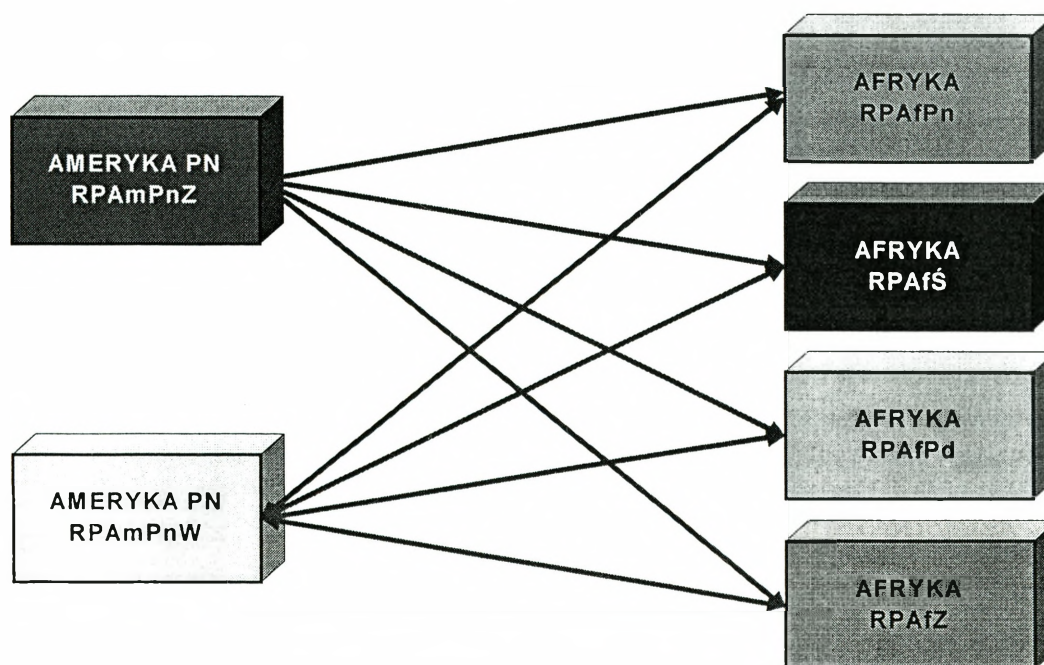
Schemat 260. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw europejskiej i afrykańskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

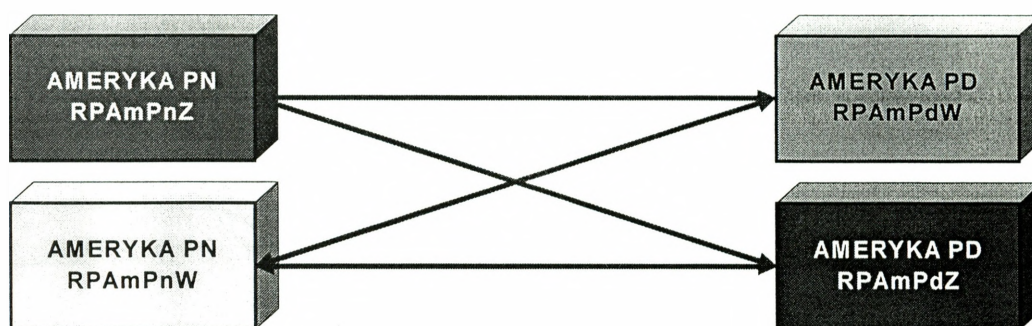
Schemat 261. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw europejskiej i południowoamerykańskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

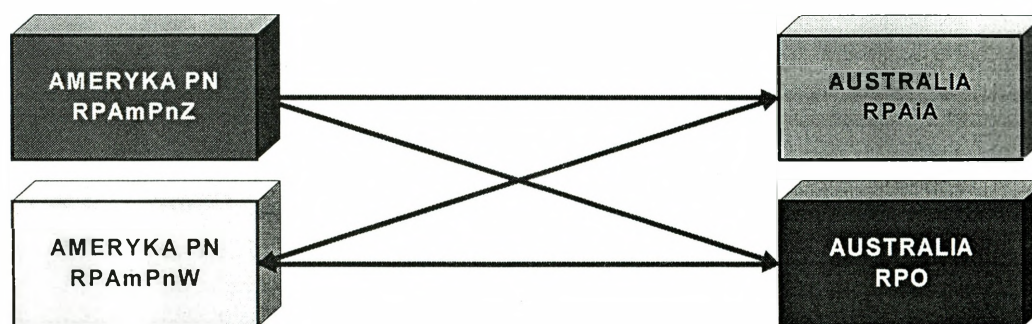
Schemat 262. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw europejskiej i australijskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

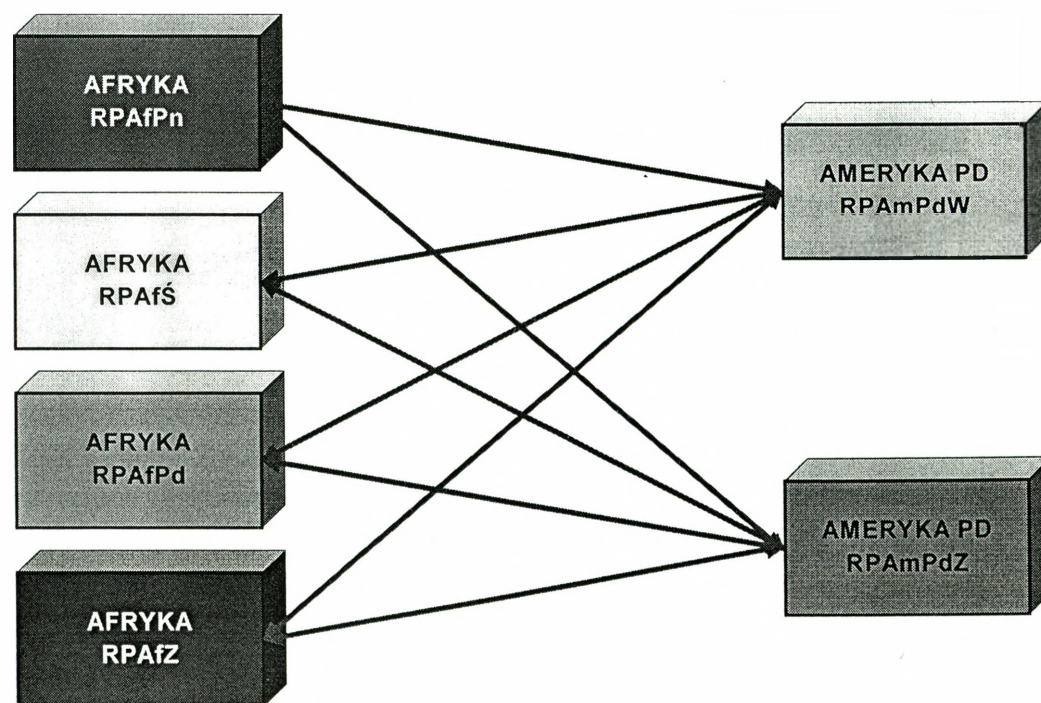
Schemat 263. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw północnoamerykańskiej i afrykańskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

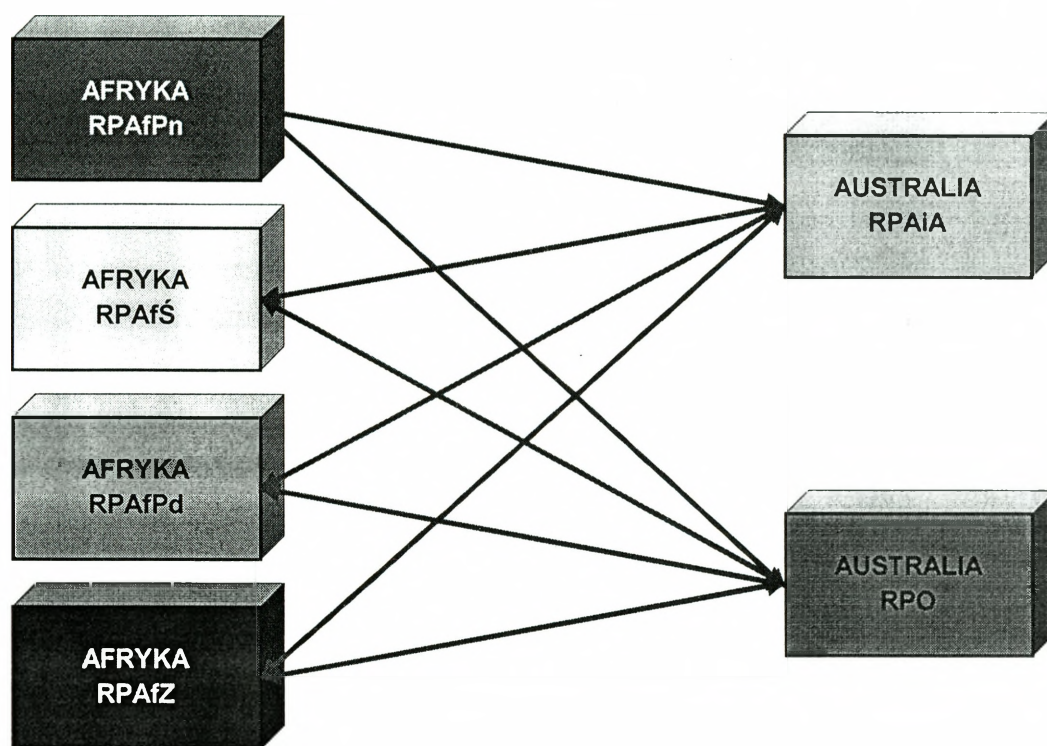
Schemat 264. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw północnoamerykańskiej i południowoamerykańskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

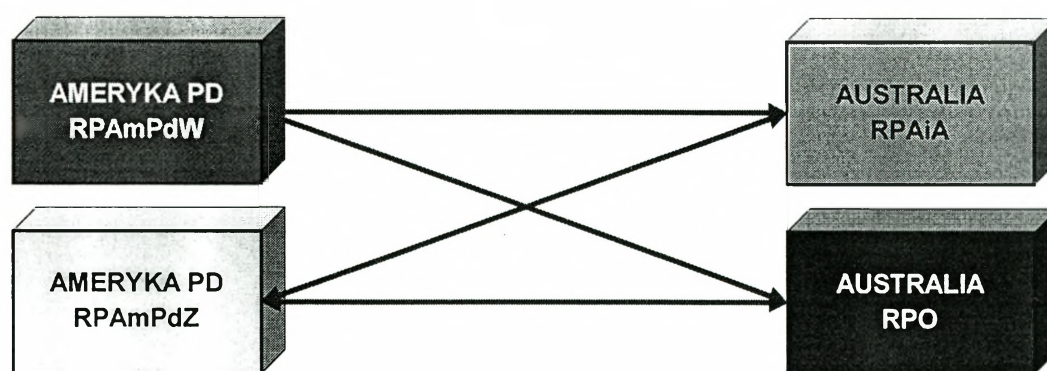
Schemat 265. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw północnoamerykańskiej i australijskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 266. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw afrykańskiej i południowoamerykańskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 267. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw afrykańskiej i australijskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

Schemat 268. Schemat relacji międzypaństwowych zespołowych między regionami państw południowoamerykańskiej i australijskiej strefy kontynentalnej państw wymiaru globalnego środowiska międzynarodowego Polski.

W ramach relacji międzypaństwowych grupowych zostało uwzględnionych 1402 relacji, z tego:

- 15 relacji typu: strefa kontynentalna państw - strefa kontynentalna państw;
- 75 relacji typu: region państw - strefa kontynentalna państw;
- 105 relacji typu: region państw - region państw;
- 170 relacji typu: grupa regionalna państw - strefa kontynentalna państw;

- 476 relacji typu: grupa regionalna państw - region państw;
- 561 relacji typu: grupa regionalna państw - grupa regionalna państw.

W sumie, w ramach relacji międzypaństwowych w wymiarze globalnym ŚMP zostało uwzględnionych 9165 relacji, z tego:

- 5119 relacji międzypaństwowych indywidualnych, w tym:
 - 1485 relacji pierwszej kategorii;
 - 2759 relacji drugiej kategorii;
 - 448 relacji trzeciej kategorii;
 - 336 relacji czwartej kategorii;
 - 86 relacji piątej kategorii;
 - 5 relacji szóstej kategorii;
- 2644 relacji międzypaństwowe indywidualno - grupowych, w tym:
 - 1580 relacji typu: państwo - grupa regionalna państw;
 - 784 relacji typu: państwo - region państw;
 - 280 relacji typu: państwo - strefa kontynentalna państw;
- 1402 relacje międzypaństwowe grupowe, w tym:
 - 561 relacji typu: grupa regionalna państw - grupa regionalna państw;
 - 476 relacji typu: grupa regionalna państw - region państw;
 - 170 relacji typu: grupa regionalna państw - strefa kontynentalna państw;
 - 105 relacji typu: region państw - region państw;
 - 75 relacji typu: region państw - strefa kontynentalna państw;
 - 15 relacji typu: strefa kontynentalna państw - strefa kontynentalna państw.

* *

W podsumowaniu podrozdziału stwierdza się, że cel rozwiązania drugiego zagadnienia badawczego, w ramach realizacji drugiego zadania badawczego, w niniejszym procesie badawczym, polegającego na dokonaniu podziału i redukcji liczby relacji międzypaństwowych dla potrzeb ich monitorowania i ewidencjonowania został osiągnięty. Realizacja założonej przesłanki roboczej doprowadziła do opracowania systemowego podziału relacji międzypaństwowych oraz ich redukcji w przedziale 18841 - 15. Pozwoli to na opracowanie sformalizowanych zestawów relacji międzypaństwowych ułatwiających ich selekcje i ewidencję.

3.3. Sytuacje wewnątrzpaństwowe

W procesie badawczym, dotyczącym rozwiązania pierwszego zadania badawczego, państwo zostało uznane jako najważniejszy podmiot w środowisku międzynarodowym. Ono też stanowiło podstawę do wygenerowania podziału środowiska międzynarodowego. Wniosek ten spowodował również, podmiot państwowy został także szczególnie potraktowany w procesie badawczym dotyczącym rozwiązania drugiego zadania badawczego, w postaci relacji międzypaństwowych i sytuacji wewnątrzpaństwowych.

Sytuacja wewnątrzpaństwowa w rozumieniu niniejszej dysertacji, to zespół okoliczności, położenie w jakim znajduje się państwo w wymiarze wewnętrznym; ogół warunków w których zachodzą zjawiska i wydarzenia, rozwijają się procesy itp.²⁸⁸

Na tej podstawie zostało sformułowane, w ramach rozwiązywania drugiego zadania badawczego, trzecie zagadnienie badawcze: "w jaki sposób określać wpływ sytuacji wewnątrzpaństwowych na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym". Celem rozwiązania tego zagadnienia jest zidentyfikowanie i podział sytuacji wewnątrzpaństwowych dla potrzeb monitorowania i ewidencjonowania ich wpływu na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym. Rozwiązanie powyższego zagadnienia badawczego zostało oparte o trzy przesłanki robocze:

- niektóre czynniki życia wewnątrzpaństwowego państw determinują kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym;
- wpływ sytuacji wewnątrzpaństwowej na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym jest uzależnione od pozycji jakie państwo zajmuje w środowisku międzynarodowym;
- wpływ sytuacji wewnętrznej państw na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego Polski jest uwarunkowany położeniem geopolitycznym w stosunku do Polski.

W wyniku analizy literatury, dotyczącej działalności wewnątrzpaństwowej, został wygenerowany zbiór czynników wewnętrznych państwa, które w określonych sytuacjach międzynarodowych mogą, mniej lub bardziej, stać się determinantami

²⁸⁸Por., Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1981, t. 3, s.387, hasło "sytuacja".

wpływu państwa na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym. Zbiór ten został podzielony na dwie grupy (schemat 269).

Schemat 269. Elementy składowe sytuacji wewnątrzpaństwowej.

Do najważniejszych problemów wewnętrznych, które mogą bezpośrednio lub pośrednio rzutować na proces kształtowania się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym zostało zaliczonych 14 czynników (schemat 270).²⁸⁹

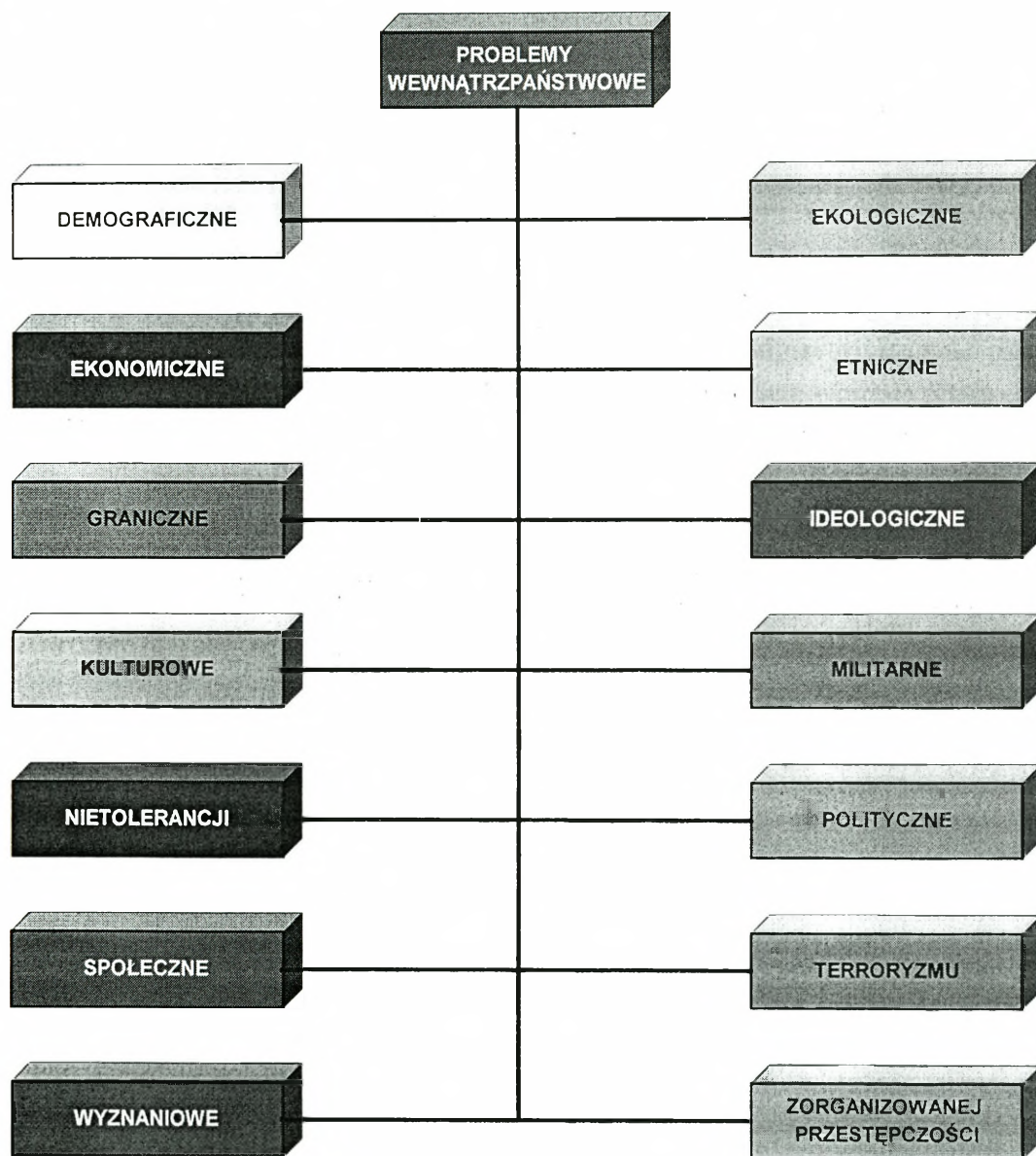
Poszczególne problemy wewnętrzne mogą być, m.in. powodowane przez:

- demograficzne: nadmierny przyrost naturalny, ujemny przyrost naturalny i starzenie się społeczeństwa;
- ekologiczne: zanieczyszczenie środowiska naturalnego, brak środków na przeciwdziałanie zagrożeniom ekologicznym, niedocenianie zagrożenia ekologicznego, lekceważenie zagrożenia ekologicznego, nieprzestrzeganie przepisów o ochronie środowiska naturalnego;
- ekonomiczne: nadprodukcja przemysłowa, regres w produkcji przemysłowej, brak surowców do produkcji przemysłowej, inflacja, ograniczenia eksportowe, ograniczenia importowe;
- etniczne: negatywny stosunek państwa do mniejszości etnicznych, negatywny stosunek mniejszości narodowych do rzeczywistości państwowej, konflikty między większością narodową i mniejszościami etnicznymi, konflikty między mniejszościami etnicznymi;
- graniczne: trudności w utrzymaniu porządku na przejściach granicznych, trudności związane z ochroną granic państwowych przed nielegalnym ich przekraczaniem, samowola w działaniu służb granicznych, korupcja w służbach granicznych, prowokowanie incydentów granicznych, przemyt;
- ideologiczne: propagowanie ideologii niekorzystnych z punktu widzenia harmonijnego rozwoju społeczności państwowej i międzynarodowej;

²⁸⁹Por. J. Stępak, Podział stosunków międzynarodowych w środowisku międzynarodowym Polski, Warszawa AON 1995, s. 10 - 13.

sprzyjający grunt dla powstawania i rozprzestrzeniania się ideologii niekorzystnych, brak wewnętrznej mobilizacji do przeciwstawiania się ideologiom fałszywym i błędnym, konflikty w państwie na tle ideologicznym;

- kulturowe: konfliktowe ścieranie się różnych orientacji kulturowych;

Schemat 270. Rodzaje problemów wewnętrznych.

- militarne: ingerencja czynników militarych w sprawy polityczne i państwowe, nielegalne organizowanie związków i ugrupowań paramilitarych, łatwy dostęp do środków uzbrojenia, zbrojenie się społeczeństwa, propaganda militarystyczna, wychowywanie społeczeństwa w duchu militarystycznym;
- nietolerancji: nieszanowanie praw człowieka, dyskryminacja rasowa, dyskryminacja wyznaniowa, dyskryminacja etniczna;

- społeczne: dysproporcje społeczne, bezrobocie, zamieszki społeczne, niski poziom świadomości społecznej, nadmierne rozbieżności społeczeństwa, skłócenie społeczeństwa, waśnie społeczne, patologie społeczne;
- terroryzmu: działanie ugrupowań i związków terrorystycznych, powiązania ugrupowań terrorystycznych z czynnikami władzy i administracji państwowej, bezsilność władzy i administracji państwowej w zwalczaniu terroryzmu, tolerowanie terroryzmu przez czynniki oficjalne, niedocenywanie terroryzmu przez czynniki państwowe;
- wyznaniowe: nieprzestrzeganie w państwie zasady równości wyznaniowej, konflikty między mniejszościami wyznaniowymi, konflikty między większością wyznaniową a mniejszościami wyznaniowymi, sprzeczne z prawem działania wyznań i związków wyznaniowych,
- zorganizowanej przestępczości: działanie grup zorganizowanej przestępczości, przemyt i rozprowadzanie broni, przemyt i rozprowadzanie narkotyków, przemyt i rozprowadzanie surowców, środków konsumpcyjnych, wytworów intelektualnych itp.

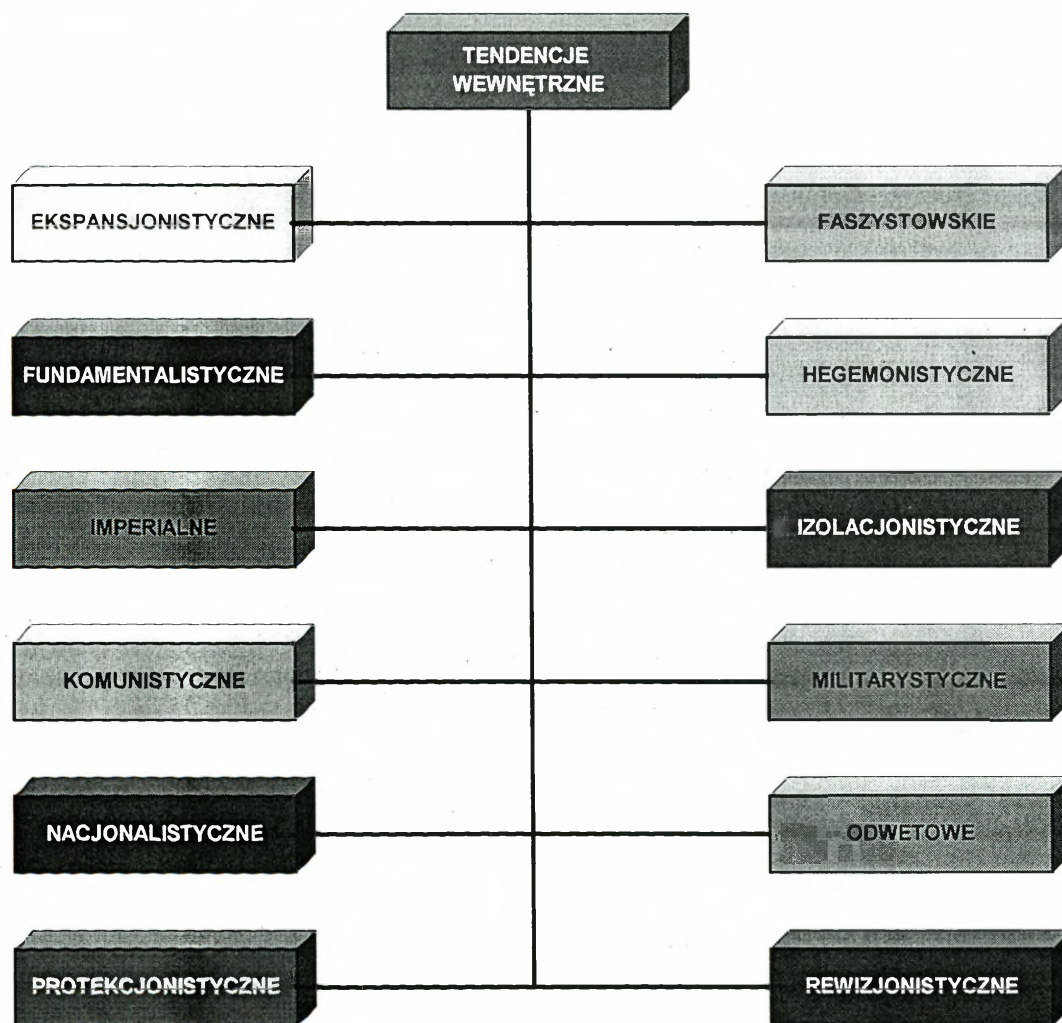
Podobnie, jak w przypadku problemów wewnętrznych, postąpiono z tendencjami wewnętrznymi, gdzie z ogólnego ich zbioru wybrano 12, które mogą istotnie uwarunkowywać wpływ państwa na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym (schemat 271).²⁹⁰

Wyszególnione tendencje charakteryzują się następująco:

- tendencje ekspansjonistyczne charakteryzuje polityka zaborcza, której celem jest rozszerzanie politycznego, ekonomicznego i ideologicznego wpływu na inne państwa lub podporządkowanie sobie obcych terytoriów;
- tendencje faszystowskie charakteryzuje polityka skrajnie nacjonalistyczna, antydemokratyczna i antyliberalna zmierzająca do stworzenia państwa totalitarnego i monopartyjnego;
- tendencje fundamentalistyczne charakteryzuje polityka zachowawcza, oparta głównie na dogmatach ideologicznych (religijnych), ignorująca lub nieskłonna do uwzględniania współczesnych realiów zarówno w stosunkach wewnątrzpaństwowych jak i międzynarodowych;
- tendencje hegemonistyczne charakteryzuje polityka dążności do pełnienia roli przywódczej w stosunkach międzynarodowych bez

²⁹⁰Por. J. Stępak, Podział stosunków międzynarodowych w środowisku międzynarodowym Polski, wyd. cyt., s. 12 - 15.

- akceptacji innych podmiotów międzynarodowych i często kosztem interesów tych podmiotów międzynarodowych;
- tendencje imperialne charakteryzuje polityka oparta na militaryźmie, polegająca na dążeniu do podporządkowywania sobie innych suwerennych podmiotów międzynarodowych (państw) z użyciem siły, z siłą militarną włącznie;

Schemat 271. Rodzaje tendencji wewnętrznych.

- tendencje izolacjonistyczne charakteryzuje polityka separowania się w stosunkach międzynarodowych, nie przystępowania do sojuszy i bloków politycznych, ekonomicznych i militarnych, nieudzielanie pomocy państwom znajdującym się w trudnej sytuacji, zwłaszcza militarnej;
- tendencje komunistyczne charakteryzuje polityka oparta na monopartyjności, dążąca do zbudowania państwa totalitarnego, z zastosowaniem rozwiązań siłowych z przemocą militarną włącznie;
- tendencje militarystyczne charakteryzuje polityka zbrojeń i przygotowania do wojny, propaganda militarystyczna i militarystyczne wychowywanie społeczeństwa;

- tendencje nacjonalistyczne charakteryzuje polityka i ideologia postulująca nadrzędność interesów własnego narodu (państwa), wyrażająca się w egoizmie narodowym, w dyskryminowaniu innych narodów, nietolerancji i wrogości w stosunku do nich;
- tendencje odwetowe charakteryzuje polityka postulująca retorsje za wcześniej poniesione niepowodzenia i straty przez zastosowanie siły, z siłą zbrojną włącznie;
- tendencje protekcyjnistyczne charakteryzuje polityka ochrony produkcji i handlu krajowego (ugrupowania ekonomicznego międzynarodowego) przed konkurencją zagraniczną, polegająca na nakładaniu ceł, ograniczaniu limitów wwozowych, podnoszeniu różnych wymagań produkcyjnych, transportowych, zdrowotnych itp.;
- tendencje rewizjonistyczne charakteryzuje polityka dążności do obalenia istniejącego stanu rzeczy, zwłaszcza obowiązujących traktatów i umów międzynarodowych.

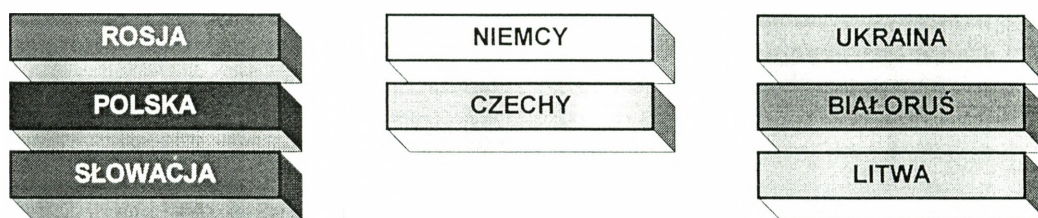
Jak wynika z rozdziału 2 niniejszej rozprawy w środowisku międzynarodowym funkcjonuje 194 podmiotów typu państwo. Wobec tego, teoretycznie mogą one wszystkie być brane pod uwagę. Ponieważ ich wpływ, a tym samym ich problemów i tendencji wewnętrznych, na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym jest zróżnicowany, od bardzo dużego, w przypadku mocarstw światowych i regionalnych, do minimalnego, w przypadku państw małych i bardzo małych. Dlatego też, na podstawie wyników badawczych, otrzymanych podczas rozwiązania pierwszego zadania badawczego zostało przyjęte, że wpływ problemów i tendencji wewnętrznych państwa na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego Polski w środowisku międzynarodowym jest uwarunkowany odległością państwa od naszego kraju i wielkością jego potencjału bazowego.

Do sporządzenia listy państw, których sytuacje wewnętrzne mają największy wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym Polski została sporządzona tabela pomocnicza (tabela 19). Bazując na podziale środowiska międzynarodowego na wymiary i strefy geopolityczne, zawiera systemowe podejście do sporządzenia katalogu państw dla potrzeb monitorowania i ewidencjonowania oraz oceny wpływu sytuacji wewnętrznych państw na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym.

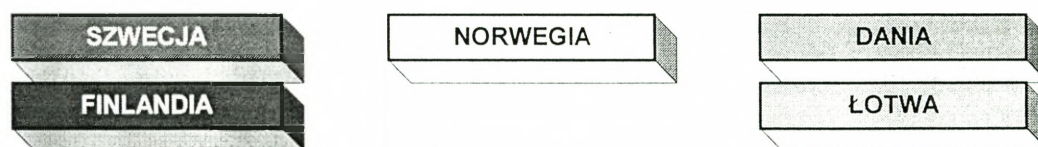
Tabela 19. Schemat liczby państw uwzględnionych pod względem wpływu ich problemów i tendencji wewnętrznych na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym.

Wymiar geopolityczny	Strefa geopolityczna	Grupa państw wiodących	Grupa państw średnich	Grupa państw małych
Lokalny	A	100 %	100 %	100 %
Subregionalny	A	100 %	100 %	100 %
	B	100 %	100 %	50 %
Regionalny	A	100 %	100 %	100 %
	B	100 %	100 %	50 %
	C	100 %	100 %	---
Kontynentalny	A	100 %	100 %	100 %
	B	100 %	100 %	50 %
	C	100 %	100 %	---
	D	100 %	66 %	---
Okółokontynen.	A	100 %	100 %	100 %
	B	100 %	100 %	50 %
	C	100 %	100 %	---
	D	100 %	66%	---
	E	100 %	33 %	---
Euroatlantycki	A	100 %	100 %	100 %
	B	100 %	100 %	50 %
	C	100 %	100 %	---
	D	100 %	66%	---
	E	100 %	33 %	---
	F	100 %	---	---
Subglobalny	A	100 %	100 %	100 %
	B	100 %	100 %	50 %
	C	100 %	100 %	---
	D	100 %	66%	---
	E	100 %	33 %	---
	F	100 %	---	---
	G	66 %	---	---
Globalny	A	100 %	100 %	100 %
	B	100 %	100 %	50 %
	C	100 %	100 %	---
	D	100 %	66%	---
	E	100 %	33 %	---
	F	100 %	---	---
	G	66 %	---	---
	H	33 %	---	---

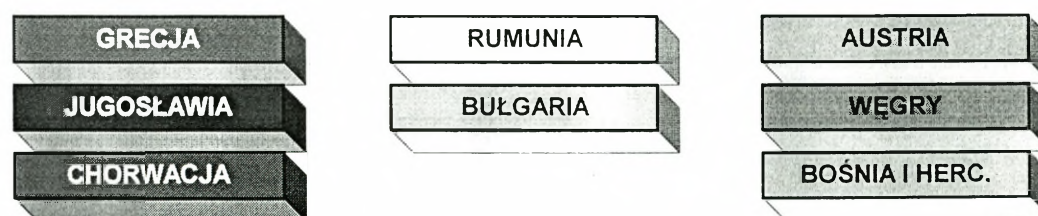
Na tej podstawie został sporządzony zestaw państw dla każdej strefy geopolitycznej.

Strefa geopolityczna A ŚMP.

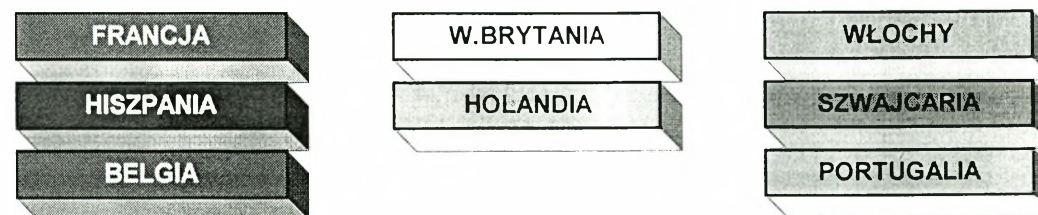
Schemat 272. Zestawienie państw strefy geopolitycznej A środowiska międzynarodowego Polski.

Strefa geopolityczna B ŚMP.

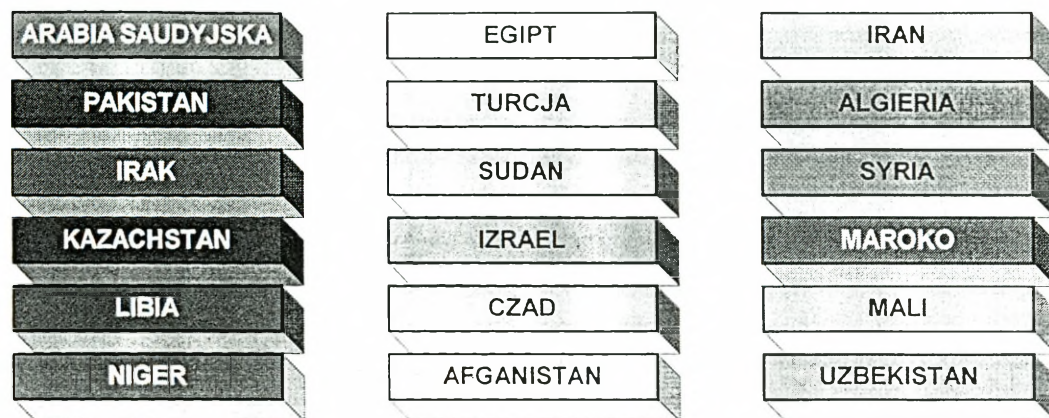
Schemat 273. Zestawienie państw strefy geopolitycznej B środowiska międzynarodowego Polski.

Strefa geopolityczna C ŚMP.

Schemat 274. Zestawienie państw strefy geopolitycznej C środowiska międzynarodowego Polski.

Strefa geopolityczna D ŚMP.

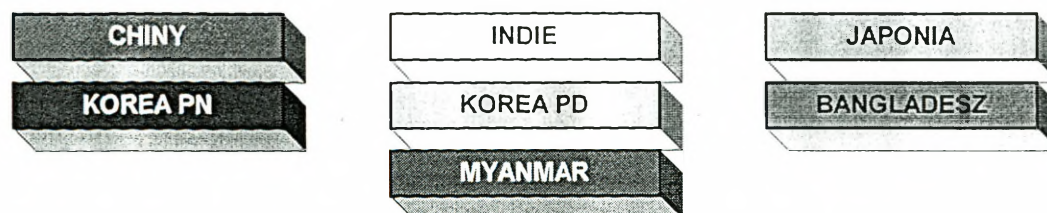
Schemat 275. Zestawienie państw strefy geopolitycznej D środowiska międzynarodowego Polski.

Strefa geopolityczna E ŚMP.

Schemat 276. Zestawienie państw strefy geopolitycznej E środowiska międzynarodowego Polski.

Strefa geopolityczna F ŚMP.

Schemat 277. Zestawienie państw strefy geopolitycznej F środowiska międzynarodowego Polski.

Strefa geopolityczna G ŚMP.

Schemat 278. Zestawienie państw strefy geopolitycznej G środowiska międzynarodowego Polski.

Strefa geopolityczna H ŚMP.

Schemat 279. Zestawienie państw strefy geopolitycznej H środowiska międzynarodowego Polski.

Z prezentowanego zestawienia wynika, że w wymiarze lokalnym²⁹¹ ŚMP uwzględnia się, wpływ sytuacji wewnętrznej na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym - 8 państw²⁹² (schemat 272), w wymiarze subregionalnym²⁹³ - 13 państw²⁹⁴ (schematy: 272, 273), w wymiarze regionalnym²⁹⁵ - 21 państw²⁹⁶ (schematy 272 - 274), w wymiarze kontynentalnym²⁹⁷ - 29 państw²⁹⁸ (schematy 272 - 275), w wymiarze okołokontynentalnym²⁹⁹ - 47 państw³⁰⁰ (schematy 272 - 276), w wymiarze euroatlantyckim³⁰¹ - 49 państw³⁰² (schematy 272 - 277), w wymiarze subglobalnym³⁰³ - 56 państw³⁰⁴ (schematy 272 - 278) i w wymiarze globalnym³⁰⁵ - 61 państw³⁰⁶ (schematy 272 - 279).

W sumie, wpływ sytuacji wewnętrznej państw na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym jest zaagregowany w 14 problemach i 12 tendencjach wewnętrznych dla 8 - 61 państw, w zależności od wymiaru geopolitycznego środowiska międzynarodowego Polski.

* * *

W podsumowaniu podrozdziału stwierdza się, że cel badawczy dotyczący rozwiązania trzeciego zagadnienia badawczego, w ramach drugiego zadania badawczego, został osiągnięty. W wyniku realizacji pierwszej przesłanki badawczej zostały zidentyfikowane czynniki wewnętrzne państwa determinujące jego wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym. W wyniku

²⁹¹W skład wymiaru lokalnego ŚMP wchodzi jedna strefa geopolityczna A.

²⁹²Stanowi to 100 % liczby państw wymiaru lokalnego ŚMP.

²⁹³W skład wymiaru subregionalnego ŚMP wchodzi dwie strefy geopolityczne: A i B.

²⁹⁴Stanowi to 93 % liczby państw wymiaru subregionalnego ŚMP.

²⁹⁵W skład wymiaru regionalnego ŚMP wchodzi trzy strefy geopolityczne: A, B i C.

²⁹⁶Stanowi to 81 % liczby państw wymiaru regionalnego ŚMP.

²⁹⁷W skład wymiaru kontynentalnego ŚMP wchodzi cztery strefy geopolityczne: A, B, C i D.

²⁹⁸Stanowi to 67 % liczby państw wymiaru kontynentalnego ŚMP.

²⁹⁹W skład wymiaru okołokontynentalnego ŚMP wchodzi pięć stref geopolitycznych: A, B, C, D i E.

³⁰⁰Stanowi to 59 % liczby państw wymiaru okołokontynentalnego ŚMP.

³⁰¹W skład wymiaru euroatlantyckiego ŚMP wchodzi sześć stref geopolitycznych: A, B, C, D, E i F.

³⁰²Stanowi to 60 % liczby państw wymiaru euroatlantyckiego ŚMP.

³⁰³W skład wymiaru subglobalnego ŚMP wchodzi siedem stref geopolitycznych: A, B, C, D, E, F i G.

³⁰⁴Stanowi to 57 % liczby państw wymiaru subglobalnego ŚMP.

³⁰⁵W skład wymiaru globalnego ŚMP wchodzi osiem stref geopolitycznych: A, B, C, D, E, F, G i H.

³⁰⁶Stanowi to 31 % liczby państw wymiaru globalnego ŚMP.

realizacji drugiej i trzeciej przesłanki badawczej zostały sporządzone, dla każdej strefy geopolitycznej, w tym i dla każdego wymiaru ŚMP zestawienia państw, których czynniki wewnętrzne mają największy wpływ na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym.

* *
*

Na podstawie uzyskanych wyników badawczych podczas rozwiązywania drugiego zadania badawczego, polegającego na dokonaniu identyfikacji czynników międzynarodowych determinujących bezpieczeństwo militarne Polski, stwierdza się, że cel badawczy tego etapu procesu badawczego został osiągnięty. W wyniku realizacji założonej hipotezy badawczej zostały wyłonione i usystematyzowane trzy grupy czynników międzynarodowych o istotnym wpływie na kształtowanie się bezpieczeństwa militarnego w środowisku międzynarodowym. W ten sposób zebrane i uporządkowane czynniki międzynarodowe w znacznym stopniu ułatwią monitorowanie środowiska międzynarodowego pod względem stanu bezpieczeństwa militarnego oraz pozwolą na dogodne ewidencjonowanie i katalogowanie faktów i wydarzeń międzynarodowych dla potrzeb oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski.

Zakończenie

Podsumowując przebieg procesu badawczego, dotyczącego rozwiązania problemu badawczego, polegającego na określeniu kryteriów formalizacji procesu diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski, stwierdza się, że cel rozwiązania podjętego problemu został osiągnięty. Na podstawie przyjętej hipotezy roboczej: identyfikacja środowiska międzynarodowego Polski i jego podział oraz wygenerowanie i usystematyzowanie czynników międzynarodowych, determinujących bezpieczeństwo militarne Polski pozwoli na określenie systemowej podstawy do prowadzenia diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski w środowisku międzynarodowym, zostało wypracowanych pięć kryteriów formalizujących proces diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski.

Kryterium pierwsze, to formalizację procesu diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski oprzeć na sformalizowanym katalogu problemów międzynarodowych determinujących bezpieczeństwo militarne w środowisku międzynarodowym. Jego realizacja nastąpiła w wyniku rozwiązania pierwszego zagadnienia badawczego w drugim zadaniu badawczym w podjętym procesie badawczym. W efekcie uzyskano usystematyzowany zestaw problemów międzynarodowych, który pozwolił na sporządzenie następujących sformalizowanych arkuszy do selekcji i ewidencji danych informacyjnych dla procesu diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski w środowisku międzynarodowym (tabele 20 - 23).

Tabela 20.

Katalog procesów bezpieczeństwa międzynarodowego	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela
Proces kształtowania się bezpieczeństwa militarnego	
Proces kształtowania się bezpieczeństwa politycznego	
Proces kształtowania się bezpieczeństwa ekonomicznego	
Proces kształtowania się bezpieczeństwa ekologicznego	
Proces kształtowania się bezpieczeństwa społecznego	

Tabela 21.

Rozwinięty katalog procesów i problemów międzynarodowych	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela
PROBLEMY MIĘDZYNARODOWE	
Proces kształtowania się bezpieczeństwa militarnego	
Problem stosowania przemocy zbrojnej	

Problem zbrojeń	
Problem rozbrojenia	
Problem terroryzmu międzynarodowego	
Proces kształtowania się bezpieczeństwa politycznego	
Problem kształtowania się modelu międzynarodowego systemu politycznego	
Problem międzynarodowej integracji politycznej	
Problem przestrzegania prawa międzynarodowego	
Problem suwerenności państw	
Proces kształtowania się bezpieczeństwa ekonomicznego	
Problem kształtowania się modelu międzynarodowego systemu ekonomicznego	
Problem handlu zagranicznego	
Problem funkcjonowania międzynarodowego systemu walutowego.	
Problem finansów międzynarodowych	
Problem rozwoju gospodarki światowej	
Problem żywnościowy	
Proces kształtowania się bezpieczeństwa ekologicznego	
Problem zagrożeń ekologicznych	
Problem degradacji środowiska naturalnego	
Problem zachowania równowagi ekologicznej	
Problem zanieczyszczania środowiska naturalnego	
Problem ochrony środowiska naturalnego	
Problem edukacji ekologicznej	
Proces kształtowania się bezpieczeństwa społecznego	
Problem rozwoju społecznego	
Problem rozwoju demograficznego	
Problem zdrowotny	
Problem postępu naukowo - technicznego	

Tabela 22.

Rozwinięty katalog problemów i zagadnień w procesie kształtowania się bezpieczeństwa militarnego	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela
PROCES KSZTAŁTOWANIA SIĘ BEZPIECZEŃSTWA MILITARNEGO	
Problem stosowania przemocy zbrojnej	
Zagadnienie utrzymania pokoju międzynarodowego	
Zagadnienie zapobiegania konfliktom zbrojnym	
Zagadnienie przeciwdziałania konfliktom zbrojnym	
Zagadnienie tłumienia konfliktów zbrojnych	
Zagadnienie budowania pokoju po konfliktach zbrojnych	
Problem zbrojeń	
Zagadnienie wyścigu zbrojeń	
Zagadnienie rozprzestrzeniania się broni jądrowej	
Zagadnienie rozprzestrzeniania się technologii do produkcji broni jądrowej	
Zagadnienie handlu bronią	
Zagadnienie przemytu broni	

Zagadnienie przemytu materiałów do produkcji środków uzbrojenia	
Zagadnienie przemytu technologii do produkcji środków uzbrojenia	
Problem rozbrojenia	
zagadnienie ograniczenia zbrojeń	
zagadnienie redukcji zbrojeń	
zagadnienie zawierania międzynarodowych umów rozbrojeniowych	
zagadnienie przestrzegania międzynarodowych umów rozbrojeniowych	
zagadnienie funkcjonowania ruchów pacyfistycznych	

Tabela 22.

Rozwinięty katalog problemów i zagadnień w procesie kształtowania się bezpieczeństwa ekonomicznego	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela
PROCES KSZTAŁTOWANIA SIĘ BEZPIECZEŃSTWA EKONOMICZNEGO	
Problem kształtowania się modelu międzynarodowego systemu ekonomicznego.	
Problem handlu zagranicznego	
zagadnienie zakłóceń w handlu międzynarodowym	
zagadnienie zmian w handlu międzynarodowym	
zagadnienie protekcjonizmu w handlu międzynarodowym	
zagadnienie wymiany towarowej w handlu międzynarodowym	
Problem funkcjonowania międzynarodowego systemu walutowego	
Zagadnienie reformy międzynarodowego systemu walutowego	
Zagadnienie inflacji	
Zagadnienie kryzysu walutowego	
Problem finansów międzynarodowych	
zagadnienie redystrybucji dochodów finansowych	
zagadnienie finansowania rozwoju światowego	
zagadnienie płatności międzynarodowych	
zagadnienie zadłużenia zagranicznego	
Problem rozwoju gospodarki światowej	
Zagadnienie międzynarodowego podziału pracy	
Zagadnienie dysproporcji w rozwoju gospodarczym	
Zagadnienie energii	
Zagadnienie surowców	
Zagadnienie industrializacji	
Zagadnienie przedsiębiorstw transnarodowych	
Problem żywnościowy	
Zagadnienie produkcji żywności	
Zagadnienie dystrybucji żywności	

Zagadnienie kryzysu żywnościowego	
Zagadnienie wyżywienia ludzkości	
Zagadnienie dostępu do źródeł wody	

Tabela 23.

Rozwinięty katalog problemów i zagadnień w procesie kształtowania się bezpieczeństwa społecznego	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela
PROCES KSZTAŁTOWANIA SIĘ BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO	
Problem rozwoju społecznego	
Zagadnienia biedy	
Zagadnienie głodu	
Zagadnienie dyskryminacji	
Zagadnienie nietolerancji	
Zagadnienie humanitaryzmu	
Zagadnienie praw człowieka	
Zagadnienie dysproporcji społecznych	
Zagadnienie zacofania	
Zagadnienie nacjonalizmu	
Zagadnienie bezrobocia	
Zagadnienie analfabetyzmu	
Zagadnienie oświaty	
Zagadnienie młodzieży	
Zagadnienie urbanizacji	
Zagadnienie przestępstw	
Zagadnienie narkomanii	
Zagadnienie upadku wartości moralnych	
Zagadnienie komunikacji społecznej	
Zagadnienie informacji	
Zagadnienie demokratyzacji życia społecznego	
Zagadnienie kultury	
Zagadnienie wyznań religijnych	
Zagadnienie światopoglądu	
Problem rozwoju demograficznego	
Zagadnienie przyrostu naturalnego	
Zagadnienie przeludnienia	
Zagadnienie migracji	
Zagadnienie uchodźców	
Zagadnienie mniejszości etnicznych	
Zagadnienie profilaktyki demograficznej	
Problem zdrowotny	
Zagadnienie zagrożeń cywilizacyjnych dla zdrowia i życia ludzkiego	
Zagadnienie chorób zakaźnych	
Zagadnienie uzależnień	

Zagadnienie profilaktyki zdrowotnej	
Zagadnienie funkcjonowania międzynarodowych organizacji służby zdrowia	
Zagadnienie nakładów finansowych na ochronę zdrowia i życia ludzkiego	
Problem postępu naukowo - technicznego	
zagadnienie rozwijania badań naukowych	
zagadnienie postępu technicznego	
zagadnienie transferu techniki	
zagadnienie rewolucji naukowo - technicznej	
zagadnienie społecznych skutków rozwoju nauki i techniki	
zagadnienie dostępu do osiągnięć nauki i techniki	
zagadnienie wykorzystania osiągnięć naukowo - technicz.	
Zagadnienie nakładów finansowych na rozwój nauki i tech.	

Kryterium drugie, to formalizację procesu diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski oprzeć na sformalizowanym katalogu relacji międzypaństwowych determinujących bezpieczeństwo militarne w środowisku międzynarodowym. Jego realizacja nastąpiła w wyniku rozwiązania drugiego zagadnienia badawczego w drugim zadaniu badawczym, w podjętym procesie badawczym. W efekcie uzyskano usystematyzowany, zvariantowany zestaw relacji międzypaństwowych, który pozwolił na sporządzenie następujących sformalizowanych arkuszy selekcji i ewidencji danych dla procesu diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski w środowisku międzynarodowym (tabele 24 - 30).

Tabela 24.

Przykład rozwiniętego katalogu relacji międzypaństwowych indywidualnych w wymiarze lokalnym ŚMP	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela 33
RELACJE MIĘDZYPANSTWOWE INDYWIDUALNE	
WYMIAR LOKALNY ŚMP	
Relacje międzypaństwowe pierwszej kategorii	
Rosja - Niemcy	
Rosja - Ukraina	
Rosja - Polska	
Niemcy - Ukraina	
Niemcy - Polska	
Ukraina - Polska	
Relacje międzypaństwowe drugiej kategorii	
Rosja - Czechy	
Rosja - Białoruś	
Niemcy - Czechy	

Niemcy - Białoruś	
Ukraina - Czechy	
Ukraina - Białoruś	
Polska - Czechy	
Polska - Białoruś	
Relacje międzypaństwowe trzeciej kategorii	
Czechy - Białoruś	
Relacje międzypaństwowe czwartej kategorii	
Rosja - Słowacja	
Rosja - Litwa	
Niemcy - Słowacja	
Niemcy - Litwa	
Ukraina - Słowacja	
Ukraina - Litwa	
Polska - Słowacja	
Polska - Litwa	
Relacje międzypaństwowe piątej kategorii	
Czechy - Słowacja	
Czechy - Litwa	
Białoruś - Słowacja	
Białoruś - Litwa	
Relacje międzypaństwowe szóstej kategorii	
Słowacja - Litwa	

Tabela 25.

Przykład rozwiniętego katalogu relacji międzypaństwowych indywidualnych w wymiarze subregionalnym ŚMP	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela 33
RELACJE MIĘDZYPANSTWOWE INDYWIDUALNE	
WYMIAR SUBREGIONALNY ŚMP	
Relacje międzypaństwowe pierwszej kategorii	
Rosja - Niemcy	
Rosja - Ukraina	
Rosja - Polska	
Rosja - Szwecja	
Niemcy - Ukraina	
Niemcy - Polska	
Niemcy - Szwecja	
Ukraina - Polska	
Ukraina - Szwecja	
Polska - Szwecja	
Relacje międzypaństwowe drugiej kategorii	
Rosja - Norwegia	
Rosja - Dania	
Rosja - Finlandia	

Rosja - Czechy	
Rosja - Białoruś	
Niemcy - Norwegia	
Niemcy - Dania	
Niemcy - Finlandia	
Niemcy - Czechy	
Niemcy - Białoruś	
Ukraina - Norwegia	
Ukraina - Dania	
Ukraina - Finlandia	
Ukraina - Czechy	
Ukraina - Białoruś	
Polska - Norwegia	
Polska - Dania	
Polska - Finlandia	
Polska - Czechy	
Polska - Białoruś	
Szwecja - Norwegia	
Szwecja - Dania	
Szwecja - Finlandia	
Szwecja - Czechy	
Szwecja - Białoruś	
Relacje międzypaństwowe trzeciej kategorii	
Norwegia - Dania	
Norwegia - Finlandia	
Norwegia - Czechy	
Norwegia - Białoruś	
Dania - Finlandia	
Dania - Czechy	
Dania - Białoruś	
Finlandia - Czechy	
Finlandia - Białoruś	
Czechy - Białoruś	
Relacje międzypaństwowe czwartej kategorii	
Rosja - Słowacja	
Rosja - Litwa	
Rosja - Łotwa	
Rosja - Estonia	
Niemcy - Słowacja	
Niemcy - Litwa	
Niemcy - Łotwa	
Niemcy - Estonia	
Ukraina - Słowacja	
Ukraina - Litwa	
Ukraina - Łotwa	

Ukraina - Estonia	
Polska - Słowacja	
Polska - Litwa	
Polska - Łotwa	
Polska - Estonia	
Szwecja - Słowacja	
Szwecja - Litwa	
Szwecja - Łotwa	
Szwecja - Estonia	
Relacje międzypaństwowe piątej kategorii	
Norwegia - Słowacja	
Norwegia - Litwa	
Norwegia - Łotwa	
Norwegia - Estonia	
Dania - Słowacja	
Dania - Litwa	
Dania - Łotwa	
Dania - Estonia	
Finlandia - Słowacja	
Finlandia - Litwa	
Finlandia - Łotwa	
Finlandia - Estonia	
Czechy - Słowacja	
Czechy - Litwa	
Czechy - Łotwa	
Czechy - Estonia	
Białoruś - Słowacja	
Białoruś - Litwa	
Białoruś - Łotwa	
Białoruś - Estonia	

Tabela 26.

Przykład rozwiniętego katalogu relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych w wymiarze lokalnym ŚMP	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela 33
RELACJE MIĘDZYPANSTWOWE INDYWIDUALNO - GRUPOWE	
WYMIAR LOKALNY ŚMP	
Rosja - grupa zachodnia państw	
Ukraina - grupa zachodnia państw	
Białoruś - grupa zachodnia państw	
Litwa - grupa zachodnia państw	
Niemcy - grupa wschodnia państw	
Polska - grupa wschodnia państw	
Czechy - grupa wschodnia państw	
Słowacja - grupa wschodnia państw	

Tabela 27.

Przykład rozwiniętego katalogu relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych w wymiarze subregionalnym ŚMP	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela
RELACJE MIĘDZYPANSTWOWE INDYWIDUALNO - GRUPOWE	
WYMIAR SUBREGIONALNY ŚMP	
Rosja - grupa północno - wschodnia państw	
Rosja - grupa północna państw	
Rosja - grupa zachodnia państw	
Ukraina - grupa północno - wschodnia państw	
Ukraina - grupa północna państw	
Ukraina - grupa zachodnia państw	
Białoruś - grupa północno - wschodnia państw	
Białoruś - grupa północna państw	
Białoruś - grupa zachodnia państw	
Niemcy - grupa północno - wschodnia państw	
Niemcy - grupa północna państw	
Niemcy - grupa wschodnia państw	
Polska - grupa północno - wschodnia państw	
Polska - grupa północna państw	
Polska - grupa wschodnia państw	
Czechy - grupa północno - wschodnia państw	
Czechy - grupa północna państw	
Czechy - grupa wschodnia państw	
Szwecja - grupa północno - wschodnia państw	
Szwecja - grupa wschodnia państw	
Szwecja - grupa zachodnia państw	
Norwegia - grupa północno - wschodnia państw	
Norwegia - grupa wschodnia państw	
Norwegia - grupa zachodnia państw	
Dania - grupa północno - wschodnia państw	
Dania - grupa wschodnia państw	
Dania - grupa zachodnia państw	
Finlandia - grupa północno - wschodnia państw	
Finlandia - grupa wschodnia państw	
Finlandia - grupa zachodnia państw	

Tabela 28.

Przykład rozwiniętego katalogu relacji międzypaństwowych indywidualno - grupowych w wymiarze regionalnym ŚMP	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela 33
RELACJE MIĘDZYPANSTWOWE INDYWIDUALNO - GRUPOWE	
WYMIAR REGIONALNY ŚMP	
Rosja - grupa północna państw	

Rosja - grupa zachodnia państw	
Rosja - grupa południowa państw	
Ukraina - grupa północna państw	
Ukraina - grupa zachodnia państw	
Ukraina - grupa południowa państw	
Szwecja - grupa wschodnia państw	
Szwecja - grupa zachodnia państw	
Szwecja - grupa południowa państw	
Niemcy - grupa wschodnia państw	
Niemcy - grupa północna państw	
Niemcy - grupa południowa państw	
Polska - grupa wschodnia państw	
Polska - grupa północna państw	
Polska - grupa południowa państw	
Austria - grupa wschodnia państw	
Austria - grupa północna państw	
Austria - grupa południowa państw	
Grecja - grupa wschodnia państw	
Grecja - grupa północna państw	
Grecja - grupa południowa państw	
Rumunia - grupa wschodnia państw	
Rumunia - grupa północna państw	
Rumunia - grupa zachodnia państw	

Tabela 29.

Przykład rozwiniętego katalogu relacji międzypaństwowych grupowych w wymiarze kontynentalnym ŚMP	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela 33
RELACJE MIĘDZYPANSTWOWE GRUPOWE	
WYMIAR KONTYNENTALNY ŚMP	
Grupa wschodnia państw - grupa centralna państw	
Grupa wschodnia państw - grupa południowo - wschodnia państw	
Grupa wschodnia państw - północno - zachodnia państw	
Grupa wschodnia państw - południowo - zachodnia państw	
Grupa centralna państw - grupa wschodnia państw	
Grupa centralna państw - grupa południowo - wschodnia państw	
Grupa centralna państw - grupa północno - zachodnia państw	
Grupa centralna państw - grupa południowo - zachodnia państw	
Grupa północno - zachodnia państw - grupa wschodnia państw	

Grupa północno - zachodnia państw - grupa centralna państw	
Grupa północno - zachodnia państw - grupa południowo - wschodnia państw	
Grupa północno - zachodnia państw - grupa południowo - zachodnia państw	
Grupa południowo - zachodnia państw - grupa wschodnia państw	
Grupa południowo - zachodnia państw - grupa centralna państw	
Grupa południowo - zachodnia państw - grupa południowo - wschodnia państw	
Grupa południowo - zachodnia państw - grupa północno - zachodnia państw	

Tabela 30.

Przykład zwiniełego katalogu relacji międzypaństwowych grupowych w wymiarze okołokontynentalnym i globalnym ŚMP	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela 33
RELACJE MIĘDZYPANSTWOWE GRUPOWE	
WYMIAR OKOŁOKONTYNENTALNY ŚMP	
Relacje typu: grupa regionalna państw - grupa regionalna państw	
Relacje typu: grupa regionalna państw - region państw	
Relacje typu: region państw - region państw	
WYMIAR GLOBALNY ŚMP	
Relacje typu: grupa regionalna państw - grupa regionalna państw	
Relacje typu: grupa regionalna państw - region państw	
Relacje typu: grupa regionalna państw - strefa kontynentalna państw	
Relacje typu: region państw - region państw	
Relacje typu: region państw - strefa kontynentalna państw	
Relacje typu: strefa kontynentalna państw - strefa kontynentalna państw	

Kryterium trzecie, to formalizację procesu diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski oprzeć na sformalizowanym katalogu państw determinujących bezpieczeństwo militarne w środowisku międzynarodowym pod względem sytuacji wewnątrzpaństwowych. Jego realizacja nastąpiła w wyniku rozwiązania trzeciego zagadnienia badawczego w drugim zadaniu badawczym, w podjętym procesie badawczym. W efekcie uzyskano usystematyzowany zestaw, który pozwolił na sporządzenie następujących sformalizowanych arkuszy

selekcji i ewidencji danych dla procesu diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski w środowisku międzynarodowym (tabele: 31, 32).

Tabela 31.

Przykład rozwiniętego katalogu sytuacji wewnątrzpaństwowych w wymiarze lokalnym ŚMP	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela 33
SYTUACJE WEWNĄTRZPAŃSTWOWE	
WYMIAR LOKALNY ŚMP	
Rosja - problemy wewnętrzne	
demograficzne	
ekonomiczne	
ekologiczne	
etniczne	
graniczne	
ideologiczne	
kulturowe	
militarne	
nietolerancji	
polityczne	
społeczne	
terroryzmu	
wyznaniowe	
zorganizowanej przestępczości	
Rosja - tendencje wewnętrzne	
ekspansjonistyczne	
faszystowskie	
fundamentalistyczne	
hegemonistyczne	
imperialne	
izolacjonistyczne	
komunistyczne	
militarystyczne	
nacjonalistyczne	
odwetowe	
protekcjonistyczne	
rewizjonistyczne	
Niemcy - problemy wewnętrzne	
demograficzne	
ekonomiczne	
ekologiczne	
etniczne	
graniczne	
ideologiczne	
kulturowe	

militalne	
nietolerancji	
polityczne	
społeczne	
terroryzmu	
wyznaniowe	
zorganizowanej przestępczości	
Niemcy - tendencje wewnętrzne	
ekspansjonistyczne	
faszystowskie	
hegemonistyczne	
imperialne	
izolacjonistyczne	
militarystyczne	
nacjonalistyczne	
odwetowe	
protekcjonistyczne	
rewizjonistyczne	
Białoruś - problemy wewnętrzne	
ekonomiczne	
ekologiczne	
etniczne	
graniczne	
ideologiczne	
kulturowe	
militalne	
nietolerancji	
polityczne	
społeczne	
terroryzmu	
wyznaniowe	
zorganizowanej przestępczości	
Białoruś - tendencje wewnętrzne	
fundamentalistyczne	
izolacjonistyczne	
komunistyczne	
militarystyczne	
nacjonalistyczne	
odwetowe	
protekcjonistyczne	
rewizjonistyczne	

Przykład zwiniętego katalogu sytuacji wewnątrzpaństwowych w wymiarze subregionalnym ŚMP	Wymiary środowiska międzynarodowego - tabela 33
SYTUACJE WEWNĄTRZPAŃSTWOWE	
WYMIAR SUBREGIONALNY ŚMP	
Problemy wewnętrzne	
Białoruś	
Czechy	
Dania	
Finlandia	
Litwa	
Łotwa	
Niemcy	
Norwegia	
Polska	
Rosja	
Słowacja	
Szwecja	
Ukraina	
Tendencje wewnętrzne	
Białoruś	
Czechy	
Dania	
Finlandia	
Litwa	
Łotwa	
Niemcy	
Norwegia	
Polska	
Rosja	
Słowacja	
Szwecja	
Ukraina	

Kryterium czwarte, to formalizację procesu diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski oprzeć na sformalizowanym podziale państwowego środowiska międzynarodowego. Jego realizacja nastąpiła w wyniku rozwiązania pierwszego zagadnienia badawczego w pierwszym zadaniu badawczym, w podjętym procesie badawczym. W efekcie uzyskano ośmiowariantową możliwość konfiguracji środowiska międzynarodowego, co pozwoliło na sporządzenie następujących sformalizowanych arkuszy selekcji i ewidencji danych dla procesu diagnozowania i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego Polski w środowisku międzynarodowym (tabela 33)

Organizacja NZ ds. Wyżywienia i Rolnictwa - FAO		
Międzynarodowy Fundusz Rozwoju Rolnictwa - IFAD		
Organizacja NZ ds. Oświaty Nauki i Kultury - UNESCO		
Międzynarodowa Organizacja Morska - IMO		
Organizacja ds. Rozwoju Przemysłowego - UNIDO		
Międzynarodowa Organizacja Lotnictwa Cywilnego - ICAO		
Międzynarodowy Fundusz Walutowy - IMF		
Międzynarodowy bank Odbudowy i Rozwoju - IBRD		
Międzynarodowa Korporacja Finansowa - IFC		
Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju - IDA		
Międzynarodowa Agencja ds. Energii Atomowej - IAEA		
Światowa Organizacja ds. Handlu - WTO		
Organizacje międzynarodowe międzyrządowe o zasięgu globalnym działające poza systemu Narodów Zjednoczonych		
Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju - OECD		
Organizacja Krajów Eksportujących Ropę Naftową - OPEC		
Międzynarodowa Morska Organizacja Doradcza - IMCO		
Unia Międzyparlamentarna - IPU		
Organizacje międzynarodowe międzyrządowe o zasięgu regionalnym		
Unia Europejska - UE		
Unia Zachodnioeuropejska - UZE		
Rada Europy - CU		
Unia Gospodarcza Beneluksu - UEB		
Rada Nordycka - NC		
Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego - NATO		
Organizacja Bezpieczeństwa i współpracy w Europie - OBWE		
Wspólnota Niepodległych Państw - WNP		
Współpraca Ekonomiczna Państw Morza Czarnego - BSEC		
Liga Państw Arabskich - LPA		
Organizacja Konferencji Islamskiej - OKI		
Organizacja Jedności Afrykańskiej - OJA		
Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo - Wschodniej - ASEAN		
Rada Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku - APEC		
Organizacja Państw Amerykańskich - OPA		
Rada Współpracy Państw Arabskich Zatoki Perskiej		
Organizacje międzynarodowe pozarządowe		
Międzynarodowe Biuro Pokoju		
Międzynarodowa Akademia Pokoju		
Światowa Rada Pokoju		
Organizacje Międzynarodowego Czerwonego Krzyża		
Amnesty International		
Międzynarodowa Liga Praw Człowieka		
Międzynarodowa Komisja Prawników		

Międzynarodowa Federacja Helsińska na Rzecz Praw Człowieka		
Międzynarodowe Centrum Prawnej Ochrony Praw Człowieka		
Międzynarodowe Stowarzyszenie Ekologiczne		
Obywatele Planety		
Europejskie Biuro Organizacji Ekologicznych		
Przyjaciele Ziemi		
Światowy Fundusz Przyrody		
Environlink Network		
Greenpeace		
Stowarzyszenia międzynarodowe		
Grupa G-7/8		
Grupa 77		
Wspólnota Narodów		
Europejski Obszar Gospodarczy - EOG		
Inicjatywa Środkoeuropejska - IS		
Rada Państw Morza Bałtyckiego		
Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu - EFTA		
Rada Regionu Morza Barentsa		
Środkoeuropejska Strefa Wolnego Handlu - CEFTA		
Rada Bałtycka		
Północnoatlantycka Rada Współpracy		
Partnerstwo dla Pokoju - PdP		
Zgromadzenie Północnoatlantyckie - NAA		
Unia Maghrebu Arabskiego		
Rada Arabskiej Współpracy Gospodarczej		
Organizacja Państw Arabskich Eksporterów Ropy Naftowej		
Wspólnota Ekonomiczna Państw Afryki Zachodniej		
Wspólnota Ekonomiczna Krajów Wielkich Jezior		
Unia Celna i Ekonomiczna Afryki Centralnej		
Wspólnota Rozwojowa Państw Afryki Centralnej		
Wspólnota Rozwojowa Afryki Południowej		
Andyjskie Stowarzyszenie Rozwoju		
Południowa Strefa Wolnego Rynku		
Wspólny Rynek Ameryki Środkowej		
Wspólnota i Wspólny Rynek Karaibów		
Stowarzyszenie Integracji Ameryki Łacińskiej		
Instytucje międzynarodowe		
Zgromadzenie Ogólne NZ		
Rada Bezpieczeństwa NZ		
Sekretariat NZ		
Rada Społeczno - Gospodarcza NZ		
Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości NZ		
Wojskowy Komitet Sztabowy NZ		

Misje Obserwacyjne NZ		
Siły Zbrojne NZ		
Europejska Komisja Gospodarcza - ECE		
Komisja Gospodarczo - Społeczna Azji i Pacyfiku - ESCAP		
Komisja Gospodarcza ds. Ameryki Łacińskiej - ECLAC		
Komisja Gospodarcza ds. Afryki - ECA		
Komisja Gospodarczo - Społeczna ds. Azji Zachodniej - ESCWA		

Tak przedstawione wyniki badawcze, uzyskane w opisanym procesie badawczym stanowią odpowiednią podstawę do opracowania systemu sformalizowanych arkuszy do selekcji i ewidencji informacji, która będzie stanowić wygodną bazę dla wykonywania diagnoz i ocen stanu bezpieczeństwa militarnego Polski.

Uzyskane wyniki badawcze mogą być wykorzystane do dalszych badań związanych z doskonaleniem wspomnianego systemu selekcji i ewidencji informacji oraz do doskonalenia metod diagnozy i oceny stanu bezpieczeństwa militarnego państwa.

Bibliografia

- Albinowski S., *Przed eksplozją*, "Wprost", 1993, nr 2.
- Albinowski S., *Brzemienny problem*, "Wprost", 1994, nr 37.
- Anioł W., *Europejski fin de siecle. Przeobrażenia struktur międzynarodowych*, Warszawa 1996.
- Anioł W., *Globalizacja i jej polityczne następstwa*, "Studia Nauk Politycznych", 1987, nr 1.
- Anioł W., *Sprzeczności interesów w systemie globalnym*, "Sprawy Międzynarodowe", 1988, nr 9.
- Anioł W., *Zależności globalne a stosunki międzynarodowe*, "Sprawy Międzynarodowe", 1988, nr 1.
- Antonowicz L., *Rozpad ZSRR ze stanowiska prawa międzynarodowego*, "Państwo i Prawo", 1992, nr 9.
- Aron R., *Pokój i wojna między narodami (teoria)*, Warszawa 1995.
- Balcerowicz B., *Specyfika problemów obrony państwa średniej wielkości*, AON, Warszawa 1996.
- Baldwin D.A., *Security Studies and the End of Cold War*, "World Politics", 1995, nr 1.
- Barcz J., Koliński A., *Jednolity Akt Europejski. zagadnienia prawne i instytucjonalne*, Warszawa 1991.
- Berent Z., *Modele bezpieczeństwa międzynarodowego*, "Sprawy Międzynarodowe", 1987, nr 3.
- Berent Z., *Pokój międzynarodowy i bezpieczeństwo - próba definicji*, "Sprawy Międzynarodowe", 1988, nr 6.
- Bezpieczeństwo międzynarodowe w Europie Środkowej po zimnej wojnie*, red. Józef Kukułka, Warszawa 1994.
- Bezpieczeństwo państw Grupy Wyszehradzkiej. Nadzieje i realia*, red. J. Przewłocki, Katowice 1995.
- Bezpieczeństwo RP na tle rozwoju sytuacji polityczno - militarnej w Europie*, DBM MON, Warszawa 1994.
- Bestużew - Łada J., *Świat roku 2000. Problemy i rozwiązania (szkice polemiczne)*, Warszawa 1984.
- Bierzanek R., *Bezpieczeństwo regionalne w systemie ONZ*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1977.
- Bliski Wschód: jak uniknąć wojny o wodę*, "Przegląd Międzynarodowy", 31.VIII.1991, Dod. tygod. nr 1196.
- Borkowski M., *Sto twarzy islamu*, "Polityka", nr 14, 3.IV.1993.
- Booth K., *Introduction. The Interregnum: World Politics in Transition*, [w:] K. Booth (red.) *New Thinking about Strategy and International Security*, HarperCollins College Publishers, New York 1991.
- Bromke A., *Polska i Niemcy w nowej Europie*, "Sprawy Międzynarodowe", 1991, nr 11.

- Brown L., *Redefining National Security*, Worldwatch Institute, Washington D.C. 1977.
- Budnikowski A., *Pojęcie problemów globalnych*, "Sprawy Międzynarodowe", 1987, nr 2.
- Cesarz Z., E. Stadtmuller, *Problemy polityczne współczesnego świata*, Wrocław 1996.
- Czarnocki A., Pietraś Z. J., *Współistnienie państw. Wstęp do międzynarodowych stosunków politycznych*, Wydawnictwo UMC-S, Lublin 1988.
- Cziomer E., *Historia Niemiec 1945 - 1991. Zarys problemu niemieckiego od podziału do jedności*, Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1992.
- Dobroczyński M., *Między mocarstwami. Niemcy - Polska - Rosja*. Warszawa - Toruń 1996.
- Dobroczyński M., *Międzynarodowe związki gospodarki z polityką*. Toruń 1994.
- Dobroczyński M., *Pomiędzy Rosją a Zachodem. Międzynarodowa pozycja Polski*, Toruń 1992.
- Dokument Wiedeński 1994 z rokowań w sprawie środków budowy zaufania i bezpieczeństwa*, Studia i materiały, nr 25, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa 1995.
- Drzewicki K., *Trzecia generacja praw człowieka*, "Sprawy Międzynarodowe", 1983, nr 10.
- Dworecki S., Kęsoń T., Kulisz M., *Diagnozowanie oraz prognozowanie stanu bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie. Badanie procesów konfliktogennych w otoczeniu RP*, AON, Warszawa 1996.
- Ekologia społeczna i współpraca międzynarodowa w zakresie ochrony środowiska*, red. E. J. Pałyga, Warszawa 1992.
- Encyklopedia Britannica*, The University of Chicago, Chicago 1956.
- Evans G., *Współpraca dla pokoju. Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne*, Warszawa 1994.
- Eurazja*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 1994, nr 1-2 vol. I i II; 1994, nr 3-4; 1994, nr 5-6; 1995, nr 1.
- Europejskie struktury współpracy. Informator*, red. Stanisław Parzymies, Warszawa 1995.
- Fandrejewska A., *Migracjom nie ma końca*, "Rzeczpospolita", 11.V.1995, nr 108.
- Filozofia, polityka, stosunki międzynarodowe*, Warszawa 1995.
- Galster J., Mik C., *Podstawy europejskiego prawa wspólnotowego. Zarys wykładu*, Toruń 1996.
- Gałganek A., *Empiryczne badania przyczyn konfliktów międzynarodowych*, [w:] *Problemy badań nad konfliktami i pokojem*, PISM, Warszawa 1990.

- Gałganek A., *Polemologia - badania nad wojną i pokojem*, "Sprawy Międzynarodowe", 1986, nr 6.
- Gałganek A., *Współczesny terroryzm międzynarodowy*, [w:] *Co zakłóca współzycie międzynarodowe*, Warszawa 1984.
- Giziński J., *Pożegnanie z bronią*, "Wprost", nr 37, 1995.
- Grela M., *Koncepcje bezpieczeństwa - raport Sekretarza Generalnego ONZ*, "Sprawy Międzynarodowe", 1986, nr 7-8.
- Grochalski S.M., Poniatowska W., *Zgadnienia, zjawiska i problemy globalne. Rozważania metodologiczne*, Nauki Społeczno - Polityczne. Zeszyty Naukowe WSP, nr 9, Opole 1994.
- Haber J., *Bezpieczeństwo ekologiczne jako determinanta stosunków międzynarodowych*, [w:] *determinanty polityki zagranicznej i międzynarodowej*, CON SNP, Warszawa 1981
- Henzler M., *Rozbrajanie na komendę*, "Polityka", 23 IX 1995.
- Historia, polityka, stosunki międzynarodowe*, Warszawa 1994.
- Hillenbrand M.J., *NATO and Western Security in an Era of Transition*, "International Security", 1977, nr 2.
- Holzer J.Z., *Demografia*, wyd. 3, Warszawa 1989.
- Internacjonalizacja życia narodów i państw*, red. J. Kukułka, Warszawa 1991.
- Jagielski W., *Rosja mocno siedzi w górach*, "Gazeta Wyborcza", 4 XI 1994.
- Jędrusiak S., *Stosunki narodowościowe w doktrynie i praktyce ZSRR*, "Sprawy Międzynarodowe", 1989, nr 7-8.
- Jobert M., *Planeta zbyt wielu ludzi*, "Forum", 19.IX.1993.
- Kamiński B., Okólski M., *Świat obecny. Świat przyszły*, Warszawa 1978.
- Karkosza A., Kostecki S., Kowalewski M., Świetlicki B., *Bezpieczeństwo Polski w zmieniającej się Europie*, DBM MON, Warszawa 1995.
- Kende I., *Lista wojen po 1945 r.*, "Sprawy Międzynarodowe", 1997, nr 3.
- Kika K., *Nowe ruchy społeczne w Europie Zachodniej*, "Sprawy Międzynarodowe", 1987, nr 11.
- King A., Schneider B., *Pierwsza rewolucja globalna. Jak przetrwać. Raport Rady Klubu Rzymskiego*, Warszawa 1992.
- Kisielewski T.A., *Nowy konflikt globalny*, Warszawa 1993.
- Kondziela J., *Badania nad pokojem - teoria i jej zastosowanie*, Warszawa 1974.
- Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu ich zapasów*, Studia i materiały, nr 20, Biuro Prasy i Informacji MON, warszawa 1995.
- Kosewska M., *Religijna Afryka*, "Spotkania", 24-30.IX.1992.

- Koshi Y., *Ochrona praw człowieka w krajach azjatyckich*, "Sprawy Międzynarodowe", 1990, nr 6.
- Koszel B., *Niemcy ujarzmione? O nowej roli zjednoczonych Niemiec w Europie i świecie*, [w:] *Przewycięzanie wrogości i nacjonalizmu w Europie*, red. C. Mojsiejewicz, K. Glass, Toruń - Poznań 1993.
- Koziej S., *Przyczynek do typologii wojen*, "Myśl Wojskowa", 1987, nr 6.
- Krzysztofek K., *Komunikowanie międzynarodowe*, Warszawa 1983.
- Krzysztofik K., *Uniwersalne i pluralistyczne wizje pokojowe świata*, Warszawa 1990.
- Kuczyński M., *Konflikty zbrojne w świecie. Europa*, Biuro Prasy i Informacji MON, Studia i materiały nr 19/1995.
- Kuczyński M., *Konflikty zbrojne w świecie. Afryka*, Biuro Prasy i Informacji MON, Studia i Materiały nr 19/1995.
- Kuczyński M., *Konflikty zbrojne w świecie. Azja*, Biuro Prasy i Informacji MON, Studia i Materiały, nr 21/1995.
- Kuczyński M., *Konflikty zbrojne w świecie. Ameryka Północna i Południowa, Australia i Oceania*, Biuro Prasy i Informacji MON, Studia i materiały, nr 23/1995.
- Kuczyński M., *Konflikty zbrojne w Azji, Ameryce, Australii i Oceanii. Informator*, cz. I, II, Warszawa 1995.
- Kukułka J., *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależności i sprzeczności interesów*, "Sprawy Międzynarodowe", 1982, nr 7.
- Kukułka J., *Formy i treści zjawisk ideologicznych w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe. Problemy badań i teorii*, Warszawa 1983.
- Kukułka J., *Narodziny nowych koncepcji bezpieczeństwa*, [w:] Kukułka J., [red.], *Bezpieczeństwo międzynarodowe w Europie Środkowej po zimnej wojnie*, Instytut Stosunków Międzynarodowych UW, Warszawa 1994.
- Kukułka J., *Nowe uwarunkowania i wymiary bezpieczeństwa międzynarodowego Polski*, "Wiś i Państwo" 1995, nr 1.
- Kutniar R., *Prawa człowieka. Idee. Instytucje. Praktyka*, Warszawa 1992.
- Langellier J.P., *Dzieci wojny*, "Forum", 16 I 1994.
- Latuch M., *Demografia społeczno - ekonomiczna*, wyd. 2 rozszerzone, Warszawa 1985.
- Lis S., Miklaszewski S., *Kraje europejskie wobec współczesnych procesów integracyjnych*, Kraków 1993.
- Łoś - Nowak T., *Suwerenność współczesnego państwa: recepcja czy rewizja idei?*, [w:] *Historia, polityka, stosunki międzynarodowe*, Warszawa 1994.
- Małysz J., *Bezpieczeństwo żywnościowe strategiczną potrzebą ludzkości*, Warszawa 1991.

- Matuszyńska - Kwinta L., *Rozkradanie Ameryki*, "Rzeczpospolita", 27.IX.1995.
- Meller M., *Więcej Islamu*, "Polityka", nr 10, 5.III.1994.
- Michałowska G., *Czynniki trwałości i zmian międzynarodowych stosunków kulturalnych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe*, t. 16, Warszawa 1992.
- Michałowska G., *Pokojowy ład kulturalny w skali globalnej i regionalnej*, [w:] *Problemy międzynarodowego ładu pokojowego*, Warszawa 1987.
- Michałowski B., *Współpraca ekologiczna w Europie*, Warszawa 1990.
- Michałowski S., *Bezpieczeństwo ekonomiczne w stosunkach Wschód - Zachód*, PISM, Warszawa 1990.
- Międzynarodowe bezpieczeństwo ekologiczne*, red. Z. J. Pietraś, Lublin 1991.
- Międzynarodowe stosunki polityczne*, red. W. Malendowski i Cz. Mojsiejewicz, Poznań 1996.
- Między polityką a strategią. Polska w środowisku międzynarodowym*, red. R. Kuźniar, Warszawa 1994.
- Mistewicz E., *Wojny ekologiczne*, "Wprost", 4 IX 1994.
- Mojsiejewicz C., *Przewyciężanie stereotypu wroga w stosunkach międzynarodowych*, "Sprawy Międzynarodowe", 1990, nr 9.
- Multan W., *Bezpieczeństwo międzynarodowe ery nuklearnej*, PISM, Warszawa 1991.
- Multan W., *Komponenty przyszłego ładu militarnego w Europie*, [w:] *Historia, polityka, stosunki międzynarodowe*, Warszawa 1994.
- Multan W., *Traktat w sprawie zbrojeń konwencjonalnych*, "Sprawy Międzynarodowe", 1991, nr 3.
- Multan W., *Układ o likwidacji rakiet średniego i mniejszego zasięgu*, "Sprawy Międzynarodowe", 1988, nr 2.
- Nacjonalizm, konflikty narodowościowe w Europie Środkowej i Wschodniej*, red. S. Helnarskiego, Toruń 1994.
- Narody Zjednoczone. Między oczekiwaniem a spełnieniem*, red. T. Łoś - Nowak, Wrocław 1995.
- Niemcy, Polska, Rosja. Bezpieczeństwo europejskie i współpraca społeczeństw*, red. M. Dobroczyński, Warszawa 1996.
- Nowak J.M., *Postulat nowego ładu informacyjnego w świecie*, "Sprawy Międzynarodowe", 1985, nr 11.
- Nowak J.M., *Rozwój i regulowanie międzynarodowego komunikowania*, "Sprawy Międzynarodowe", 1983, nr 9.
- Nowak J.M., *Traktat CFE w systemie pojałtańskim*, "Sprawy Międzynarodowe", 1994, nr 2.

- Nye J.S. Jr, *Problemy badań nad bezpieczeństwem*, "Sprawy Międzynarodowe", 1989, nr 6.
- Nye J.S. Jr, *Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History*, HarperCollins College Publishers, New York 1993.
- Państwa narodowe w euroatlantyckich strukturach*, red. Józef Fiszer, Poznań - Warszawa 1996.
- Państwo we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, red. E. Haliżak i I. Popiuk - Rysińska, Warszawa 1995.
- Pawlak S., *Terroryzm międzynarodowy - aspekty polityczne i prawne*, "Sprawy Międzynarodowe", 1988, nr 9.
- Pawłowicz Z., *Kościół i sekty w Polsce*, Gdańsk 1992.
- Pawłowski T., *Tworzenie pojęć i definiowanie w naukach społecznych*, PWN, Warszawa 1978.
- Perczyński M., *Globalne uwarunkowania bezpieczeństwa ekonomicznego*, PISM, Warszawa 1990.
- Perczyński M., *Współpraca państw grupy wyszehradzkiej a integracja europejska*, "Sprawy Międzynarodowe", 1993, nr 2.
- Pietraś M., *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1996.
- Pietraś Z.J., *Wylanianie się Nowego Ładu Międzynarodowego*, [w:] *Historia, polityka, stosunki międzynarodowe. Księga jubileuszowa na 65 - lecie profesora Józefa Kukułki*, Warszawa 1994.
- Pióro T., *Wojny czasu pokoju (1945 - 1990)*, "Sprawy Międzynarodowe", 1990, nr 11.
- Pokój w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, red. J. Kukułka, Warszawa 1991.
- Polacy i Niemcy jako partnerzy w europejskim systemie bezpieczeństwa. Dokumentacja 3 i 4 seminarium dla polskich i niemieckich oficerów.*
- Polska a przemiany współczesnej Europy. Z zagadnień międzynarodowych*, red. J. Przewłocki i T. Rduch, Katowice 1994.
- Polska i jej sąsiedzi (1989 - 1993)*, Poznań - Toruń 1994.
- Polska i Ukraina w nowej Europie. Materiały polsko - ukraińskiej konferencji naukowej*, Warszawa, 16-17 listopada 1992 r., Warszawa 1993.
- Polska w środowisku międzynarodowym. Problemy współzależności*, red. E. Haliżak i M. Tabor, Warszawa 1993.
- Popiuk - Rysińska I., *Suwerenność w rozwoju stosunków Międzynarodowych*, Warszawa 1993.
- Popławski D., *Neutralność i polityka neutralności*, [w:] *Historia, polityka, stosunki międzynarodowe*, Warszawa 1994.

- Popowski S., *Losy świata nadal w rękach Moskwy i Waszyngtonu*, "Rzeczpospolita", 14 I 1994.
- Prawa człowieka. Dokumenty międzynarodowe*, oprac. B. Gronowska i in., Toruń 1993.
- Prawa człowieka. geneza, koncepcje, ochrona*, red. B. banaszak, Wrocław 1993.
- Prawnomiędzynarodowa ochrona środowiska naturalnego*, red. J. Gilas, Warszawa 1991.
- Problemy badań nad konfliktami i pokojem*, red. W. Kostecki, Warszawa 1990.
- Problemy międzynarodowego ładu pokojowego*, red. J. Kukułka, Warszawa 1987.
- Proektor D.M., *Międzynarodowa biezopastnost i wojennaja razriadka*, [w:] *Problemy wojennoj razriadki*, Nauka, Moskwa 1981.
- Prokopczuk J., *Konflikty zbrojne w "trzecim świecie"*, "Sprawy Międzynarodowe", 1982, nr 12.
- Prystrom J., *Forum KBWE do spraw współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa*, "Sprawy Międzynarodowe", 1993, nr 1.
- Przewodźki E., *Bezpieczeństwo militarne państwa - analiza podstawowych pojęć i treści*, DBM MON, Warszawa 1997.
- Przewodźki E., Gogolewski J., *Kierunki przemian w siłach zbrojnych państw w geopolitycznym otoczeniu Polski*, DBM MON, Warszawa 1996.
- Raport o stanie bezpieczeństwa państwa - aspekty zewnętrzne*, DBM MON, Warszawa 1993.
- Raport o stanie bezpieczeństwa - aspekty zewnętrzne*, DBM MON, Warszawa 1995.
- Raport o stanie świata 1984. Worldwatch Institute o szansach przetrwania ludzkości*, Warszawa 1986.
- Raporty ruchów ekologicznych "Brazylia 92"*, Warszawa 1992.
- Religie - rosnący czynnik polityczny we współczesnym świecie*, Zeszyty Dokumentacyjne PAP, 1/26, 1985.
- Rocznik polskiej polityki zagranicznej 1993/1994*, red. Barbara Wizimirska, Warszawa 1994.
- Rocznik strategiczny 1995/96. Przegląd sytuacji politycznej, gospodarczej i wojskowej w środowisku międzynarodowym Polski*, Warszawa 1996.
- Romm J.J., *Defining National Security. The Non - Military Aspects*, Council on Foreign Relations, New York 1993.
- Rosja, [red. E. Przewodźki], DBM MON, Warszawa 1996.

- Rotfeld A.D., *Bezpieczeństwo Polski a bezpieczeństwo Europy*, [w:] *Międzynarodowe czynniki bezpieczeństwa Polski*, PWN, Warszawa 1986.
- Rotfeld A.D., *Europejski system bezpieczeństwa in statu nascendi*, Warszawa 1990.
- Siemek Z., *Procesy metropolizacji w krajach Trzeciego Świata. Tworzenie się miast światowych*, [w:] *Zmiany w światowej przestrzeni społeczno - gospodarczej*, red. M. Rościszewski, Wrocław - Warszawa - Kraków 1991, z. 6.
- Skakunow E.I., *Międzynarodnoprprawowyje garrantii biezopastnosti gosudarstw*, "Międzynarodnyje Otnoszenija", Moskwa 1983.
- Skwicińska D., *Kairskie nieporozumienia*, "Gazeta Wyborcza", 31.VIII.1994.
- Smoleń R., *Komunikowanie międzynarodowe w dobie przebudowy stosunków Wschód - Zachód*, "Sprawy Międzynarodowe", 1989, nr 3.
- Sonnenfeld R., *Ochrona praw człowieka w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej*, [w:] *Stosunki międzynarodowe*, t. 16, Warszawa 1992.
- Spółeczność problemów globalnych*, red. J.Z. Pietraś, M. Pietraś, Warszawa 1989.
- Stańczyk J., *Bezpieczeństwo europejskie - zmiana układu sił*, "Wojsko i Wychowanie", 1994.
- Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1996.
- Stefanowicz J., *Bezpieczeństwo współczesnych państw*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1984.
- Stefanowicz J., *Ład międzynarodowy. Doświadczenie i przyszłość*, Warszawa 1996.
- Stefanowicz J., *Rzeczpospolitej pole bezpieczeństwa*, Warszawa 1993.
- Stępak J., *Podział i charakterystyka środowiska międzynarodowego Polski*, AON, Warszawa 1995.
- Stępak J., *Podział stosunków międzynarodowych w środowisku międzynarodowym Polski*, AON, Warszawa 1995.
- Stępak J., *Hierarchizacja i wartościowanie stosunków międzynarodowych w środowisku międzynarodowym Polski*, AON, Warszawa 1995.
- Stępak J., *Diagnozowanie sytuacji międzynarodowej w aspekcie bezpieczeństwa militarnego Polski*, AON, Warszawa 1995.
- Streling C., *Sieć terroru. Prawda o międzynarodowym terroryzmie*, Warszawa 1990.
- Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, funkcjonowanie*, red. E. Halizak i R. Kuźniar, Warszawa 1994.

- Stosunki międzynarodowe i polityka. Wyzwania końca stulecia.*
Warszawa 1995.
- Strzemieniecki R., *Bez świadków*, "Wprost", 18 XII 1994.
- Strzemieniecki R., *Miecz proroka*, "Wprost", 1.VIII.1993.
- Strzemieniecki R., *Ogniem i maczetą*, "Wprost", 1 V 1994.
- Strzemieniecki R., *Powrót bombardierów*, "Wprost", 11.IX.1994.
- Suchar H., *Wyspy skarbów*, "Wprost", 16 IV 1995.
- Sutor J., *Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych w procesie KBWE*, "Sprawy Międzynarodowe", 1990, nr 7-8.
- Suwerenność i państwa narodowe w integrującej się Europie - przeżytek czy przyszłość?* red. J. Fiszer i Cz. Mojsiejewicz, Poznań - Warszawa 1995.
- Suwerenność we współczesnym prawie międzynarodowym*, PISM, Warszawa 1993.
- Szczepaniak M., *Problemy współpracy gospodarczej państw wyszehradzkich*, [w:] *Obcy - sąsiedzi - niechciani partnerzy?*, red. K. Glass, Z. Puślecki, B. Serloth, Toruń 1995.
- Świat i Polska u progu XXI wieku*, Toruń 1994.
- Światowa Strategia Ochrony Przyrody*, Warszawa 1985.
- Świtalski P., *Rola KBWE w rozwiązywaniu konfliktów*, "Sprawy Międzynarodowe", 1993, nr 4.
- Tabor M., *"Paradygmat globalistyczny" w zachodniej nauce o stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe*, Warszawa 1987, t. VI.
- Tabor M., *Teoretyczne aspekty współzależności międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe*, Warszawa 1987, t. VI.
- Terroryzm międzynarodowy*, cz. 1, Zeszyty Dokumentacyjne 10/215, Warszawa 1985.
- Towpik A., *Bezpieczeństwo międzynarodowe a rozbrojenie*, PISM, Warszawa 1970.
- Traktat o otwartych przestworzach*, Studia i materiały, nr 21, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa 1995.
- Tyranowski J., *Integralność terytorialna, nienaruszalność granic i samostanowienie w prawie międzynarodowym*, Warszawa 1990.
- Ullman R.H., *"Redefining Security"*, *International Security*, 1993, nr 8.
- Waller D., *Strach generałów*, za "Forum", 3 IX 1995.
- Weindelfeld W., Wessels W., *Europa od A do Z. Podręcznik integracji europejskiej*, Gliwice 1995.
- Wiąckowski S.K., *Gospodarka żywnościowa a środowisko*, Warszawa 1992.

- Wieczorek P., *Perspektywy kontroli broni jądrowej (I i II)*, "Wojsko i Wychowanie", 1995, nr 9.
- Wieczorek P., *Rejestr uzbrojenia konwencjonalnego - stan obecny i perspektywy*, "Sprawy Międzynarodowe", 1994, nr 4.
- Wierzbicki B., *Europejska polityka wobec uchodźców*, "Sprawy Międzynarodowe", 1991, nr 4.
- Winiarski B., *Bezpieczeństwo. Arbitraż. Rozbrojenie*, Fiszer i Majewski, Poznań 1928.
- Wspólna Europa. mit czy rzeczywistość?*, red. A. Wolff - Powęska, Poznań 1990.
- Wspólnoty Europejskie (Unia). Wybrane problemy prawne, cz. 1 i 2*, red. J. Kolasa, Wrocław 1995.
- Współczesne stosunki międzynarodowe. Wybór tekstów źródłowych z komentarzem*, red. T. Łoś - Nowak, Wrocław 1994.
- Yergin D., *problemy energetyczne lat dziewięćdziesiątych*, "Ameryka", nr 233, 1991.
- Zabielski K., *Wielobiegunowy świat finansów międzynarodowych*, Warszawa 1991.
- Zajączkowski W., *Czy Rosja przetrwa do roku 2000?* Warszawa 1993.
- Z europejskich problemów międzynarodowych*, red. J. Przewłockiego, Katowice 1993.
- Zieliński E., *Współczesna Rosja. Studium polityczno - ustrojowe*, Warszawa 1995.
- Zięba A., *Organizacje i idee międzynarodowego konserwatyzmu*, "Sprawy Międzynarodowe", 1985, nr 6.
- Zięba R., *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, "Sprawy Międzynarodowe", 1989, nr 10.
- Zięba R., *Wojskowe aspekty napięć międzynarodowych*, "Stosunki Międzynarodowe", 1987, t. 7.
- Zięba R., *Wpływ procesów internacjonalizacji na ewolucję bezpieczeństwa państw*, [w:] J. Kukułka (red.), *Internacjonalizacja życia narodów i państw*, Instytut Stosunków Międzynarodowych UW, Warszawa 1991.